LISTY
ŚVIATYCH APOSTAŁAŬ

PIERAKLAŬ I PADAŬ VYJASNIENNI

Mns. Dr. PIOTR TATARYNOVIČ

RYM — 1974

Nihil obstat quominus imprimatur
Romae, die 15 Novembris 1973.
+ IOANNES BUČKO,
AEppus Leucadensis Vis. Ap. Emer.

IMPRIMATUR
E Vicariatu Urbis, die 16 Novembris 1973
+ ALOYSIUS ROVIGATTI
Archiep. Aquaviven. Vicegerens

Vydaviectva Biełaruskaj Relihijna - Adradženskaj Časoposi
« ŹNIČ »

ÀD PIERAKŁADČYKA I VYDAŬCA

Tvorčaja kancepcyja i sposab jejnaha ździejśniennia u postaci prezentavanaj tut nižej azahałoŭlenaj knižki, zradziłasia amal adnačasna z turbotami ab pierakładzie naahuł całaha Novaha Zapavietu, na čale z Evanelijaj, vydannie jakoje ŭžo ŭ 1954 h.prezentavali my « z haračaj dumkaj prysłužycca Božaj chvale i zdarovamu duchova-adradženskamu postupu biełaruskaha narodu ».

Z hetakajuž dumkaju prezentujem i nastupny zdabytak našaj relihijna-adradženskaj litaratury ŭ postaci voś hetaha pierakładu : « Listy Śviatych Apostałaŭ ».

Nie małoje jon maje značennie pobač Evanelii ŭ śviatoj Liturhii dy j dušpastyrstvie. Heta j tłumačyć nieadkładnuju patrebu vydannia jaho ŭ formie padručnoje knižki, nia tolki jak časapisny dadatak peryjadyčny. I dumajem, nie adzin z pavažanych čytačoŭ Žniču, jaki kolportavaŭ toj dadatak, uśpieŭ užo heta zrabić, Alež trudna spadziavacca hetaha ad usich...

Tady vydaviectva naša z rezervovaha matary-jału kolportažnaha zładziła voś vydannie vyšnazvanaj knižki, miarkujučy blizu na paŭtary tysiačy paasobnikaŭ jaje dla zručniejšaha dy

hruntaŭniejšaha pašyrannia jaje. Kažnaja bi-blijateka pryvatnaja, a i publičnaja, pavinna jaje mieć pobač Evanelii, bo-ž Listy źmiaščajuć u sabie tuju Evaneliju užycioŭlenuju na praktycy, žyvuju.

Blizki 1975, *Jubilejny Hod, da vykarystannia jakoha tak ščyra zaklikaje Ajciec Sviaty, budzie dla nas dobraj nahodaj taho užyciaŭlennia, a rekamadavanaja nami knižka — padručnikam.*

Prynahodna vykazvajem tut ščyraje pryznannie i padziaku ŭsim tym, chto pomačna prysłužyŭsia da hetaha vydannia: jak spahadnaja apieka cenzurovaja, jak idejna pratehavalnaja dy finansavaja padtrymka (500$), *jakoju asabliva adznačylisia dvoje dabračyncaŭ, blizkaja usłuha jakich vyrašalna spryčynilasia da pazytyŭnaha zaviaršennia spravy.*

ZMIEST

SIEM LISTOŬ APOSTALSKICH

U najdaŭniejšych biblijnych śpiskach (Vatykanskim i Synaickim) źmieščany pa « Apostalskich Dziejach » siem Listoŭ Apostalskich, nazvanych tak dziela ich pachodžannia : 1 śv. Jakuva, 2 śv. Piatra, 3 śv. Jana, 1 śv. Judy. Z uvahi na ich dedykacyju ŭsieahulnuju, nie da addzielnych asob jak u Listoch śv. Paŭła np., addaŭnà ich nazyvali takža *katalickimi*. Tematyka ich rožnaja i litaraturnaj formaj źmiestu jany padobnyja da Paŭłavych ; ale nie padajuć novych abjaŭlenych praŭdaŭ viery, a vyjaśniajuć užo znanyja dy vysnoŭvajuć ź ich praktyčnyja pavučenni moralnyja.

U va ŭschodnich miascovaściach, dzie hetyja Listy paŭstali, vielmi časta Apostalskaja navuka była pierakručvanaja roznymi sektantami žydoŭskimi dy gnostykami : Symonitami, Mikałaitami, Ceryntyjanami. Jany zapiarečvali Bostva Chrystusa (I Piatra 3,22 ; II Piatra 1,17 ; 1 Jana 5,20 ; Judy 4), Jahonaje Ŭčałaviečannie (1 Jana 4,4,9,14 ; 4,2,15), zapiarečvali praŭdzivaść Jaho natury ludzkoje (1 Jana 4,9). Listy hetyja vošža vykazvajuć dy papraŭlajuć tyja błudnavučenni.

Apracča taho jany majuć vialikaje značennie histaryčnaje dla pieršabytnaha chryścijanstva z Apostalskich časaŭ, nia tolki dla charaktarystyki henych voś herezyjaŭ.

Byli napisanyja ŭ druhoj pałavinie pieršaha stahodździa.

LIST SVJATOHA APOSTOLA JAKUBA

Šv. Jakub, nazyvany siarod Dvanaccacioch *Małodšy,* syn Alfeja (Kleofasa) i Maryi, svajački Najśvieciajšaj Dzievy (Jan 15, 25), dy brat Zbaviciela (Gal. 1,19) pa matcy ; byŭ Biskupam Jeruzalimskim, historykami časta nazyvany *Spraviaidlvy* z uvahi na jahonyja cnoty, i razam z Piatrom dy Janam uvažany za filary śv. Eklezii (Gal. 2,9) ; a naviet i niaviernyja žydy nazyvali jaho praviednym. Tak vysokaja autarytetnaść adnak nie ŭścierahłà jaho ad fanatyčnaj razjušanaści nàtaŭpu : kala 62 h. byŭ skinaty ź vierchu śviatyni dy ŭkamianavany (cieraz 20 hod paśla mučanictva Jakuba Starejšaha).

Źviartajecca z svaim apostalstvam da uvieryŭšych u Chrystusa dvanaccaci pakalenniaŭ surodzičnych Izraela, raściarušanych u pahanskim śviecie, a ŭ sensie pieranosnym da ŭsiaje Eklezii, jak duchovaha Izraela (Rym. 9,6-8).

Kananičnaść Listu, h. zn. natchnionaść ad Boha, śćviardžajecca tradycyjaj : jaho časta cytavali jak natchnionaha Boham Ajcy i Piśmienniki Eklezii (śv. Klemens Rymski, Irenej, Klem. Aleksandryjski, Tertulijan) ; a *autentyčnaść* = prynaležnaść Jakubu, jak autaru = pasiaredniku Božaha natchniennia, śćviardzili uračystyja pastanovy Saboraŭ, śv. Heranim, Euzeb.

Mova jahonaha pavučennia — poŭnaja biblijnaj miłahučnaści j sercaviednaj mudraści, ale jadrynaja ŭdarajučymi paraŭnanniami dy rašučymi vysnavami — pakazvaje moŭ na duchova-testamentovy charaktar jahony.

RAŹDZIEŁ 1.

1. Jakub słuha Boha i Ŭsiespadara našaha Jezusa Chrystusa dvanaccaci pakalenniam, što znajchodziacca ŭ rasciarušenni, pryviet.

2. Ličecie sabie za vialikuju radaść, braty maje, kali rožnyja spakusy vas ahornuć,

3. viedajučy, što daznannie viery vašaj tvoryć vytryvałaść;

4. a vytryvałaść heta dzieła daskanalačaje, kab vy byli poŭnadaskanalnymi biez nijakich niedachopaŭ.

5. I kali chto z vas patrabuje mudraści niachaj prosić u Boha, ščodra dajučaha biez dakoraŭ, i dasca jamu.

6. Ale chaj prosić ź vieraju biaź cieniu sumnivu; chto bo sumniavajecca, padobny marskoj chvali, vietram padymanaj dy hanianaj.

7. Hetki čałaviek chaj nie spadziajecca atrymać što ad Boha.

8. Dvudušny muž chistkì jość na ŭsich šlachoch svaich.

2-4. *Spakusy* — roznyja praciunasci žyccia. Chryscijanin choča daskanalna z'adzinicca z Chrystusam praz ciarplivasc u złybiadach, tamu jon tak cenic nahody da ciarpiennia.

5-8. *Patrebnaja mudrasc* — pryznannie svajho praznačennia, sensu i pravilnaha šlachu žycciovaha. I chto molic jaje ščyrym sercam i vieraj niachislivaj, Boh z prychilnasciu dasc jaje.

9. Chaj hanaryeca brat pakorny vysokaściu svajoju;

10. a bahaty — svajoju nizkaściu, praminie bo jak toj kviet na travie:

11. uzyjdzie sonca, nastanie śpieka, vysušyć travu i kviet apadaje, krasa vyhladu jahonaba niknie; tak vianie i bahaty na svaich šlachoch.

12. Sčaślivy muž, jaki vytrymoŭvaje spakusu, bo-ž kali byŭ vyprabavany, atrymaje vianiec žyćcia, jaki abiacaŭ Boh lubiačym Jaho.

13. Nichto ŭ spakusie chaj nie kaža: Boh mianie spakušaje; Boh bo nie spakušajecca złom i Sam nikoha nia kusić.

14. Ale kažny spakušajecca pociaham i pryvabaj svaje pochaci.

15. Pochać-ža, začaŭšy, rodzić hrech; a hrech dakanany rodzić śmierć.

9-12. *Pakorny* — panižany ubohasciu, upasledžanniem svajho stanu, hetki bo chutčej moža spadziavacca ad Boha spačuccia i vyvyšennia, kali nie praklinacimie svaje doli; a bahaty chaj i pry svaich dastatkach žycciovych starajecca byc pakornym, niama bo čaho vyvyšacca majemasciu nadta znikomaju. Kažnamu svajo vyprabavannie j adkaznasc.

13-15. Spakušac abaznačaje u sv. Pisanni abo padbuchtorvac da błahoha, i hetak Boh nikoha nie spakušaje, abo hartavac u cnocie, na heta Boh nasyłau naprkł. vyprabavannie na Adrahama (Zyd. 11, 17). Tak i kažnamu čałavieku Boh daje volny vybar miž dabrom i złom, byc pasłuchmianym Sabie, abo — nie, ale nikoha nie spakušaje, robiačy zło pryvabnym, bož Jon Sam, Dabro nieskančatnaje, josc najvyšejšaj pryvabaj, tamu nikim *nia moža spakušacca*, nad Im bo zło nia maje siły. Spakušaje čalavieka pochac, jana, mou raspusnica, błaznic jaho, kab pryžyc z im hrech, jaki svaim čaradom rodzic moralnuju smierc.

16. Dyk nie maniècie siabie, braty najdaražejšyja:

17. ŭsiakaje najlepšaje darennie i ŭsiaki daskanalny dar zhary jość, zyjchodzić ad Ajca śviatła, ŭ jakoha niama źmiennaści ani cieniu pieramieny;

18. z ułasnaje bo voli radziŭ nas słovam praŭdy, kab my byli niejkim načatkam jaho stvarennia.

19. Vy heta viedajecie, braty maje miłyja. Chaj, vośža, kažny čałaviek chutki budzie da słuchannia, a spavolny da hutarki j spavolny da hnievu.

20. Hnieŭ bo da spraviadlivaści Božaj nia spryčyniajecca.

21. Tamu, adkinuŭšy ŭsialakuju niečyść dy lišniuju złość, z łahodnaściu pryjmajcie ŭsievanaje słova, mohučaje zbavić vašyja dušy.

22. Budźcie vykanalnikami słova, a nie słuchačami tolki, ašukvajučymi siabie.

23. Bo kali chto słuchaje słova dy nia vykonvaje, toj padobny da čałavieka, što pryzirajecca ŭ lustry pryrodnamu abličču:

24. jon azirnuŭ siabie i adyjšoŭ dy zaraz zabyŭsia, jakim byŭ.

16-17. Dar vyšejšy, uzdym voli da niejkaha čynu nap., pachodziačy ad Boha, jaki možna nazvac daram Božym, paznajecca pa svajoj hruntounaj stałasci; a płytkachislivyja paryvy, vybuchajučyja j znikajučyja, by dym — heta samaabman.

18. Adkupleny čałaviek rodzicca, zhodna z viečnaju Pramudrasciu, Słovam Praudy, kab stacca začatkam, piaršyniuju, novaha žyccia.

19-20. Całaviek nie pavinien byc skory da hnievu, jon bo čałaviečy, a Boh pasvojmu mieraje.

25. A chtob pranik daskanały zakon volnaści dy vytryvaŭby ŭ im, nia słuchačom zabudčyvym staŭšysia, ale vykanalnikam dzieła, toj ščaślivy budzie ŭ čynie svaim.

26. Kaliž chto dumaje, što jon pabožny, nia sutrymoŭvajučy jazyka svajho, ale abłasučvajučy serca svajo, taho pabožnaść pustaja.

27. Čystaj i biezzahannaj pierad Boham i Ajcom jość taja pabožnaść: kab viaści dohlad sirat i ŭdovaŭ, a siabie ŭściarehčy nieapahanienym ad hetaha śvietu.

RAŽDZIEŁ 2.

1. Braty maje, majcie vieru ŭ Jezusa Chrystusa našaha Usiespadara słavy nie dziela asoby.

2. Bo kalib na vašaje zybrannie ŭvajšoŭ čałaviek iz załatym pierścieniem, bahata adziety, dy ŭvajšoŭby j biedny ŭboha adziety;

25. Zakon Chrystusa (Evanelija), heta zakon svabody, bo dany dzieciam Božym, vykonvajučym jaho z lubasci, a nie niavolnikam spauniaušym jaho tolki z bojazi kary.

26-27. Isna pabožny kiłzaje svoj jazyk, nia kryvic dušoju, kab vykrucicca pierad svaim sumlenniem, sieje lubasc, vysciarahajučysia usiakaj hidoty.

1-7. Davac zausiody pieršavahu bahatym, abniachajvajučy biednych, nia josc zhodna z navukaj Chrystusa, jaki palubiu biednych i u vaładarscvie jakoha *apošnija buduc pieršymi.* Apostał prakanausia, što viera najbolej maje praciunikau siarod bahatych.

Nia raz sv. Jakub u svaim liscie havora ab nikčomasci, karotkatryvałasci, bahaccia, padkreslivajučy pry tym uzvyšnasc cnoty ubohasci. Heta jon robic nie dziela taho, kab hanic zda-

3. i vy źviarnulib uvahu na pyšna adzietaha, kazučy jamu: « Sadzisia vyhodna voś tut », a biednamu skazalib: « A ty pastoj tam, abo prysiadź voś tut la noh maich ».

4. Dyk, ciž nia robicie rožnic miž saboju dy ci nie stalisia suddziami z błahimi dumkami?

5. Słuchajcie, bratki maje darahije: ciž nia biednych na hetym śviecie Boh vybraŭ być bahatymi vieraju j spadkajemnikami vaładarstva, jakoje abiacaŭ Jon lubiačym Jaho?

6. A vy źniachàili biednaha. Ciž nie bahatyja pryhniatajuć vas dy ci nie ciahajuć pa sudoch?

7. Ciž nie jany biasčeściać dobraje imia, jakim vy nazyvajeciesia?

8. Kali adnak spaŭniajecie zakon uładу vodla Pisannia: « *Lubi bližniaha tvajho, jak siabie samoha* » (Paralip. 1, 17), dobra robicie.

9. Kali-ž ahladajeciesia na asoby, robicie hrech, i sam Zakon asudžaje vas jak prastupnikaŭ.

byvannie dabra dastatkau naahuł, ci kab davac praktyčnyja vysnavy spraviadlivaha padziełu ich, jon padaje tolki natchnionyja rady j pakazvaje, jak papravic dušu ludzkuju, kab jana vyzbyłasia bałounaha licha u bramadztvie: *zachłannaje prahavitasci.* Samalubnym i biazlitasna-skupym dla biednaha bahaciejem, sv. Jakub pahražaje asudam biaz miłaserdzia. Ale i ubohim jon daje napamin da ciarplivasci j nadziei na Božuju spraviadlivasc (5.1-6). Hetyja pavučenni ab cierazmiernym uhanianni za mataryjalistyčnaju dačasnasciu niedauna prypomniu svietu Pius XI u encyklicy *Divini Redemptoris.*

8-13. Kažnaja prystaronnasc josc supiarečnaja asnaunomu zakonu: *lubi bližniaha tvajho, jak siabie samoha.* Narušennie kažnaha prykazannia adzinočna piarečyc asnaunomu vymahanniu

10. Kažny bo chto trymajecca ŭsiaho Zakonu, a zhrešyć u vadnym čymnièbudź, stajecca vinavatym u va ŭsim.

11. Toj bo, katory skazaŭ: « Nia čužałož », skazaŭ i: « Nie zabivaj » (Prlp. 5, 17); dyk kali nia čužałožyš, ale zabješ, staješsia narušycielem Zakonu.

12. Tak havarecie j tak pastupajcie, jak tyja, što majuć być sudžanyja zakonam voli.

13. Bo taho, chto nie akazaŭ miłaserdzia, spatkaje sud biez miłaserdzia; miłaserdzie-ž uzvyšajecca nad sudom.

14. Što za karyść, braty maje, chtob havaryŭ, što jon maje vieru, a učynkaŭby nia mieŭ, Ciž (hetkaja) viera mahłab jaho zbavić,

15. I kali brat ci siastra nia mielib u što adziecca dy patrabavalib štodziennaj stravy,

16. a chtoniėbudź z vas im skazaŭby: « Idziecie ŭ supakoi abahrejciesia j nasycieciesia » dy nie daŭby im taho, što nieabchodnaje ciełu, dyk jakaja byłab karyść,

17. Hetak i viera, kali nia maje ŭčynkaŭ, sama pa sabie miarćviniа.

18. Ale skaža mo chto: Ty maješ vieru, a ja maju ŭčynki; pakažy mnie vieru tvaju biaz učynkaŭ, a ja tabie pakažu vieru maju z učynkaŭ.

lubasci da usich, jak da siabie samoha, josc narušenniem usiaho zakonu. Asud pavodla zakonu voli (Now. Zak.) — heta asud serca, daznannie lubasci, u ich pałymiejučaj dy jasniejučaj učynkami miłaserdzia.

14-20. Zyvaja viera cvicie učynkami lubasci: taki užo nutrany zakon jejnaj žyvučasci; biaz učynkau jana vysychaje u

19. Ty vieryš, što jość Boh adzin — dobra robiš; alež i čerci vierać dy dryžać.

20. Ci chočaš viedać, čałavieča nikčomy, što viera biez učynkaŭ jość miartvaj?

21. Ciž nia učynkami apraŭdaŭsia Abraham, ajciec naš, achviarujučy na aŭtary syna svajho Izaaka?

22. Vidziš jak viera sudziejničała z jahonymi učynkami, i dziakujučy ŭčynkam viera ŭdaskanaliłasia.

23. I zbyłosia Pisannie, kažučaje: Uvieryŭ Abraham Bohu i paličana heta jamu ŭ apraŭdanaść (Być. 15, 6) i nazvana jaho Božym pryjacielem.

24. Bačycie, jak učynki apraŭdvajuć čałavieka, a nie sama tolki viera.

abstraktny pryncyp i, u mieru vyhasannia dziejnaje lubasci, moža upadobnicca da demanauskaj viedy ab Bohu, jak ab čužnaj i tolki žachlivaj sile. Suviaz viery i zbaulennaha učynku, uvydatniajecca tut tak vyrazna, što heta skłaniła Lutra uvažac hety list sv. Jakuba za *niekananičny* (nie naležačy da natchnionych). Alež, sv. Jakub, jak i sv. Pavał np., padkreslivaje, što kab uspraviadlivicca, dyk nia chopic tolki vieryc, nia rupiačysia ab čynach z viery. Takaja viera padobnaja miartvamu ciełu biaz ducha; jaje ažyulajuc tolki učynki. Zbaulennaju vosža josc taja viera kankretna, łučna z učynkami, razumietaja, a nie abstraktna (hl. Trydenc. Sabor S. 6, C. 10). Sv. Pavał havora ab niemahčymasci apraudannia učynkami zakonu dla čałaviectva jašče nie adkuplenaha kryvioju Zbaviciela, abo naahuł niavieručych, choćby j byli adkuplenyja; a sv, Jakub hanic ludziej, majučych vieru ale tolki na vusnach, a nia dbajučych vysłužvac łasku pastupkami, žycciom, zhodnym z vieraj.

Da ščodraj subožyny dla biednych sv. Jan Załatavusny zaachvočvaje vos hetak: « Uvažaj subožynu nie za raschod, a za prychod, nie za uščerbak, a za zdabytak, praz jaje bo ty bolej atrymouvaješ, čym daješ. Ty np. daješ chleb, a atrymouvaješ

25. Hetak i Rahab, raspuśnica, ciž nia učynkami apraŭdałasia, pryniaŭšy zapasočnikaŭ i adpraviŭšy ich inšaj darohaj (Joz. 2, 4; Zyd. 11, 31)?

26. Jak cieła bo biaz ducha jość miartvaje, tak i viera biaz učynkaŭ miartvaja.

RAZDZIEŁ 3.

1. Braty maje, nie kvapciesia mnohija być vučycielami, viedajučy, što bolšy dastaniecie asud;

2. usie bo my šmat hrešym. Chto ŭ słovie biez pàchibu, toj daskanalny całaviek, mohučy akiłzać i ŭsio cieła.

3. Kali ŭkładajem koniam cuhli ŭ rot, kab byli pavadniejšyja, dyk i cełym korpusam ichnim kirujem.

4. A karabli vuń jakija vialikija dy sibiernymi burami hanianyja, adyž kirujucca maleńkim styrnom kudy choča styrnik.

5. Hetak i jazyk — mały heta cialeš, a šmat robić. Bač, jak maleńki ahoń, a lasy padpalvaje.

6. I jazyk-ža — ahoń, usiozłybiadnik. Jazyk tak ustaŭleny miž našymi čelesami, što moža apahańvać usio cieła, ŭspałymiajučy kruh našaha žyćcia, sam zapaleny gehennaj;

žyccio viečnaje; daješ adziežynu, a dastaješ adziennie niesmiarotnasci; daješ prytulišča u svajoj chacinie, a vysłužvaješ Nieba, daješ dabro, što potym hinie, a sam atrymouvaješ niavyčerpnaje » (Contra Anomeis, Op. t. I, p. 572).

25. *Pryniaušy* u Jerycho pasłou Jozue.

1. Nakaraslivaje vučycielstva samazvannych, zavučy pasučasnamu, « doktarau » było drennym judejskim nàvykam.

6. Mudrasc Hellady užo rabiła paraunannie svietu z *kruham*, abo vahnistym kołam.

7. usiakuju pryrodu źviaroŭ i ptušak, hadaŭ i marskich žyviołaŭ možna ŭtamavać i całaviek ich utamavaŭ;

8. a voś jazyka nichto z ludziej utamavać nia moža, heta nieakiłzanaje zło, poŭnaje śmiercianosnaha jadu.

9. Im chvalim Boha j Ajca i jim-ža praklinajem ludziej, stvoranych na Božuju padobu.

10. Z tych samych vusnaŭ vyjchodzić bahasłaŭlenstva i praklon. Nie pavinna hetak być, braty maje.

11. Ciž z taho samaha horła krynicy ciače vada sałodkaja i horkaja?

12. Ciž moža, braty maje, fihovaje dreva radzić vinahrad, abo vinnaja łaza fihi? Takža sama j salanka (sałodnaja krynica) davać sałodkuju vadu.

13. Chto z vas mudry i razvažny? Chaj pakaža heta na dziele dobrymi pavodzinami, mudraj łahodnaściu.

14. Bo kali horkuju zaviść dy kałatlivaść u vašych sercach majecie, dyk nie chvalèciesia j nia budźcie łhunami proci praŭdy;

15. heta bo nia jość mudraść zyjchodziačaja z-hary, ale ziamnaja, žyviolnaja, džjabłava;

16. dzie bo zaviść i svarki, tam biazładździe j lichadziejstva.

11. *Horłam* najčasciej u biełaruskim narodzie nazyvajuc *žarało* krynicy, apošn zjaulajecca terminam bolš knižnym.

13. *Razvažny* — zdyscyplinavany u dumkach, razumny.

17. A voś mudraść z uzvyšša jość pieradusim čystaja, dalej — zhodlivaja, skromnaja, ŭstuplivaja, poŭnaja miłaserdzia i dobrych pładoŭ, biesstaronnaja dy niakryvadušnaja.

18. Płod-ža spraviadlivaści ŭ supakoji zasiavajecca tymi, što supakoj tvorać.

RAŽDZIEŁ 4.

1. Adkul-ža vojny j rostyrki miž vami? Ci nia stul: z pryžadlivaściaŭ vašych, što bujaniać u čelesach vašych?

2. Pažadajecie, a nia majecie; zabivajecie j zavidujecie, dy nia možacie asiahnuć; svàryciesia j bjeciėsia, a nia majecie tamu, što nie damahajeciesia.

3. Prosicie j nie atrymlivajecie, bo błaha prosicie: kab stravić u vašych pochaciach.

4. Błudadziejniki, niaŭžo nia viedajecie, što pryjaźń hetaha śvietu jość varožaja Bohu? Chto voś-ža chacieŭby pryjaźnicca z hetym śvietam, stajecca voraham Boha.

1-3. Sabiečnictva i zavislivaja pažadlivasc natraulajuc čałavieka na bližniaha j papichajuc da błahoha, ale nikoli jaho nie zdavolvajuc; ad jaho bo adniata duchovaja raunavaha, supakoj, dy malitva jaho pachibnaja, jon bo prosic u Boha nie taho, čaho treba prasic čałavieku.

4-6. Zapaviet Boha z čałaviekam nia-raz pajasniajecca prykładam u sv. Pisanni žanimskaj suviazi, a narušennie jaho žanimskaj zdradzie; chto palubiu sviet bolš, čym Boha, dyk stajecca bohazdradnikam, bo lubasc Boha da čałavieka zajdrosnaja; jon sercam adstupaje ad Ablublenika duš.

5. Ciž, dumajecie, nadarmà Pisannie havora: « až da zapazdroślivaści lubić duch, što ŭ vas žyvie »?

6. Ale tym-bolšuju daje łasku; tamu j skazana: « Boh pyšnym pracivicca, a pakornym daje łasku » (Pryp. 3, 34).

7. Paddavajciesia tady Bohu, a supraciŭlajciesia dźjabłu, dyk uciače ad vas.

8. Prybližajciesia da Boha, a pryblizicca da vas. Achàjcie ruki, hrešniki, ačyśćcie sercy dvudušniki.

9. Skrušeciesia, płačcie i sumujcie, śmiech vaš u žurbu chaj abierniecca, a radaść u žal.

10. Supakorciesia pierad Boham, a uzvyšyć vas.

11. Nie abražajcie, braty, adzin druhoha. Chto abražaje ci asudžaje svajho brata, to abražaje j sudzić zakon. A kali asudžaješ zakon, to ty nia vykanalnik zakonu, a sudździa.

12. Adzin jość zakanadaŭca j sudździa, jaki moža zahubić i vybavić. A chtož ty, što sudziš bližniaha?

13. Voś vy ciapier kažacie: « Siannia, abo zaŭtra pojdziem da taho-tam miesta, pražyviom hod i budziem handlavać dy zarablać » — vy, jakija nia viedajecie, što budzie ŭzaŭtra;

14. što bo takoje vašaje žyćcio? Pàra, što na chvilnku źjaŭlajecca dy hinie.

15. Umiest taho kab skazać: « Kali Boh pazvolić », abo: « kali žyvy budziem, zrobim toje ci sioje »,

16. vy naduta samaŭpeŭnivajeciesia. Takoje ŭsiakaje pustachvalstva — heta hańba.

17. Voś-ža — hrech tamu, chto ŭmieje rabić dabro, a nia robić.

RAŽDZIEŁ 5.

1. Płačcie voššа, bahaciei, nie aciahajciesia, hałasiecie nad vašymi złybiedami, što pryjchodziać na vas.
2. Vašaje bahaćcie zbućvieła, a šaty mol stačyła.
3. Zołata j sierabro vašaje saćmieła, a ichni hryšpan budzie na vas śvietčyć i moŭ ahoń stravić vašaje cieła. Pryspasali sabie hnievu na apošnija dni.
4. Oś zarabotak žancoŭ z vašych paloŭ zatrymany adzyvajecca j hołas ich dajšoŭ da Usiespadara niabiesnych sił.
5. Raskašavalisia vy na ziamli i ŭ zbytkach upaśvili sercy vašyja, moŭ na uboj.
6. Vy zasudzili j zabili spraviadlivaha, a nia supraciŭlaŭsia vam.
7. Dyk ciarplivymi budźcie, braty, až da pryjścia Hospada. Jak ziemlarob vyčekvaje darahoha płodu ciarpliva pakul atrymaje doždž ranni dy paźniejšy.
8. Tamu ciarplivymi budźcie i vy, macujučy sercy vašyja, pryjście Hospada niedalokaje.
9. Nie marakujcie, braty maje, adzin na druhoha, kab nia być asudžanymi; sudździa voś za dźviaryma staić.

1. Praroćki hnieu tut adnosicca tolki da razbahacieušych kryudaju j niačułasciu na biazdolle biednych.
2. — *Budzie svietčyc* — ab vašaj skupasci.
6. *Zabili spraviadlivaha* — Chrystusa vydali na smierc.
7. *Doždž ranni* — viasienni, *pazniejšy* — asienni doždz.
8. *Pryjscio Hospada* — na sud asabisty pasmiertny kažnaha z nas.

10. Za prykład zyjścia złybiadaŭ, trudoŭ i ciarplivaści važmiecie, braty maje, prarokaŭ, što pramaŭlali ŭ imia Božaje.
11. My voś beatyfikujem vytryvaŭšych. Čuli ab ciarplivaści Hioba i kaniec ad Boha vidzieli, Boh bo litaścivy i miłserny.
12. Dyk pierš za ŭsio, braty maje, nie klanieciesia ni niebam, ni ziamloju, ci jakoju inšaju prysiahaju, a chaj vašaja mova budzie: « tak, tak — nie, nie », kab nie padpali pad sud.
13. Sumuje chto z vas? niachaj molicca; viesieła kamu? chaj piaje psalmy.
14. Zaniadužaŭ chto z vas, chaj pakliča prezbyteraŭ Eklezii dy chaj molacca nad im, namaščajučy jaho ŭ imia Božaje alejem,
15. i malitva viery azdarović niemačnaha, a kali mieŭ hrachi, buduć jamu adpuščany. (Ap. Dz. 28, 8).
16. Pryznavajciesia adzin pierad druhim u prastupkach i maleciesia adzin za druhoha, kab zbavicca, šmat bo pamahaje natuźnaja malitva.

11. *Kaniec ad Boha* — Muku j smierc Zbaviciela.
12. *Inšaju prysiahaju* — nadaremna i chvalšyva, *klacca* — papularna havorycca: *bažycca*.
14. *Eklezii* — Kascioła-Carkvy; za prykładam šmat inšych movau pazyčajem i my heta słova hreckaje dziela adnastajnasci j neutralnasci našaj terminalohii.
U hetym vieršy mova ab prachtykavanni sakraman. Apošniaha Pamazannia, jak vidac z pastanovau Trydenckaha Saboru (Ses. 14).
15. *Malitva viery* — moc sakramantu azdarovic dušu pieradusim, a časami j fizyčna, kali heta budzie karysna dla dušy chvoraha.

17. Haljaš byŭ čałaviek padobny nam, padlehły ciarpienniu, a jak malitvaju pamaliŭsia, kab nia było daždžu na ziamli, dyk i nia było praz try hody j šešć miesiacaŭ. (III Kn. Kar. 17-18).

18. Dy znoŭ pamaliŭsia, j nieba spuściła doždž, a ziamla vydała svoj płod.

19. Braty maje, kalib chto z vas zbłukaŭ ad praŭdy, a niechta naviarnuŭby jaho,

20. chaj viedaje — chto naviartaje hrešnika z błudnaj darohi, vybaŭlaje dušu jahonu ad śmierci j mnostva hrachoŭ pakryvaje.

17. *Malitvaju pamaliusia* — hebraizm, abaznačaje haračuju malitvu.

PIERŠY
LIST ŚVIATOHA APOSTAŁA PIATRA

SYMON — syn Jony, brat śv. Andreja Ap., rybak z Betsaidy la voziera Genazaret — pieranazvany Zbavicielem ad pieršaha pozirku na PIATRA (kamień) i pastaŭleny pieršym miž Dvanaccaciu paklikanymi, a pa Zhrobuŭstanni trojčy ahłošany Hałoŭnym Pastyram (Jan 21,15-17), fundamantam Eklezii (Mt. 16,18 ; Mk. 3,16 ; Łk. 6,14). Pieršyja 10 hod svaje vierchavodzka-pastyrskaje dziejnaści jon pravioŭ u Jeruzalimie i Palestynie ; a pa cudoŭnym vyzvalenni z jeruzalimskaj ciamnicy padaŭsia ŭ Rym — jak havora tradycyja — ale ŭ 49 h. staršyniuje na Apostalskim Sabory ŭ Jeruzalimie znoŭ (Ap. Dz. 15). Chutka paśla taho akazvajecca ŭ Antyochii (Gal. 2,11-14). Mučanickaja śmierć adnak, u 67 h. adnaho dnia iz śv. Paŭłam, zaścihła jaho — paśla najbolšaj, choć zasakrečanaj, dziejnaści — ŭ « Babilonie » (h. zn. ŭ Rymie)

Pieršy svoj list śv. Piotr pryznačaŭ biespasredna da prabyvajučych u raściarušenni — ŭ Poncie, ŭ Galacyi, Kapadocyi, Azyi j Bitynii — chryścijan, praśledavanych za svaju novuju vieru. Kab nie daviało vošža heta ich da sumnivaŭ, rospačy j apostazyi, Kniaź Apostałaŭ, pavièdamleny praz Sylvana, Paŭłavaha vučnia, zasyłaje im słovy paciechi, padtrymki, vystaŭlajučy im chryścijanskija ideały, a nadusio prykład Chrystusa ciarpieŭšaha, zhrobuŭstałaha i vaładàračaha ŭ chvale.

Autentyčnaść Listu śćviardžajecca najstarejšaj niaupynnaj tradycyjaj, ad śv. Ireneja, Polikarpa — apostalskich vučniaŭ Klemensa Aleksandryjskaha, spatrablaŭšych jaho jak Piatrovy. Dyj samža źmiest vyrazna ab hetym śvietčyć u pieršych-ža svaich zvarotnych słovach : *Piotr Apost*. . .

Čas napisannia — možna vysnavać iž abrysovanaha ŭ Liście pałažennia chryścijanskaj hramady, da jakoj pisaŭ, pakazvajučaha na parù paśla praviedzienaj tam arhanizacyi praz śv. Paŭła (pa 58 h.), jaki ŭ danym časie znajchodziŭsia ŭ Hišpanii, prosiačy praz vučnia Sylvana, kab śv. Piotr padtrymaŭ ich ducha svaim Listam. Vypadaje heta bolš-mienš na 63-64 hod.

Miesca napisannia — Rym, jak kaža sam autar, nazyvajučy jaho « Babilonam (5,13) zhodna z tahdyšniaj apinijaj ab im chryścijan i žydoŭ, za bestyjalskuju raspustu dy megalomanskaje lutaŭładztva ; tym-bolej, što heta pamahała j vyšuspomnienamu zasakrečanniu.

RAŽDZIEŁ I

1. Piotr Apostał Jezusa Chrystusa prybyšom, raściarušanym u Poncie, Galacyi, Kapadocyi, Azii j Bitynii,

2. vybranym vodla praviėdy Boha Ajca, dla paśviacin Ducha, dla posłuchu j akroplennia kryvioj Jezusa Cyrystusa: łaska i supakoj u vas chaj pamnožacca.

3. Bahasłaŭlony Boh i Ajciec Usiespadara našaha Jezusa Chrystusa, što ź vialikaha miłaserdzia svajho adradziŭ nas k' žyvoj nadziei zhrobuŭstanniem Jezusa Chrystusa (Kor. 1, 3),

4. na nièthuju niatknionuju plamaj i niaviànučuju spadčynu, ŭ niebie zachavanuju vam,

5. siłaju Božaju ścieražonym praź vieru dla zbaŭlennia, hatovaha abjavicca ŭ vapošniaj časinie.

6. Z hetaha cieściesia, krychu ciapier patužyŭšy, kali treba, ad rožnych spakusaŭ,

7. kab vyprabavannie viery vašaj, šmat kaštaŭniejšaj za hibnučaje, choć i vahniom prabavanaje, zołata akazałasia na chvału i čeść i słavu ŭ abjavie Jezusa Chrystusa,

2. Pačynajecca List vyznanniem viery ŭ Najśv. Trojcu j adresam: *prybyšom* = naviernienym z Zydoŭ i raściarušanym pa Małoj Azii, paklikanych da viery Božym Providam.

4-5. Boh zachoŭvaje svaich viernych da kanca časaŭ, kab zabrać u pryhatavanaje viečn. vaładarstva.

8. jakoha, nia bačyŭšy, lubicie i ŭ jakoha, nie ahladajučy, vierycie, a vieručy budziecie radavacca niavymoŭnaju i słaŭlonaju radaściu,

9. dasiahajučy mety vašaj viery: zbaŭlennia duš.

10. Taho zbaŭlennia, ab jakim dapytvalisia j hadali praroki, zapaviaščajučyja budučuju ŭ vas łasku,

11. daściejvajučyja na katory abo na jaki čas mieciŭ u ich duch Chrystovy, pradviaščajučy ciarpienni Chrystusa j za imi śledujučuju słavu;

12. katorym było abjaŭlena, što nie samym sabie, ale vam vykonyvali pasłuhu zapavieści vyhłašanaha ciapier praz prapaviedvaŭšych Evaneliju Ducham Sviatym, ź nieba zysłanym, u što j Anioły žadajuć praniknuć.

13. Padpierazaŭšy vošža pajaśnicy rozumu vašaha, badziorciesia j ščyra spadziavajciesia na padavanuju vam łasku ŭ abjaŭlenni Jezusa Chrystusa.

14. Jak pasłuchmianyja dzieci, nia kirujciesia vašymi raniejšymi pochaciami niaviedy vašaj;

15. ale za prykładam paklikaŭšaha vas Sviatoha, budźcie j samy śviatymi ŭ va ŭsich dačynienniach;

10-12. Nam Tajnica Adkuplennia adkryta Sv. Ducham, a staravietnyja praroki jaje natchniona šukali; heta niaŭciejlivaje j aniełam.

13. *padpierazaŭšy pajaśnicy rozumu* = hebrajsk. metafora, znača: mieć rozum napahatovie, narychtavany da spraŭnaha j biespieraškodnaha dumannia.

16. napisana bo: *Budźcie śviatymi, bo-ž Ja śviaty jość* (Iz. 19, 2).

17. I kali Ajcom zaviacie Taho, Katory sudzić nia vodla miłapozirku, a vodla dzieła kažnaha, dyk iz bojaźziu pravodźcie vandravannie vašaje;

18. viedajučy, što nie siarabrom i zołatam tlełym vy adkupleny ad nikčomaha žyćcia, pierakazanaha vam baćkami,

19. ale najdaražejšaju kryvioju Chrystusa, jak pračystaha, niatknionaha plamaju jahniaci,

20. praduhledžanaha šče da stvarennia śvietu, a źjaviŭšahasia ŭ vapošnich časach dla vas,

21. uvieryŭšych praź Jaho ŭ Boha, Jaki zbudziŭ Jaho ź miartvych i daŭ jamu słavu, kab vy mieli vieru j nadzieju na Boha.

22. Ačyściŭšy dušy vašyja ŭ posłusie praŭdzie praz Ducha, ŭ bratniaj lubaści ščyraj, lubiecie adzin druhoha zaŭsiody z čystaha serca,

23. jak adrodžanyja nia z tlełaha nasiennia, ale ź niatli, z Božaha słova, žyvoha j tryvajučaha navieki.

24. Bo *ŭsiakaje cieła - by trava, a ŭsiakaja słava čałavieka, moŭ travіany čviet: zasochla trava* i čviet jejny apaŭ (Ekl. 14, 8; Iz. 40, 6-8; Jak. 1, 10);

25. *słova-ž Hospadava tryvaje navieki.* A heta j jość toje słova, jakoje vam abvieščana.

RAŽDZIEŁ 2.

1. Zarokšysia, vošža, ŭsiakaje złości, ŭsiakaha chitrunstva j kryvadušnaści dy zaviści, ŭsiakaha lichamoŭstva,

2. jak śviežanarodžanyja niemaŭlata čystasłoŭnaha małaka pažadajcie, kab ad jaho ŭzraści vam na zbaŭlennie;

3. vy bo *skaštavali, jak sałodki jość Hospad* (Ps. 33, 9).

4. Prystupajučy k' Jamu, žyvomu kamieniu, ludźmi adkinienamu, ale Boham vybranamu j cènienamu,

5. i samy vy budujciesia na im jak žyvyje kamienni ŭ dom duchoŭny, śviatoje śviatarstva, kab uznosić Bohu miłyja praz Jezusa Chrystusa achviary.

6. Bo ŭ Pisanni skazana: *Voś kłodu na Syonie krajvuhłavy kamień, vybrany, cenny; i chto ŭ jaho ŭvieryć, nie asaromicca* (Iz. 28, 16).

7. Dyk voś, Jon dla vas, vieručych, cennaść, a dla niavieručych - *kamień, budaŭnikami adkinieny*, ale *staŭšysia haławoju vuhła* (Ps. 117, 22),

8. *kamień spatyku i skała biantehi tym, što patkajucca* ab słova, nia vieručy tamu na što i pastaŭleny.

9. Ale vy - *rod vybrany, ŭładarskaje śviatarstva, narod śviaty, ludzi nabytyja, kab abviaščali daskanalnaści taho,* katory paklikaŭ vas iz ciemry ŭ čaroŭnaje śviatło svajo (Iz. 43, 20);

4-10. Toj, kamu Chrystus, jak svajmu Namieśniku, daŭ imia « Kamień », havora ab tajnicy Zbaviciela, Kamienia najfundamantàlniejšaha, krajvuholnaha, (adkinutaha Faryzejami), i pavučaje viernych, što i jany svajoj čaradoju paklikanyja być žyvymi kamienniami duchoŭnaje budovy Eklezii, ufundavanaj na Chrystusie j jahonym Namieśniku z padručnoj Herarchijaj. Jon pieranosić na dziaciej Eklezii šanoŭnyja starazapavietnyja nazovy

10. vy, što kaliś *nia byli narodam*, a ciapier narod Božy, kaliś *niamiłavanyja*, a ciapier *miłaserdzia udastojenyja*.

11. Majè darahija, prašu vas, jak prybyšoŭ i padarožnych, paŭstrymoŭvajciesia ad pòžadziaŭ cieła, što buracca proci dušy (Gal. 5, 16);

12. i trymajciesia hodna ŭ sužyćci z pahanami, kab jany za ačarniannie vas jak złydniaŭ, z bačanych u vas dobrych pastupkaŭ, chvalili Boha ŭ dzień naviedzinaŭ.

13. Budźcie, vošža, paddanymi ŭsiakaj uładzie ludzkoj, dziela Boha: ci to karalu, jak vierchavodziačaj uładzie,

14. ci pasłanym praź jaho namieśnikam (kniaziom) dla karannia prastupnikaŭ, a zaachvoty dabro dziejučych;

15. takaja bo vola Božaja, kab vy robiačy dabro, zatykali vusny nièvuctvu biazhłuzdych ludziej,

16. jak volnyja, ale nie jak zasłaniajučyja vołaj zło, tolki jak słuhi Božyja.

Izraela: *rod vybrany, karaleŭskaje śviatarstva* - składajučaje Bohu duchovyja achviary praz najvyšejšaha Sviatara, *narod śviaty* — praz addanstva całkom Bohu (Vyjś. 19, 6), *ludzi nabytyja* — canoju kryvi Syna Božaha.

16. Volnaść synoŭ Božych, jakuju daje chryścijanstva, nia maje ničoha supolnaha z ducham bujanskaha biazuładździa. Chryzostom piša: « Biezuładździe anarchija usiudy jość złom...; asablivaž u Eklezii jana tym niebiaśpiečniejšaja, čym ułada jość bolšaj i vyšejšaj » (Hut. na List da Žydoŭ, Tvory, tom XII b. 275). My stalisia volnymi praz Chrystusa, ale ad hrachu, nie ad prava Božaha, ani takža ad pasłuchmianaści zakonnaj i spraviadlivaj uładzie.

17. Usich pavažajcie, brackaść lubiècie, Boha bojciesia, karala hanarujcie.

18. Słuhi, budźcie ź vietłaj bojaźziu pasłuchmianymi haspadarom, nia tolki dobrym i łahodnym, ale i prykrym.

19. Toje bo, kali chto z dumkaju ab Bohu znosić hora, cierpiačy niespraviadliva, jość miłym Bohu.

20. Bo štož za słava, kali vy cierpicie, jak vas bjuć pa tvary za prastupki? Tolki kali ciarpiecimiecie robiačy dabro, dyk heta budzie łaskaj u Boha.

21. Natoje-ž vy paklikany, bo i Chrystus ciarpieŭ za vas, pakidajučy vam prykład, kab i vy jšli pa śladoch jahonych.

2. A jon-ža *hrachu nia účyniŭ, ani zdrada nie apyniłasia na vusnach jahonych* (Iz. 53, 9);

23. kali Jaho źniavažali, nie adzajemniaŭsia źniavahaj, kali ciarpieŭ, nie praklinaŭ, ale zdavaŭsia na Taho, Chto sudzić spraviadliva.

24. Jon sam u ciele svaim zanios hrachi našy na dreva (kryža), kab my umioršy dla hrachu, žyli dla spraviadlivaści. *Kryvioj* (ran) *jaho azdaroŭleny* (Iz. 53, 12).

25. Bo-ž vy byli *jak aviečki błukajučyja*, ale ciapier viarnulisia da pastyra i biskupa duš vašych (Iz. 4-6).

RAZDZIEŁ 3.

1. Taksama i vy žanki budźcie addanymi svaim mužom, kab naviet tyje ź ich, što nia vierać

słovu (Evanelii), sužyćciom žonak svaich zdabyvanyja byli biaz słova,

2. hledziačy na vašaje čystaje bohabajaznaje pastupannie.

3. Nia modnaje układannie valos, nie abvieśvannie siabie zołatam ci vynajdavanymi ŭborami, chaj vas ucharašaje,

4. ale — vysokavartasnaja prad Boham — čałaviečnaja serdečnaść sukrytaja u nienarušnaspakojnym i łahodnym duchu.

5. Hetak-ža prycharašali siabie kaliś i śviatyja, na Boha nadziejnyja, žančyny, mužom svaim padpadanyja.

6. Tak Sara pasłušnaja była Abrahamu, *spadarom* jaho nazyvajučy, a vy stajaciesia jejnymi dočkami, kali dabro dziejecie, nie pačuvajučysia prymušanymi.

7. Takža i vy mužy ŭ razumnym sužyćci z žanočaj słabiejšaj naturaj, akazvajcie im pašanu jak suspadkajemnicam žyćciałaski, kab nia było vam pieraškodaŭ u malitvach.

8. Urešcie, *budźcie* ŭsie adnadumnyja, spačuvajučyja, bratalubnyja, miłasernyja, pakornyja;

9. nie adpłačvajcie złom za zło, ani źniavahaj za źniavahu, a naadvarot — bahasłaŭcie, vy bo na toje paklikany, kab banasłaŭlenstva unaśledzić.

10. *Bo chto choča žyćcio lubić dy ščaślivyja dni ahladać, chaj paŭstrymlivaje svoj jazyk i vusny ad błahoje movy;*

3-4. Ap. Piotr supraćstavić pahanskamu kultu krasy cieła, hryścijanskaje paniaccie pryhožaści duchovaj. Ab nutranym čałavieku havora i Ap. Pavał (Rym. 7, 22).

11. chaj staronić ad błahoha, a dabro tvoryć, chaj šukaje zhody j da jaje imkniecca;

12. bo vočy Hospada nad praviednymi, a vušy — nad malitvami ichnimi, abliččaž Hospadava — suproć złydniaŭ (Ps. 33, 13-17).

13. I chtož zrobić vam złoškodnaść, kali vy budziecie rupicca ab dabry?

14. Kalib i paciarpieć daviałosia za praŭdu, dyk vy ščaślivyja. Nia bojciesia pahrozaŭ i nia žureciesia.

15. Chrysta Boha śviaciecie ŭ sercach vašych budźcie hatovy zaŭsiody kažnamu, vymahajučamu ad vas apraŭdannia vašaj žyćcianadziejnaści, dać adkaz;

16. ale z bahaviejnaj łahodnaściu, majučy dobraje sumlennie, kab złydzieństvam, jakim vas černiać, byli asaromleny tyja, chto hanić vašaje dobraje žyćcio ŭ Chrystusie.

17. Lepš bo ciarpieć, dobra pastupajučy, kali takaja vola Božaja, čym — błaha;

18. i Chrystus-ža raz pamior za našy hrachi, spraviadliviec za niespraviadlivych, kab nas pryviaści k Bohu; ušmierčany ciełam, ale ažyły ducham (Ryml. 5, 6; Zyd.),

19. naviet i prabyvajučym u ciamnicy duchom zyjšoŭ prapaviedvać.

15. *śviaciecie ŭ sercach* = addavajcie Bohu češć.; *...apraŭdannie nadziei* = što čakajecie pavarotu Zbaviciela ŭ chvale dy jahonaha Vaładarstva u nadpryrodnym duchovym sensie, a nie ŭ palityčnym niékim, varožym usiakaj ziamnoj ludzkoj uładzie, u čym i padazravali pieršych chryścijan Zydy i pahanie (Dz. Ap. 17, 7).

19. Hety vierš źmiaščaje navuku ab zyjści Chrystusa da

20. Kaliś byli heta duchi niaviernyja, što za časaŭ Noja pry budovie Arki — ŭ jakoj ledź vosiem asob ad vady ŭratavałasia — nadužyvali Božuju ciarplivaść.

21. Hetaja vadà i vas siannia zbaŭlaje praz chrost, jaki saboj zapaviaščała, nie abmyćciom ciaiesnaha brudu, ale praz abiacannie Bohu dobraha sumlennia, zhrobuŭstanniem Jezusa Chrystusa,

22. Jaki — pieramohšy śmierć, kab zrabić nas spadkajemnikami žyćcia viečnaha — ŭzyjšoŭ u nieba j siadzić pravaruč Boha-Ajca, paddaŭšy sabie anioły i ŭłady i siły.

RAZDIEŁ 4.

1. Dyk voś, kali Chrystus ciarpieŭ za nas ciełam, to i vy uzbrojciesia tojuž dumkaj, chto bo ciełam ciarpić, pierastaje hrašyć,

atchłani, ab jakoj havora čaćviorty artykuł Skł. Apastolskaha. Biespasredny kantakt (śmierć i zhrobuŭstannie Zbaviciela) pakazvaje, što mova tut ab realnym fakcie, ab dziejsnym zyjści da atchłani (hebr. Šeol), jakuju ujaŭlana sabie jak *viaźnicu* ŭ sercy ziamli.

20. Praz 120 hod Boh miłaserny ciarpliva čakaŭ na apamiatànnie pieraściarahanych ludziej, pakul spuściŭ zapaviaščanuju karu na niepapraŭnych (Być. 6, 3).

21. Vada patopu heta pravobraz chrosnaje vady. Jak tyja zbavilisia ad patopu, što byli z Nojem u kòrabie, tak i tyje, što prysvojvajucca na chroście Zbavicielu zhrobuŭstałamu, ustajuć z hrobu pieršarodnaha hrachu da žyćciałaski.

1-2. Jak Chrystus ciarpieŭ dy ŭmior ciełam, hetak i u nas pochatny čałaviek pavinien umiarci, (moralna umiarci, a fizyčna

2. kab reštu byćcia ŭ ciele ŭzo nie dla pochaciaŭ čałaviečych žyć, ale dla voli Božaj.

3. Davoli bo ŭžo było minułaha času dla nasyčennia pahanskaj žadoby tym, što badzialisia ŭ bestyjalskaj raspuście, pjanstvie, abžorstvie j niasuraznym bałvanachvalstvie;

4. tamu-to jany j dziviacca, što nie kvapiciesia zanuracca ź imi ŭ bałocie raspusty, dy jazykom beściać vas;

5. ale niezabaŭna adkažuć pierad Tym, što maje pryjści sudzić žyvych i miartvych.

6. Natoje-ž bo i dla miartvych była ahłašanaja Evanelija, kab jany asudžanyja vodla svaje čałaviečkaści ŭ ciele, žyli vodla Boha ŭ Duchu.

7. Dyj blizki kaniec usiamu. Budźcie, vošža, ahladnymi dy nie dramiecie — maleciesia.

8. A bolš za ŭsio majcie ščyruju lubašć adzin da druhoha, *lubašć bo šmat hrachoŭ prysłaniaje* (Pryp. 10, 12).

9. Adny druhim biez narokaŭ budźcie haścinnymi,

tolki ŭtamavać pochaci). Ciarpiennie hetamu pamahaje, tamu jano nie pavinna dražnić nas, a zapalvać da achviary jaho ciarpieŭšamu Zbavicielu.

4. *jany* = pahanskija hulaki.

6. I ad pamioršych nia była skryta dabravieść, jak my skazali vyšej (3, 19) pra zyjšoŭšaha Zbaviciela da atchłani, a znača i jany mieli mahčymašć, paznaŭšy, prylhnuć k Jamu ducham ry stacca udzielnikami žyćcia viečnaha ŭ Bohu.

7. Epocha, ŭ jakuju ŭstupiła ludztvo z Naradženniem Jezusa Chrystusa, jošć apošniaj ziamnoha žyćcia čałaviectva, i ŭ hetym sensie kaniec śvietu blizki. A kali jon prydzie - viedama tolki Bohu.

8. Jak nienaviść namahajecca vytknuć pàchiby bličniaha, tak lubašć - zrabić ich niaprykmietnymi (Pryp. 10, 12); *pakryvaje*

10. prysłužnymi, kažny vodla atrymanaha daru — jak dobryja raźmiarkoŭniki šmatjakich łaskaŭ Božych.

11. Kali havoryć chto — *havary* jak słovy Božyja; prysłužvaje chto — *služy* pa sile *z prakanannia*, što jaje Boh daje, kab słaviŭsia Jon praz Jezusa Chrystusa, Jakomu chvała i siła na viaki viečnyja. Amèn.

12. Najdaražejšyja, nia budźcie nieabytymi z hartujučym vas ahniom spakusy, by ź niečym dzivosnym zdaryŭšymsia vam;

13. ale, budŭčy supolnikami Chrystovych ciarpienniaŭ, radujciesia, kab i tady, jak abjavicca chvała, jahona, radavalisia j viesialilisia.

14. Kali vas beściać za imia Chrystusava, dyk ščašcie vam, bo Duch słavy, Duch Božy spačyvaje na vas.

15. Aby tolki chto z vas nie ciarpieŭ jak zabojca, ci jak złydzień, abo złodziej i pasiahajučy na čužoje;

16. a kali — jak chryścijanin, dyk nia stydzisia, ale chvali Boha za hetkaje jmià.

17. Pryšła bo parà, kab načaŭsia sud ad Božaha domu; kali-ž pierš — ad nas, to jakiž kaniec budzie tych, što nie pakarajucca Božaj Evanelii?

18. Bo kali *praviednik ledźvie zbavicca*, to *biazbožnik i hrešnik dzie akažucca?*

moža być razumieta i ŭ sensie « zatušavać », « zamalić pierad Boham » (Jak. 5, 20).

12. Tut mova ab prašledavanni chryścijan.

17. Sud pačniecca ad domu Božaha, h. zn. ad synoŭ Eklezii; i kali praviednyja ledź mahčymuć zbavicca, dyk jakža strašnym jon budzie dla tych, što nie pakarylisia praŭdzie Zbaviciela, a naviet ź joju vajavali.

19. Dyk i cierpiačyja z Božaj voli chaj praz dobryja učynki paručajuć dušu svaju viernamu Stvarycielu.

RAZDZIEŁ 5.

1. Staršych siarod vas vielmi prašu ja, takža staršy i śvietka muki Chrystusa dy supolnik taje chvały, što maje abjavicca:
2. pasiècie statak Božy, što pry vas, nahladajučy za im nia z prynuki, ale achvoča dla Boha dy nie dzieła ahidnaj nažyvy, a z czystaj ščyraści voli;
3. i nie panujučy nad kleram, ale dajučy dobry prykład aŭčarni;
4. kali-ž źjavicca kniaź pastyraŭ, atrymajecie nievianučy vianok słavy.
5. Takža i vy małodšyja budźcie pasłuchmianymi staršym. Dyj usie akazyvajcie pakornaść adny druhim, *Boh bo pyšnym supraciŭlajecca, a pakornym łasku daje.*
6. Skarèciesia, vošža, pad mocnuju ruku Božuju, kab u svaim časie ŭzvysiŭ vas,
7. zdajcie na Jaho ŭsie vasyja turboty, Jon bo turbujecca ab vas.
8. Cviarozymi budźcie j nie dramiècie, praciŭnik bo vaš, dźjabał, by leŭ ryklivy kružyć, šukajučy kahoh zžèrci;

19. Zaachvočvajučy da vytryvannia i nadziei na Boha padčas prašledu i hora, Kniaź Apostałau nakazvaje adnačasnaje sudziejnictva z Božaj volaj praz vykonyvannie dobrych učynkaŭ. Dobry architekt jošć toj, chto pravilna abličaje ciažar i upor: Boh nie nakładaje na nas niepasilnaha biarennia.

1. *Staršymi* pieršyja chryścijanie nazyvali svaich biskupaŭ ci śviataroŭ, paśviačanych Apostałami trymać nad viernikami ŭładu, paśvić, tamu pajšła nazova j *pastyry.*

9. procistaŭciesia jamu ćviordaju vieraju, pamiatajučy, što hetkajaž hroznaja dakuda supravadžaje i vašu bratvu na śviecie.
10. A Boh usialakaje łaski, jaki paklikaŭ nas da viečnaje chvały svaje ŭ Chrystusie, chaj vas, krychu pryciarpieŭšych, udaskanalić, uhruntuje, padmacuje.
11. Jamu chvała i siła na viaki viečnyja. Amèn.
12. Heta voś koratka napisaŭ ja vam praz Sylvana, viernaha — dumaju — brata, kab upeŭnić vas dy zaachvocić, što jość praŭdzivaja taja łaska Božaja, ŭ jakoj vy tryvajecie.
13. Vitaje vas vybranaja z vami eklezija ŭ Babilonie dy Marak, moj syn.
14. Pazdaroŭciesia ŭzajemna śviatym całunkam. Supakoj vam usim u Jezusie Chrystusie. Amèn.

12. *Silvan* - byŭ spadarožnikam i supracoŭnikam śv. Paŭła pry zasnoŭvanni ŭ Małoj Azii chryścijanskich hmin, hramad, da jakich jakraz i pisaŭsia hety List.

13. ... *ŭ Babilonie* = heta znača ŭ Rymie, rymski chryścijanski centr zasyłaje pryviet... Tak bo nazyvana tady miž chryścijanami dy ŭ pisanniach čydoŭskich, knihach sybillinskich, Rym; bo usie abaznaki prypisvanyja ŭ Starym Zapaviecie Babilonu (vielič i mahuctva, bałvanachvalstva i upadak moralny, lutoje prahnaŭładztva) mahli być vytykanyja i pahanskamu Rymu; Babilon vošža ŭ dačynienni da Rymu staŭsia symbaličnaju nazovaj, jak vykazvaje heta j Apokalipsa śv. Jana (14, 8; 16, 19; 17, 5; 18, 2, 10, 21). Ab tym, što List i pryviet toj byŭ pisany z Rymu, a nie z Babilonu rečaisnaha, śvietčyć takža i zaciemka ab Marku, jaki tady znajchodziŭsia pry śv. Piatry ŭ Rymie. Apostał achryściŭ Marka, tamu j zavie jaho *synam.*

14. *śviatym pacałunkam vitać* = znača skromnym, chryścijanskim.

DRUHI
LIST ŚVIATOHA APOSTAŁA PIATRA

I hety List byŭ napisany dziela tych-ža patrebaŭ dy dla tych-ža čytačoŭ (3,1), što i pieršy, ale zahrožanych tym razam bolš ad nutra: chvalšvučycielami, asprečvajučymi Bostva Chrystusa j druhoje pryjście Jaho na Apošni Sud, propahujučymi biespraŭje i zbytkavannie roskaššu nieakiłzanych pachaciaŭ; naviet paklikajučysia na pàchibnaje tłumačennie Listoŭ šv. Paŭła.

Z adnaje zàciemki (1,14) Kniazia Apostałaŭ ab zbližajučajsia svajoj śmierci, možna hety List jahony uvažać za raźvitalny napamin viernikam, napisany vidać niadoŭha pierad svaim mučanictvam (66-67 h.)

List hety adrazu nia mieŭ šyrokaha raspaŭsiupžannia, a ŭsiož spaminaŭsia ŭ litaratury šv. Ajcoŭ, jak napisany šv. Piatrom u Rymie padčas uviaźniennia (Orygenes, Firmilian, šv. Atanaz, šv. Cyryl Jeruzalimski, šv. Ryhory z Nazyjanzu i šv. Heranim). Siannia pryznajuć jaho kananičnym nia tolki vučonyja katalickija, ale i niekatoryja pratestanckija (F. Spitta, Th. Zahn, H. Grosch). Autentyčnaść jaho vidna i z pieršych jaho słoŭ: *Symon Piotr, słuha i Apostał Chr...,* dy z taje abaznaki, što autar padajecca za biespasrednaha śvietka Transfihuracyi Zbaviciela (1,16) na hary Tabor. Egzegety znajchodźiać u im litaraturnuju zaležnaść ad Listu šv. Judy Apostała.

RAZDZIEŁ 1.

1. Symon Piotr, słuhà j apostał Jezusa Chrystusa — tym, što pryniali roŭnacennuju z nami vieru praz apraŭdannie Boha našaha j Zbavieciela Jezusa Chrystusa.

2. Praśviada vam i supakoj chaj prymnožycca praz paznannie Boha i Chrystusa Jezusa Ŭsiespadara našaha.

3. Jak siła jahonaja abdaryła nas usim tym, što patrebnaje da pabožnaha žyćcia, dajučy paznać taho, katory nas paklikaŭ sobśkaj słavaj i cnotaj

4. jakija nas abahacili vièličnymi abiacanniami stacca praź ich udzielnikami Božaj natury, uchinuŭšysia ad pòchatnaha sapsućcià ŭ śviecie,

5. to i vy, nie škadujcie ŭsiakich staranniaŭ hruntavać vašu vieru na cnocie, cnotu na razvazie,

6. razvahu na paŭstrymnaści, paŭstrymnaść na ciarplivaści, ciarplivaść na pabožnaści,

7. pabožnaść na bratalubśćvie, a bratalubstva na lubaści (Boha).

8. Voś heta ŭsio kali ŭ vas jość i-to paddastatkam, dyk vy nie astaniaciesia biaździejnymi j

1. *Viera* - heta dar łaski Božaj, jaki dajecca čałavieku dziela zasłuh i miłaserdzia Adkupiciela.

4. Łaska uśviàčvajučaja spryčyniaje udzielnictva čałavieka ŭ boskaj natury praz nadnaturalnaje zadzinienne z Boham, z Chrystusam i Ducham Sv., jaki prabyvaje ŭ spraviadlivym, zn. ŭ čałavieku, nieadčužanym ad Boha śmiarotnym hrachom.

bieskarysnymi ŭ paznanni Ŭsiespadara našaha Jezusa Chrystusa;

9. a ŭ kaho niama hetaha, toj ślapy, niedabačvajučy zabyŭsia ab ačyščenni starych svaich hrachoŭ.

10. Dziela hetaha starajciesia, bratki, dobrymi učynkami što-raz bolej apeŭnivać paklikannie j vybrannie vašaje; hetak pastupajučy, nikoli nia zhrešycie.

11. Hetkim čynam uščodrycca vam uvachod u viečnaje Vaładarstva Ŭsiespdara našaha j Zbaviciela Jezusa Chrystusa.

12. Tamu-to ja nikoli nie pierastanu ab hetym napaminać vam, choć vy j viedajecie heta dy ucvierdžany ŭ hetaj praŭdzie.

13. Liču maim abaviazkam — pakul znachodžusia ŭ hetaj budyninie (cieła) — pabudžać vas napaminam,

14. budučy peŭnym, što chutka pakinu maju budyninu, jak i Hospad naš Jezus Chrystus vyjaviŭ mnie (Jan 21, 18-19).

15. Ale budu staracca, kab vy i paśla majho adychodu mahli zaŭsiody prypaminać sabie hetyja rečy.

10. Ab vybranni vieručaha da zbaŭlennia śvietčyć abaznaka čystaha žyćcia jaho, stałaści dobrych pastupkaŭ, učynkaŭ. Boh nas paklikaŭ i praznačyŭ da zbaŭlennia, bo svajoju ŭsioviedaju pradbačyŭ, što budziem supracavać ź Jahonaj łaskaj.

13. *Budyninaj* nazvyvaje tut Apostał cieła čałavieka (2 Kar. 5, 1).

14. Śmat jakija Ajcy havorać ab zapavieści śv. Piatru mučanickaj śmierci (Jan 21, 19).

16. My bo vam spaviaścili moc i pryjście Ŭsiespadara našaha Jezusa Chrystusa nie z chitravydumanych baśniaŭ, a z ahladannia sobskimi vačyma jahonaj vieličy.

17. Bo-ž jak jon atrymoŭvaŭ ad Boha Ajca česć i chvału ŭ zyjchodziačym na jaho z čaroŭnaj (vobłačnaj) gloryi hołasie: «*Hety jość Syn moj ulublony, ŭ jakim maja miłaŭpadoba, jaho słuchajcie*» (Mh. 17, 5),

18. dyk my toj hołas ź nieba čuli, budučy na śviatoj hary.

19. Dyj majem macniejšu movu prarockuju i vy dobra robicie, što źviartàjeciesia da jaje jak da śvietača, zijajučaha ŭ ciomnym miescy, pakul nie razadnieje dy nia ŭzojdzie zaranica ŭ sercach vašych;

20. tolkiž pamiatajcie pierš-za-ŭsio ab tym, što nijakaha praroctva ŭ Pisanni nia možna vykładać samavolna.

21. Bo nia ludzkoju volaju praroctva było kaliś spaviaščana, ale Ducham Sviatym natchnionyja mužy Božyja jaho pierakazvali.

17-18. ...*ŭ hołasie z vabłoku* (*gloryi*) = z čaroŭna-zachopnaj cudoŭnaj jàsnasci ŭ formie abłoku, symbalu prysutnasci j chvały (gloryi) Boha, pramaŭlajučaha hetymi voś słavami, jakija padajuć usie Evanelisty, apisvajučy Pieramianiennie Zbaviciela, navočnym śvietkam jakoha byŭ św. Piotr na hary Tabor u Galilei.

19-21. U hetych vieršach Apostał vykazvaje prakanannie ab natchnienni knih prarockich Sv. Pisannia i to ŭ šyrejšym sensie: nia tolki sama mova vusnaja prarokaŭ, ale i mova vykazvanaja pisanymi znakami, jość natchnionaj u svajoj navučalnaj asnovie. Sens zmiestu hetaj movy nie zaŭsiody byŭ jasnym naviet i samym prarokam, jakija praročyli nia z ludzkoje vo ,

RAZDZIEŁ 2.

1. Byli chvalš-praroki ŭ narodzie, jak i ŭ vas buduć vučyciali-łhuny, jakija ŭviaduć heretyckija sekty i, adcuraŭšysia Zbaviciela ich adkupiŭšaha, natročać na siabie chutkuju zahubu.

2. I mnohija pojduć śladami ichniaj raspuščanaści, praź ich i šlach praŭdy budzie abeščany.

ale achoplenyja paklikaŭšaju ich siłaju Ducha Sv., dziejučaju ŭ ich. I tolki toj-ža Duch Sv., abiacaŭšy specyjalnuju pomač paklikanaj da navučannia Eklezii, moža praź jaje (*zaranicu*) niepamylna raskryvać, hetyja praroctvy, jak i naahuł usio Piśmo św.

U akcentavanym napaminie Kniazia Apostałaŭ rašuča asprečvajecca bujanskaje ćvierdžannie i sianniašnich sektantaŭ: Chaj kažny tłumača Pisannie jak jamu zdajecca, bo ŭ kažnym žyvie Duch Božy, raskryvajučy jamu sens ». Historyja adnak pakazała j pakazvaje kolki samadurska-zhubnaha bluźnierstva ŭ hetym skazie, damahajučymsia prarockaha natchniennia dla kažnaha samazvanskaha « biblisty ». Bo ciž nie adtaho, što na miesca eklezijalnaha zdyscyplinavannia egzegetyčnaha, zapanavała adščapienskaje valnadumstva, ŭ jakim kažny tłumačyŭ Božaje Słova pasvojmu, i natvaryłasia bieźlič herezyjaŭ uzajemna asprečvajučychsia j vyklinajučychsia, mościačy hetym šlach da ateizmu?

Ale *śvietač* eklezijalnaha navučannia nie dazvolić ateizujučamu samadurstvu amaročyć usio ludztvo: hramavaja z-po-za « refarmarckich » chmar pastanova Trydenckaha Saboru (pas. 4, ab šv. Pis.) « *Dzieła Eklezii - tłumačyć sens i vykładać Sv. Pisannie* » — stanovicca siannia dla chryścijanskaha śvietu što-raz bolej zrazumiełaj u svajoj sanacyjnaj nieabchodnaści.

2. *Šlach praŭdy* = šlach navuki Zbaviciela j jahonaj Eklezii. Volnadumcy j ichnija prychvaśni razdurajuć vieručych svaim vučenniem dy niemoralnym žyćciom, navodziačy na chryścijanstva dahanu ad pahanstva, nie adroźnivajučaha ich ad isnych chryścijan.

3. Ŭ svajoj zahrabučaści jany łavicimuć vas liślivymi słavami, ale prysud im daŭno hatovy j *zahuba ich nie abminie*.

4. Bo kali zhrašyŭšych àniełaŭ Boh nie paščadziŭ, a źviazaŭšy putami piakielnaje ciemry karalnaje, addaŭ zachavać ich na sud;

5. kali nie paškadavaŭ pieršabytnaha śvietu, a ŭchavaŭ tolki samavośmaha Noja, spavieśnika praŭdy, navodziačy patop na biazbojazny Boha śviet;

6. dy kali harady Sadomcaŭ i Homorcaŭ, asudziŭšy na razburennie, abiarnuŭ u popieł na pokaz budučym biazbožnikam;

7. a spraviadliŭca Lota, pryhniečanaha sužyćciom z ludzmi razbujanaje raspusty, vybaviŭ,

8. (hety bo praviednik, žyvučy miž imi j štodnia vidziačy dy čujučy niahodnyja pastupki, mučyŭsia ŭ svajoj spraviadlivaj dušy),

9. dyk *znača* viedaje Boh, jak vybaŭlać pabožnych ad spakušannia, a niahodnikaŭ zachoŭvać da sudnaha dnia na karu;

10. asabliva tych, jakija ŭ niačystaj pažadlivaści słužać ciełu, a vierchaŭładaj pahardžajuć, samachvalskich nachabnikaŭ, što advažvajucca hańbiačyja àniełaŭ sekty ŭvodzić;

4. ...*na sud* = na viečnuju karu.

5. *samavośmaha Noja* = vośmaha ŭ svajoj siamji uchavanaj ad patopu ŭ karabie.

10. *Vierchaŭładaj* = Zbaviciela j jahonaj Eklezii z całaj duchoŭnaj Herarchijaj. *Sekty* = pieradusim gnostykaŭ z apostalskich časaŭ, ale byŭšych moŭ pravobrazam sekciarstva našych časaŭ, chvarejučaha na trascu nienaviści da pravavitaha duchavienstva na čale z samym « Słuhoj słuh Božych », Papiežam.

11. tady jak àniely, choć bolšyja mahuctvam i siłaj, nie padyjmajuć na ich prad Boham dakarajučaha sudu.

12. Jany, jak nierazumnaja žyvioła, praznačanaja z natury svaje na ułoŭ dy na ŭboj, beściać toje, čaho nie razumiejuć i ŭ bestyjalśćvie svaim vyhinuć,

13. dastanuć adpłatu za bujanstva. Biasstydniki j paskudniki — štodziennuju nasałodu adurajučaju roskaššu jany ŭvažajuć za ščaście, bankietujučy z vami;

14. vočy ichnija zaŭsiody poŭnyja hrešnaj pòchaci j pryvaby dla padatnych duš, a serсy hatovyja da nažyvy — heta syny praklaćcia.

15. Zyjšoŭšy z prostaha šlachu, jany zbłudzili, padaŭšysia ŭ šlady Balaama, syna Bosora, jaki pahnaŭsia na niepraviedny podkup,

16. ale byŭ zhànieny za svoj prastupak: biazmovaja aślica ŭ jarmie, prahavaryŭšy ludzkim hołasam, utamavała dur praroka (Lič. 22, 23-24).

17. Heta krynicy biazvodnyja, abłoki buraj hanianyja: ich čakaje čornaja chmara viečnaj ciemradzi.

18. Pramaŭlajučy bo nadutymi j pustymi słavami, jany vàbiać u raspusnuju pòchatnaść cieła tych, što niedaŭna *tolki* adchinulisia ad zanuranych u błudzie;

19. sulać im svabodu, samy budučy rabami hnillà; chto bo kim pieramožany, toj tamu j rab.

15. *pahnaŭsia na niepraviedny podkup* = karala Moabitaŭ, Balaka, proci Izraela.

20. Bo-ž kali, ŭciokšy ad brydy śvietu praz paznannie Ŭsiespadara j Zbaviciela našaha Jezusa Chrystusa, znoŭ ucialòpkvajucca ŭ jaje, dyk apošnija rečy ich horšyja za pieršyja.

21. Lepš byłob im nie paznavać šlachu praviednaści, čym, paznaŭšyć adviarnucca nazad ad pieradanaha im śviatoha prykazannia.

22. Ale na ich spraŭdžajecca nadta darečnaja prykazka: sabaka viartajecca da svaich ryhotaŭ, a vymytaja śvińnia — da svajho bałota.

RAZDZIEŁ 3.

1. Heta ŭžo voś druhi list pišu vam, umiłavanyja; u vadnym i druhim žadaju padbadzioryć čystyja dumki vašyja, prypaminajčy,

2. kab vy nie zacierli ŭ svajoj pamiaci raniej skazanyja słovy Prarokaŭ dy pieradanuju vašymi Apostałami zapavieść. Ŭsiespadara j Zbaviciela našaha.

3. Toje pieradusim vièdajcie, što ŭ vapošnich dniach vystupiać z kpinami naśmiavalniki, viedzienyja svajoju pòchatnaju trascaju,

21. Bylib mienš vinavatyja, kalib nia čuli nikoli apaviaščanaj Evanelii, nièlba byłob tady im vytykać niaviernaści, niaŭdziačnaści j adstupstva.

2. *zapavieść* = ab druhim pryjści Zbaviciela na Apošni Sud, ab jakim navučali staravietnyja praroki j vučni Chrystusa, a jakoje zapiarečvali tamašnija heretyki.

4. i pytacimuć: Dzież toje zapavieščannie j pryjściò jaho? Adkalì bo stali ŭmirać ajcy, ŭsio hetak zastajecca, *jak* ad pačatku stvarennia.

5. Tak hadajučyja nia viedajuć taho, što słovam Božym nieba i ziamla kaliś z vady i praz vodu paŭstali,

6. tamu i zahinuŭ tahdyšni śviet, zatopleny vadoju.

7. A sianniašnija niabiosy j ziamla, tymža słovam (Božym) utrymlivanyja, zachoŭvajucca dla vahniu na dzień sudu i zahuby ludziej biazbožnych.

8. Dy toje nie pavinna być tajnaje vam, umiłavanyja, što ŭ Boha adzin dzień, jak tysiača hadoŭ, a *tysiača hadoŭ dzień adzin* (Ps. 89, 5).

9. Nie marudzić Boh u ździejśnienni svajho abiacańnia, jak niekatorym marudztvam zdajecca, kali abchodzicca z vami doŭhaciarpliva, nia chočučy kaho zahubić, ale daviaści da kàjannia.

10. Dzień-ža Hospadaŭ pryjdzie, jak złodziej noččn, praminuć tady niabiosy z hvałtoŭnym šumam, stychii ad žary rastopiacca, zharyć i ziamla z usimi tvorami na joj.

4-7. Každamu siannia, naviet minimalna adukavanamu, viedama, što śviet ad pačatku svajho paŭstannia prajšoŭ dyj prajchodzić pieramieny. Jak nièkali np. vada patopu źmianiła abličča ziamli, tak sianniašniaje nieba (kosmos) i ziamla ŭ Sudny Dzień abnoviacca ŭ vahni.

10. *Dzień Hospadaŭ pryjdzie, jak zlodziej* = Dzień Apošniaha Sudu prydzie niespadzièvana, tamu trè praz dobraje žyćcio zaŭsiody być hatovym na sudzie atrymać niaźniščalna-ščaślivaje žyćcio druhoje, novaje (Apokl. 21, 1).

11. Kali voś hetak usiočysta maje rùchnuć, to jakimiž pavinny być u śviatym sužyviectvie j pabožnaści vy,

12. prahna čakajučyja pryjścia dnia Božaha, ŭ jakim płamianièjučaje nieba razruchniecca, a stychii razžaranyja sčanuć?

13. My-ž — vodle jahonaha abiacannia — čakajem novaha nieba j novaje ziamli, na jakich zažyviè praŭda.

14. Tamu, najdaražejšyja, čakajučy hetaha, starajciesia źjavicca prad im nieapahanienymi j biaźvinnymi dy ŭ zhodzie,

15. a paŭstrymnaść Božu uvažajcie za zbaŭlennie, jak i najdaražejšy brat naš Paval, dziakujučy atrymanaj mudraści, pisaŭ vam (Rym. 2, 4),

16. dy jak i ŭ va ŭsich listoch ab hetym havora, ŭ jakich jość dzie-što j ciažkazrazumiełaje i ludzi niedavučanyja ci nieastoistyja vykryŭlajuć heta, jak i druhija Pisanni, na svaju zahubu.

17. Vy-ž, darahije, ab hetym užo spapiaredžanyja, ścieražeciesia, kab nie apanàdzicca manòju samadŭraŭ dy nie adpaści ad svaje stojkaści,

18. ale ŭzrastać u łascy j paznanni Usiespadara i Zbaviciela našaha Jezusa Chrystusa. Jamu chvałà i ciapier i ŭ dzień viečnaści. Amèn.

15. *paŭstrymnaść Božu* = ad karannia, ciarplivaść; *dziakujučy atrymanaj mudrasci* = dziak. łascy natchniennia.

16. *ciažkazrazumiełaje* u śv. Pisanni, ŭ danym vypadku Listoch śv. Paŭla, vieručyja čytačy nie pavinny tłumačyć kažny pa-svojmu, ale pilnavacca kamentaru śv. Eklezii, jak heta było vyšej skazana.

ŚVIATY PIOTR APOSTAŁ

PIERŚY
LIST ŚVIATOHA JANA APOSTAŁA

Tradycyja Śviatych Ajcoŭ i Piśmiennikaŭ eklezijalnych, jak i asablivaści samoha źmiestu, vielmi padobnaha da čaćviortaj Evanelii : identyčnaść z čaćviortaj Evanelijaj dumak, dahmatyčnych vyskazaŭ (Chrystus-Słova), napaminaŭ da lubaści, źjaŭlajucca niezapiarečnym dokazam taho, što autaram hetaha Listu byŭ Sv. Jan Evanelist, skryvajučysia pad pseŭdonimam « Staršy », i vyrazna śvietčać, što jaho treba ŭvažać za protokanoničny. Napisany i razasłany jon byŭ u 90-tych hadoch z Efezu, jakby pradoŭžannie Evanelii, kab pahłybić praŭdy jejnyja i zapalić dušy vieručych lubaściu da Boha j bližniaha dy nastavić proci sektanskaj herezyi Keryntosa : byccam tolki padčas chrostu ŭstupiła ų Jezusa, syna Maryi j Jazepa, Boskaść.

Prymiež vyšejskazanaha, šmat sučasnych egzegetaŭ vyskazvajecca proci autentyčnaści słaŭnaha tekstu z pieršaha Listu śv. Jana (5, 7b — 5, 8a),

nie u va ŭsich adnak kadeksach, padajuć heta tolki čatery kadeksy hreckieje.

Zmiest Listu: U va ŭstupie padaje autar metu Listu : padmacunak viery i suviaź lubaści z Boham (1,1—4) ; u pieršaj čaści daje zaachvotu da žyćcia u śviataści ; u druhoj čaści havora ab hodnaści synoŭ Božych ; a ŭ zakančenni ab mahuctvie malitvy dy ab vialikaj hodnaści chryścijanina.

RAZDZIEŁ 1.

1. Toje, što było ad pačatku, što my čuli ab Słovie žyćcia, što bačyli svaimi vačyma, što azirali j da čaho dakranalisia našyja ruki, —

2. žyćcio bo abjaŭlena było i my bačyli dy śvietčym i ahłašajem vam žyćcio viečnaje, što było ŭ Ajca j źjaviłasia nam ; —

3. ab tym, što my vidzieli j čuli, abviaščajem vam, kab i vy mieli suudzieł z nami ; a naš udzieł jość z Ajcom i Synam Jahonym Jezusam Chrystusam.

4. Heta pišam vam, kab vy ciešylisia poŭnaradasna.

5. A dabravieść, jakuju my čuli ad Jaho dy źviaščajem vam, jość taja, što Boh jość śviatło i niama ŭ Im nijakaje ciemry.

6. Kalib my kazali što majem ź Im sułučnaść, a chadzili ŭ ćmie, dyk byłob machlarstva, pastupak niapraŭdny :

1-4. Słovie žyćcia — mova tut nie ab słovie Evanelii navučalna-litaraturnym, ale ab asobie Jezusa Chrystusa, Božaha Syna, što staŭsia ciełam. Autar Listu bačyŭ čuŭ Jaho havoračahaj datykaŭsia vočupam (hl : Jan 19,35 ; 20,31 ; 21,24).

5-9. Ciemry, ćmie = spamylnaści, hrechavodztva. U Bohu, jaki jość Sviatłom, hetaha niama ; u čałavieku niama tolki tady, kali jon chodzić u viery z dobrymi pastupkami j łascy Božaj, nie amaročany hrachom śmiarotnym ; treba adnak vyściarahacca tady samadumstva ab svajoj biazhrešnaści, bo apračа śmiarotnych, jość hrachi abydnyja, lohka prabačalnyja, bieź jakich naviet najśviaciejšyja ludzi — apračа Najśviaciejšaj Bohamaci — na ziamli

7. a kali chodzim u śviatlè, jak i Jon sam u śviatlè jość, dyk majem ź Im uzajemasuviaź i kroŭ Syna Jahonaha, Jezusa Chrystusa, ačyščaje nas ad hrachu ŭsiakaha.

8. Kalib my skazali, nia majem hrachu, dyk zvodzim siabie samych i niamà ŭ nas praŭdy.

9. A kali vyznajem našy hrachi, dyk B o h — vierny j spraviadlivy, adpuścić nam dy ačyścić nas ad usiakaj niahodnaści.

10. I kalib my skazali, što nie zhrašyli, dyk robim Jaho machlarskim i niama u nas Jahonaha słova.

RAZDZIEŁ 2.

1. Pišu vam heta, synki maje, kab vy nie hrašyli; a kalib i zhrašyŭ chto, dyk majem-ža zastupnika pierad Ajcom, Jezusa Chrystusa spraviadliŭca:

2. Jon jość ułaskaŭlennie za hrachi našyja dy nia tolki našyja, ale i całaha śvietu.

nia byvali; tamu, zamiž samaŭpeŭnivacca ab svajoj biazhrešnaści, lepš być hatovym zaŭsiody pakorna vyspaviadać svaje hrachi molačy ŭ Boha miłaserdzia j pomačy vytryvannia ŭ łascy.

10. ...r o b i m J a h o m a c h l a r s k i m — bo piarečym skazanaje Boham u śv. Pisanni, što ŭsie ludzi zhrašyli (Ps. 13,3).

1-6. ...s y n k i m a j e (»f i l i o l i«) — charaktarystyčny zvarot Apostała, mova jakoha prasočana kuniežnaju j spačućciovaju labuściu da samych hrešnikaŭ (nie da hrachoŭ ichnich). Jon srohi tolki da kryvadušnikaŭ i pyšliŭcaŭ, poŭnych samachvalskaj many, byccam jany lepš za ŭsich paznali Zbaviciela dy ŭ Im prabyvajuć

3. A što my Jaho paznali, daviedvajemsia z taho, kali pilnujemsia Jahonych prykazanniaŭ.

4. Chto kaža, što Jaho znaje, a zahàdaŭ Jahonych nia trymajecca, toj iłhun i niama ŭ im praŭdy;

5. a chto pilnujecca Jahonaj navuki, sapraŭdy ŭ im miłaść Božaja dakanałasia; i z hetaha paznajom, što my jość u Im.

6. Chto ćvierdzić, što prabyvaje ŭ Im, toj pavinien-ža hetak i pastupać, jak Jon pastupaŭ.

7. Nia pišu vam, darahija maje, novaha prykazannia, ale — staravietnaje, što mieli vy ad pačatku: tym staravietnym prykazanniem jość słova, jakoje vy ŭžo čuli.

8. Ale i ab novym prykazanni pišu vam, ab tym, što jość praŭdzivaje i ŭ Im, i ŭ vas: bo ćma užo voś prajchodzić i jaśnieje ŭžo praŭdzivaje śviatło.

9. Chto havora, što jon u śviatle, a brata svajho nienavidzić, toj u ciemradzi jašče j dahetul.

10. Chto brata svajho lubić, toj prabyvaje ŭ śviatle i niama ŭ im kałamuci.

11. A chto nienavidzić svajho brata, toj znajchodzicca ŭ ciemry dy ŭ ciemry badziajecca,

a prastupnym žyćciom hetamu piarečać. Chto bo havora, što chodzić u śviatle, a brata svajho nienavidzić, dyk jon jašče ŭ ciemry.

7-8. N o v a j e i s t a r a v i e t n a j e p r y k a z a n n i e — henaje prykazannie lubaści było dana ŭ staravietnaści, ale dachryścijanski śviet nia znaŭ i nie prachtykavaŭ jaje, tolki Chrystus ažyviŭ jaje i tamu hahona prykazannie lubaści jość i starym i *novym*.

nia viedajučy, kudy jdzie, bo cièmień zaślapiła jamu vočy.

12. Pišu vam, synočki, adpuščajucca bo vam hrachi dziela imia Jahonaha.

13. Pišu vam, ajcy, bo vy paznali Taho, katory jość ad pačatku. Pišu vam małodšyja, bo vy pakanali złoha.

14. Napisaŭ ja vam, dzietki, bo vy ŭžo paznali Ajca. Napisaŭ vam, ajcy, vy bo paznali Biespačatnaha. Napisaŭ vam, junaki, bo vy dužyja i słova Božaje tryvaje ŭ vas dy vy pieramahli złydnia.

15. Nie daražecie śvietam, ni tym, što na im jość ; chto zalubleny ŭ śviecie, u taho niama lubaści Ajca ;

16. ŭsio bo, što jość u śviecie : žadà cieła, požadź vačej, pycha žyćcia — nie pachodziać ad Ajca, ale ad śvietu.

17. I śviet praminàje z požadździu jahonaj, a chto vykonvaje volu Božuju, tryvaje navieki.

18. Nastała, synki, apošniaja hadzina! I jak vy čuli, što nadyjchodzie Antychryst, dyk cia-

12. ...adpuščajucca — praz Chrost i Pakutu.

13. ...złoha — ducha złoha.

14. Apostał robić naciok na čaćviortuju Evaneliju im napisanuju.

18. ...apošniaja hadzina — u šyrejšym sensie heta abaznačaje čas ad uniebeŭšeścia da druhoha pryjšcia Zbaviciela ; a kankretniej kažučy — čas papieradžajučy bližej Apošni Sud, pierad jakim źjavicca Antychryst, avanharda jakoha, chvalšprapaviedniki, ŭžo ŭvichajucca. Viera ŭ Antychrysta zradziłasia pad kaniec pieršaha stahodździa, jak razbujała akcyja varožych sił, jakich Antychryst byŭ uasablenniem.

pier i źjaviłasia šmat Antychrystaŭ ; z hetaha daviedvajemsia, što jość apošniaja hadzina.

19. Jany vyjšli z-pamiž nas, ale nia byli našy ; bo kalib našymi byli, dyk vytryvalib z nami, ale jany vyjšli, i praz heta akazałasia, što nia ŭsie jość našymi.

20. Dyj vy-ž majecie pamazannie ad Sviatoha i ŭsio viedajecie.

21. Ja napisaŭ vam nie jak niavièdajučym praŭdy, ale imienna jak viedajučym jaje, dyj što ŭsiakaje łharstva nia jość iz praŭdy.

22. Chtož iłhun, kali nia toj, chto zapiarečvaje, što Jezus jość Chrystusam? Hetki jość Antychrystam, jaki asprečvaje Ajca i Syna.

23. Kažny adkidajučy Syna, nia maje j Ajca, a chto vyznaje Syna, maje j Ajca.

24. Vošža toje, što vy čuli ad pačatku, chaj i tryvaje ŭ vas ; kali tryvacimie ŭ vas usio čutaje ad pačatku, dyk u Synie j Ajcu vytryvajecie.

25. Abiacańnie-ž, jakoje nam Jon daŭ, heta — žyćcio viečnaje.

26. Heta ja napisaŭ vam ab tych, što zvodziać vas.

27. Dyj pamazannie, jakoje vy ad Jaho atrymali, jość u vas i vy nie patrabujecie, kab vas chto pavučaŭ, kali pamazannie Jahona ab usim vas pavučaje — a jano praŭdzivaje j

20. ...pamazannie — łaska ad Sv. Ducha ; ad Sviatoha — znača ad Chrystusa (Pamazanca) ; i henaja łaska daje zdolnaść razroźnivać ducha praŭdy ad ducha many.

niama ŭ im many — dyk i tryvajcie ŭ tym, čaho jano vas navučyła.

28. I ciapier, synki, tryvajcie ŭ Im, kab jak źjavicca, my mieli spadzievu j nia byli praz Jaho asaromleny padčas pryjścià Jahonaha.

29. Kali viedajecie, što Jon spraviadliviec, dyk viedajcież i toje, što kažny, chto pastupaje spraviadliva, ź Jaho naradziŭsia.

RAZDZIEŁ 3.

1. Hladziecie, jakuju lubaść daŭ nam Ajciec, što my nazyvajemsia i jość dziaćmi Božymi. Sviet nia znaje nas tamu, što nie paznaŭ Jaho.

2. Najdaražejšyja! Ciapier my dzieci Božyja, a jašče nie akazałasia, čym my budziem; viedajem tolki, što jak akažacca, dyk budziem padobnyja da Jaho, bo ubačym Jaho, tak jak jość.

3. I kažny, chto maje hetu nadzieju na Jaho, uśviačvaje siabie, tak jak Jon śviaty.

4. Kažny, chto robić hrech, robić biespraŭje, i hrech jość biespraŭjem.

5. A viedajecie, što Jon źjaviŭsia, kab zyhładzić hrachi našy i **što** ŭ Im hrachu niama.

28. ...ŭ Im — u Synie Božym; **jak źjavicca** — na apošnim Sudzie.

29. ...**spraviadliviec** — sudździa Chrystus; usie vieručyja ŭ Jaho, Słova Božaje, i robiačyja praŭdu, z Boha radzilisia. Ab bohasynoŭstvie adkuplenaha čałavieka Apostał havora ŭ nastupnym 3 raździele.

6. Kažny, chto prabyvaje ŭ Im, nia hrešyć; a kažny chto hrešyć, nia bačyŭ Jaho dy nie paznaŭ Jaho.

7. Dzietki! Chajža nichto vas nia zvodzić. Chto pastupaje spraviadliva, toj jość spraviadlivy, tak jak i Jon spraviadilivy jość.

8. A chto robić hrech, toj ź dźjabła jość, bo dźjabał ad pačatku hrešyć. Natojež źjaviŭsia j Syn Božy, kab skryšyć dźjabłava dzieła.

9. Kažny, chto naradziŭsia z Boha, hrachu nia robić, bo zaśnitak Božy tryvaje ŭ im i nià moža hrašyć, dziela taho, što z Boha narodžany.

10. Praz heta vyjaŭlajucca syny Božyja j syny dźjabłavy: kažny niespraviadlivy j nialubiačy svajho brata nia jość z Boha.

11. Bo-ž hetkaja jość dabravieść, jakuju čuli vy ad pačatku, kab my lubilisia ŭzajemna;

12. nia hetak, jak Kain, što byŭ ź lichoha dy zabiŭ svajho brata. A čamu zabiŭ jaho?

6. ...**nia hrešyć** śmiarotna, a kali zy słabaści ludzkoje pravinavacicca drobnymi hrachami, dyk śpiašyć ačyścicca kàjenniem.

9. U narodžanym z Boha prabyvaje zaśnitak łaski uśviàčvajučaj; jana adkryvaje čałavieku nadpryrodnaje žyćcio, adčužaje jaho ad błahoha, zabieśpiačaje ad hrachu śmiarotnaha; a ŭsiož nie adyjmaje ad jaho svabody, złoŭžyvannie jakoje moža vyvieści jaho iz stanu łaski dy ŭrynuć jaho ŭ hrešny stan. Nichto nie pavinien uvažacca absalutna abiaśpièčanym ad hrachu, ale uzhadoŭvać u sabie ziernie, zaśnitak, Božy viery, nadziei dy lubaści, a Boh krynica łaski nie papuścić jaho na zdabyču hrachu, kali sam jon nie adviemiecca ad Boha.

12. ...**što byŭ ź lichoha** — znača naśledavaŭ złoha ducha ŭ nienaviści.

Tamu, što pastupki jaho byli błahija, a brata jahonaha — spraviadlivyja.

13. Nia dziviecie\u015bsia, braty maje, kali śviet vas nienavidzić.

14. My viedajem, što pierajšli ad śmierci da žyćcia, bo lubim bratoŭ; chto nia lubić, tryvaje ŭ śmierci.

15. Kažny, chto nienavidzić brata svajho, jość dušahubiec; a vy viedajecie, što nivodzin dušahubiec nia maje ŭ sabie žyćcia viečnaha.

16. My praz toje paznali lubaść, što Jon addaŭ za nas žyćcio svajo; i my pavinny žyćcio svajo addavać za bratoŭ.

17. A chtob mieŭ dastatak hetaha śvietu i vidzieŭby brata svajho ŭ biadzie dy začyniŭby ad jaho svajo serca — jakža moža prabyvać u im lubaść Božaja?

18. Synočki maje! Lubiem nia słovam, ci jazykom, ale dziełam i praŭdaj.

19. I z hetaha paznajem, što my z praŭdy j uspakoim pierad Im sercy našy;

20. Bo kali *naviet* serca asudžaje nas, *to tym-bolej* Boh, bolšy za serca našaje i viedajučy ŭsio.

21. Darahija maje! Kali serca našaje nas nie asudžaje, dyk majem nadzieju na Boha

22. i što tolki paprosim, atrymajem ad Jaho, bo-ž spaŭniajem prykazanni Jahonyja i robim toje, što Jamu padabajecca.

23. A prykazannie Jaho voś hetaje: kab my ŭvieryli ŭ imia Syna Jahonaha Jezusa Chrystusa dy lubili adzin druhoha, jak nam zahadaŭ.

24. I chto zachoŭvaje prykazanni Jahonyja, toj prabyvaje ŭ Im, a Jon u tym. A što Jon prabyvaje ŭ nas, daviedvajemsia praz Ducha, jakoha nam daŭ.

RAZDZIEŁ 4.

1. Miłyja maje! Nie kažnamu duchu viercie, ale raspaznavajcie duchaŭ, ci jany ad Boha, šmat bo chvalšyvych prarokaŭ vyjšła na śviet.

2. A ducha Božaha paznajecca voś z čaho: kažny duch, jaki vyznaje, što Jezus Chrystus pryjšoŭ u ciele, z Boha jość;

3. a kažny duch, što Jezusa nie vyznaje, nia jość ad Boha, ale jość henym Antychrystam, ab jakim vy čuli, što prydzie i ciapier voś užo jość na śviecie.

4. Vy, dzietki, z Boha i pakanali ich, bolšy bo Toj, Chto ŭ vas jość, čym toj, što ŭ śviecie.

5. Jany jość zy śvietu, tamu j havorać pa-śviecku j śviet ich słuchaje.

6. My z Boha jość; chto znaje Boha, słuchaje nas; a chto nia z Boha, nia słuchaje nas; z hetaha j raspaznajom ducha praŭdy i ducha many.

1. ...*duchu* — nie kažnaj navucy, padbuchtorvanniu; raspaznavać błahija navuki pamahaje łaska Ducha Šv. i pieraściarohi dušpastyrskija.

2. Tut alluzyja da tahdyšniaj herezyi Keryntosa.

6. ...*słuchaje nas* — Apostałaŭ dy ich nastupnikaŭ...

7. Lubyja maje! Lubiem adzin druhoha, bo lubaść ad Boha jość; i kažny, chto lubić, z Boha narodžany dy znaje Boha;

8. a chto nia lubić — nie paznaŭ Boha, Boh bo jość lubaść.

9. U tym vyjaviłasia Božaja lubaść da nas, što Boh spasłaŭ na śviet adzinarodnaha Syna svajho, kab my žyli praz Jaho.

10. Lubaść u tym, što nia my Boha palubili, ale Jon pieršy uzlubiŭ nas i spasłaŭ svajho Syna dziela złaskaŭlennia za hrachi našy.

11. Najdaražejšyja! Kali nas palubiŭ hetak Boh, dyk i my pavinny lubić adzin druhoha.

12. Boha nichto nikoli nia bačyŭ, kali my ŭzajemna lubimsia, dyk Boh prabyvaje ŭ nas, i lubaść Jaho ŭ nas jość daskanalnaja.

13. Što Jon prabyvaje ŭ nas, a my ŭ Im, dyk heta paznajom z taho, što daŭ nam z Ducha Svajho.

14. I my bačyli dy śvietčym, što Ajciec pasłaŭ Syna, Zbaviciela śvietu.

15. Chto vyznaje, što Jezus jość Synam Božym, u tym prabyvaje Boh, a jon u Bohu.

16. My paznali miłaść, jakuju maje da nas Boh, dy ŭvieryli ŭ jaje. Boh jość miłaściu i chto tryvaje ŭ miłaści, ŭ Bohu tryvaje, a Boh tryvaje ŭ im.

17. Miłaść Boha z nami dataho daskanalicca, što my majem nadzieju na dzień sudu, bo jaki Jon, hetkija j my ŭ hetym śviecie.

15. Istavietna vyznaje Chrystusa tolki toj, chto ščyra pryjmaje usiu Jahonuju navuku dy ŭsie ustanovy.

18. U lubaści niama bojazi, daskanalnaja lubaść vyhaniaje bojaź, jana bo navodzić pryhnobu; chto baicca, toj u lubaści nia jość daskanalny.

19. My vošža lubim Boha, bo Jon pieršy ŭmiłavaŭ nas.

20. Kalib chto kazaŭ, što lubić Boha, a brata svajho nienavidzieŭby, toj iłhun; bo toj, chto nia lubić brata svajho, jakoha bačyć, jakža moža Boha lubić, Jakoha nia bačyć?

21. I my hetkaje prykazannie majem ad Boha: kab chto lubić Jaho, lubiŭ i brata svajho.

RAZDZIEŁ 5.

1. Kažny, chto vieryć, što Jezus jość Chrystusam, z Boha radziŭsia; i kažny, chto lubić Radziŭšaha, lubić i ź Jaho narodžanaha.

2. Z taho paznajom, što lubim dziaciej Božych, kali Boha lubim dy vykonvajem Jahonyja prykazanni;

3. Bo-ž lubaść da Boha — heta j jość spaŭniannie prykazanniaŭ Jaho; a Jahonyja prykazanni nie ciažkija.

18. ...bojazi niavolnickaj. Ale heta nia vyklučaje bojazi zbaŭlennaj, tak časta ŭ Sv. Pisanni daradžvanaj, bojazi ź lubaści, kab nie zasmucić miłaha Ajca Niabiesnaha. I hetkaja lubaść vyhaniaje strach, tuju bojaź, jakoju baimosia stać pierad Boham-Sudździoju, tak jakby Jon nia byŭ našym Ajcom Najmilejšym i Miłasernym.

3. ...nie ciažkija — Zbaviciel skazaŭža «jarmo majo pryjemnaje, a ciažar lahońki» (Mt. 11,30).

4. Usio bo z Boha narodžanaje pieramahaje śviet; a pieramohaj, pakanaŭšaj śviet, jość viera naša.

5. Bo chtož pakonyvaje śviet, jak nia toj, katory vieryć, što Jezus Chrystus jość Synam Božym?

6. Toj samy Jezus Chrystus, što pryjšoŭ praz vodu, praz kroŭ i p r a z D u c h a; nie ŭ vadzie tolki, ale ŭ vadzie j kryvi; a Duch śvietčyć a b I m, bo Duch jość praŭdaj.

7. Troch bo śvietčać na niebie: Ajciec, Słova j Duch Sviaty; i henyja troch jość adno.

8. I try śvietčać na ziamli: duch, vada i kroŭ; i hetyja try jość adno.

9. Kali my pryjmajem śvietčannie ludzkoje, dyk śvietčannie Božaje — bolšaje, bo heta jość śvietčannie Božaje, jakim B o h śvietčyć ab Svaim Synie.

10. Chto ŭ Božaha Syna vieryć, maje Božaje paśvietčannie ŭ sabie; chto nia vieryć Synu, pradstaŭlaje Jaho łharskim, bo nia uvieryŭ u śvietčannie, jakim Boh paśvietčyŭ ab Synie svaim.

6. Praliŭ kroŭ, kab vadoju Chrostu ludziej ačyścić.

7-8. T r o c h b o... Try Asoby Najśv. Trojcy śvietčać ab Chrystusie, što Jon jość Mesyjašam i Synam Božym. Słovy ab hetych troch śvietkach u niebie ni ŭ vadnym iz staradaŭnych rukapisaŭ nie natujucca i byli mabyć paźniej prypisanyja, zhodna z vučenniem Apostała ab troch śvietčačych na ziamli: Ajca pry chroście Zbaviciela ŭ vadzie Jordanskaj, kroŭ, pralitaja na kryžy i Duch zyjšoŭšy na Apastołaŭ dy dziejučy ŭ Eklezii ŭ kirunku paznannia. Niekatoryjaž egzegety tłumačać heta praściej: Duch, jakoha addaŭ Zbaviciel na kryžy, vada i kroŭ, jakija vypłyli z boku Zbaviciela.

11. Henaje śvietčannie ŭ tym, što Boh daŭ nam žyćcio viečnaje, a toje žyćcio ŭ Jahonym Synie.

12. Chto maje Syna, maje žyćcio, a chto nia maje Syna Božaha, nia maje žyćcia.

13. Heta napisaŭ ja vam, kab viedali, što majecie žyćcio viečnaje vy, vieručyja ŭ imia Syna Božaha.

14. Nadzieja-ž, jakuju da Jaho majem, jość u tym, što kali zhodna ź Jahonaj volaj čaho paprosim, vysłuchaje nas;

15. a jak viedajem, što nas vysłuchoŭvaje, kali čaho prosim, dyk viedajem, što atrymoŭvajem prošanaje ad Jaho.

16. Chto bačyć brata svajho, jaki hrešyć nie na śmierć, to chaj prosić, i Jon daść žyćcio hrešačamu nie na śmierć. Jość hrech navodziačy śmierć, dyk nie za takoha kažu malicca.

17. Kažnaja niahodnaść hrachom jość, ale — hrachom nie na śmierć.

18. My viedajem, što kažny narodžany z Boha nia hrešyć, ale — dziela naradžennia z

16. ...n i e n a ś m i e r ć — kali hrešačy jašče nie davodzić siabie da zakamianiełaści, spryčyniajučaj viečnuju śmierć;... n i e z a t a h o k a ž u m a l i c c a — Sv. Jan tut chacieŭ pavučyć što malitva za hrešnika, nia zusim adstupiŭšaha ad viery, budzie vysłuchana; nièłha adnak mieć hetkajža nadziei na vysłuchannie malitvy za hrešnika, zdecydavana całkom adrokšahasia ad Zbaviciela.

18. ...n i a h r e š y ć — starajecca nie hrašyć pakul daražyć łaskaj Božaj; heta adnak nia znača, što jon autamatyčna staŭsia niazdolnym da hrachu; ...z ł y d z i e ń — šatàn.

Boha — ścieraže siabie i złydzień nia śmieje kranuć jaho.

19. My viedajem, što my z Boha, a cały śviet ahornuty złom.

20. Viedajem takža, što pryjšoŭ Syn Božy i daŭ nam rozum, kab paznali Boha praŭdzivaha dy byli ŭ praŭdzivym Synie Jahonym. Jon jość praŭdzivym Boham i žyćciom viečnym.

21. Synočki, vyścierahajciesia chvalšyvych bahoŭ. Amen.

19. ...my z Boha — praz Chrost; ...ahornuty złom — hrachom.

20. ...dy byli ŭ praŭdzivym Synie Jahonym — praz vieru, łasku i miłaść.

DRUHI
LIST ŚVIATOHA JANA APOSTAŁA

Hety List adresavany z Efezu da adnaje z chryscijanskich hminaŭ u Małoj Azii pad pseudonimam «Spažy Vybrancy», jak i pieršy, z metaj raspalić haračuju lubaść da Zbavieciela i niepamylnuju vieru ŭ Jahona Bostva, pieraściarahajučy ad antychrystavaha ducha, pahražajučaha śvietu. Dziela niekatorych sumnivaŭ spačatnych ab natchnionaści, uvažajecca jon za deutorokananičny, adnak takija autarytety, jak. śv. Irenej, Klemens Aleksandryjski, Frahment Muratoryja dy inš. zaŭsiody uvažali jaho za natchniony i napisany praz Św. Jana, słava jakoha siarod tamtejšych chryścijan była tak vialikaj, što jamu biez nijakaha podpisu imiennaha davoli było nazvać siabie skromnym prezbiteram, ci staršym, kab usie adrazu paznali jahony hołas.

RAZDZIEŁ 1.

1. Staršy — Spažy Vybrancy i jejnym naščadkam, jakich ja pa-praŭdzie lublu, dy nia tolki ja, ale i ŭsie paznaŭšyja praŭdu

2. dziela praŭdy, što tryvaje ŭ nas i budzie z nami navièki.

3. Łaska, miłaserdzie j supakoj ad Boha Ajca dy ad Jezusa Chrystusa, Syna Ajcovaha, chaj budzie z vami ŭ praŭdzie i lubaści!

4. Ja byŭ vielmi rad, što znajšoŭ ź dziaciej tvaich žyvučych u praŭdzie, pavodla prykazannia, jakoje my atrymali ad Ajca.

5. I ciapier prašu ciabie, Spaža, nie jak novaje prykazannie pišučy tabie, ale toje, što mieli ad pačatku: kab my lubili adzin druhoha.

6. A lubašć hena jość u tym, kab my pastupali pavodla Jahonych prykazanniaŭ. Heta bo toje prykazannie, jakoje vy čuli spačatna, kab vodla jaho pastupać.

7. Šmat bo zvodnikaŭ źjaviłasia ŭ śviecie, jakija nia vyznajuć Jezusa Chrystusa, pryjšoŭšaha ŭ ciele: hetki jość zvodnikam i antychrystam.

1. Staršy — hl. pradmovu da hetaha Listu na b. 57 Naščadkam — dzieciam, viernikam Eklezii.

6. ...prykazannie, jakoje čuli spačatna — pryncyp dobraha chryścijanina, kab ščyra trymacca tradycyi, navuki j pastanovaŭ Apostolskich.

7. Šmat bo zvodnikaŭ — jak vynikaje z dalejšych vysnavaŭ, mova tut ab heretykach hnostycyzmu, zapiarečvajučych, što Jezus Chrystus jość Synam Božym, choć pryniaŭ na

8. Pilnujcie samych siabie, kab nie stracili taho, što zapracavali, ale kab atrymali poŭnuju zapłatu.

9. Kažny, chto adstupaje ad navuki Chrystovaj i nia tryvaje ŭ joj, nia maje Boha; a chto tryvaje pry navucy, toj maje i Ajca i Syna.

10. Kali chto pryjchodzić da vas, a navuki hetaj nia prynosić, taho nia pryjmajcie ŭ dom, naviet nia vitajcie;

11. bo chto jaho vitaje, toj udziejničaje ŭ błahich pastupkach jahonych.

12. Šmat čaho maju pisać vam, ale nia choču na papiery čarniłam, spadziajusia bo być u vas i hutaryć z vami vusna, kab radašć vaša była poŭnaja.

13. Vitajuć ciabie dzieci Vybranki siastry tvaje.

siabie cieła i dušu čałavieču. Hetkaje vačennie napazor tolki moža vydavacca pastupovym u pracesie paznavannia Boha (gnosis); a faktyčna jość jano nazadnictvam, chto bo zapiarečvaje Bostva Chrystusa, ŭkancy adpadzie j ad Boha, dziećmi Jakoha stajomsia tolki praz vieru ŭ Syna Jahonaha.

13. ...dzieci Vybranki siastry — vierniki Eklezii ŭ Efezie, dzie prabyvaŭ Jan.

TRECI

LIST SVIATOHA JANA APOSTAŁA

Dakładny čas i miesca napisannia hetaha Listu nieustaleny, viedama tolki, što napisany ŭ hłybokaj staraści, kali Apostał vizytavaŭ chryścijanskija asiarodździ i dyscyplinavaŭ niazžyŭčyvych ź ludźmi j skupych hrašalubaŭ biskupaŭ-prahnaŭładcaŭ, baroniačy ad hetkich idejna-ščyrych staršynaŭ chryścijanskich i viernikaŭ. Adnamu z takich, Gaju, i adrasuje svoj List hety, paručajučy jahonaj sympatyčnaj haścinnaści prybyšoŭ, adražanych Diotrefam, uzurpataram biskupskaj hodnaści, varožym naviet i stareńkamu Apostału; ciarpieŭ ad jaho i pierš uzakonieny tam biskup Demetrius. Padobna, jak i druhi List, jość jon deuterokananičnym, h.zn. nie adrazu, abo nie ŭ va ŭsim pryznana jaho za natchniony, ale z mamentu jak byŭ za taki pryznany, nia rožnicca jon teolohičnym značenniem ad protokananičnych, poŭnaściu natchnionych.

RAZDZIEŁ 1.

1. Staršy — darahomu Gaju, katoraha papraŭdzie lublu.

2. Najmilejšy! Malusia, kab tabie zdaroviłasia dy ščaściła va ŭsim, jak ščaścić dušy tvajoj.

3. Ja vielmi byŭ rad, kali pryjšli braty j zaśvietčyli tvaju viernaść, jak ty chodziš u praŭdzie.

4. Dla mianie niama bolšaj radaści, jak pačuć, što dzieci maje žyvuć u praŭdzie.

5. Vierna pastupaješ, miły moj, što robiš dla bratoŭ i-to padarožnych,

6. jakija ab tvajoj lubaści zaśvietčyli pierad Eklezijaj; ty dobra zrobiš, kali adpraviš ich jak treba, pa-Božamu;

7. ŭ imia bo Jahona jany pajšli, nia pryjmajučy ničoha ad pahanaŭ.

8. My tady pavinny hetkich pryjmać, kab stacca suudziejnikami praŭdy.

9. Ja pisaŭ Eklezii, ale Dyotref, što lubić staršyniavać miž imi, nia pryjmaje nas.

1. Gaju (ci Kaju) — vydatniejšamu j ščyramu chryścijaninu ŭ Małoj Azii.

3. ...chodziš u praŭdzie — žyvieš dastojna pa chryścijansku ŭ ščyraj viery, lubaści j dabradziejnaści.

6. ...adpraviš ich jak treba — iz spahadaj ščyraj, pačastunkam dy padarunkami na darohu...

9. Dyotref (pahrecku: Diotrefes) — zahadčyk chryścijanskaj hramady, ale pahany: hmyrlivy, uparty j niehaścinny. Praŭdapadobna druhoha Listu Apostała jon nia pryniaŭ, tak što pry-

10. Tamu voś, jak kaliś pryjedu, dyk dam jamu napamin za učynki, jakija robić jon, ačarniajučy nas błahimi słavami; dy jakby šče nie zdavolvajučysia hetym, i sam nia pryjmaje bratvy, i zabaraniaje žadajučym pryjmać dy adstaraniaje ad Eklezii.

11. Najadaražejšy! Nie paturaj błahomu, ale tamu, što jość dobraje. Chto dabro tvoryć, toj z Boha jość; lichadziej-ža nia vidzieŭ Boha.

12. Zmitru dajuć paśvietčannie ŭsie, naviet i sama praŭda, dy j my takža śvietčym, a tyž viedaješ — paśvietčannie našaje praŭdzivaje.

13. Šmat ja mieŭ tabie pisać, ale nia choču piarom i čarniłam;

14. bo spadziajusia, što chutka ŭbačymsia i z vusn u vusny pahutarym.

15. Spakoj tabie! Zdaroviać ciabie siabry. Pazdaroŭ paimienna pryjacieleŭ.

šłosia adrasavać inšy List nie da Biskupa, ale da adnaho iz ščyrejšych i daładniejšych viernikaŭ.

11. ...nie paturàj błahomu — nie taleruj dy nie naślèduj błahoha.

12. Zmitru — pa-krecku: Demetrio, jaki praŭdapadobna daručyŭ List Kaju.

LIST
ŚVIATOHA JUDY APOSTAŁA

Juda Ap., syn Alfeja, brat Jakuba Małodšaha, a zn. i Zbaviciela, zvany takža Tadevam i Levim, pravodziŭ svajo apastolstva ŭ Syryi, dzie i pamior mučanickaj śmierciu ŭ Aracie (sianniašnim Bejrucie). List jahony, pieraściarahajučy prad błudnavierstvam i zaachvočvajučy da žyćcia česnaha, adznačajecca žyvym, mocna imprekacyjnym stylem dy znatoctvam tradycyi žydoŭskaje, Staroha Zapavietu. Napisany miž 62-64 h., pierad druhim Listom Śv. Piatra jaki ŭžo znaŭ jaho i dakładniej vykładaŭ niekatoryja dumki jahonyja. Jość jon deutorokananičnym, bo nia byŭ, jak kaža Śv. Heranim, praz niekatoryja staravietnyja autarytety pryznavany dziela cytaty ŭ im apokryfičnaj knihi Henocha, a dzie-jakija pratestanty nie ŭvažajuć jaho za kananičny j siannia. Ale fakt henaj cytaty nie aspračvaje teoryi biblijnaha natchniennia, tamu hetkich cytataŭ jość i bolej. Euzebius śvietčyć ab šyrokim pryznavanni jaho za natchniony.

RAZDZIEŁ 1.

1. Juda, słuha Jezusa Chrystusa, a brat Jakuba, — tym, što ŭ Ajcu Bohu ŭmiłavanyja, a dla Jezusa Chrystusa zachavanyja j paklikanyja.

2. Miłaserdzie i supakoj i łaska chaj dapoŭniacca vam!

3. Miłyja, rupliva źbirajučysia pisać vam ab supolnym našym zbaŭlenni, ja paličyŭ nieabchodnym vysłać vam napamin — zmahacca za vieru, raz pierakazanuju śviatym.

4. Paŭkradalisia bo miž vas niekatoryja ludzi, sprakon pryznačanyja na hety asud, niahodniki, łasku Božuju abiartajučyja ŭ raspustu

1. Apostał piša t y m, zn: chryścijanam z judejeŭ, umiłavanym i ŭ adviečnych namierach Božych ścierażonym u ziamnym žyćci dla pryniaćcia potym navuki Zbaviciela.

3-4. Pieršachryścijanie lubili siabie nazyvać ś v i a t y m i, ale nie ŭ ciapierašnim sensie kananizacyjnym, ci glorifikacyjnym, tolki tamu, što naležali da relihii śviatoje, što byli paklikanymi da śviataści, naznačanyja śviatymi Sakramantami. U hetkim sensie j ciapierašnija chryścijanie jość śviatymi, choć mo j nie daraŭnoŭvajuć śviataściu j heraičnaściu žyćcia tamtym pieršabytnym, abdarvanym charyzmami — specyjalnaj łaskaj.

Ukradalisia adnak i ŭ tahdyšnija ś v i a t y j a asiarodździ l u d z i niahodnyja łaski, dahmatyčnyja j moralnyja heretyki. Proci hetkich voś mocna pieraściarahaje ŭ hetym liście śv. Juda, jak vidno z hetaha 4 vieršu dy dalejšych 8, 12, 13 j 19. Aburaŭ jaho najbolej svajho rodu antynomizm, h.zn. hruboje pahardžannie pravam starazapavietnym, viadučaje da raznuzdanaści moralnaj, pad admankaj niby-to chryścijanskaj volnaści ad prava. (Ab hetym pisaŭ i śv. Pavał: Filip. 3,17; I Tym. 4,1; II Tym. 3,1).

j adrynajučyjasia ad Jezusa Chrystusa, adzinaha Vaładara našaha i Usiespadara.

5. Chaču vam, viedajučym užo heta, prypomnić, što Hospad vyzvaliŭšy narod z ziamli Jehipskaje, niavieručych paśla vyhubiŭ;

6. aniołaŭ-ža nie zachavaŭšych svaje pieršadastojnaści j pakinuŭšych svajo miesca prabyvannia, trymaje ŭ viečnych putach i ciemradzi da vialikaha sudnaha dnia;

7. hetak Sodoma j Homorra z vakoličnymi haradami, padobna im raspustavaŭšymi pochatna ŭhaniajučysia za inšaj płoćciu, stalisia prykładam padpałych pad karu ahniu viečnaha;

8. taksama b u d z i e j z hetymi mryjnikami, apahańvajučymi cieła, pahardžajučymi uładaj i źnievažajučymi vysokadastojnaść.

9. Michał Archanieł na piaroprach z dźjabłam za cieła Majžeša, nia śmieŭ vymavić dakorlivaha asudu, ale skazaŭ: C h a j H o s p a d s k a r a j e c i a b i e!

5-8. Pryvodzicca starazapavietnyja prykłady kary Božaj za raznuzdanaść i niavierstva, jakaja nia minie i novych hrešnikaŭ, błudnych vučycialoŭ m r y j n i k a ŭ. H o s p a d (u łacinsk. tekście: J e z u s - treba razumieć Jozue, pastaŭleny Hospadam da vyzvalennia) to vyvieŭ ź niavoli Jehipskaj, ale heta nie abaznačaje, što ŭvioŭ u biaźvierčuju svajavolu, tamu b i a ź v i e r c a ŭ v y h u b i ŭ. M i e s c a p r a b y v a n n i a — nieba. Z n i e v a ž a j u č y m i v y s o k a d a s t o j n a ś ć — znača nia pryznajuć Chrystusa za Boha.

9. ...n a p i a r o p r a c h (archaizm, zn. pieraspréčvanni) z d ź j a b ł a m, jaki namahaŭsia pachavać Majžeša u miescy viedamym dla ŭsich i słaŭnym, kab (zanadta haračyja) žydy addavali jamu boskuju češć; a śv. Arch. Michał vystupiŭ proci hetkaj bohaźniavažlivaj uzurpacyi, ale praklaćcia zasłužyŭšamu dźjabłu nie

10. A hetyje hańbujuć toje, čaho nia viedajuć, a što pa pryrodzie, jak niėmyja žyvioły, paznajuć, tym siabie psujuć.

11. Hora im, bo ŭzyjšli na Kainavy šlach, papuścilisia padkupnoj manie Balaàma, i ŭ uporlivaści, by toj Korej, pahinuli (Być. 4,8; Lić. 22,23; 16,32).

12. Jany plamiać siabroŭskaje subiasiednictva haścinnaje, pasučysia biassoramna; heta abłoki biazvodnyja, vietram hanianyja, heta poznavasienniaja dravianàja posuš biaspłodnaja skarènienaja;

pavinna było vyjści z vusnaŭ Archanieła (a tym-bolej nie pavinna nikoli vyjchodzić z našych vusnaŭ), chaj sam Boh ahłašaje prysud... Hetaja zàciemka nie spatykajecca nidzie ŭ św. Knihach; św. Juda viedaŭ ab hetym z tradycyi, na ślady jakoje u minułym stahodździ (1861) natknuŭsia A. Ceriani ŭ apokryfie: Uniebaŭziaćcie Majžeša (viedamym Klemensu j Dydymusu Aleksandr., Orygenesu), znojdzienym u Ambrozijanskaj biblijatecy Miłanu.

10. A hetyja — znača raznuzdanyja błudnaviercy, jakija bujaniać na ŭsio toje, što pieravyšaje ich rozum; kaliž dapnucca tym rozumam sioje-toje paznać, dyk psujuć siabie samadurstvam «navukovaha ŭsiemahuctva», a biaźvierstvam u praŭdzivuju Usiemahutnaść i Usieviedu.

11. Kainavy šlach — sposab žyćcia Kaina: zàviść, bratabojstva, herezyja, ateizm, bieznadziejnaja rospač i asud.

Papuścilisia padk. manie — dalisia ŭbłytać u padkupnuju manù, jak toj biblijny Balaam...

12. Siabr. subiasiednictva haścinnaje — pačastunki, brackija viačery (pahrecku: ágape), na jakich niasuraznyja pavodziny ŭ hutarcy, jadziè j piéci, plamili haścinny dalikatny nastroj tavarystva i pryzvaituju viasiołaść.

Dravianaja pòsuš — u łacinskim tekście skazana: «drevy dvojčy pamioršyja». Raz umioršyja (ŭsochłyja) abydna zavucca suchastoj, kali jon jašče staić na pni, vykaranienie-ž jaho robić dvojčy pamioršym, ssochłym...

13. heta razbujanyja chvali marskija, što pieniacca svajoju brydoju; zory zbłukanyja, dla jakich biazdonnaja ciemradź naviėki nakanavana.

14. Prarakavaŭ ab ich i Henoch, siomy pa Adamie, kažučy: Nadyjšoŭ voś Hospad ź miryjadami śviatych —

15. uźviaści sud na ŭsich i dakaryć usich biazbožnikaŭ za ŭsie ichnija prastupki niahodnictva, jakich dapuścilisia, dy za ŭsiu vykazanuju proci Jaho žorstkaść pahanych hrešnikaŭ.

16. Heta hmyrlivyja narakalniki, svaim zachciėvankam nadta papusklivyja, z nadutymi sławami ŭ vusnach, akazvajučyja staronlivaść dla druhich tolki dziela karyści.

17. Ale vy, darahija, majcie ŭ pamiaci słovy Apostałaŭ Usiespadara našaha Jezusa Chrustusa,

18. jakija havaryliž vam, što apošnimi časami źjaviacca hańbicieli, pastupajučyja niahodna vodla svaich nizkich pochaciaŭ.

19. Heta tyja, što siabie samych adasabniajuć, jak psychičnyja žyviny, a Ducha nia majuć.

20. Vy adnak, miłyja, hruntujučysia na viery vašaj najśviaciejšaj, molačysia ŭ Duchu Sviatym,

13. Nakanavana — spahatoviła im kon, stałasia praznačenniem...

19. Ab čałavieku jak žyviolinie psycha-fizyčnaj (animal rationale) i ab čałavieku duchoŭnym havora Ap. Paval u Pieršym Liście da Karyntyjan (2,14), što pieršy — idzie tolki za pryrodnym rozumam, nia pryznajučy ničoha nadpryrodnaha, a druhi — aśviečany Ducham Sv. (abdàrany Jahonaj łaskaj viery) — razumieje i pryrodnaje i nadpryrodnaje.

21. tryvajcie ŭ lubaści Božaj, čakajučy miłaserdzia Jezusa Chrystusa Usiespadara našaha, na žyćcio viečnaje.

22. Adnym, asudžanym, davajcie napamin, druhich ratujcie, vychoplivajučy z ahniu;

23. nad inšymi-ž litujciesia z bojaźziu, brydziačysia naviet ichnim, płoćciu apahanienym, naciėlivam.

24. A Tamu, Katory moža ŭścierahčy vas ad hrachu i pastavić pierad tronam Svaje chvały biesplàmnymi i radasnymi,

25. Bohu adzinamu, Zbavicielu našamu, praz Jezusa Chrystusa našaha Vaładara, chvałà i vialmožnašć, siła i ŭłada prad viakàmi, ciapier i paviėk viakoŭ. Amen.

22-23. Asudžanych — jaŭnych, ahitujučych, heretykaŭ prabujcie prakonyvać arhumentami, napaminami° druhich — h. zn. jašče tolki spakušanych błudnavierstvam, usimi sposabami — i prośbami i hroźbami — advodźcie ad ahniu taje ahitacyi, pakul jašče mahčyma° inšym-ža — adpaŭšym užo, nie ščadziėcie miłaserdzia, adnak vyścierahajučysia zaraźlivaha abyćcia ź imi.

ČATYRNACCAĆ LISTOŬ ŠV. PAŬŁA

APOSTAŁ PAVAŁ, pierad naviarniėnniem Šavał (Ap. Dz. 13, 9), radziŭsia ŭ 8 h. našaj ery ŭ słaŭnym kulturaj i navukaj mieście Tars u Cylicyi, jak syn vydatnaha faryzeja, što hanaryŭsia svaim pachodžanniem z pakalennia Benjaminavaha dy byŭ rymskim hramadzianinam (Ap. Dz. 22, 25). Dziakujučy, vošža, hetkamu ŭrodžanniu, a takža ŭzhadavanniu dy vysokaj adukacyi navukovaj (hreckaj, hebrajskaj, rymskaj), možna ŭvažać Paŭła adnačasna Žydam, Hrekam i Rymlaninam — spadkajemnikam relihijnaj tradycyi vybranaha narodu, intellektualistym z kultury hellenskaj, hramadzianinam tadyšniaj susvietnaj Imperyi Rymskaj — paklikanym Božym Ohladam na « Apostała narodaŭ».

Z Chryścijanstvam sutyknuŭsia Šavał nie ŭ asobie jahonaha Boskaha Fundatara, ale — vučnieŭ. U vačach maładoha patryota Zakonu, jano tady vyhladała na « sektu » ŭ łonie Izraela, horš niaściėrpnuju, čym pahanskaja akupacyja. Tamu zaŭziàta vykarėnvaŭ jaje. U 36 hodzie, naprykład, Dziei Apostalskija (7, 60) pakazvajuć nam jaho, jak udziejnika samasùdu nad pieršym mučanikam Chrystusa, dyjakanam Ściapanam. Ale łaska Božaja pieraścihła jaho na praśledných šlachoch. Kali, « ziejučy pahrozami j zabojstvami suproć vučniaŭ Božych » (Ap. Dž. 9, 1-6) imčaŭsia ŭ Damàsk, źniačeŭku jaho źbivaje z kanià cudoŭnaje śviatło j hołas Zbaviciela dy naviartaje z haračaha ścihačá, na haračėjšaha

šyryciela chryścijanstva. Paśla chrostu ŭ tym-ža Damasku dy troch hod samotnaje padrychtovy duchovaje ŭ Arabskaj pustyni, spatykajecca ŭ Jeruzalimie j praz 15 dzion planuje pracu z Piatrom (Ap. Dz. 9, 26; Gal. 1, 18), atrymaŭšy ad jaho eklezijalnaje pryznannie apostalstva. Pad pahrozaj adnak mścivaj asoki mùsieŭ addalicca da Tarsu j Antyochii Syryjskaje, i adtul puścicca za mora ŭ svaje padarožy misyjnyja chryscijanizacyi pahanaŭ, jak paklikany Apostał Narodaŭ (Ap. Dz. 13, 1-3).

Pieršaja padaroža, raspačataja ŭ 44 h.z Barnabaj i Markam na Cypr, a skončanaja z Barnabaj u Małoj Azii ŭ 49 hodzie. Najvydatniejšym sukcesam hetaj padarožy było naviarniennie rymskaha prokonsula, Sergiusa Paulusa, ŭ Pafos praz cud, dakanany Apostałam nad čaraŭnikom Elimam, cudoŭna aślopšym.

Druhaja padaroža misyjnaja (50-53h.) dakananaja Paŭłam častkova z Sylasam i Tymatejem dy Łukašom u Małoj Azii, Makedonii, Achai, Atenach, Karyncie. U hetaj misyi, dyk za cud (u makedonsk. stalicy Filippach) azdaraŭlennia ad šału adnaje niebaràki, Apostała samoha nazvali viedźmaròm dy vyściebali ŭ viaźnicy. U Tessalonikach raźdźmuchali praśled zajdrosnyja Žydy; zatoje «šukajučy mudraści» Atenski Areopag, spadkajemiec vialikich filazofaŭ, choć nia pryniaŭ apostaławaj navuki ab zhrobuŭstanni, to ŭsiož abyjšoŭsia pabłažliva, nie praśledna. Padatniejšymi da navuki ab Ukryžavanym, akazalisia Karyntyjcy, pamima ich žyćciovaj raśpieščanaści, a z druhoha boku — varožaj kontrakcyi žydoŭskaj. Navučaŭ tam z Tymatejem i Sylasam paŭtarà hodu i napisaŭ 2 *Listy da Tessa-*

loncaŭ. Utryvaliŭšy chryścijanstva ŭ Karyncie, praz Efez, Cezareju Palestynskuju j Jeruzalim, viarnuŭsia znoŭ u svaju bazu Antyochiju Syryjskuju.

Treciajaja padaroža misyjnaja (54 da 59) pačałasia ad vizytacyj założanych užo eklezijaŭ u Galacyi, a adtul praz Fryhiju ŭ Efez, stalicu Małaj Azyi, dzie prabyŭ 3 hody. Skarystaŭ tam z pomačy vučnieŭ Śv. Jana Chryściciela, asabliva krasamoŭnaha Apollo z Aleksandryi. Navuku svaju tam Apostał paćviardžaŭ mnohimi cudami (Ap. Dz. 19, 8-12). Tam napisaŭ i *List da Galataŭ*, potym da Karyntyjan, jaki adnak zahinuŭ; Apostał musieŭ pisać inšy, jaki ciapier uvažajecca za *I-šy List da Karyntyjan*. Na tryvožnyja viestki ab varožaj tam proci siabie ahitacyi, Pavał prabuje asabista zahojvać tam dysonansy, ale jany tak užo raźvilisia, što trudna, akazałasia, ich źlikvidavać; adzin iz siabroŭ hminy naviet jaho źniavažyŭ; i spravu daviałosia, viarnuŭšysia da Efezu, załadžvać *2-him Listam da Karyntyjan*. U Efezie-ž nia mienšyja prykraści byli z boku mścivaha bałvanachvalstva ŭ češć bahini Dyjany, proci, jakoha novaja relihija raźvivała pieramožnuju dziejnaść.

Potym (h. zn. kala 58 h.) adbyvajucca *misyjnyja padarožy* na ŭźbiarežžy Illiryjskim, zachodniaj Hrecyi, dy trymiesiačnaja vizyta ŭ Karyncie. I ŭ hetym voś časie byŭ napisany Śv. Paŭłam najbolšy, ŭ raźmierach faktyčnaha traktatu teolohičnaha, *List da Rymlan*, jaki j źmiaščajem tut na čale ŭsich čatyrnaccaci jahonych Listoŭ z asobnym da jaho ŭstupam.

Z Karyntu Apostał z hrupaju supracoŭnikaŭ viartajecca praz Makedoniju znoŭ u Małuju Azyju,

Jeruzalim. Hena padaroža moram była poŭnaja niahodaŭ i złaviesnych pračuvanniaŭ (Ap. Dz. 20, 5-21 ; 16). U Jeruzalimie j Małoj Azyi paŭstali siarod judejeŭ zaburenni proci jahonaha « liberalizmu » da Majžešavaha Zakonu. Tak što ŭłady musieli pad eskortaj pieravieźci jaho ŭ Palestynskuju Cezareju, dzie rymski namieśnik Feliks trymaŭ praz dva hody ŭ viaźnicy (58-60), pakul nastupnik jahony Festus nia byŭ zmušany, adasłać Viaźnia, paklikaŭšahasia na pravy svajho kramadzianstva, ŭ Rym da Cezara. Kudy j adpłyvaje (60 h.) u tavaryśćvie sakratara svajho dy aŭtara Apostalskich Dziejeŭ Łukašà, cudoŭna ratujučysia na Malcie ad śmiercianosnaj marskoj bury.

U Rymie, karystajučy z prava svabody dla internavanaha, Pavał apastałùje słovam u hutarkach z navièdnikami dy pisanniem dalejšych svaich pastyrskich *Listoŭ* : *da Kolosan* (proci gnostycyzmu) ; *da Efezcaŭ* (eklezijalohija) ; *da Filippijcaŭ* (vyznanni pieražytaha) ; *da Filemona* (ŭ spravie niavolnika). Adbyvaje paśla padarožu ŭ Hišpaniju.

Raspačàty ŭ 64 hodzie kryvavy Neronaŭski praśled rymskich chryścijan zastajè Św. Paŭła ŭ Makedonii dy na vizytacyi inšych, im zasnavanych, eklezijaŭ. Pračuvajučy ŭžo blizki svoj kaniec, zaturbavaŭsia ab adpaviednych pradaŭžalnikach svajho dzieła, naznačajučy na biskupaŭ svaich ulublenych duchoŭnych synoŭ Tymateja — ŭ Efezie, a Tytusa — na Krycie.

Padčas hetych apošnich padarožaŭ u hadoch 63-66 napisaŭ *Listy* : 1-n da Tymateja 1-n *da Tytusa* (pavučenni dla maładych dušpastyraŭ). Z hetaj-ža pary pachodzić i *List da Hebrejeŭ* — Palestynskich chryścijan, baluča pieražyvaŭšych tady paŭstannie proci Rymu.

Neronaŭski praśled « novaje sekty » musieŭ dasiahnuć i słavètnaha prapahàtara jejnaha — Paŭła. I voś nièdzie pad kaniec 66 h. łoviać jaho ŭ Małoj Azii i druhi raz viazuć u łancuhoch u Rym, dy ŭžo nie ŭ damovy aryšt internavanych, ale ŭ ciažkuju viaźnicu, ź jakoje nia vyratavała prava hramadzianina. Dyk pradbačvajučy svaju niaminùčuju mučanickuju śmierć, piša apošni z pastyrskich svaich *Listoŭ* : *2-hi da Tymateja*, hałoŭnaha spadkajèmnika apostalskaha dzieła.

Prysùd śmierci dakanana 29.VI.67 ŭ miaścinie « Tre Fontane » pry darozie ŭ Ostyju, za murami Viečnaha Miesta, dzie siannia krasujecca čaroŭnaj architektury nomumentalnaja Bazylika ŭ česć jaho, addaŭšaha pad mieč hołaŭ pro Christo.

LIST ŠVIATOHA APOSTAŁA PAUŁA DA RYMLAN

Chryścijanskaja dabravièść upiaršyniù była pryniè sienaja ŭ Rym viartajučymisia ź Jaruzalimu śvietkami paďzièjeŭ, aznamiŭšych pieršaśviatkavannie Siomuchi (Ap. Dz. 2, 10), a niezabaŭna j novanaviernienymi palestyncami, ŭciakaŭšymi ad žydoŭskaha praśledu. Tak-što ŭžo ŭ pieršych dziesiacihodździach novaje ery tamaka ŭfarmavałasia chryścijanskaja hramada, jakoj suďžana było z dnia na dzień razrastacca dy macnièć. Ab duchovym ròskvicie jejnym i havoryć, Bohu dziakujučy za jaje, Apostał Pavał u svaim pastyrskim *Liście* (Rym. 1, 8 ; 15, 14), jaki paďajom tut u našym pierakładzie.

Abyjšoŭšy z evanelizacyjaj, Ŭschodnija krai, Apostał zahanùŭ puścicca na Zàchaď : u Rym i Hišpaniju, jakije daŭno ŭžo mieŭ na dumcy. Kab padrychtavać, vošža, tamtejšych viernikaŭ k' svajoj vizytacyi, jon naďumaŭsia zahadziè paznakomić iz źmiestam planavànych tam vusnych hutarak piśmienna. I, pabùdžany svaim asablivym poklikam niaści Chrystusa pahanam, źviartajecca da Rymlan, apraŭdvajučy tymža poklikam svaju advahu, jak sam kaža, prypomnić im praŭdu, jakuju čuli ŭžo ad Piatra dy jahonych vùčnieŭ.

List hety — jak śvietčyć naša zauvaha vyšej — byŭ napisany kala 58 h. ŭ Karyncie pierad samym adpłyćciom u Jeruzalim, kudy jamu tre' było adviaźci zybranyja ŭ Makedonii j Achai achviary (15, 19-26).

Autentyčnaść (istavietnaść aŭtara) hetaha Listu biassprečnaja, śćvierdžanaja najpavažniejšaj histaryčnaj tradycyjaj : jaho studyjavaŭ dy ŭžyvaŭ užo

Śv. Klemens Rymski (Papa) ; na jaho spasyłalisia, adnazhodna zavučy « Listom Paŭłavym da Rymlan », Justyn, Irenèj, Klemens Aleksandryjski, Tertulijan dy inš... Kališniaja pratestanckaja. krytyka, prabavaŭšaja asprečvać aŭtarstva całkom, a paźniejšaja — tolki apošnich (15 j 16) raździełaŭ, raźvièjenaja zusim krytykaju najnaviejšaju.

RAZDZIEŁ 1.

1. Paval, słuha Jezusa Chrystusa, paklikany Apostał, pryznačany dla Božaj Evanelii,

2. jakuju zahadziè (Boh) abiacaŭ praz svaich Prarokaŭ u śviatych Pisanniach,

3. ab Synie svaim, jaki ciełam staŭsia jamu z nasiennia Davida

4. j adkryŭsia Synam Božym pavodła ducha uśviàčennia dy praz paŭstannie ź miartvych, Jezusie Chrystusie, Usiespadaru našym,

5. praź jakoha my atrymali łasku i apastolstva, kab dziela imià Jahonaha zdabyvać da pasłušnaśći dla viery ŭsie narody;

6. miž jakimi jošć i vy paklikanyja Jezusa Chrystusa;

7. — usim u Rymie ŭmìłavanym Božym, paklikanym da śviataśći, łaska i supakoj ad Boha Ajca našaha i Usiespadara Jezusa Chrystusa.

8. Pierš za ŭsio dziakuju Bohu majmu praz Jezusa Chrystusa za ŭsich vas, što viera vaša słyviè pa ŭsim śviecie.

1 ... p r y z n a č a n y — ŭ aryhinale: v y d z i e l e n y = s e g r e g a t u s, kab pakazač, što paklikany da evanelizacyi ŭ asablivy, cudoŭny sposab, (h.Ap.Dz.13,2).

3-4 ... c i e ł a m s t a ŭ s i a — na žadannie Ajca pryniaŭ ludzkuju naturu z rodu Davida; a p a v o d ł a d u c h a uśviačvajučaha i cudoŭnaha zhrobuŭstannia pakazaŭ, što maje i Boskuju naturu, jošć Syn Božy.

9. Boh mnie śvietkaj, Jakomu słužu ducham maim u Evanelii Syna Jaho, što niaupynna spaminaju vas,

10. prosiačy ŭ malitvach maich zaŭsiody, kab usiož kalinièbudź vola Božaja paščaśćìła da vas dastacca.

11. Bo vielmi chacieŭby pabačycca z vami, kab udzialić vam jaki dar duchovy dla ŭmacavànnia vašaha,

12. ci to paràdavacca z vami supolnaju vieraju vašaju j majoju.

13. A nia choču, braty, pakinuć vas u niaviedanni taho, što ja časta źbiraŭsia k' vam prybyć — ale až dahetul nie dazvalali pieraškody — kab i ŭ vas mieć niejki pažytak, jak i ŭ druhich narodaŭ.

14. Hrekam i barbaram, mudrym i niamudrym, daŭžnikom źjaŭlajusia;

15. vošža (što da mianie), ja hatoŭ i vam, katoryja ŭ Rymie, viaścić Evaneliju.

16. Ja bo Evanelii nia stydžusia, tamu što j a n a jošć mocaj Božaj da zbaŭlennia kažnamu vieručamu, Žydu pierš, dy i Hreku;

13 ... p a ž y t a k — nie jaki mataryjalny svajekarysny, ale duchova-zbaŭlenny.

14 ... b a r b a r a m — nie ŭ značenni hańbavàlnym dla tych, što nie źjaŭlajucca Hrekami, a tolki, kab akreślić, jak abydna tam tady havaryłasia, pra tych ludziej, što nie vaładali hreckaj movaj.

D a ŭ ž n i k o m ź j a ŭ l a j u s i a skarbu atrymanaj ad Boha Evanelii, jakuju van mušu addać...

16-17 — Siłaju Evanelii Chrystusa-Boha ŭsie ludzi stajucca spraviadlivymi=hodnymi łaski zbaŭlennia, ci praviednymi, tamu

17. bo ŭ joj adkryvajecca spraviadlivaść Božaja ź viery ŭ vieru, jak napisana: A spraviadlivy ź viery žyvie (Hab.2.4.).

18. Abjaŭlajecca bo hnieŭ Božy ź nieba na ŭsiakuju biazbožnaść i niespraviadlivaść tych ludziej, što praŭdu biespraŭdnaściu tamujuć.

19. Bo-ž toje, što možna daviedacca ab Bohu, jość dla ich jaŭnym, Boh bo im heta unajàŭniŭ:

20. niabàčnaje ŭ Jim, nàviet spraviečnaja moc i bostva jahona, u stvarenni śvietu praz òdum

jaje nia stydžusia, (žydy bo joju hańbavali); pa-za Chrystusam i jaho navukaj niama zbaŭlennia, tamu treba jaje kaniečnie pryniać, tady jana daść vieru, jakoju praviedny žyć budzie, jak kazaŭ prarok Habakuk, i jamu adkryjecca ŭsio z bolšaju jasnaściu«ź viery ŭ vieru» paznannie taje kaniečnaści.

18-19 — Usio čałaviectva pryznana hrešnym, vinavatym; a pierš za ŭsio pahanie, bo-ž jany praz svaju vinu adstupili ad praŭdzivaha paznannia Boha i kinulisia ŭ bałvanachvalstva, da hłybini razbeściŭšysia j spadleŭsy ŭ dumkach, zamiž raźvićcia pryrodaviedy, dakazvajučaj pramudraść i ład u pryrodzie, pachodziačyja ad tvorčaj Pieršapryčyny. Dośledy pryrody da hetaha pryvodziać naturalny nie zdemoralizavany rozum čałavieka. Hetaja navuka Apostała była akreślenaja na pieršym Vatykanskim Sabory (1870) jak dohma viery. Apostał bo ćviardziŭ, što pahanie mahli i pavinny byli pryznać praŭdu ab Bohu praŭdzivym, dyj nia tolki mahli paznać, ale faktyčna paznavali (Arystoteles, Platon), ale paznaŭšy nia pryjmali. Z hetaha vynikaje, što ŭ našych časach kažny čałaviek, vučony ci niavučony, kirujučysia pryrodnym rozumam maje mahčymaść paznać isnaść Boha, a tamu j abaviazany jaje pryniać, dy addavać Jamu česć. Sama pryroda, adkryvajučaja svaje cudoŭnyja tajnicy, da hetaha panukaje, Jak toj śv. Jan Załatavusny kaža: « Boh pastaviŭ pierad nami (pahanami) svajo stvarennie, pry ahledzinach, dośledzie, bačnaha pryhastva jakoha, vučyŭsia i mudrec, i nièvuk, i adludak, i barbar padyjmacca dumkaju k Bohu » (Tv.t.IX,b.511).

nad tvorami dabàčvajecca; tak-što admanùcca im nièlha

21. ad taho, što paznaŭšy Boha, nie addali Jamu čeści j padziaki, jak Bohu, a błàzilisia ŭ mudròščach svaich i amaročyłasia biazdumnaje serca ich:

22. u nazyvanni siabie mudrymi abiaściàmieli

23. i chvałù niètłaha Boha pierapadòbnili śmiarotnamu čałavieku, ptuškam, čaćvioranohim dy hàdam.

24. Tamu-ž i addaŭ ich Boh u pochaciach sercaŭ ichnich niačystaści, kab apahańvali miž saboju cieły svaje,

25. bo praŭdu Božuju zamianili jany na chvalš i addavali česć dy słužyli stvarenniu, a nie Stvarycielu, katory bahasłaŭlony jość navieki. Amen.

26. Dziela taho Boh ich addaŭ haniebnaj žorści: žančyny bo ichnija zamianili naturalnaje užyvannie na antynaturalnaje;

27. hetaksama j mužčyny, zaniachaiŭšy naturalnaje užyvannie žančyny, raźjàrvalisia pažadlivaściu adzin da druhoha, mužčyny na mužčynach dapuščalisia soramu, niasučy na sabie naležnuju zapłatu za svajo błudadziejstva.

28. A jak jany nia rùpilisia mieć u paznanni Boha, zdaŭ ich Boh na biazhłuzdyja zàmysły — rabić niaprystojnaść;

24 ... addaŭ ich Boh = za karu dapuściŭ ich da upadku j samapaniženni a, nie dziela taho, kab chacieŭ ichniaj zahuby, ale dziela svaje spraviadlivaści, pakul sydzie na zbłukanaje čałaviectva jahona miłaserdzie, Adkupiciel.

29. tak-što jany poŭnyja ŭsiakaj niapraŭdy, złości, błudadziejstva, prahavitaści, pòdłaści, poŭnyja niènaviści, ludabòjstva, svarki, ašukanstva, zakátnaści, padšepnictva ;

30. źviahlìvyja paklopniki, bohanienaviśniki, kryŭdzicieli, samachvàły, nadùtyja pyšlìŭcy, vynachòdniki novych zbrodniaŭ, niepasłušnyja baćkom,

31. nierazvažnyja, vierałomnyja, niazhodalùbnyja, biaź litaści j biaź miłaserdzia.

32. Jany, viedajučy pràviedny Božy prysud — što hetak pastupàjučyja varty śmierci — nia tolki sàmy heta robiač, ale j druhim u hetym spryjajuć.

RAZDZIEŁ 2.

1. Dziela taho nieapraŭdàlny ty, čałavieča, jaki asudžaješ, čym bo sudziš druhoha, tym hàńbiš siabie samoha, bo robiš tojež samaje, što asudžaješ.

2. My-ž viedajem, što istaviètna jość sud Božy na tych, katoryja hetak robiač.

3. Dumaješ mo, što ty ŭciačèš ad sùdu Božaha, čałavieča asudžajučy hetak pastupàjučych, dyj sam tojež robiačy ?

1-11 ... n i e a p r a ŭ d a l n y — pieradusim Judej, što maje Zakon, a dapuskajecca takich-ža hrachoŭ i zahanaŭ, jakimi hańbiać siabie pahanie, a tamu padpadajuć pad toj-ža sud ; Boh bo spraviadlivy : addaje kažnamu toje, na što zasłužyŭ, bieź nijakaj pieršaŭvažlivaści dla čyje-nièbudź asoby.

4. Ci mo' praźmièrnuju dabratù, łahodnaść i doŭhaciarplìvaść Jahonu za ništò maješ, taho nie ciàmiačy, što Božaja łaskavaść nakiroŭvaje ciabie pakàjacca ?

5. Ty-ž praz svajo upòrstva j niepakàjnaje serca prysparàješ sabie hnieŭ na dzień hnievu i źjàvy sudu Boha,

6. Jaki « a d d a ś ć k a ž n a m u v o d l a u č y n k a ŭ j a h o n y c h » (Ps.61,13) :

7. tym, katoryja praz vytryvànnie ŭ dobrym dzièle šukajuć słavy, čeści j biezzahànnaści — viečnaje žyćciò ;

8. a tym, što ŭpiràjucca j nie ŭdavòlvajucca praŭdaj, ale vierać niepraŭdzie — hnieŭ i lùtaść.

9. Sum i pryhnoba na kažnuju dušu čałavieka, što robić błahoje, pierš Judeja dyj Hreka !

10. A słava, češć i spakòj kàžnamu ròbiačamu dabrò, Judeju pieršamu, paśla i Hrèku !

11. Niamà bo ŭ Boha ŭvahi na asobu.

12. Tyje, što biez Zakonu zhrašyli, biez Zakonu j pahìnuć, a tyje, što ŭ Zakonie zhrašyli, Zakonam i asùdžany bùduć ;

7-8. Kryska abaznačaje tut słova : p r y s u d z i ć.

9 ... p i e r š J u d e j a, bo jonža atrymaŭ u Zakonie bolej śviedamaści dabra i zła, dyk lahčej jamu było ad prastupku paŭstrymacca, a niepaŭstrymnaść pry hetkaj śviedamaści zasłuhoŭvaje na bolšuju karu.

12-15. Darma Judei bačać svaju pieršavahu pierad pahanami ŭ tym, što im dany Majžešavy Zakon, kali jany jaho nie spaŭniajuć ; tady jak pahanie, takoha pisanaha zakonu niamajučyja, a kiravanyja tolki śviatłom naturalnaha razumu j sumlennia, iduć

13. bo nie takìje pierad Boham spraviadlìvyja, što Zakonu tolki słùchajuć, ale takìje, što spaŭniajuć Zakon, uspraviadlìviecca ;

14. kali bo pahànie, jakìja nia màjuć Zakonu, z pryradžènnia zakonnaje robiać, dyk jany niamàjučyja Zakonu — samy sabie zakon ;

15. jany vyjaŭlàjuć źmiest Zakonu, vypisanaha ŭ ichnich sercach, ab hetym śviètčyć ich sumlènnie dy dùmki, to abvinavàčvajučyja, to baròniačyja adnà druhùju ;

16. ŭ dniu, kali Boh sudzìć bùdzie ludzkìja tajnìcy praź Jezùsa Chrystùsa, vòdle maje Evanelii.

17. A kali ty zavièš siabiè Judèjem, spasyłàješsia na Zakon, Boham hanaryšsia

18. i znaješ volu Jaho dy raspaznaješ usio lepšaje, navùčany Zakonam,

19. i ŭpèŭnieny, što ty pavadyr ślapych, śviatłò dla zanùranych u ćmie,

20. adukàtar nièvukaŭ, vučyciel niedalètkaŭ, màjučy ŭ Zakonie formu viedy i praŭdy —

za vypisanym u ichnich sercach zakonam, za naturalnym pačućciom (15) dabra i zła.

16. Vierš hety dla svaje poŭnajasnaści pavinienby pačynacca (dadavanymi praź niekatorych pierakładčykaŭ) słavami : Akażacca heta ŭ dniu, kali... Vodle maje Evanelii = majho navučannia.

17-24. Judei, choć viedajuć Zakon dy hanaràcca viedaju voli Božaj, to ŭsiož nia mohuć dziela hetaje viedy pratendavać na pieršapraviednaść, pakul žyvuć u poŭnaj supiarečnaści z Zakonam i tym źniavažajuć pierad pahanami imia Božaje, na jakoje paklikajucca, vinavaciačy ich.

21. dyk jakža ty, vučačy druhoha, nia vùčyš siabie samòha ;

22. navučàjučy nia kràści, kradzièš ; kažučy nie raspustavàć, raspustùješ ; hìdzišsia bałvanàmi, a dapuščàješsia śviataźniavàhi ;

23. hanaryšsia Zakonam, a narušènniem jaho źniavažàješ Boha ?

24. Bo-ž napìsana : « Praz vas imia Božaje źniavažajecca ŭ pahanaŭ » (Iz.52,5).

25. Abrazànnie to karysnaje, kali spaŭniàješ Zakòn ; alè kalì ty narušàješ Zakòn, dyk abrazànnie tvajo stàłasia nieabrezànniem.

26. Kali vošža nieabrazàniec spaŭniàje pastanòvy Zakònu, to ciž nieabrazànnie jahonaje nie paličycca jamu za abrazànnie ?

27. I toj, što choć z natury nieabrazàny, ale spaŭniaje Zakon, ci nie asùdzić ciabiè, màjučaha abrazànnie j lìtaru Zakonu dy narušàjučaha Zakon ?

28. Nia toj bo Judèj, chto hetkim jość navyhlad, i nia toje abrazànniem jość, što manifestujecca na cièle ;

29. ale — chto ŭsabièšnie Judèj, i toje abrazànniem jość, što ŭ dùchu i sercy, nia ŭ litary ; jamu j chvałà nie ad ludziej, ale ad Boha.

25-29. Judei nie ŭciakuć ad Božaha sudu praz svajo abrazànnie ; jano bo tady tolki maje vahu ŭ Boha, kali spałučana z vykananniem Zakonu. Nia toje bo vonkavaje abrazànnie (vodla litary Zakonu) zbaŭlaje, ale abrazànnie ŭ sercy, h.zn : adračennie

RAZDZIEŁ 3.

1. Dyk što za pieršavàžnaść màje Judèj, abò što za karyść z abrazànnia ?

2. Vialikuju, i-to z kàžnaha hlèdzišča ! Pierš za ŭsiò ŭ tym, što im zdavièrana słova Božaje.

3. Što z taho, kali niekatòryja ź ich i nia ŭvièryli ? Ciž niedavièrstva ìchniaje źnivèčyć viernaść Božuju ? Nikoli !

4. Boh bo praŭdamoŭny, a čałaviek iłžyvy (Ps.115,11), jak napisana : K a b a p r a ŭ d a ŭ s i a t y u s ł o v a c h t v a i c h d y p i e r a m o h, j a k s u d ž a n y b u d z i e š (Ps.50,6).

5. Kaliž našaja pahanaść unajàŭnivaje Božuju spraviadlivaść, dyk što skažam ? Što Boh niespraviadlivy (paludzku havoračy), kali akàzvaje hnieŭ ?

ad hrachù, dabravolna dakananaje pry sudziejnictvie łaski Božaje. Tak, jak u Chryścijan — chrost. S t a ł a s i a n i e a b r a z à n n i e m = stałasia udarèmnienym.

1-4. Kab paźbiehnuć mahčymych zàkidaŭ niapryznavannia Judejam nijakaje pieravahi nad pahanskim śvietam, Apostał narodaŭ z nàciskam ćvièrdzić, što, naadvarot — Izrael, jakomu byli davierany abjaŭlenni j abiacanni Božyja, maje vialikaje piaršomstva pierad druhimi narodami. I, dziela viernaści j nienarušnaści Božaj decyzyi, toje piaršomstva j zastajecca pry Judejach, jak ichniaje nieadjomnaja j spadčynnaja màjemaść, naviet i paśla taho, kali balšynià ich adkinuła Evaneliju Chrystusa.

5-8. Apostał razbłytvaje j druhoje niedarazumiennie. Kali hrešnaść Judejaŭ, vodla zacytavanaha vyš psalmu, słužyć Božaj chvalè, to z hetaha nia vynikaje, što hrech nie pavinien być karàny. Inakš — nia byłob tady kaho asudžać na zapavieščanym strašnym Sudzie. Bolš taho — byłob tady dazvolena rabić błahoje, bož jano moŭ na dabro moža vyjści, bo... « cel apraŭdvaje sposaby ». A

6. Nijakim čynam ! Jak bo tady Bohu sudzić śviet ?

7. Bo-ž kali praŭda Boha majoju biespraŭdnaściu unajàŭnivajecca Jamu na chvału, dyk zaštož tady ja asudžajusia, jak hrešnik ?

8. I čamub tady nam nie rabić błahoje, kab na dabrò vyjšła, jak niekatoryja j ačarniàjuć nas, ćvièrdziačy, byccam my hetak navučajèm ? Spraviadlivy zasùd hetkim !

9. Dyk štož — pieravyšajem ich ? Zusim nie ; bo-ž my ŭžo dakazàli, što ŭsie — tak Judèi, jak i Hreki — u hrachu,

10. jak napìsana : *Niamà pràviednika nivòdnaha.*

11. *niamà razumièjucych, niamà nikòha sukàjucaha Boha* (Ps. 13,2-3) ;

12. *usie z darohi zbìlisia i usie pòspal niaprybònymi stàlisia ; niama, chtob dabro tvaryu* (Ps.5, 11), *niamà da-adnaho.*

13. *Ichniaje horla — hèta hrob adcynieny ; jazykom svaim manù mièluc ; a pad vùsnami u ich jad zmiaìny* (Ps.139,4).

14. *Vusny ich pounyja praklonu j hòrycy.*

15. *nohi ich bòrzdyja da praliccià kryvì.*

nichto chiba z nas nia sumniavajecca, što Eklezija asudziła niemoralnaje heta praviła, imienna na padstavie asudu Apostałavaha.

9-20. Samaje tolki abradavaje vykonyvannie Zakonu nie daje bolš praviednaści Judejam, čym pahanam. Usio bo ludztvò zahrazła ŭ hrachu, dokazam hetaha cytavanyja praroctvy. Adnym Zakonam zbavicca nièlha : Zakonam bo hrech tolki paznajecca j akreślivajecca, a nie źnimajecca. Starazapavietnaje abradavaje zakanadaŭstva ŭ spravie zbaŭlennia viečnaha, pryniesienaha Zbavicie-

16. *Pustèca j biazdolle na slachòch ìchnich* (Iz.59,7-8)

17. *nie paznali slachù supakòju* (zhody) (Pryp. 1,16);

18. *niama bòjazi Boha prad vacyma ichnimi.*

19. A my-ž vièdajem, što Zakon kali nièšta havoryć, to da tych havoryć, jakije pad Zakonam, kab usiaki rot byŭ zatkniòny i ŭvièś śviet padlahàŭ Bohu;

20. bo-ž nijàkaje cièła (č a ł a v i e k) nie apraŭdàjecca pierad Im spràvami Zakonu, praz Zakon bo — paznànnie hrachù.

21. Ale ciapier Božaja spraviadlivaść abjavìłasia biez Zakonu, paśviètčanaja Zakonam i Prarokami.

22. A spraviadlivaść tàja — praz vieru ŭ Jezusa Chrystusa — dla ŭsich i nad usimi, što ŭ jaho vierać; niamà bo roźnicy!

23. tamù, što ŭsie zhrašyli j pazbàŭleny Božaje chvały,

24. apraŭdànnie-ž atrymóŭvajuć darmà, praz łasku Jahonu, praz adkuplennie, što ŭ Chrystusie Jezùsie,

łem, straciła svajo značennie; prymiež taho moralny Zakon, pryniesieny Majžešam, a takža i zakony Eklezii Chrystusa, choć samy sabaju nikoha nie zbaŭlajuć, zatoje pakazvajuć vierny šlach vykonyvannia voli Božaje; zbaŭlaje tolki łaska, ale jejny efekt abumoŭleny našym sudziejnictvam.

21-26. Šlachom zbaŭlennia jość viera ŭ Jezusa Chrystusa, Jaki kryžovaju śmierciu prynios ułaskaŭlennie ŭsiamu ludztvù, zadavalniajučy Božuju spraviedlivaść j adkuplajučy ad viečnaj kary. B o ž a j a c h v a ł a (23) tut abaznačaje łasku uśviačvajučuju.

25. Jakoha Boh addaŭ na kryvàvuju achviàru ŭłaskaŭlènnia praź vieru, dzièła akazannia svaje spraviadlivaści ŭ adpuščènni hrachoŭ, pierš učynienych,

26. kali jaščè ich ciarpieŭ, kab vyjavić svaju spraviadlivaść ciapier i akazàcca samòmu spraviadlivym dy apràŭdvajučym kažnaha vieručaha ŭ Jezusa Chrystusa.

27. Dzież tady tvajo samadùmstva? Vyklučana. Jakìm Zakonam? Učynkaŭ? Nie, ale Zakonam viery.

28. Bo my pryznajom, što čałaviek apràŭdvajecca vieraju biez učynkaŭ Zakonu.

29. Niaŭžož Boh jość tolki Boham Judejeŭ, a i nie pahànaŭ taksàma? Peŭnaž i pahànaŭ.

30. Boh bo jość adzin, jaki apràŭdvaje abrazànych, bo jany ź viery, a nieabrazànych praź vieru.

31. Dyk ciž my vieraju kasùjem Zakon? Nikòli! Ale paćviardžajem jaho.

27. Dzie padstava chvalicca j samadumna zapeŭnivacca ŭ svajoj apraŭdanaści majžešavym Zakonam, kali voś dany Novy, adzianaapraŭdvajučy, Zakon viery ŭ Chrystusa? Stary Zakon učynkaŭ, źmiaščaŭ zahad, prykaz, a Novy Zakon viery daje pomač, łasku, da vykonyvannia zahadaŭ prava, i-to nia tolki Judejam, ale i ŭsim narodam.

28. Trydencki Sabor akreśliŭ (6,7), što «viera jość načàtkam zbaŭlennia, fundamantam i karaniom usiakaha apraŭdannia (uspraviadliŭlennia) biaź viery mièlha padabacca Bohu dy stacca Božymi dziaćmi». Učynkami staravietnaha Zakonu nièlha ciapier asiahnuć apraŭdannia, patrebnaja kaniečnie viera ŭ Chrystusa Zbaviciela, jakoha zapaviaściŭ dy čakaŭ Stary Zakon.

RAZDZIEŁ 4.

1. Štož — spytajem — zdabyŭ ajciec naš Abraham vodla cieła ?

2. Kali Abrahàm apraŭdàny učynkami, jon màje pachvałù, ale nia u Boha.

3. Što bo kàža Pisànnie ? *Uvièryu Abrahàm Bohu i heta zalìcana jamu u apraudànnie* (Byc. 15,6).

4. Tamù chto pracuje pryznajècca płàta nie z łaski, ale z nalèžnaści,

5. a chto nie pracùje, ale vièryć u Tahò, Katory apraŭdvaje hrešnika, viera jaho zaličàjecca za pràviednaść (vodla pastanovy z łaski Boha).

6. Jak i David nazyvaje ščaślivym čałavieka, jakomu Boh pryznajè pràviednaść biez učynkaŭ :

7. *Bahaslaulònyja, kamu niahodnasci adpuscany i hrachi pakrytyja.*

8. *Bahaslaulòny muz, jakomu hrachu Boh nie palicyc* (Ps31,1-2).

1-8. Abraham asiahnuŭ spraviadlivaść (apraŭdanaść) vieraju, nie učynkami. Kalib jon byŭ apraŭdany za dakananuju im dobradziejnaść, dyk takaja apraŭdanaść byłab niedastatkovaj ; poŭnaja apraŭdanaść dajecca jamu nie jak naležnaść za jahonu fatyhu, a — jak dar łaski za vieru jahonu, havora Pisannie. Łaskaju Boh usynaŭlaje čałavieka ź nieskančatnaj svajej dabraty dziela zasłuhaŭ Zbavicielevych ; i voś takoje usynaŭlennie jość isnaj praviednaściu. Bieź jaje čałaviek ničoha sabie vysłužyć svajoju pryrodnaju siłaju nia moža. Da peŭnaj miery heta pajaśnić moža prykład z ludzkich suadnosin : inšaj dabraspahadnaści moža spadziavacca ad svajho baćki rodny syn, jak čałaviek čužy, prynahodny rabotnik niausynoŭleny. A łaska asiahajecca vieraj i lubaściu da Boha, nie samaj tolki formaj, np. abradavaj.

9. Vośža, ci hètaja bahasłaŭlònaść datyčyć tolki abrazànych, ci takža j nieabrazànych ? Bo havorym, što Abrahamu viera paličana za praviednaść.

10. Jakža paličana ? U abrazànni, ci ŭ nieabrazànni ? Nie paśla abrazànnia, ale pierad abrazànniem.

11. I atrymaŭ znak abrazànnia, jak piačać praviednaści, ź viery, jakuju mieŭ pierad abrazànniem ; tak-što staŭsia ajcom usich vièručych, nàviet nieabrazànych, kab i im była pryznana pràviednaść ;

12. dy kab byŭ ajcom abrazànnia nie annò tych abrazànych, ale j tych, što chodziać śladami viery ajca našaha Abrahàma, jakuju mieŭ jon, nia bùdučy abrazànym.

13. Bo nie Zakonam było dadziena Abrahàmu j jahònym naščàdkam pryračennie, što jon staniecca dzièdzičam śvietu, ale pràviednaściu viery.

9-12. Apraŭdannie abumoŭlena nie abrazànniem, bo-ž Abraham np. byŭ apraŭdany, nia budučy abrazànym. Heta Apostał zaznačaje, kab Judei nia horšylisia z Chruscijan, jakija biez abrazànnia pačuvalisia praviednymi.

13-17. Abrahamu Boh pryrok, ci abiacaŭ, što patomstva jahona unaśledzić śviet, h.zna. : Vaładarstva Božaje. Kalib prava naśledztva, ci spadkajemstva, zaležała ad Zakonu, dyk tady pryračennie Abrahamu, jaki niabyŭ-ža pad Zakonam (pryjšoŭšym šmat viakoŭ paźniej), akazałasiab niaščyrym pustasłoŭjem. Dyk nie Zakon sam pa sabie, a viera źjaŭlajecca varunkam atrymannia daravanaha naśledztva. Patomki Abrahama nia mohuć atrymać abiecanaha jamu spadku, kali jany nie unaśledziać ad jaho i viery jahonaj. Heta znača pavinny być patomkami pa kryvi, ale i pa-

14. Kali bo spadkajèmcami jość tyje, što z Zakonu, dyk pustàja tady viera, pustasłòŭnaje pryračènnie ;

15. bo-ž Zakon spryčyniàje hnieŭ : dzie niamà Zakonu, niamà i prastùpku.

16. Dziela taho ź viery, kab było z łaski, kab pryračènnie akazàłasia mòcnaje dla całaha patomstva, nia tolki dla taho, što z Zakonu jość, ale i dla taho, što ź viery Abrahàma, ajcà ŭsich nas —

17. jak napisana : Ja pastaviŭ ciabie ajcom mnohich narodaŭ (Być.17,4-5) — pierad Boham, Jakomu ŭvieryŭ, Jaki ažyŭlàje pamièrłych i niaisnùjučaje nazyvàje isnùjučym.

18. Proci nadzièi uvièryŭ jon u nadzièju stàcca ajcom mnohich narodaŭ pavodle skàzanaha : Hetak budzie tvajo patomstva (Być.15,5).

tomki pa duchu — heta važniej kroŭnaje suviazi — pa viery. Tady, znača naščadkami Abrahama treba ličyć nia tolki Izraelcaŭ, ale i ŭsie inšyje narody, uvieryŭšyja ŭ Chrystusa.

14 ... spadkajemcami = naśladnikami, (na Biełarusi dzie-chto mo skazaŭby j dziedzičami).

15 ... spryčyniaje hnieŭ — treba razumieć u sensie : navodzić za saboju hnieŭ, a nie ŭ tym sensie, kab zakon byŭ dla vytvarannia hnievu pisany.

16 — Dziela taho ź viery — znača pachodzić ź viery.

17 ... nazyvaje = robić isnujučym.

18. Proci nadziei = proci ŭsiaho asłablajučaha nadzieju.

Hetak budzie tvajo... = budzie šmatlikaje tvajo pat...

19. I nie pachisnùŭsia ŭ viery, nie zvažàjučy na svajo zamiràjučaje, amàl stalètniaje ŭžo, cieła, ani na prymiarćviełuju nutrobu Sary.

20. Dyj datyčna Božaha pryračènnia nie pachisnùŭsia praź niedaviarànnie, ale padmacavàny vieraj addaŭ chvałù Bohu,

21. upeŭnieny, što ŭsio abiècanaje màje moc i dakanàć.

22. Tamu i paličana jamu heta za pràviednaść.

23. Dyj nie datyčna jaho adnaho tolki napisana : Paličana jamu (15,6),

24. ale datyčna j da nas, jakim budzie ŭlìčana viera ŭ Taho, Katory abudziŭ ź miartvych Jezusa Usieaspadàra našaha,

25. što byŭ vydany za našy hrachi dy zhròbuŭstàŭ dla našaha apraŭdànnia.

RAZDZIEŁ 5.

1. Dyk voś, apraŭdàŭšysia vieraju, mièjma zhodu z Boham praz Usiespadàra našaha Jezusa Chrystusa,

2. praź Jakoha, my j màjem dòstup da łaski praź vieru, ŭ jakoj staimò i hanarymsia nadziejaj chvały Božaje.

19-25. Jak Abraham byŭ apraŭdany tym, što uvieryŭ u bièźlič abiacanaha jamu patomstva j vytryvaŭ u hetaj viery da kanca, nia hledziačy na supiarečnaść pryračonaha naturalnamu paradku (Sara mieła tady ŭžo 90 hod), hetak i my apraŭdvajemsia vieraju našaju u Adkupiciela Zhrobuŭstałaha, pakanaŭšaha śmierć.

3. Dyj nie adnym tym, ale chvàlimsia j pryhnòbaju, vièdajučy, što pryhnòba vytvaràje ciarplìvaść,

4. ciarplìvaść-ža — dòśled, a dośled — nadzieju;

5. nadzieja-ž nie biantèžyć, bo miłaść Božaja raźlitaja ŭ sercach našych praz Ducha Sviatoha, nam dànaha.

6. Chrystus bo, jak my byli jašče niedasìłkami, svaječàsna ŭmiòr za niasubòžnych;

7. a badàj nichto nia ŭmiràje za pràviednika, chibàb za dabradzièjnika to mo' chtob i navàžyŭsia pamièrci.

8. Alè Boh akàzvaje nam mìłaść praz toje, što Chrystus umiòr za nas, jak my byli jašče hrèšnikami;

9. dyk tym-bolej ciapier, jak užo apràŭdany Jahonaj kryvioju, budziem praź jaho ŭchavànyja ad hnièvu.

10. Bo kali, bùdučy niapryjàznymi, my pahòdžanyja z Boham praź śmierć Jahonaha Syna, dyk tym-bolej, bùdučy pahòdžanymi zbàvimsia praz žyćciò Jahonaje.

3-5 ... p r y h n o b a j u = žurlivym smutkam z hora, jaki ŭ čałavieka vieručaha vyrablaje cnotu ciarplivaści; kali hora harujecca ciarpliva, biez narakannia, dyk budzić macniejšuju chryścijanskuju nadzieju, katora jość ničym inšym, jak dzièjanniem Božaje lubaści, ŭlivanaj u serca ludzkoje, abo daram Ducha Sviatoha·

6. ... n i a s u b o ž n y c h = pahànych, nia žyvučych z Boham, naahuł hrešnikaŭ; ... n i e d a s i ł k a ŭ = słabych dziela hrešnaści.

9. ... a d h n i e v u Božaha.

11. Dyj nia tolki heta, bo i hanarymsia Boham praź Jezusa Chrystusa Usiespadàra našaha, dziakujučy Jakomu atrymali my ciapier pahadniènnie.

12. Tamu voś, jak praz adnaho čałavieka ŭvajšoŭ u śviet hrech, a praz hrech śmierć, hètak i na ŭsich ludziej śmierć pierajšłà, bo ŭ im usie zhrašyli.

13. Byŭ hrech na śvièćie i pièrad Zakonam, ale nia pryznavàŭsia vinòju, bo nia byłò Zakonu.

14. Śmierć adnak vaładàryła ad Adama až da Majžèša, nàviet nad tymi, što nie zhrašyli prastùpkam na padobu Adama, jaki źjaŭlàjecca fihùraj bùdučaha.

15. Ale dar łaski nia hetki, jak było prastùpstva; bo kali cièraz prastupak adnaho pamiarlì mnohija, dyk šmat bolej u łàsku Božuju i dar z łaski adnaho čałavieka, Jezusa Chrystusa, apłyvàjuć mnòhija.

16. I nia tak jość z hrachom adnahò, jak z dàram; bo sud za adzin hrech d a j è asudžennie, łaska-ž za šmat hrachoŭ d a j è apraŭdànnie.

11. ... h a n a r y m s i a = chvalimsia.

12. ... p r a z a d n a h o č a ł a v i k a — Adama; h r e c h pieršarodny; ... ś m i e r ć = cieła, praź jakuju čałavieča natura była pazbàŭlena daru nieśmiaròtnaści (Trydencki Sabor, Sesyja 5).

13. ... n i a p r y z n a v a ŭ s i a v i n o j u proci pisanaha zakonu, adnak pryznavaŭsia prastupkam proci naturalnaha prava, tamù j śmierć nad ludźmi vaładaryła; ... f i h u r a j b u d u č a h a — Adam byŭ fihuraj màjučaha pryjści Chrystusa, Jaki dla cełaha ludztvà pieramoh svaim Zhrobuŭstanniem śmierć, jak Adam dla tahož ludztvà spryčyniŭ śmierć.

15-17. Ahromnaje j śmiercianosnaje było licha, spryčynienaje hrachavòdztvam Adama, a ŭsiož adkupicielnaja łaska, vysłužanaja

17. Kali bo ad prastùpku adnaho čałavieka śmierć praź jaho zavaładàła, to šmat bahaciėj pryjmàjučy ščodryja łaski j dar apraŭdànnia vaładàrycimuć u žyćci praz adnaho Jezusa Chrystusa.

18. Voś-ža, jak praz hrech adnaho — usim ludziam zasùd, tak praz pràviednaść adnaho — usim ludziam apraŭdànnie žyćcia.

19. Bo jak praź niepasłuchmiànaść adnaho čałavieka mnohija stàlisia hrèšnikami, tak praz pasłuchmiànaść adnaho mnohija stalisia apraŭdànymi.

20. Zakon-ža pryjšoŭ paźniej, kab uvydàtnić prastùpak, ale dzie uvydàtniŭsia prastùpak, tam jašče vydatniėj pamnòžvałasia łaska,

21. kab, jak hrech vaładàryŭ śmiercianòsna, tak i łaska vaładàryła praz pràviednaść na žyćciò viečnaje praź Jezusa Chrystusa Usiespadàra našaha.

Sviataachviaraj Zbaviciela, akazałasia biaźmierna bolšaj i mahutniėjšaj u svaich vynikach, bo źnimaje nie adzin tolki ŭsieahulny pieršarodny hrech z čałaviectva, ale j biėźlič hrachoŭ paasobnych duš, kab kažny ščyraviėručy pakutnik moh apraŭdacca toju łaskaju dy stacca spadkajemnikam viečnaha žyćcia ŭ Vaładarśćvie Chrystusa.

20-21. Majžešavy Zakon hrachù nie asłabiŭ, naadvarot — u śviatlè Zakonu jašče strašniej uvydatniłasia čałaviečaja hrešnaść z tajè panùraści, ź jakoje nia było inšaha vyjścià i vybaŭlènnia, apračà zbaŭlènnaje achviary Bohačałavieka. Ale čym čarniėj i bieznadziėjniej zhuščàłasia ciėmra hrachù, tym zbytniėj dy pieramòžniej zijała Božaja łaska.

RAZDZIEŁ 6.

1. Dyk štož skažam? Tryvacimiem u hrachu, kab bamnažałasia łaska? Barani Boža!

2. Myž umiarli dla hrachu, jakža tady ŭ im budziem žyć?

3. Niaŭže nia viedajecie, što ŭsie my achryščany ŭ Jezusie Chrystusie, ŭ Jahonaj śmierci chryścilisia?

4. Praz chrost bo my razam ź Im pachavanyja ŭ śmierci, kab jak Chrystus chvałaju Ajca ŭstaŭ iź miàrtvych, hetak i my ŭ vabnoŭlenym žyćcì chadzili.

5. Bo-ž kali my stalisia pryščeplenymi padobie Jahonaj śmierci, dyk taksama i — zhrobuŭstannia budziem.

6. Viedajučy toje, što stary čałaviek razam ź Im ukryžavany, kab hrešnaje cieła było źlikvidavana dy my bolej nia słužyli hrachu.

7. Chto ŭmior, toj ad hrachu vyzvaliŭsia.

1. Tut pieraściaroha ad pamyłkovaha vysnavu: našto vyściarahacca hrachu, kali jon prysparaje łaski? Heta skaviėržanaje tłumačennie, bo žyćció łaski j adnačàsnaje tryvànnie ŭ hrachù niasuźmiaščàlnyja ŭ čałavieku, adno vyklučaje druhoje; Apostał dalej heta vyjaśniaje dabitna.

2. ...*umiarli dla hrachu* = znača: adarvali svaju volu ad jaho, abrydzili, adrynuli ŭsie jahonyja prynàdy, stajučysia dla ich niedastupnymi, niačùłymi, jak miartvaje cieła.

3-7. Jak Chrystus, uziaŭšy na siabie hrachi ludzkija, pamior ciełam, hetak umiraje dla hrachu kažny achryščany; *stary čałaviek* hrešny ŭ im siłaju ŭśviàčvajučaj łaski, symbalizavanaj chrosnaju vadoju, utamòŭvajecca. Jak Chrystus z hrobu, tak my z chrostu, vyjchodzim abnoŭlenymi, nie padułàdnymi ŭžo hrachù a Johonaj

8. A kali my ŭmiarli z Chrystusam, dyk vierym, što i žyć budziem razam ź Im.

9. Viedajučy, što Chrystus zhrobuŭstaŭšy, bolej nia ŭmiraje : śmierć nad Im užo nie vaładarycimie.

10. Bo što Jon pamior dla hrachu, dyk raz pamior, a što žyvie, to dla Boha žyvie.

11. Hetak i vy ličecie siabie pamioršymi dla hrachu, žyvymi-ž dla Boha ŭ Jezusie Chrystusie Usiespadaru našym.

12. Dyk chajža nie vaładaryć hrech u śmiarotnym ciele vašym, kab paniavolicca jahonym pochaciam;

13. i nia vydavajcie hrachu spatrablać čelesy vašaha cieła na hańbu, a paručajcie siabie, jak zhrobuŭstałych, dy čelesy vašyja — Bohu na znadobu praviednaści.

14. Hrech bo nad vami vaładaryć nia budzie, bož vy nie pad Zakonam, ale pad łaskaju.

15. Tady što? Ci budziem hrašyć dziela taho, što my nie pad Zakonam, ale pad łaskaju? Nikoli!

padobie, by taja pryščepa na jejnym pni, jak pryhoža abrazùje Apostał. Peŭnaž, nia ŭ sensie fizyčnym pryrodnym pòchatnaje *cieła zlikvidavana*, a ŭ sensie nadpryrodnym, jak ubačym nižej.

8-14. Na dumku Apostała jak u halinie prava śmierć pryraŭnoŭvajecca apraŭdalnamu prysudu i asvabodžvaje vinavačanaha ad usich vynikaŭ prastupku, hetak i śmierć, jakuju my duchova-moralna pieraciarpieli z Chrystusam, zbaŭlaje nas ad ułàdztva hrachù. Ad nas zaležyć zaščàda hetaje daròvanaje nam u sakràmancie Chrostu svabody.

15-19. Słuha pavinien słuchać haspadara, jakomu addaŭsia. Dla chryścijanina-ž nia hrech, a praviednaść, navuka viery jahonaj i duchoŭnaja Ułàda źjaŭlàjecca haspadaròm, jakomu słužyć za canu uśviàčennia na ziamli j ščaścia viečnaha ŭ niebie.

16. Niaŭže nia viedajecie, što kamu addajaciesia ŭ pasłuchmianuju słužbu, taho vy i słuhi, kaho słuchajecie : abo hrachu — na śmierć, abo pòsłuchu — na praviednaść.

17. Bohu dziakavać, što budučy ŭpiarod niavolnikami hrachu, vy stalisia ščyra pasłušnymi toj formie navuki, jakoj addalisia.

18. Asvabadziŭšysia ad hrachù, stalisia pasłušnymi praviednaści.

19. Havarù palùdzku dziela pryrodnaj słabaści vašaj : bo jak addavali vy čelesy vašyja na usłuhi niačystaści j hańbie, kab hraznuć u niahodnaści, hetak ciapier addajcie vašaje cieła ŭ słužbu praviednaści na uśviàčennie.

20. Bo-ž jak byli vy niavolnikami hrachu, tady byli volnymi ad pràviednaści.

21. I štož za karyść vy mieli z taho, čaho ciapièraka davòdzicca saròmiecca? Bo kaniec taho — śmierć.

22. A voś ciapier vy volnyja ad hrachù i staŭšysia Božymi słuhami, màjecie pažytak vaš u-va ŭśviàčenni, a metu — ŭ žyćcì viečnym.

23. Zapłata bo za hrech — heta śmierć ; a łaska Boža — heta žyćcio viečnaje ŭ Jezusie Chrysturie Usiespadaru našym.

19. *Havaru paludzku*... — jak čałaviek z čałaviekam — piša Apost. — znajučy fizyčnuju nièmač, ale nie vymahajučy ničoha pieravyšajučaha vašy siły, a tolki taho što adkazvaje čysta ludzkoj słušnasci.

20. ...*volnymi ad praviednasci* — jakaja nia była mièrkaju ichnich pastupkaŭ.

RAZDZIEŁ 7.

1. Ciž vy nia viedajecie, braty, (havaru bo znajučym Zakon), što dakul čałaviek žyvie, nad im vaładaryć Zakon?

2. Tak voś zamužnaja žančyna pryviazana pravam da žyvoha muža, a jak muž pamrè, jana zvalniajecca ad prava, viažučaha z mužam ;

3. tamu-to nazyvacimiecca čužałožnicaj, kalib pry žyćci muža vyjšła za druhoha ; kali-ž pamrè, jana volnaja ad prava j nie ŭvažacimiecca błudadziejkaj u zamužžy z druhim.

4. Hetak i vy, braty maje, ŭmiarli dla Zakonu praz Cieła Chrystusava, kab naležać druhomu, Zhrobuŭstałamu, dy być Bohu plonnymi.

5. Bo-ž jak my byli ŭ ciele, tady hrešnyja pòchaci, što praz Zakon byli *vyjaŭlanyja*, dziejeli ŭ čelesach našych, kab davać plon śmierci ;

6. ciapier-ža my vyzvalenyja ad amiarćviàjuča pùtaŭšaha nas Zakonu, tak što służym abnovie ducha, a nia vodle zastarełaje litary.

7. I štož skažam? Zakon hrachom jość? Zusim nie ! Dykža ja nie jnakš paznaŭ hrech jak tolki praz Zakon. Ja nia viedaŭby pažàdlivaści,

1-6. Tut pajaśniennie vyšej (6,14) skazanych słoŭ : *vy nie pad Zakonam, ale pad łaskaju*. Pad Zakonam tut razumiejecca Majžešavaje prava abràdavaje i prava pryrodnaje, jakoje kančałasia razam iz śmierciu.

4. ...*umiarli dla Zakonu* = bo pryniali Evaneliju. ...*Zhrobuŭstałamu* — znača Chrystùsavamu. ...*być plonnymi* = praduktyŭnymi dla Božaj spravy, pładavitymi.

kalib Zakon nie havaryŭ : *Nie pažadaj* (Vyjść. 20,16-17).

8. Ale hrech, jaki ŭziaŭsia z nahody prykazannia, (*zabarony*), zbudziŭ u-va mnie ŭsiakuju pažadlivaść ; biez zakonu bo hrech byŭ miartvy.

9. I ja žyŭ kaliś biez Zakonu, ale jak pryjšło prykazannie, dyk hrech ažyŭ,

10. a ja pamior ; i prakanaŭsia, što prykazannie, *danaje* mnie na žyćcio, jość na śmierć ;

11. dziela taho, što hrech, jaki ŭziaŭsia z nahody prykazannia, źvioŭ mianie j zabiŭ im.

12. Zakon, vošža, śviaty i prykazannie jość śviatoje, spraviadlivaje i dobraje.

13. Dyk niaŭžo toje, što dobraje, stałasia mnie śmierciu? Barani Boža! Heta hrech, akazvajučy-

7-8. Usiaki zakon, na Bohu asnovany, jość dobry, śviaty, ale nie daje čałavieku siły stacca śviatym ; adnak daje nahodu da pòchatnaj spakusy. Jon hetym davodzić da paznannia hrachu, čałaviek pačynaje uśviedamlać, što ŭ im žyvie nachił da błahoha, da supracìvu ŭsiakim zakonnym zabaronam. Hetaha nachìłu, ci pòciahu, jon nia znaŭby, kalib nia było skazana ŭ zakonie : *Nie pažadaj*. Dyk zakon, prykazannie, jość śviatym, ale dražnić pòchać, jak davodzicca praz prykazannie jaje adrakacca, dla jaje pamirać.

9-13. U dziciačaści to čałaviek žyvie biazturbotna, nie znajučy zakonaŭ. Ale stan hetaj niavinnaj svabody pačynaje mutnièć ad pieršaj nahody paznannia dabra i zła, pieršaha zudàru z pravilnym zakonam i prabudžennia dremlučaha ŭ sabie paryvu proci hetaha zakonu. U hetym voś vykrytym błahim paryvie, pociahu, śmiercienosnaja siła hrachu, jana kidaje čałavieka na pilnujučy ładu mieč, na niebiaśpieku śmiarotnaje kary za toj złosny paryŭ, na cieraźmierna zastydžajučuju kampramitacyju pierad Dadrom, dla jakoha čałaviek stvorany. Dyk nia mieč prykazannia (dabra moralnaha) vinavaty, upieradžajučy ab niebiaśpiecy dy budučy joju (z kaniečnaści), ale taja cialesna-pochatnaja siła, što na jaho kidaje

sia hrachom, praz dabro spryčyniaje mnie śmierć, kab praz prykazannie (*dabro*) staŭsia hrachom cieraźmiernym.

14. Bo-ž my viedajem, što Zakon jość duchovy, a ja cialesny, zapradàny hrachù.

15. Nie razumièju bo, što rablù, dy nia toje rablu, dabro, jakoha choču, ale błahoje, jakoha nienavìdžu, toje rablu.

16. A kali toje rablu, čaho nia choču, to pryznaju, što Zakon dobry,

17. i ciapieraka ŭžo nie ja rablu, ale hrech, što žyvie ŭ-va mnie.

18. Viedaju, što ŭ va mnie, heta znača ŭ ciele maim, nie prabyvaje dabro; bo chaciennie dabra pry mnie jość, ale vykanać jaho nie znajchodžu *sposabu*.

19. Nie rablu bo dabrà, jakoha žadaju, a — błahoje, katoraha nia choču, rablu.

20. A kali rablu toje, čaho nia choču, dyk užo nie ja rablu heta, ale hrech, što siadzić u-va mnie.

21. I voś ja znajchodžu zakon u-va mnie, što jak zamyšlaju rabić dobraje, dyk błahoje da mianie prystaje;

14-23. U źviazku z vyšejskazanym treba ŭciàmić *pryncypovuju dvaistaść* u čałaviečaj istocie: *pryncyp* buntarska-anarchičnaje nižejšaści *błahoha* i *pryncyp* razumna-volnaj vyšejšaści *dobraha*; inakš kažučy: čałaviek vonkavy z cialesna-slapymi chaotyčnymi pochaciami, i čałaviek nutrany (ŭsabièšni) z duchovymi ideałami, krynicaj jakich źjaŭlajecca duch tvorčaha ładu, (zakonu). Duch Božy. Pieršy supraciŭlajecca druhomu. Idučy pòchatna za nižej-

22. lubujusia Božym Zakonam, jak prystoić nutranomu čałavieku,

23. ale baču inšy zakon u čelesach maich, što pracivicca zakonu majho rozumu, pałoniačy mianie pad zakon hrachu, jaki znajchodzicca ŭ maim ciele.

24. Biazdolny čałaviek ja! Chto mianie vybavić ad hetaha cieła śmierci?

25. Łaska Božaja praz Jezusa Chrystusa Usiespadara našaha! A tak ja sam rozumam słužu Božamu Zakonu, a ciełam zakonu hrachu.

RAZDZIEŁ 8.

1. I voś ciapier niama nijakaha asudu tym, što ŭ Chrystusie Jezusie nie pavodle cieła, a pavodle ducha chodziać;

2. Zakon bo ducha žyćcia ŭ Jezusie Chrystusie zvolniŭ mianie ad zakonu hrachu i śmierci.

šym pryncypam, čałaviek tvoryć błahoje, supiarečnaje tamu, čaho damahajecca zakon, što sam rozumam pryznaje za dobraje, za jakim radby jści. Pieršabytny niavinny čałaviek nia byŭ hetkim, była danaja Stvarycielem harmonija pažadànniaŭ: duchovaha i cialesnaha. Usio sapsavaŭ hrech — paryŭ proci harmonii.

24-25. Chtož vybaŭlaje čałavieka ad hetaj mučycielnaj supiarečnaści, dyzharmonii? Tolki łaska Zbaviciela, razhrašajučaja ad nieadčepnaha zła j natchniajučaja da dabrà, kab ducham słužyć jamu, utamoŭvajučy źvichnionyja pochaci cieła, h.zn: supracujučy z łaskaj, prachtykujučy žyćcio nadpryrodnaje ŭ Chrystusie.

1. ...*niama asudu* — bo choć budziacca pochaci, to chryścijanie im nie paddajucca, žyvučy *nia vodle cieła*.

2-3. *Zakon ducha žyćcia* — prava ažyŭlajučaj łaski, vysłužanaje achviaraj Kryvi, Chrystùsavym Kryžam, što pakanaŭ i *asu-*

3. Što było niemahčymym dla Zakonu asłablenaha ciełam, toje *umahčymiŭ* Boh, pasyłajučy Syna svajho ŭ formie hrešnaha cieła na achviaru za hrech i asudziŭ hrech u ciele;

4. kab u nas pastupajučych nia vodle cieła, a pavodle ducha, spoŭniłasia apraŭdannie Zakonu.

5. Tyje, što jość pavodle cieła, ab cialesnym i pòdumki majuć, a tyje, što pavodle ducha — ab duchovym.

6. Bo mudraściu cieła *jość* śmierć, a mudraściu ducha — žyćcio j supakoj;

7. cialesnaja mudraść varožaja Bohu : nie paddajecca, dyj nia moža paddavacca, Božamu pravu.

8. Tyje, što ŭ ciele, Bohu padabacca nia mohuć.

9. Ale vy nie pavodle cieła žyviacie, a vodle ducha, kali tolki Duch Božy ŭ vas prabyvaje; kaliž chto Chrystovaha Ducha nia maje, toj nia jość Jahony.

dziŭ hrech u ciele. Dla Zakonu Majžeša heta było niemahčyma, bo nia było jašče kryžovaha apraŭdannia.

5-6. ...*ab cialesnym pòdumki* — zmatarjalizavanyja płytkija padatnyja na pochaci, a nie na duchovyja inspiracyi da supracoŭnictva z łaskaj.

7. ...*cialesnaja mudraść* — znača čysta naturalnaja, racyjanalistyčnaja mudraść; joj ciažka paddavacca Božamu pravu, bo nia pryznaje ničoha nadpryrodnaha.

9. Tut Sv. Paval śćviardziŭ vieru katalickuju ab pachodžanni Ducha Sviatoha ad Ajca i Syna, kali nazyvaje jaho: *Duch Božy* i adnačasna *Duch Chrystusa.*

10. A kali ŭ vas jość Chrystus, dyk *choć* cieła miartvaje dziela hrachu, ale duch žyvy dziela praviednaści.

11. I kali Duch Taho, Jaki zbudziŭ ad śmierci Jezusa, u vas prabyvaje, dyk Toj, Chto ažyviŭ ź miartvych Chrystusa, ažyvić i vašy śmiarotnyja cieły prabyvajučym u vas Ducham svaim,

12. Dyk voś, braty, nia cieła my daŭžniki, kab žyć vodle cieła;

13. bo kalib žyli pavodle cieła, to pamracie; a jak ducham bùdziecie ŭtamòŭvać pastupki cieła, žyć bùdziecie.

14. Tyje bo, što kirujucca Ducham Božym, jość synami Božymi;

15. tamu što vy-ž nia ducha niavoli atrymali znoŭ na strach, a pryniali Ducha usynaŭlennia. jakim i kličam Abba (Ojča)!

16. Hety samy Duch śvietčyć našamu duchu, što my syny Božyja.

17. A kali syny, dyk i naśledniki, naśledniki Boha, a sunaśledniki Chrystusa: jak razam ź Im muki cierpim, kab razam ź Im i usłavicca.

10-11. *Duch Sviaty u vas prabyvaje* = nia tolki jak dar łaski, ale i substancyjalna *dziela praviednaści*; tamu i zhrobuŭstànnie našaje na podobu Jezùsavaha, jość peŭnym.

12-13. Vieručyja majuć vialiki doŭh pierad Boham za łasku Ducha Sv., vyzvalennie ad hrachu i zasùdu viečnaha, dy za *usynaŭlènnie*, pazvalajučaje im nazyvać Boha svaim Ajcom (Abba) dy ŭvažacca Jahonymi naśladnikami da ščaścia viečnaha. Tamu pavinny słužyć Bohu z synoŭskaj lùbaści, nie iz strachu.

18. Bo, dumaju, ciapierašnich dačasnych horkich dakùdaŭ nièlha j paraŭniać z budučaj chvałoju, što abjavicca ŭ nas.

19. Stvarennie bo prahna čakaje abjaŭlennia synoŭ Božych :

20. bo *jano* pakaryłasia nikčomaści nie samachoć, ale z voli taho, jaki abnadzieiŭ jaho,

21. što j samo *jano* (stvarennie) budzie vyzvalena ź niavoli tlennia na volnaść chvały Božych synoŭ.

22. Bo-ž viedajem, što ŭsio stvarennie stohnie j mučycca ;

23. dyj nia tolki *jano*, ale i my samy, majučyja zadatak Ducha, i my ŭsabiešnie ŭzdychajem, vyčèkvajučy ŭsynaŭlennia vykuplennia našaha cieła.

18-23. *horkich dakùdaŭ* — dakučlivych ciarpienniaŭ. Jak vialikaj budzie słava Božaha synoŭstva, dyk heta vidać i z taho. što naviet *stvarennie*. pryroda nierazumnaja (19) ź nièmaju tužlivaściu jaho čakaje i spadziajecca, što abjaŭlennie taho *synoŭstva* zdymie praklon, ściàhnuty na jaje ludzkim hrachom, dy ź nikčomaj niavolnicy zrobić ubziějnicu nieśmiarotnaje słavy. Pryroda čakaje synoŭstva dla ludziej, bo jana z voli Božaj pavinna być im pryspasablenniem da zbaŭlennia.

24-25. Patrebnaja kaniečnie *nadzieja*, spadziavannie, na Boha. zaručyŭšaha nam zbaŭlennie i viernaha ŭ abiacanniach svaich ; adnak nia tak razumietaja jak u judaizmie, abo pratestantyzmie.

Apraŭdannie = uspravieliŭlènnie, pavodle Sv. Paŭła jość łaskaj daram Božym, razumietym jak prymieta dušy. Jano z natury svaje źmiaščaje ŭ sabie ideju pieramieny, pracesu pierachodu iz stanu hrachu da stanu łaski. Rabinistyčnaja škoła Judaizmu nia brała pad uvahu hetaha duchova-nutranoha pracesu. a tolki farmalistyčna-vonkavaje pryznannie kahoś za praviednaha, vykonvajučaha ŭsie zahady, adherenta Zakonu, naźniešni akt kampetentnaj ułady. pryznajučy pastupki danaj asoby za praviednyja — heta było sà-

24. My bo zbaŭlonyja nadziejaj ; nadzieja-ž bačučaja nia jość nadziejaj ; kali bo ŭžo chto bačyć, dyk čaho jamu jšče spadziavacca?

25. A, voś, jak spadziajomsia taho, čaho nia vidzim, dyk ciarpliva čakajem.

maściu apraŭdannia. I voś hetaje čysta jurydyčnaje paniaćcie apraŭdannia ŭ Judaizmie stałasia zàharavam dyskusyjaŭ u pieršapačatnym pratestantyzmie. jakija j siannia jašče nièlha ličyć vyhasłymi.

Lutar u svaim kamentary Listu da Rymlan z 1515 h. zaniaŭ u hetaj spravie asablivaje stanovišča. Dziela taho, što ŭ hetym Liście apraŭdannie (adkuplennie) uvažajecca za łasku, dar, niezaležny ad ludzkich zasłuhaŭ, dyk na dumku jaho nie astajecca ničoha inšaha, jak hłybokaja spadzieva na zasłuhi Chrystusa, zaŭsiady apraŭdvajučaja nas pierad Boham. U hetkim akcie vošža niama miesca na adpavièdnuju pieramienu, praces piarojścia ad stanu hrachu da stanu łaski — čałaviek jość dy zastajecca hrešnikam, maniučysia utrymlivacca ŭ stanie apraŭdalnaści vyklučna tolki hołaj vieraj i spadzievaj. Viera i nadzieja, to jość kaniečnaj dla naležannia da Chrystùsavaha adkuplennia (3,22-29), ale praz tuju vieru Sv. Pavał nie razumieŭ hołaha tolki refleksu, serca instyktovaha vòdruchu, ale — jak vidno ź inšych tekstaŭ (Gal. 5,2-6 ; Rym. 10,9-18) — i akt rozumu, majučy ŭpłyŭ na pastupki. Nie padlahaje nijakim sumnivam, što iz aktu apraŭdannia Sv. Pavał vyklučaje učynki ŭ sensie tahdyšniaha Judaizmu, heta znača. što praz vykanannie učynkaŭ Zakonu čysta jurydyčnaje, suchoje. možna być pràviednikam. Vyklučennie heta paćviardžaje Apostałava pahroza sudam Boha, « ***Jaki addaść kažnamu vodle učynkaŭ jahonych*** » (Ram. 2,6).

Ad najdaŭniejšych vošža časaŭ pahlad Sv. Paŭła na apraŭdannie byŭ hetak razumiety, a tolki kamentar Lutra zrabiŭ prałom u historyi egzegezy Listu da Rymlan. Heny prałom byŭ padyktavany — jak zhadžajucca siannia najvydatniejšyja lutraviedy — nie abjektyŭnymi racyjami teolohii, ale indyvidualnymi trudnaściami protagonisty Pratestantyzmu, nie zaŭsiody dla nas zrazumiełymi. Nia možam biaz zdumleńnia čytać jahony list da Melanchtona z 1521 h., ŭ jakim znajchodzicca słavetny skaz : « ***Esto peccator et pecca fortiter, sed fortius fide et gaude in Christo*** » = « Budź hrešnikam i hrašy mocna, ale macniej vier (zdavajsia na Boha) dy radujsia ŭ Chrystusie ».

26. Takža j Duch padtrymoŭvaje našu niè-
mač; bo nia viedajem jakślèd čaho malić; ale
sam Duch za nas molić niavykaznymi ŭzdychàn-
niami.

27. Toj, što pranikaje sercy, viedaje čaho pro-
sić Duch: Jon pa voli Božaj rupicca ab śviatych.

28. Dyj vièdajem, što lùbiačym Boha z praz-
načennia paklikanym usio na dabro abiartajecca;

29. kaho bo Jon praduznaŭ, tym i praznačyŭ
stacca padobnymi vobrazu jahonaha Syna, jaki
mieŭ być pieršarodnym miž mnohimi bratami;

30. a kaho Jon praznačyŭ, tych i paklikaŭ;
kaho-ž paklikaŭ, tych i apraŭdaŭ; kaho apraŭ-
daŭ, tych i ŭsłaviŭ.

31. I štož skažam na heta? Kali za nas Boh,
dyk chtož nasupierak nam?

32. Jon, što Syna svajho nie paščadziŭ, a
vydaŭ za ŭsich nas, jakžab i nam razam ź Im
nie daravaŭ usiaho?

33. Chtož budzie abvinavàčvać vybranych Bo-
žych? Boh, jaki apraŭdyvaje?

34. Chto asudžacimie? Jezus Chrystus, jaki
ŭmior, alež i zhrobuŭstaŭ dy pravaruč Boha za
nas zastupajecca?

26-28. Pamahaje nam u hetym Duch Sv., pabudžàjučy j vù-čačy čaho prasić. A za kaho ŭžo Duch Sv. prosić., chto Jahony praznačeniec, tamu naviet i prykraści na dabro vyjchodziać; Boh bo da błahoha nie praznačaje.

31-39. Navuka ab adkuplenni dy apraŭdanni zaviaršàjecca ŭ Apostała pračułym vysłaŭlenniem biaźmiernaha — zabaviàzvaju-čaha nas da dziejna-pabožnaj udziačnaści — miłaserdzia Božaha. dziakujučy jakomu my možam pačuvacca zusim biaśpiečnymi,

35. Chtož tady adłučyć nas ad lùbaści Božaj?
Hòra, pryhnòba, ci praśled? Halità ci hoład?
Mieč ci niebiaśpièka?

36. Jak napisana: *Za Ciabie ŭvieś dzień mo-
rać nas; ličać aviečkami zdanymi na zarèz* (Ps.
43, 22).

37. Ale ŭsio heta pakonyvajem praz Taho,
što ŭmìłavaŭ nas.

38. Ja upèŭnieny, što ni śmierć, ni žyćcio, ni
Anieły, ni Ułàdztvy j Mahùctvy, ni ciapièrašniać,

39. ni vyšynià, ni hłybinià, ani jaki inšy tvor
nia ŭ sile adłučyć nas ad lùbaści Boha ŭ Je-
zusie Chrystusie, Usieaspadàru našym.

RAZDZIEŁ 9.

1. Praŭdu kažu ŭ Chrystusie, nia łhù — śviet-
čyć mnie majo sumlennie ŭ Duchu Sviatym —

2. što màju vialikuju žurbù j nieadstupny ad
serca majho bol;

ništo bo na śviecie (aprača mo tolki našaj ułasnaj złoj voli) nia zdòleje pazbàvić aščaśliŭlajučaj nas Božaj miłaści. Ale z hetaha nia vynikaje, što «*možam žyć jak nabiažyć*» abo, jak vyšej daradžvaŭ Lutar (hl. bač. 105).

1-5. U hetych vieršach, nabryniàłych adčajnym patetyzmam, Apostał vykazvaje svajo brackaje spačućcio ŭ idejna-horkim biazdolli svajho narodu, jaki utraciŭ udziejnictva ŭ vaładarśćvie abiecanaha Masyjaša. Spačuvannie toje dajchodziła až da altruistyčnaha adčaju: da hatoŭnaści lepš užo samomu, być adkinutym ad Zbaviciela zamiž narodu, tak vysoka usłaŭlenaha mesyjanskimi abiacanniami Boha.

3. ja bo sam hatoŭ byŭ na anàthemu ad Chrystusa za bratoŭ maich, rodnych mnie ciełam ;

4. heta znača, Izraelcaŭ, jakim naležycca usynaŭlennie i słava, i zapaviet, i zakanadàŭstva, i bahasłužba, i abiacanni ;

5. ich-ža j ajcy, ad ich i Chrystus pavodle cieła, isty nad usimi Boh bahasłaŭlony navieki. Amèn.

6. Alež nia tak, kab słova Božaje nia zbyłosia : nia ŭsie bo tyje zjaŭajucca Izraelcami, što pachodzać ad Izraela

7. dy nia ŭsie naščàdki Abrahama jość jahonymi synami, ale : *ad Izaaka zvacimiecca tvajo nasiennie* (Być 21,12),

8. heta znača : nia syny cieła jość Božymi za nasiennie (*patomkaŭ*).

9. A słovy praznačennia voś hetkija : *u henym-ža časie pryjdu i Sara budzie mièć syna* (Być. 18, 10).

10. dyj nia tolki jana, ale i Rebeka, začaŭšaja z Izaakam ajcom našym za adnym razam *dvuch synoŭ.*

6-8. Adnak abiacanni tyja nie astajucca daremnymi, nia vykananymi. Ale jany adnosiacca nie da Izraelcaŭ z kroŭnaha pachodžannia, ale duchova-idejnaha, inspiravanaha vieraj Abrahama, isnymi dziaćmi jakoha źjaŭlajucca ŭsie — jakohab ni byli narodu — tyje, što ŭvieryli ŭ abiacannie Abrahamu i pryjšoŭšaha na śviet Masyjaša ŭ asobie Jezusa Chrystusa.

9-13. Ni rod, ni zasłuhi ludzkija, nia robiać samy pa sabie čałavieka naślednikam abiacannia, jak ab hetym śvietčyć historyja synoŭ Abrahama i Izaaka.

11. I kali jany jašče nia byli naradzilisia dy nie zrabili jašče ničoha dobraha ni błahoha — kab pastanova Božaha vybranstva zastałasia nienarušanaj —

12. nie z učynkaŭ, ale z voli Paklikaŭšaha, było joj skazana : *bolšy budzie słužyć mienšamu* (Być. 25, 23),

13. jak napisana : *Jakuba ja palubiŭ, a da Ezava nièchać mieŭ* (Mal. 1, 2-3).

14. Što na heta skažam? Mo Boh niespraviadlìvy? Nijakim čynam !

15. Bo-ž Jon skazaŭ Majžešu : *Zžalusia nad tym, kaho škaduju, a złaskaŭlusia nad tym, da kaho litaść čuju* (Być. 33, 19).

16. Vośža, nie ad žadajučaha, ci ad zabiahajučaha źlitavannie zaležyć, ale ad Boha miłujučaha.

17. Pisannie bo kaža Faraonu : *Natoje Ja j pastaviŭ ciabie, kab pakazać nad taboju moc maju, dy kab majo imia pa ŭsioj ziamli było abviaščàna* (Vyj. 9, 16).

18. Dyk — kaho choča paščadžaje, a kaho choča zakamianiàje.

14-18. Dyk, ci Boh niespraviadlivy zatoje, što znaje *kaho* škadavać i miłavać? Zatoje, što mnohich pahànaŭ nie iz zasłuhaŭ, a ź litaści viadzie da łaski źmiłavannia ŭ Chrystusie, a niaŭvieryŭšych u Jaho Izraelcaŭ, zakarełych u svaim uporstvie, pakidaje dalej dubieć u ichnim sercy, pakaranych jak taho upartaha Faraona?

19. Ty mo skažaš mnie: zaštož jašče vinavacić *hrešnikaŭ*? Chto bo supracivicca voli Jahonaj?

20. A štož ty za-takì, čałavieča, što z Boham spračaješsia? Ciž pytacimie hlinianaja znadoba źlapiŭšaha jaje: Čamu ty mianie hetkim zharuściŭ?

21. Ci nia ŭłàdny hančàr nad hlinaju, kab z tahož mièsiva zrabić adnu sudzinu na pačesnuju patrebu, a druhuju na nizkuju?

22. Štož, kali Boh, chočučy pakazać hnieŭ i ŭnajàŭnić svajo mahùctva, vieleciarpliva ščadziŭ sudziny hnievu, hatovyja ŭ patràtu,

23. kab akazać takža bahaćci svaje chvały i nad sudzinami miłaserdzia, k'chvalè prydbanymi,

24. heta znača: nad nami, paklikanymi nia tolki z Judejeŭ, ale i pahanaŭ;

25. jak u *knizie* Ozeaša (2, 23) kaža: *Nia moj narod nazavu maim narodam, a nialubuju — lubaju*;

26. *i staniecca, što na tym miescy, dzie było im skazana*: « *Vy nia moj narod* » — *tam synami Boha žyvoha nazvanyja buduć* (Oz. 1, 10).

27. A Izajàš nàŭsklič praročyć ab Izraèli: *Choćby syny izraèlskija lìkam byli moŭ piasok u mory — zbaviacca tolki astanki*!

19-24. Byłob hrubijanstvam damahacca ad Boha adkazu na toje čamu Jon na adnych vyjaŭlaje svajo miłaserdzie i ŭpadobu, a na druhich pravasudździe.

25-29. U svaim Novym narodzie havora Boh vusnami praro kaŭ Ozeaša, Izajaša.

28. *Daviaršajučy bo słova i pryśpiešvajučy spraviadlivaść, rašuča ździejśnić Hospad jaho na ziamli* (Iz 22-23)

29. I jak zapraročyŭ *tojža* Izaj: *Kalib Hospad Sabaot nie pakinuŭ byŭ nam patomstva, dyk my stalisiab moŭ Sodòma dy ŭpadobnilisiab da Homory* (Iz. 1, 9).

30. Štož skažam? Pahanie, jakija nia šukali pràviednaści, asiahnuli praviednaść, ale praviednaść ź viery;

31. a Izrael, šukaŭšy zakonu praviednaści, nie dasiahnuŭ taho zakonu.

32. Čamu? Bo *šukaŭ jaho* nia ŭ viery, a ŭ učynkach moŭ *Zakonu*: spatyknulisia, *bač*, ab kamień spatyku;

33. jak napisana: *Kładu voś na Syonie kamień spatyku i skału aburennia, a kažny, chto ŭ jaho vieryć, nia budzie zastydžany* (Iz. 8, 14).

RAŽDZIEŁ 10.

1. Braty, žadziènnie serca majho j haračaja malitva da Boha za ichniaje zbaŭlennie.

30-33. Izrael nie znajšoŭ zbaŭlennaha apraŭdannia ŭ fanatyčna-farmalistyčnym vykananni Zakonu, a pahanie nia šukajučy, asiahnuli jaho praź vieru ŭ Chrystusa, jaki byŭ dla abiantežanych Izraelcaŭ « zhoršanniem ». A Im-ža, « adkinienym kamieniem », tolki možna było zbavicca, a nie sfanatyzavanaj ambicyjaj svaje « Starazakonnaści »; nažal, jakraz hetuju umovinu zbaŭlennia Izraelcy adkinuli. *Zakonu* = Starazakonu — słova pajaśnialnaje.

1-4 ... *Žadziennie serca* = hłybokaje niauhàsnaje žadannie... *Za ichniaje* = za zbaŭlennie Žydoŭ, ab jakich mova ŭ papiarednim

2. Ja bo im śvietču, što jany majuć dla Boha ruplivaść, ale nierazvažnuju.

3. Nie razumiejuč spraviadlivaści Božaj, a namahajučysia ŭstanavić svaju, jany nie paddajucca Božaj spraviadlivaści.

4. Bo-ž mètaj Zakonu — Chrystus na ŭspraviadliŭlènnie kažnamu vieručamu.

5. Majžeš ab uspraviadliŭlènni z Zakonu piša : *čałaviek jaho vykonyvajučy budzie ŭ joj žyć* (Lev. 18,5).

6. A spravidlivaść ź viery hetak voś kaža : *Nie havary ŭ sercy tvaim : chtož uzyjdzie ŭ nieba?* — heta znača źviaści ŭniz Chrystusa —

7. abo : *Chtož zyjdzie ŭ prodniu?* (Paŭt. Pr. 30,12-13) — heta znača : Chrystusa vyvieści z hrobu miartvych.

8. Što, vošža, Pisannie kaža? *Blizka ciabie Słova, ŭ tvaich vusnach, u sercy tvaim* (Paŭt. Pr. 30,14) — znača słova viery, jakoje vièścim.

9. Bo kali ty vusnami tvaimi vyznavacimieš Jezusa Usieaspadàra, a ŭ sercy budzieš vieryć, što Boh jaho zbudziŭ ź miartvych, dyk zbavišsia;

raździele... *Nierazvažnuju* = nia zusim razumnuju, lišnie zajdrosnuju pasvojmu jaje razumieć ; tamuž i nie ściàmili, što kančatkovaju metaju Zakonu Majžeša — byŭ Chrystus. *Spraviadlivaść* ... *uspraviadliulennie*... abaznačaje toje samaje, što ŭ duchu ŭschodnim = *praviednaść*.

5-13. ... *Budzie u joj žyć* = znača ŭ spraviadlivaści (praviednaści). Majžeš vykazaŭ toje, što aprača uspraviadliŭlennia starazakonam, možna zbavicca i samaj vieraju : nia treba čakać Chrysta ź nieba, ni zhrobuŭstałaha, bo heta ŭsio ŭžo stałasia dla našaha

10. sercam bo vierycca dziela ŭspraviadliŭlennia, a vusnami vyznajecca na zbaŭlènnie.

11. Pisannie-ž kaža : *Chto ŭ jaho vieryć, zastydžany nia budzie* (Iz. 28,16).

12. Niama bo rožnicy miž Judejem i Hrekam, adzin-ža Hospad usich, ščodry dla ŭsich, Jaho ŭzyvàjučych.

13. A *kažny, chto ŭzyvaje imià Hòspadava, budzie zbaŭlony*. (Joel 2,32).

14. Ale jak uzyvać taho, ŭ kaho nia ŭvieryli? Abo jak uvieryć tamu, jakoha nia čuli? Dy jak pačujuć biez abviaščàjučaha?

15. I jak abviaščać, kali nia buduć pasłanyja? Napisanaž : *O, jak hožyja nohi dabraviešnikaŭ, supakoj spaviaščajučych*! (Iz. 52,7).

16. Adyž nia ŭsie pasłuchali Evanelii, bo Izajàš kaža : *Usiespadàru, chtož pavieryŭ pačùtamu ad nas?* (Iz. 53,1).

17. Dyk viera ad słuchannia, a słuchannie praz Chrystovaje słova.

18. Ale pytaju : Ciž nia čuli? To-ž : *Pa ŭsioj ziamli razniossia hołas ich, a słovy ichnija na kraj śvietu*. (Ps. 18,5).

adkuplennia, treba tolki ŭvieryć u heta ščyrym sercam dy słovam vyznavać.

14-21. Judejam była danaja mahčymaść pačuć dy pryniać Evaneliju, jakaja była abvieščanaja pierš u ich, a potym pajšła pa ŭsioj ziamli. Jany, dziela zakaraniełaha až da zababonnaści samadumstva nia vykarystali taje mahčymaści, taho praciahvannia Božych ruk da ich ; tady jak nia šukaŭšyja Masyjaša pahanie na pieršuju viestku ab Im zbavilisia prastadušnaju vieraju.

19. Dy jašče skažu : Ciž Izrael nia viedaŭ? Pieršy Majžeš havora : *Ja praz nie narod daviadu vas da zapazdroślivaści, uhniaŭlù vas na narod nieciàmlivy.* (Paŭt. Pr. 32,21).

20. A Izajaš dabitniej kaža : *Niašukaŭšyja znajšli Mianie, Ja abjaviŭsia niapytaŭšym Mianie.* (Iz. 65,2).

21. Ab Izraelu-ž kaža : *Praz dzień cely vyciàhvaŭ Ja ruki Maje da narodu niepaslùchmianaha i uporystaha.* (Iz. 65,1).

RAZDZIEŁ 11.

1. Pytaju tady : Niaŭžo Boh adkinuŭ svoj narod? Nikoli! Bo i ja-ž Izraelec z rodu Abrahama, z pakalennia Benjamina.

2. Boh nie adkinuŭ svajho narodu, jaki ŭpiarod vybraŭ. Ciž nia viedajecie što Pisannie kaža ab Haljašù, jak jon skardzicca Bohu na Izraela?

3. *Usiespadàru! Prarokaŭ Tvaich pazabivali, aŭtary Tvaje parazvàlvali, zastaŭsia tolki, ja adzin, dy j maje dušy šukajuć.* (3 Kar. 19,10-14).

19. ... *praz nie narod* = treba razumieć : vybrany, h. zn. pahanaŭ, jakije naviernucca.

1. ... *Niaužo Boh adkinuŭ...* = ci nazaŭsiody adkinuŭ?... *i ja-ž Izraelec* = a adnačasna i słuha Chrystusa.

2. ... *upiarod vybraŭ* = znača prad viakami.

2-6. Jak za časaŭ Haljaša Boh aščadziŭ praznačanuju kolkaść viernych, hetak i ŭ ciapierašnich časach — kaža Apostał — zachavaŭsia ŭ Izraeli astanak vybranych. U praroka havorycca *siem*

4. I štož jamu havoryć Božy adkaz? *Pakinuŭ Ja Sabie siem tysiač mužoŭ, jakije nie ŭvahnuli pierad Baalem kaleń.* (3 Kar. 19,18).

5. Hetak voś i ŭ našym časie jość astanak, vybrany z łaski.

6. A kali z łaski, dyk nie za učynki, inakš bo : łaska nia byłab užo łaskaj.

7. Dyk štož? Izrael nie asiahnuŭ taho, čaho šukaŭ, vybranyja-ž asiahnuli ; a rešta zaskièmieli,

8. jak napisana : *Boh daŭ ducha atupiènnia, vočy kab nia bačyli, a vušy kab nia čuli až pa sianniašni dzień.* (Iz. 29,10 ; Paŭt. Pr. 29,4).

9. A David kaža : *Chaj stoł ich staniecca im cianiotami j pastkaju : im na upadak dy na adpłatu ;*

10. *Chaj zaćmiàcca im vočy, kab nia bačyli, a chrybiet zhorbicca nazaŭsiody.* (Ps. 68,23-4).

11. Pytaju vošža : Cižby hetak jany spatyknulisia, kab až upaści? Zusim nie! Dyk-ža ichni upadak staŭsia dla pahanaŭ zbaŭlenniem, vyklikajučy ŭ ich zajdroślivaść.

tysiač = ekreślenym likam, jaki zaŭsiody abaznačaje *śmat tysiač*. Heta ŭsio navodzić na dumku: Izrael naahuł cèłasna nie adkinuty i ŭ kancy-kancoŭ budzie zbaŭlony. *Pierad Baalem* = bažkom Fenickim.

7-10. Datyčnaž zakamianiełych i zaskiemłych, zakryvajučych vočy j zatykajučych vušy praciŭnikaŭ Zbaviciela, dyk ich, jak kaža Izajaš, spatkaje dola vorahaŭ, praśledavaŭšych niavinnaha Davida : zdobyč ziamnych skarbaŭ, na jakije kidajucca jany prahavita, a jakije akažucca prynadaju łoŭčaha, rastaviŭšaha na dzič cianioty. Skarby tyja metaforyčna nazvany *stoł ich...*

12. A kali prastupstva ich stałasia bahaćciem dla śvietu, a zaniapàd — abahacienniem pahanaŭ, to nakolkiž bolej — poŭnalikaść ichniaja?

13. Vam-ža kažu, pahanam : Dakul astajusia Apostałam pahanaŭ, ja ŭsłaŭlacium pasłuhu maju ;

14. tak što mo' i ŭ maich surodzičaŭ razbudžu paryŭ i choć niekatorych zbaŭlu.

15. Bo kali adkiniennie ich jość pahadnienniem dla śvietu, to čymža budzie pryniaćcie ich, jak nia žyćcio z miartvych?

16. Kali bo ròščyna śviataja, dyk — i ciesta ; i kali koreń śviaty, dyk — i hallò.

17. Kaliž naviet dzie-jakija z halin i adłamany, a ty, budučy aliŭnoju dzičkaju, zamiž ich pryščèpleny dy staŭsia złučvòm korania j aliŭkavych sokaŭ,

18. dyk nia vyvyšajsia pierad halinami ; kali-ž vyvyšaješsia, *dyk viedaj toje*, što nia ty korania dziaržyš, ale korań — ciabie.

11-15. Adčurànaść Izraelcaŭ zmusiła Apostałaŭ źviarnucca ź misyjaj da pahanaŭ (Ap. Dz. 13, 46 ; 28, 28). Heta zastydžała i pavinna było pabudzić Izraelcaŭ, jak zdavałasia Paŭłu, da suścihaŭ ; ciž bo možna było nazvać ich *narodam*, kali nia pryznali Masyjašam svajho surodziča, jakoha navuku patrapili pierad usim śvietam acanić naviet takija prastadušnyja pahancy dy abahacicca joju.

12. ... *poŭnalikaść ichniaja* = całasnaje ahulnaje naviarniennie Žydoŭ da Chrystusa

16. *Kali roščyna śviataja* = Kali Patryarchi Izraela śviatyja, dyk i ŭvieś narod jak taki, nasiennie Abrahama śviatoje.

18. *Dyk viedaj toje* = tut kursyŭ (biez cytaty Sv. Pis.) abaznačaje słovy, jakich niama u aryhinale, dadanyja dla vyprastavannia sensu. Jany spatykajucca skroź u pierakładzie.

19. Skažaš *mò* : Adłomany haliny, kab ja byŭ pryščepleny.

20. Dobra. Ich adłamana dziela niedavierstva ; a ty-ž staiš vieraj — nia budź-ža hanarlivy, ale bojazny ;

21. bo kali Boh nie paščadziŭ halin pryrodnych, tymbołej *moža* nie paščadzić i ciabie.

22. Dyk maj na uvazie dabratù i surovaść Božu : na adpałych surovaść, a na ciabie dabratà, kali vytryvaješ pry dabracie Božaj ; inakš bo — i ty budzieš adciàty.

23. Ale j jany, kali tryvacimuć u niedavierstvie, buduć pryščèpleny ; Boh bo maje siłu nànava ŭščapić ich.

24. Bo kali ty, adciaty ad dzikoje z-natury aliŭki, byŭ proci natury pryščepleny k dobraj aliŭcy, dyk tym-bolej pryščèpiacca da svaje aliŭki, tyje, što z-natury da jaje naležać.

25. Nia choču bo pakinuć vas, braty, u niavièdanni tajnicy hetaje — kab nia mroili samy sabie — što zaśleplennie pàła na Izraela tołki častkova, pakul nia ŭvojduć poŭnaściu pahanie ;

26. a tady i ŭvieś Izrael budzie zbaŭlony, jak napisana : *Pryjdzie z Syonu Vyzvaliciel, jaki adviernie biazbožnaść ad Jakuba.*

27. *I heta budzie ad mianie zapaviet im, jak adpuščù hrachi ichnija.* (Iz. 59, 20).

25-32. Izrael pakarany zaślaplenniem nienazaŭsiody ; pryjdzie parà, kali jon uvieś naviernìecca j zbavicca, ŭłučyŭšysia ŭ Eklieziju,

28. Z uvahi na Evaneliju jany dziela vas vorahi, a pavodle vybrannia — ulublonyja dziela ajcoŭ ;

29. bo dary Božyja i poklik niaźmiennyja.

30. Jak i vy kališ nia vieryli Bohu, a ciapier voś dastupilisia miłaserdzia praź ichniaje niavièrstva,

31. hetak i jany nia ŭvieryli ciapier u pamìłavannie vas, kab i samy asiahnuli miłaserdzie.

32. Boh bo ŭsich zamknuŭ u niavierstvie, kab nad usimi źlitavàcca.

33. O, hłybinià bahaćciaŭ pramudraści j vièdy Božaj! Jakža niedasiàžnyja pastanovy Jahonyja i niavyślednyja šlachì Jahonyja!

34. *Chto bo kali paznaŭ dùmku Hospada*!? *Abo chto byŭ daràdnikam Jahonym*? (Iz. 40, 13).

35. Ci chto daŭ Jamu pieršy, kamub mieŭ addavać? (Iz. 40, 13-14).

36. Usio bo ź Jaho, praź Jaho i dla Jaho· Jamu chvałà navieki. Amen.

29. *Niazmiennyja* = nieadkličnyja, inakš kažučy : Boh nie škaduje, što tyje dary daŭ.

32. *Zamknuŭ* = dapuščaŭ astavacca ŭ niavierstvie, kab zbaŭlennie tych, što uvieryli, prypisana paličana nie zasłuzie ludzkoj, a — Božamu miłaserdziu.

33-36. Apostał ziecić, uśviedamlaje, tajomnyja j niedaścihłyja šlachi Pramudraści Božaj, što viadzie čałaviectva da Svajho Vaładarstva, i ahartaje jaho zachoplennie j śviatàrny tropat pierad propasnaju hłybinioju taje Mudraści dy — padobnaje Izajašavamu — natchniennie da chvałaśpievu (hymnu).

RAZDZIEŁ 12.

1. Dyk prašu vas, braty, na miłaść Boskuju, addavajcie vašaje cieła ŭ achviaru žyvuju, śviatuju, miłuju Bohu, na razumnuju słužbu vašu.

2. A nie ŭpadabniajciesia hetamu śvietu, ale pierainačciesia adnaŭlenniem rozumu, kab daznalisia jakoj jość vola Božaja : što *vodle jaje* jość dobraje, što miłaje, što daskanalnaje.

3. Kažu bo, danaju mnie łaskaju, ŭsim z vas : nia dumajcie bolej jak treba, ale dumajcie ŭmièru, vodle nadzielenaha kažnamu ad Boha daru viery.

4. Bo jak u vadnym ciele šmat majem składovych častak, a jany nia tuju samuju vykonvajuć dziejnaść,

5. hetak usie my źjaŭlajemsia adnym ciełam u Chrystusie, a paasobku — adzin druhoha sustaŭnyja čaściny.

6. A pavodle nadzièlenaj nam łaski majem roznyja dary : ci-to praroctva ŭ dzialàncy viery,

1. *U achviaru žyvuju* = žyvoha cieła z utamoŭvanymi rozumam i volaj pochaciami, jakoje pavinna być achviarnaju słužbaju Bohu.

3. Kažu ŭsim vam *danaju mnie łaskaju* = pavučaju vas z uradu, abaviazku, apostalskaha. Nia dumajcie *bolej jak treba* = za-vysoka, a kažny chaj dumaje ab sabie skromna, vodla zajmanaha ŭ žyćci j pracy miesca dy zasłuhaŭ, a takža zdolnaściaŭ.

5. *Adnym cielam u Chrystusie* = hramadzka-mistyčnym ciełam.

6. ... pavodle *łaski nadzielenaj* = pokliku na urad z daram zdolnaści da vykonvannia jaho.

7. ci-to słužbovaści ŭ vykonvanni ŭradu, ci-to navukovaści ŭ navučanni, ci-to napaminu ŭ nastaŭlanni ;

8. i hetak voś : kali abdarvaješ (*subožynaj*), dyk — u prastacie ; kali staršyniùješ, dyk — rupliva ; kali miłaserdzišsia, dyk — pahodna.

9. Lubaść *vaša chaj budzie* biaz prytvorstva ; brydźciesia błahoha, a harnieciesia jakmahà da dabrà ;

10. ŭzajemna lubièciesia pa-bracku, ŭ vietlivaści adzin druhoha apieradžajcie ;

11. u ruplivaści nie słabiejcie, ducham pałàjcie ; Usiehaspadaru słužècie ;

12. paciašàjciesia nadziėjaj, bùdźcie ŭ hòry ciarplivymi, ŭ malićvie vytryvàłymi ;

13. ŭ patrèbie śviatych uspamožnikami, ŭ haścinnaści suścižnikami.

14. Dabrasłaŭcie praśledujučych vas, bahasłàŭcie, a nie klanìecie.

15. Radujciesia z radujučymisia, płaččie z płačučymi.

16. Budźcie mižsobku adnadumnymi, nia mudrujučysia zavysoka, a chiniėciesia da pakornych ; nia mrojcie nadta ab samamudraści.

17. Nikomu złom za zło nie adpłačvajcie, ale *dbajcie ab dabry nia tolki pierad Boham*, ale i *pierad* usimi *ludźmi*.

18. Kali mahčyma dy kali heta zaležyć ad vas, budźcie z usimi ludźmi ŭ zhodzie.

19. Nia mściecie, miłyja, samy za siabie, a pakińcie heta hnievu *Božamu*, napisana bo : *Mnie*

naležyć *pomsta i ja adpłaču — kaža Hospad*. (Paŭt. Pr. 32, 35).

20. Ale, *kalib vorah tvoj byŭ halodny, nakarmi jaho ; kalib mieŭ smàhu, napai jaho : heta bo robiačy, ty vuhallò haračaje zbiareš jamu na hòlaŭ*. (Pryp. 25, 21-22).

21. Nie dajsia złu pieramahčy siabie, ale zło dabrom pakonyvaj.

RZDZIEŁ 13.

1. Każnaja duša chaj budzie paddana vyšejšym uładam ; niama bo ŭłady, jakaja nia byłab ad Boha ; a tyja što jość, dyk jany Boham ustanoŭleny.

2. Chto vošža pracivicca ŭładzie, toj pracivicca Božaj ustanovie ; a praciŭniki samy na siabie asud uzvodziać.

3. Bo staršyny nia jość dla bojazi dobrych pastupkaŭ, ale błahich. Chočaš nie bajacca ŭłady? Pastupaj dobra, dyk atrymaješ ad jaje pachvału ;

20. *Vuhallo haračaje* = soram, zhryzoty sumlennia, što byŭ voraham svajho spahadnika ; hetki šlachotny dakor moža jaho naviarnuć.

1-7. Żydy časta rabili paŭstanni proci rymskaje dziaržaŭnaje ŭłady. A chryścijanam Apostał kaža ab dobrasumlennaj pasłuchmianaści zakonnym uładam, aprača tych — razumiejecca — vypadkaŭ, kali pasłuchmianaść ludziam byłab zdradaju Boha.

Chryścijanstva, pieratvarajučy śviet uzhadavanniem novaha duchovaha čałavieka, pryznaje ŭsiakija formy dziaržaŭnaha ładu j kiraviectva, jano zmahajecca tolki z bohapraciŭnymi zakonami. Jano zahladajecca na kažny istotny ład, jak na vyznačanyja Boham

4. janaž bo — słuha Božy tabie na dabro. Kali adnak rabiŭ ty błahoje, dyk bojsia, bo-ž nie biez patreby mieč nosić, budučy słuhoj Božym i hnieŭnym imścicielem błàha pastupajučamu.

5. Tamu voś treba słuchać nia tolki dziela kary, ale i dziela sumlennia.

6. Praz toje-ž i padatki płacicie, što jany-ž służboŭcy Božyja, hetaha tolki j pilnujučyja.

7. Addavajcie *naahuł* kažnamu naležnaje: kamu padatak — padatak, kamu čynš — čynš, kamu bojaź — bojaź, kamu čeść — čeść.

abstaviny naturalnaha paradku, ŭ jakim Eklezija maje vyrašać svajo nadśvietnaje zadannie zbaŭlennia śvietu. Pahlad na hetuju važnuju spravu abmiarkavała *Encyklika Immortale Dei* (1885):

« Pryroda i rozum zahadna dyktujuć paasobnym ludziam bahaviejna addavać čeść Bohu, pad uładaj Jakoha znajchodzimsia, ad Jaho vyjšaŭšy dy da Jaho viartajučysia; tahož samaha vymahaje natura j rozum i ad hramadztva ludzkoha, bo-ž i jano pad Božaju ŭładaju i nia mienš zabaviazana dabro dziějać dziela Boha, Jaki ŭtvaryŭ jaho dy zachoŭvaje ź miłaści, ščodra abdarajučy łaskami. I jak nikomu asabista niamožna abniachàjvać svaich abaviazkaŭ pierad Boham, ale ščyra ŭ dušy pačuvacca dy publičnym žyćciom vyznavać vieru nie abyjakuju, padsŭnienuju j ablubavànuju samadùrskaj pryžàdlivaściu, ale pakàzanuju j niaźbitymi dokazami aprabavanuju samym Boham (praź Jahonu Ekleziju) adzinapraŭdzivuju — padobnym čynam i arhanizavanaje hramadztva, dziaržava, nia moža tak hrachavodna viaści siabie, jakby nia było nad śvietam Boha: abo adrynuć zusim usiakuju dumku ab relihii, jak « niasuraznuju » niepatrebščynu, abo vybrać padchalimska - dahadžajučuju sabie, pamahajučy joj svajavolić nad praŭdzivaju — ale pavinna śviàta, idejna, kultyvavać toj vobraz i tuju tradycyju viery, jakim asnovu załažyŭ sam Boh ».

7. . . . *čynš* = tut u značenni hraničnaha padatku.

8. Nikomu ničym nie astavajciesia ŭ daŭhu, chiba tołki ŭzajemnaj lubaściu; chto bo lubić druhoha, Zakon vykanaŭ.

9. Bo-ž: *Nia čužałož, nie zabivaj, nie kradzi, nia śvietč chvalšyva, nie pažadaj čužoha* (Vyjś. 20, 13-17) dy ŭsie inšyja prykazanni źmiaščajucca ŭ hetym voś słovie: *Lubi tvajho bližniaha, jak siabie samoha.* (Lev. 19, 18).

10. Lubaść bližniamu nia robić błahoha. Vośža lubaść — heta poŭnia Zakonu.

11. A znajučy čas, viedajcie, što para ŭžo nam zo-snu ŭstaci. Ciapier bo bližejšaje naša zbaŭlennie, čym tady, jak uvieryli.

12. Noč minuła, dzień nabliziŭsia. Dyk adkińma dziei ciemry, a pryadzieńmasia ŭ zbroju śviatłà.

13. Jak u dzień pavodźmasia česna: nie ŭ balavanniach i pjanstvie, nie ŭ luboščach i raspuście, nie ŭ razładzie dy zàjdraści;

14. ale ŭ Jezusa Chrystusa Usiespadàra achinièciesia i dahadžannie ciełu nie abiartajcie ŭ pochać.

11-14. Čym-bolej vieručyja nabližajucca da pierachodu ŭ žyćcio viečnaje, tymbolej pavinny badziorycca proci duchovaje sonnaści, vyzvalajučysia ad lišniaha mataryjalizmu dy błahich navykaŭ, a chryścijanskimi cnotami uzbrojvacca proci licha ciemry.

14. *U Jezusa Chrsytusa achinièciesia* = pieratvareciesia ŭ padobu Chrystusa, zasvojcie sabie Jaho noravy i ŭčynki, vyhladajcie jak « druhi Chrystus »...

RAZDZIEŁ 14.

1. Słaboha ŭ viery prymajcie, nia ŭstupajučy ź im u spòdumnyja sprečki.

2. Inšy bo vieryć, što *možna* jeści ŭsio, a słabavierny jeść tolki harodninu.

3. Chto jeść, chaj nia hrebuje tym, što nia jeść; a chto nia jeść, chaj nie dakaraje tamu, chto jeść, Boh bo jaho pryniaŭ.

4. Ty chto taki, što sudziš čužoha słuhu? Pry svaim Haspadaru staić jon, abo pàdaje; i astoicca, Boh maje siłu utrymać jaho.

5. Adzin adrožnivaje dzień ada dnia, dla inšaha-ž kažny dzień adzinakavy: kažny chaj pry svajoj dumcy zastajecca.

6. Chto dni razrožnivaje, dla Boha ich razrožnivaje; i chto jeść, dziela Boha jeść, bo-ž dziakuje Bohu; dy chto nia jeść, dziela Boha nia jeść i addaje padziaku Bohu.

7. Nichto bo z nas nia žyvie dla siabie i nichto dla siabie nia ŭmiraje.

8. Kali žyviom, dyk dła Boha žyviom, kali ŭmirajem, dyk dla Boha ŭmirajem. Vošža — ci žyviom, ci ŭmirajem — my zaŭsiody Hospadavy.

9. Natoje-ž Chrystus umior i zhrobuŭstaŭ, kab nad miartvymi j žyvymi vaładaryć.

1-12. U hetych vieršach hutarka ab novanaviernienych, jakija pabajvajucca kidać abyčajeŭ starazakonnaje pabožnaści i praviłaŭ usvojenych pierad chrostam. Hetyja ludzi dziela skrupulatnaha sumlennia byvali chiślivymi ŭ viery, nia zusim upeŭnienymi ab vystarčalnaści da zbaŭlennia chryścijanskich prachtykaŭ pabožnych. Ale jany mieli ščyruju bohabajaznaść i niamožna było ź imi spračacca, sprečka viadzie da roźni, ŭzajemanièchaci, astudžaje lubaść. Nichto nie pavinien sudzić druhoha, bož za jaho nia budzie adkazvać pierad Božym sudom. Adzin Chrystus usim suddzia i pierad Im, pavodle Izajaša, kłaniacimucca ŭsie narody, kažny ŭ svajoj movie Jaho słaviačy.

10. A ty našto asudžaješ brata svajho? Abo čamu pahardžaješ svaim bratam? Usie my staniem na sudzie Chrystovym,

11. napisana bo: *Žyvu Ja — kaža Hospad — usiakaje kalena ŭvahniecca prada Mnoju, i ŭsiaki jazyk vyznavacimie Boha.* (Iz. 45, 24).

12. Hetak voś kažny z nas daść za siabie adkaz Bohu.

13. Dyk nie asudžajma bolej adzin druhoha, a lepš dumajcie ab tym, kab nia być abrazaj, abo zhoršanniem dla brata.

14. Ja viedaju j pierakanany ŭ Jezusie Usiespadàru, što niama ničoha samoha ŭ sabie niačystaha, tolki dla taho jość niačystym, chto ŭvažaje heta za niačystaje.

15. Kali tvoj brat ciarpić pryhnobu dziela stravy, to ty ŭžo nia kiruješsia lubaściu: nia hubi tvajoju stravaju taho, za kaho pamior Chrystus.

13-21. Čałaviek ščyravieručy i lubiačy bližniaha ahraničaje ŭłasnuju svabodu, kab nia spryčynić słabiejšamu duchovaje škody, nia mucić jaho sumlennia, nie adčužać jaho ad siabie, nie źnieachvočvać małavažnymi j niaškodnymi drobieziami dla utrymànnia śviatoha adzinstva ŭ viery j lubaści — najvažnièjšych ad usiaho.

15. ... *Ciarpić pryhnobu* = kali jaho sumlennie chvalujecca, što ty jasi, na jaho dumku, nièšta niačystaje (trefnaje), abo postam zabaronienaje. Takoha nia hubi, spakušajučy tvajoju jadoju.

16. Kab nie źniavažałasia našaje dabro.

17. Bo vaładarstva Božaje heta nie jadà j nie napitak, ale spraviadlivaść, supakoj dy radaść u Duchu Sviatym.

18. Chto ŭ hetym słužyć Chrystusu, toj i Bohu miły, i ludziam daŭspadobny.

19. Dbajma, vośza, pra toje, što viadzie da supakoju dy ŭzajemnaha pavučennia.

20. Nie razburaj praz jadu dzieła Božaha; ŭsio čystaje faktyčna, ale drenna čałavieku, jaki jeść praz spakusu.

21. Dobra nia jeści miasa, nia pić vina dy nie rabić taho, što mahłob tvajho brata zhoršyć, abo źniamožyć.

22. Ty maješ vieru? Maj jaje sam u sabie pierad Boham. Ščaślivy, chto nia sumlavajecca ŭ tym, što pastanaŭlaje.

23. A chto sumlavajecca, toj kali jeść, užo zasudžany, bo nia robić u dobraj viery; ŭsio bo, što nia ź viery — hrech.

RAZDZIEŁ 15.

1. My dužejšyja, pavinny znosić nièmačy niadužych, a nie sabie dahadžać.

2. Kažny z vas chaj padabajecca bližniamu dla dabraŭzhadavannia.

22-23. *Ty maješ vieru?* = Chto maje vieru, prakanannie, a nie pastupaje vodle hetaha, ŭchodziačy ŭ supiarečnaść iz svaim sumlenniem, toj hrešyć. Chiślivaje sumlennie nadta niebiaśpiečnaje.

1. *Dužejšyja* = nia hetulki fizyčna, kolki ŭ paznanni evanhe-

3. Bo i Chrystus nia šukaŭ siabieŭpadòby, ale jak napisana: *Zniavahi Ciabie źniavažajučych zvalilisia na mianie.* (Ps. 68, 10).

4. I ŭsio, što kaliś było napisana, u pavučennie nam napisana, kab praz ciarplivaść i sucièchu z Pisannia, ŭchavàli nadzieju.

5. A Boh ciarplivaści j sucièchi niachaj skłonić vas da ŭzajemnaha adnadumstva ŭ navucy Jezusa Chrystusa,

6. kab zhodnadušna, adnymi vusnami chvalili Boha j Ajca našaha Usiespadàra Jezusa Chrystusa.

7. Dziela hetaha pryjmajcie adzin druhoha, jak i Chrystus pryniaŭ vas u chvału Božu.

8. Kažu toje, što Jezus Chrystus staŭsia słuhoju abrazànych dziela ździèjśniennia praŭdy Božaj ab abiacanni ajcom;

9. a dla pahànaŭ — ź litaści, kab słavili Boha, vodla napìsanaha: *Za toje vyznavàć bùdu Ciabie siarod narodaŭ i śpiavàcimu imiènniu Tvajmù.* (Ps. 17, 50).

10. I dalej skazana: *Viesialèciesia, pahànie, z narodam Jaho*! (Paŭt. Pr. 32, 43).

ličnych pryncypaŭ, dužejšyja u cnocie.

3. Chrystus nie dla siabie chvały šukaŭ, a dla Ajca, jak kaža Psalm.

8-12. *Chrystus staŭsia słuhoju abrazànych* = znača Izraelskamu narodu, kab ździejśnić abiacannie, danaje Abrahamu. Pahanam-ža adkryŭsia ź miłaści dziela bolšaj chvały svajej. Patomak (dasł: koreń) Jessevy = Chrystus jak čałaviek pachodzić ad Jesse' ha, baćki Davida.

11. Dy jašče : *Chvalècie Hospada ŭsie pahanie i vysłaŭlàjcie ŭsie narody* (Ps. 116, 1).

12. A Izaj kaža : *Zjàvicca patomak Jesse'vy, što padymiecca valadàryć nad narodami ; na Jaho spadziavàcca buduć pahanie* (Iz. 11, 10).

13. Niachajža Boh nadziei napoŭnić vas usiakaj radaściaj i supakojem u viery, kab vy abahacilisia nadziejaj i mocaj Sviatoha Ducha.

14. I sam ja upeŭnieny ab vas, braty maje, što j vy samy poŭnyja dabraty, poŭnasnyja ŭsiakaj umiełaści j možacie davać adzin druhomu napamin ;

15. śmialej-ža pisaŭ ja vam, braty, častkova jak-by dziela prypaminu vam praz danuju mnie ad Boha łasku :

16. być słuhoju Chrystusa Jezusa miž pahanami śviatarska abviaščajučy Evaneliju Božu kab achviara pahanaŭ była aśviačonaja Ducham Sviatym i pryniataja.

17. Màju vošža pierad Boham pachvałù ŭ Jezusie Chrystusie ;

18. nia śmieju bo pra toje j havaryć, čaho nie dakanaŭ Chrystus praź mianie, kab upasłùšnić pahanaŭ : słovam i čynam,

13-33. Damohšysia prośbaj ad Ducha Sviatoha dla vieručych suciešnaj radaści nadziejnaj, pišučy hety List zakončvaje pavučajučuju častku jahonu i pierajchodzić da apisannia čakajučych jaho apostalskich padarožaŭ.

16. *Sviatarska abviaščajučy Evaneliju* = Sv. Pavał navučannie Evanelii uvažaje za liturhičny akt. Słužyć Bohu znača prapaviedvać Evaneliju.

18. *Kab upasłušnić pahanaŭ* = naviarnuć na vieru Chrystusavu.

19. mòcaju znakaŭ i cùdaŭ, mahuctvam Sviatoha Ducha ; tak što ad Jeruzalimu j vakolic až da Illiryi napoŭniŭ ja ŭsio Evanelijaj Chrystusa.

20. Pry hetym ja miarkavaŭ viaścić Evaneliju nie tam, dzie imià Chrystusa ŭžo było viedamaje, kab nia budavać na čužoj zasnovie,

21. ale jak napisana : *Kamu nie abviaščàna ab im, ubačać, a niačuŭšyja davièdajucca* (Iz. 52, 15).

22. Jakraz dziela hetaha ja šmat razoŭ i pieraškody mieŭ pryjści k' vam.

23. Ciapier-ža, nia majučy bolej pola pracy ŭ tych krainach, dy ad mnohich let žadàjučy da vas prybyć,

24. jak tolki nakirùjusia ŭ Hišpaniju, spadziajusia ŭ darozie pabačycca z vami ; a vy mianie praviadziaciè tudy, jak tolki krychù naciėšusia vami.

25. A ciapier ja idu ŭ Jeruzalim z pasłuhaju dla śviatych ;

26. bo Makedonija j Achaija vyrašyli zrabić dapamožnuju niejkuju zborku na patreby ubohich śviatych u Jeruzalimie.

27. Vyrašyli, bo-ž i daŭžnikami ich źjaŭlajucca ; kali bo pahanie stalisia supolnikami ich-

19. Ab krajoch źvizytavanych Ap. Paŭłam hladzi : Ap. Dz. 9, 28 ; 20, 1-23 ; 26, 20.

25. ... *Idu z pasłuhaju u Jeruzalim* = zaviaźci haładajučym u Jeruzalimie chryścijanam zybranyja hrošy.

nich duchovych skarbaŭ, dyk tady i — cialesnych.

28. I jak heta vykanaju, daručyŭšy im hetuju zborku asabista, nakirujusia adviėdvajučy vas, u Hišpaniju.

29. Ja viedaju, što kali pryjdu da vas, dyk pryjdu ŭ poŭni bahasłaŭlènstva Chrystùsavaj Evanelii.

30. Prymież taho malu vas, braty, praz Jezusa Chrystusa Usiespadàra našaha i praz łasku Ducha Sviatoha, ŭspamahàjcie mianie ŭ svaich malitvach da Boha,

31. kab vybaviŭ mianie ad niaviernych u Judei dy kab maja achviara pasłuhi śviatym u Jeruzalimie była pryniataja ;

32. kab mnie z radaściu pryjści da vas, kali heta Bohu miła, j padbadzioryca miž vami.

33. Boh supakoju chaj budzie z usimi vami. Amen.

RAZDZIEŁ 16.

1. Paručaju vam Febu, našu siastru, katora znajchodzicca na słuženni eklezii ŭ Kenchrach,

2. kab hodna pryniali jaje z Boham, jak

31. Sv. Apostał pradbačvaje čakajučy jaho ŭ Jeruzalimie prašled imścivych Żydoŭ (hl : Ap. Dz. 20, 22 etc. ; 21, 10 ect.).

1. *Feba siastra... na słuženni* = dasłoŭna heta była *dyakanisa*, jakaja ŭ tamtejšaj chryścijanskaj hramadzie apiakavałasia chvorymi j ubohimi. *Kenchry* — heta port uschodni Karyntu.

prystoić śviatym, dy pamahli joj, u čym jana miècimie ŭ vas patrebu, bo-ž i jana mnohich, a naviet i mianie samoha, ŭspamahała.

3. Pryvitajcie Prysku i Akviłu, supracoŭnikaŭ maich u Chrystusie Jezusie,

4. (jakija za majo życcio hałovaŭ svaich nie ščadzili j jakim dziakuju nia tolki ja, ale i ŭsie eklezii siarod pahanaŭ), vitajcie j ekleziju ŭ ichnim domie.

5. Pieradajcie pryviet miłamu majmu Epenetu, katory jość pieršafruktam Azyi ŭ Chrystusie.

6. Vitajcie Maryju, jakaja šmat dla vas pracavała.

7. Pazdaroŭcie Andronika j Juniju, maich svajakoŭ i sa mnoju viaźnienych, što słavilisia miž Apostałami dy pierš za mianie ŭvieryli ŭ Chrystusa.

8. Pryvitajcie Amplija lubaha majho ŭ Bohu.

9. Addajcie pryviet Urbanu, supracoŭniku našamu ŭ Chrystusie Jezusie i miłamu majmu Stachiju.

10. Vitajcie Apellesa daznanaha ŭ Chrystusie ; zdaroŭcie ŭsich z domu Arystobula.

3. *Pryska j Akvila* = para chryscijan z żydoŭstva, ab jakich u Ap. Dz. 18, 23-26. U ichnim domie, jak i ŭ inšych, u Epeneta, była nabożnia, dzie chryscijanie prachtykavali sakramant śv. Eucharystyi, Imšy-Liturhii.

7. ... *Słavilisia miž apostałami* = nia tymi dvanaccaciu, ale prosta misijanarami.

11. Pazdaroŭcie Heradyjona, svajaka majho ; i Narcyzavych tych, što ŭ Chrystusie.

12. Pieradajcie pryviet Tryfenu j Tryfozu, što pracujuć z Boham ; dy najdaražejšay Persydzie, jakaja vielmi šmat starałasia dla Chrystusa.

13. Pryvitajcie Rufa, ŭ Bohu vybranaha, j jahonu dy maju matku.

14. Vitajcie Asynkryta, Flegonta, Hèrmu, Patrobu, Hermasa dy inšych bratoŭ, što ź imi.

15. Pazdaroŭcie Filaloha i Juliju, Nereja j jahonu siastru ; Olimpija dy ŭsich ź imi śviatych.

16. Zdaroŭcie adzin druhoha śviatym całunkam. Usie eklezii Chrystusa zasyłajuć vam pryviet.

17. Ščyra prašu vas, braty, ścieražeciesia tych što šyrać niazhodu j źniavieru proci navuki, jakoje vy navučylisia ; uchilajciesia ad ich ;

18. hetkija bo nia Chrystusu Usiespadàru našamu słužać, a svajmu čèravu, dy razłaščvanniem i sałodkimi słavami zvodziać niavinnyja sercy.

19. Vašaja pasłuchmiànaść viery viedamaja ŭsiudy, tamu ciešusia z vas ; ale žadaju, kab vy byli rastropnymi ŭ dobraści j niaprystupnymi dla zła.

20. Boh miru=zhody skryšyć borzda pad stupàmi vašymi šatanà. Łaska Usiespadara našaha Jezusa Chrystusa z vami!

13. *Ruf* = spaminajecca ŭ Evanelii śv. Marka (15, 21), jon byŭ synam Symona Cyryńejca, pamahaŭšaha Zbavicielu niaści kryž.

21. Pryviet vam ad Tymatèja, majho supracoŭnika, i Lucyja i Jazona i Sozypatra, maich svajakoŭ.

22. Vitaju z Boham vas i ja, Tercyj, što napisaŭ hety list.

23. Zasyłaje pryviet vam Gaj, haścinny dla mianie, dy cełaja eklezija.

24. Pryvitannie vam i ad Erasta, skarbnika miesta, dy ad brata Kvarta. Łaska Usiespadàra našaha Jezusa Chrystusa chaj budzie z usimi vami. Amen.

25. A Tamu, Katory màje moc ućviardzić vas zhodna z majoju Evanelijaj i navučanniem ab Jezusie Chrystusie, vodle abjaŭlennia ad viakoŭ pramoŭčvanaj tajnicy,

26. a ciapier vyjàŭlenaj z prarockich Pisanniaŭ pa zahadu Boha pradviečnaha dla posłuchu viery, abvieščanaj usim narodam —

27. adzinamu Bohu pramudramu čeść i chvałà, praź Jezusa Chrystusa, na viaki viečnyja. Amen.

22-23. *Tercyj* = sakrataravaŭ Apostału, dyktavaŭšamu hety List (I Kor. 1, 14) i *Erast* = byli hramadzianami Karyntu. *Gaj* = kvataravaŭ Apostała dy naahuł davaŭ prytułak padarožničajučym chryscinam.

25. ... *Majoju Evanelijaj* = z maim prapaviednictvam,nie jakoj nièbudź adumysłova napisanaj, jak inšyja evanelisty.

Zauvaha ahulnaja: paŭtaranyja amal u kažnym vieršy słovy tekstu łacinskaha i hreckaha — *salutate* = *aspasasthe* — naš pierakład, kab paźbiehnuć usyplajučaj uvahu monotonii, ažyŭlaje roznaformnymi synonimami identyčnaha značennia i užytku ŭ žyvoj i piśmienskaj movie biełaruskaj : *pryvitajcie=pieradajcie pryviet=vitajcie=pazdaroŭcie=zdaroŭcie.*

PIERŠY LIST DA KARYNTYJAN ŚVIATOHA PAUŁA APOSTAŁA

KARYNT — raźvićciova ruchlivy handlovy j stratchičny, miž dvuma morami, centr siaredniaje Hrecyi — z pradaünych šče dachryścijanskich (VIv.) časaü vàbiü uvahu śvietu safistykaj, mastactvam, bahaćciem i kanfortna-raskošnym až da razbeščanaści žyćciom svajho kasmapalityčnaha nasielnictva. Z uvahi na raźvićciova-üpłyvovaje značennie hetaha centru nia tolki na Achaiju, staličnym horadam jakoje byü za rymskich časaü, ale i na całuju imperyju, Śv. Pavał paśpiašyü tam pryščapić chryścijanstva, zasnoüvajučy kala 50 hodu pieršuju hminu, jakaja za paütara hoda haračaha apastolstva vyhladała üžo na raskvitajučuju metrapoliju novapaüstałych hreka-chryścijanskich hramad ; tak što, adpłyvajučy ü 52 hodzie da Efezu, Apostał paciašaü siabie — pamima üsiakich zahrozaü — nadziejaj na dobryja perspektyvy.

Ale paśla jaho pryšli novyja prapaviedniki j znarok, ci nieznarok, naviejali ü vieručyja hałovy roźničnyja chistanni. Šmat chto z chryścijan až da niepàmiaci ab rečach fundamantalnych, raniej im vykładanych, zachaplalisia np. krasamoüstvam vučonaha Apollosa, aleksandryjskaha Judeja, katory, zrešty, nijakaha kryvadumstva nia vyskazvaü, naadvarot, jak kaža sam Apostał : palivaü pasiejenaje, (I Kar. 3, 6) i śvietčać Apost. Dz. (18, 24-25) : hareü ducham, jak havaryü, dy vučyü ab Zbavicielu vierna, choć znaü tolki chrost Janavy. Bolšuju rozničnaść spryčyniali « judeizujučyja » palestynskija prapaviedniki, vydavaüšyja siabie ledź nie za « archiapostałaü » paściežnikaü Śv. Piatra, navučaüšaha byccam prociležna Paüłu. Sprečki hetkija daviali častku viernych da pamyłkovaha vysnavu, što üsia-

kaje navučalnictva j pasiarednictva addalaje vieručaha ad Chrystusa. Nakolki zavastryłasia razhałosica, pakazvaje vierš 12 hetaha listu.

Ale biada na hetym nia končyłasia. Davaüsia ü znaki bałamutny üpłyü pahanskaha asiarodździa ź jaho raspaüsiudžanym kultam Afrodyty, sutyrščynaj, dy üpadkam strohaści j čystaty abyčajeü... Čuü Apostał ad paviedamlajučych z Karyntu i ab niedachopach bahaviejlivaści na eucharystyčnych viačerach, i ab niaskromnych pavodzinach žančyn, dy ab hutarkach chitajučych vieru ü zhrobuüstannie pamioršych. Nieabchodna, vošža, była rašučaja intervencyja samoha Apostała; i k jamu ü Efez prybyła delehacyja z piśmom ad hramady, źmiaščajučym miž inšym i pytanni da vyrašennia: ab zabaronie spažyvać razdavanaje ludziam miasa iz achviar idałam; ab chryścijanskich abaviazkach zamužnych i niezamužnych žančyn; ab sužeńśćvie i biazžeńśćvie; ab duchoünych darach.

Hetkija voś byli pryčyny napisannia ü 56 ci 57 hodzie pradstaülanaha tut čytačam Listu, jaki nazyvajecca *pieršym* (paśla zahinienaha üłaścivaha pieršaha).

Autentyčnaść hetaha, dajšoüšaha da nas, *pieršaha* Listu śćvierdžanaja staravietnymi śvietčanniami: na jaho paklikajucca hetkija autarytety, jak Sv. Kliment Rymski, Papa 2 stahodździa ü svaim pasłanni Liście da Karyntcaü; Sv. Palikarp (pamior ü 155 h.) karystaüsia dasłoünymi cytatami ź jaho; takža — j Irenej, Klemens Aleksandryjski.

Pasłany da Karyntcaü pa niejkim časie na vyvied Tytus pryvioz Paülu viestki, śćviardžajučyja zbaülenny vynik siarod ich Listu. Ale ad jaho daviedaüsia i ab zàkidach proci siabie asabista Apostał z boku judaizujučych samadumcaü; što byccam jon, Paval, niazroünavažany, ambitny, nia majučy apostalskaha pokliku. Heta zmusiła Apostała napisać *druhi* List da Karyntcaü u vabaronie svajho apostałavannia, navuki. Hety fakt, darečy kažučy, byü panukaju jamu proci üłasnaha nastaülennia, vykazvacca svaimi cnotami-talentami ad Boha j zasłuhami. Dziela hetaha i üvažajecca List hety najbolš asabistym, vykazvajučym charaktar, sumier pačućciaü jahonaj vialikaj dušy.

RAŹDZIEŁ 1.

1. Pavał, paklikany volaj Božaj Apostał Jezusa Chrystusa, i brat Sosten —

2. da Božaj eklezii ŭ Karyncie, aśviačonym u Chrystusie Jezusie paklikanym śviatym z usimi ŭzyvajučymi na kožnym miescy imia Jezusa Chrystusa Usieaspadara ichniaha j našaha:

3. Łaska vam i supakoj ad Boha Ajca našaha i Usiespadara Jezusa Chrystusa.

4. Zaŭsiody dziakuju Bohu majmu za vas, dziela Božaje łaski, danaj vam u Chrystusie Jezusie;

5. u Im bo vy ŭsim abahàcilisia — ŭsiakim słovam dy ŭsiakaj viedaj,

6. zhodna z śvietčanniem Chrystovym, ućvierdžanym siarod vas;

7. tak što vy nia majecie nijakaj niastačy łaski ŭ čakanni źjaŭlennia Usieaspadara našaha Jezusa Chrystusa,

1. *Sosten* = sakratar Apostała, jakomu dyktavaŭ hety List (Ap. Dz. 18,17).

2. *Aśviačonym* = abmytym łaskaju praz śv. Chrost.

5-7. Pachvały Apostała adnosiacca tut da całaj Eklezii ŭ Karyncie naahuł, nie da paasobnych u im viernikaŭ; jak bo nie apłyvała jana ŭ dary łaski, to ŭsiož pavinna była zaŭsiody pamiatać, što znajchodzicca jašče tolki na šlachu da mety i šmat joj jašče čaho treba da paŭnaty aśviačonaści, jakaja budzie dana viernikam pry druhim pryjści Zbaviciela.

6. *...śvietčanniem Chr. ućvierdžanym siarod vas* = praz apaviaščannie Evanelii.

8. jaki i ŭmacuje vas da kanea, kab byli biezzahannymi ŭ dzień pryjścia Usiespadara našaha Jezusa Chrystusa.

9. Vierny jość Boh, praź jakoha vy paklikany da suspolstva ź Jaho Synam Jezusam Chrystusam Usieaspadaram našym.

10. Malu vas, braty, ŭ imia Usieaspadara našaha Jezusa Chrystusa — badźcie zhodnamoŭnymi ŭ va ŭsim, kab nia było razładu miž vami, a — daskanałnaje adnadumstva j adnadušnaść.

11. Dajšło bo da majho viedama praz damaŭnikoŭ Chloja ab vas, braty maje, što miž vami viaducca sprečki;

12. maju na dumcy toje, što kažny ŭ vas ab sabie hadaje: Ja — Paŭłavy, a ja — Apollaŭ, ja-ž — Cefasavy, a voś ja, dyk — Chrystovy (Ap. Dz. 18,24).

9. ...*paklikany da suspolstva* = znača da udziejnictva ŭ viery i łascy z *Chrystusam Usiespadaram* (Hospadam) *našym*. Hetak Pavał nazyvaje Zbaviciela u svaich listoch 144 razy (za vyniatkam Listu da Žydoŭ). Hrecka-Aleksandryjskijaž piśmienniki bibl. Staroha Zapavietu słovam *Usiospadar-Hospad*=*Kyrios-Dominus* pierakładali hebrajskaje słova *Jehova*, imia Boha Ajca Stvaryciela. Pavał, nadajučy heta jmia Jezusu, vykazvaje najvyšejšaje vaładarstva Jahonaje nad suśvietam

12. *Ja — Paŭłavy* ... *Apollaŭ* (vučony j krasamoŭny Žyd z Aleksandryi, jak skazana ŭ Ap.Dz. 18,24) ... *Cefasavy* ... *Chrystovy* = Karynckaja chryścijanskaja hramada raźbiłasia na staronnictvy, ź jakich kažnaje chvaliłasia svaim bolš upadabanym vučycielem viery. Hetyja rostyrki adnak nia vynikali z niazhody ŭ asnaŭnych praŭdach viery. *Cefas* pahebrajsku, *Petros* pahrecku = abaznačaje *Skału* pasłavianski; heta było imia Sv. Piatra Apostała.

13. Niaŭže Chrystus raździaliŭsia? Niaŭže Pavał byŭ za vas ukryžavany? Abo ŭ imia Paŭłava achryščany vy?

14. Dziakuju Bohu, što nikoha z vas nie achryściŭ, aprača Kryspa i Gaia,

15. kab nie kazaŭ chto, što vy ŭ majo imia achryščany.

16. Achryściŭ ja i dom Sciapanavy; a bolš nia viedaju, ci jašče chryściŭ kaho.

17. Chrystus bo nia chryścić pasłaŭ mianie, a — evanhelizavać, i-to nia mudravalnym słovam, kab nie zàścić *bač*, kryža Chrystovaha.

18. Bo navuka ab kryžy — heta dla hibielnikaŭ hłupaść, a dla nas zbaŭlajučychsia — heta moc Božaja.

13. *Chrystus raździaliŭsia* = kažnamu pačaŭ ź inšaha matyvu bolej padabacca Chrystus.

14. *Krysp* = staršynia karynckaj synahohi (Ap.Dz. 18,8). *Gaj* = davaŭ haścinu Ap. Paŭłu u Karyncie (Rym. 16,23).

17. ...*nia mudravalnym słovam*... = nia hetulki šukać krasamoŭstva j padtrymki ŭ śvieckaj mudraści, heniajalnaści naturalnaha rozumu, kolki łaski, daru ad Boha, dla razumiennia tajnicy Adkuplennia pra kryžovuju Muku Zbaviciela; bo kalib viera była tolki z movy ludzkoje, a i nie z nadpryrodnaj siły, dyk Kryž Chrystovy, jaho samasnaja vielič i siła, moŭ straciŭby niešta iz svajho dziejannia ŭ čałaviečaj dušy, *źnikčomieŭby*.

18-19. ... dla *hibielnikaŭ* = dla ludziej niavieručych i niadbajučych ab zbaŭlenni, najčaściej fiłozafaŭ i vučonych, jakim pycha źvichnuła mudraść; dla hetkich ludziej vučennie ab *ukryžavanym Bohu* vydajecca śmiešnaj biessensoŭnaściu, a dla vieručych, šukajučych zbaŭlennia u nieskančatnaj lubovi i miłasernaści Usiemahutnaha, nie znajšoŭšy jaje ŭ źvichniona-pryrodnaj ludzkoj mudraści — heta *moc* zbaŭlennaja *Božaja*.

19. Napisana bo: *zahublu mudraść mudracoŭ i rozdum prazornych adrynu* (Iz. 29,14).

20. *Dzież* bo *mudrec* ? *Dzie vučony* ? Dzie daślednik śvietu hetaha ? Ciž nie abiarnuŭ Boh mudroščy hetaha śvietu ŭ biazhłuździe ? (Iz. 33,18).

21. Kali bo śviet *svajoju* mudraściu nie paznaŭ Boha, dyk Bohu daŭspadobna było hłupstvam prapaviednictva vieručych zbavić.

22. Jak Judejcy damahajucca cudaŭ, a Hreki šukajuć mudraści,

23. to my prapaviedvajem Chrystusa ŭkryžavanaha, što jość dla Judejcaŭ hańbaj, a dla pahančaŭ niasurazicaj,

24. dla samych-ža paklikanych Judejcaŭ i Hrekaŭ — Chrystusa: moc Božuju dy pramudraść Božuju;

25. toje bo, što niamudraje ŭ Boha — mudrejšaje za ludziej, i niėmačnaje Božaje — macniejšaje za ludziej.

20-25. *Dzie mudraść?* ... Čałaviectva bo da pryjścia Zbaviciela svajoju čysta ludzkoju mudraściu nie paznała Boha ź Jaho viečnaju Pramudraściu, choć mahčymaść da hetaha była jamu dana (Rym. 1,19-20) ; dzieła hetaha Boh nia ludzkuju mudraść vybraŭ instrumentam zbaŭlennia, ale pramovu Kryža. Kali adnak toj Kryž u vačach pahanskaj mudraści vydajecca bažavolnaj niasuraznaściaj, dyk dla Judejcaŭ, damahajučychsia cudu, jana — kanfuznaje zhoršannie : Masyjaš dyj pamior moŭ haniebnaju śmierciu, jakoju ŭmirajuć prastupniki... Toje vošža, ŭ čym biaźviercy bačać supiarečnaść rozumu j znak niėmačy, dla vybrancaŭ aśviečanych źjaŭlajecca praśviadaj Božaje Pramudraści, što zastydžaje pyšnuju mudraść ludzkuju j pieramahaje śviet.

26. Pryhledźciesia, braty, chto vy, paklikanyja: nia šmat z vas mudrych ciełam, nia šmat mahutnych, nia šmat dabrarodnych;

27. ale Boh vybraŭ niamudraje śvietu, kab asaromić mudrych, i niėmačnaje śvietu vybraŭ Boh, kab asaromić mahutnych;

28. i niavydatnaje j pahardžanaje śvietam Boh vybraŭ, dy toje nikčomaje, čaho nia było, kab univečyć byłoje;

29. dzieła taho, kab nivodnaje cieła nie čvaniłasia pierad Boham.

30. Z Jaho i vy ŭ Chrystusie Jezusie, jaki staŭsia nam mudraściu ad Boha i ŭspraviadliŭlenniem, i ŭśviačanniem, i adkuplenniem,

31. kab, jak napisana: *Chto chvalicca, ŭ Bohu chaj chvalicca* (Jer. 9,23).

RAZDZIEŁ 2.

1. I ja kali pryjšoŭ da vas, braty, dyk nia vysokamoŭstvam, ci mudraściaj pryjšoŭ viaścić vam śvietčannie ab Chrystusie;

26-31. Boh nie patrabuje śvieckaje mudraści dla zbaŭlennia čałavieka. Balšynia viernikaŭ karynckaj chryścijanskaj hramady byli ludzi prostyja nie vialikaj aśviety j bahaćcia, tak jak i naahuł pieršabytnyja chryścijanie. Śvieckaja vialikavažnaść nia maje cany pierad Boham. Praśviada — łaska viery ŭrazumlaje niamudraha j abahačvaje niezamožnaha ; dzieła taho j kaža prarok : *Chto chvalicca, ŭ Bohu chaj chvalicca.* Usio bo što čałaviek dobraje maje, jon dastaŭ daram ad Boha, biaź nijakich zasłuhaŭ, asabliva —

2. bo-ž nie miarkavaŭ sabie ŭmieć što miž vami, apračа Jezusa Chrystusa i-to ŭkryžavanaha.

3. Byŭ ja u vas nièmačnym z dryhotnaj bèjaźziu;

4. i mova dy prapaviedvannie majo nia byli ŭ prakonvajučych słovach mudraści, a — ŭ vyjaŭlenni siły ducha,

5. kab viera vaša macavałasia nia mudraściu ludzkoju, ale siłaju Božaju.

6. Miž daskanalnymi to vieścim i mudraść, ale nia mudraść hetaha śvietu, ci nikłych kniazioŭ jahonych,

7. tolki pramudraść Božuju tajničnuju, sukrytuju, katoru praznačyŭ Boh spradvieku dla chvały našaje,

paklikannie da nadpryrodnaje viery; dyk niama što čvànicca pierad inšymi: "*što-to-ja* !...

1-5. ... *Śvietčannie ab Chrystusie* = Evanelija, jakuju Apostał viaściŭ da Karynteaŭ nie krasamoŭna prakonyvajučymi dokazami, jon bo viedaŭ, što praściej i viarniej dzieje na dŭšy ludziej svajoju nutranoju siłaju samaja vieść ab śmierci kryžovaj Zbaviciela za nas. Pavał byŭ duchova pryhnobleny i Chrytus, jamu źjaŭleny, padbadziorvaŭ jaho (Ap.Dz. 18,9).

6. ... *daskanalnymi* = tymi, što majuć vieru j žyvuć vodla jaje dy mohuć prystupać da paznannia Chrystovaj viery; možna takža dumać tut, što hetkimi naahuł nazyvaje duchoŭnikaŭ. *Kniazi hetaha śvietu* = heta nia tolki pradstaŭniki hramadzkija ludzkija, ale i dèmany (I Kar. 15,24-25; Ef. 6,12; Łk. 4,6).

7. ... *pramudraść Božuju tajničnuju* = tut mova nie pra tuju mudraść, što vyjaŭlena ŭ stvarenni j historyi, ale pra tajomnuju Božuju volu zbavić ludziej, ab jakoj daviedvajemsia z Abjaŭlennia j jakoje nia pryjmajuć ludzi cialesnyja *žyviolnyja* (14).

8. jakoje nie spaznaŭ nichto z vaładaroŭ hetaha vieku, bo kalib spaznali, Usieŭładcu chvały, nie ukryžavalib.

9. Ale, jak napisana: *Čaho voka nie ahladała, ni vucha nia čula, ani serca čałavieča nie pračula — toje Boh pryhatavaŭ Jaho lubiačym* (Iz. 64,4).

10. A nam Boh adkryŭ praz Ducha Svajho, Duch bo ŭsio pranikaje, naviet hłybini Božyja.

11. Chtož bo z ludziej viedaje što ŭ čałavieku, jak nia duch ludzki ŭ im? Hetaksama j taho, što ŭ Bohu jość, nichto nia viedaje, akramia Ducha Božaha.

12. A my-ž atrymali nia ducha śvietu, ale Ducha, što z Boha jość, kab viedać, čym abdaryŭ nas Boh praz svaju łasku;

13. tamuž voś i havorym ab hetym nie słavami, jakich navučyła nas ludzkaja mudraść, ale takimi, jakich vučyć nas Duch: praz ducha kiemiačy duchovaje.

14. Čałaviek bo žyviolny nia kièmić taho, što pachodzić z Božaha Ducha, jamu hłupstvam

10. *A nam* = heta znača Apostałam, vykładajučym ludziam navuku ab Abjaŭlenni Božym. *Hłybini Božyja* = najskrytšyja tajnicy.

11-16. Čałaviek, što kirujecca svaimi tolki pryrodnymi nachiłami j rozumam, nia zdolny, biaz Božaje łaski, ŭspryjmać praŭdaŭ nadpryrodnych; a čałaviek duchoŭny (pieršaha možnab nazvać tolki *dušeŭnym*), aśviečany Ducham Sviatym, razumieje i pryrodnaje j nadpryrodnaje, sam astajučysia dla niaduchoŭnych ludziej dzivosnym, jaho moža acanić tolki čałaviek vieručy, duchoŭny.

zdajecca toje, čaho nia moža zrazumieć, bo heta možna ściamić tolki duchova.

15. Duchoŭnyž raźbirajecca va ŭsim, a voś sam praź nikoha nia byvaje razumiety;

16. *Chto bo spaznaŭ dumku Hospada, kab navučyŭ jaho ?* A my dumku Chrystovu viedajem (Rym. 11,34).

RAZDZIEŁ 3.

1. I ja nia moh da vas, braty, havaryć jak da duchovych, ale da cialesnych, jak da niemaŭlat u Chrystusie.

2. Ja małakom paiŭ vas, a nie jadoju *karmiŭ*, bo vy byli jašče kvołyja dyj ciapier nia ŭ siłach, jašče bo cialesnyja vy.

3. Jak miž vami zajdraść i rostyrka, dyk ci vy nie cialèsnyja j nie pastupajecie čysta pačałaviečamu ?

4. Kali bo adzin kaža: *Ja Paŭlavy*, a druhi: *Ja Apollavy*, to ciž nie cialèsnyja vy ?

5. Bo kimža jość Apollo, ci Pavał — Słuhami, praź jakich vy uvieryli, i-to jak kamu Boh daŭ.

1-4. Sprečki pachodziać z nutranych pryčyn : ad niaviedannia duchoŭnaha dy lišnia śvieckaha sposabu dumannia.

5-15. Apostały j naahuł navučalniki viery nie źjaŭlajucca zasnaŭnikami jaje, što moŭ vyfilazafavali jaje, a tolki rabotnikami na Božaj nivie, a niva, heta ŭsie vierniki ; Usiehaspadarom na joj sam Zbaviciel i Jahonym tolki ziemiem zasiavajecca niva. Na

6. Ja sadziŭ, Apollo palivaŭ, ale ŭzraściŭ Boh;

7. tak što — ni toj, chto sadzić, ni toj, chto palivaje čymści jość, a chto rościć — Boh.

8. I chto sadzić, i chto palivaje — adno jość, ale kažny ź ich svaju zapłatu atrymaje;

9. my bo supracoŭniki Božyja, a vy — niva Božaja, budoŭla Boža.

10. Ja z danaj mnie Božaj łaski, jak daznany budaŭničy, zasnavaŭ fundamant, a inšy na im buduje; kažnyž chaj uvažaje, jak buduje.

11. Nichto bo nia moža załažyć inšy fundamant, akrom užo założanaha, jakim źjaŭlajecca Chrystus.

12. A ci chto buduje na hetym fundamancie z zołata, ci srebra, ci darahich kamiènniaŭ, z dreva, *a na't* siena, ci sałomy —

13. rabota kažnaha vyjavicca: dzień Hospadaŭ pakaža, bo-ž abjavicca ŭ vahni j ahoń vyprabuje dzieła kažnaha, jakim jano jość.

14. I čyjo dzieła astoicca, toj atrymaje zapłatu;

Im, jak fundamancie, j budynak budujecca. Kažny udziejničaje ŭ ahulnaj Bohačałaviečaj budoŭli j adnačasna buduje sam siabie, svoj ułasny duchovy dom. Peŭnaž, kažny buduje jak umieje i žadaje na svaju adkaznaść, bo-ž kažny upiaredžany, što dzieła jahona budzie ahniom vyprabavana. Chto budavaŭ ź niahodnaje znadoby, taho dom ahniu nia vytrymaje, choć *sam jon*, kali dumaŭ budavać usiož na Chrystovaj zasnovie, *adnak zbavicca*, vyjšaŭšy z abniataha połymiam domu. Chtož nie dadumajecca iz hetaha paraŭnannia ab tym zahrobnym stanie ačyščajučajsia ciarpienniem, ale zbaŭlajučajsia vieraj dušy, jaki katakickaja Eklezija

15. a čyjo — zharyć, toj miecimie škodu; sam adnak zbavicca dy tak, jakby praz ahoń.

16. Niaŭže *taho* nia viedajecie, što vy nabožniaj źjaŭlajeciesia dy što Duch Božy ŭ vas prabyvaje ?

17. Kaliž chto nabožniu razburaje, zahubić jaho Boh; bo-ž nabožnia jość śviataja, hetaž bo — vy.

18. Nichto chaj siabie nia zvodzić ! Jak miž vami kamu zdajecca być mudrym na hetym śviecie, chaj staniecca skromnym kab zrabicca mudrym;

19. mudraść bo hetaha śvietu — durnata pierad Boham; napisana-ž: *Łaŭlu mudrych ichnimi chitrùnstvami* (Hiob 5,13).

20. Abo takža: *Viedaje Hospad pòdumki mudrych, što — nikčomyja* (Ps. 93,11).

nazyvaje *ahniom čyscovym* ? ... Chryzostom, Origenes dy inšyja teolohi navodziać ab hetym niadvuznačnyja aluzyi.

16-17. Duch Śviaty žyvie ŭ Eklezii dy ŭ kažnym čałavieku, što znajachodzicca ŭ stanie łaski Božaj. Chto navučaje niepraŭdna, abo ŭvodzić błahija zvyčai, toj razburaje śviatyniu j spatkaje jaho dola słuh šatànavych (2 Kar. 11,15).

18-20. ... *chaj staniecca hłupym* = chaj budzie skromnym słuhoju viery i kryža Chrystovaha. Nia treba razumieć tut Sv. Paŭła, byccam jon staviŭsia nehatyŭna da mudraści, filazofii: "*viedannia padstavaŭ dumannia i pieršapryčyn*", jak akreślivaŭ Arystoteles. Hetak razumietaj mudraści Apostał nie adkidaŭ, jon tolki chacieŭ, kab uvažana jaje za vytvar duchovych zdolnaściaŭ, danych čałavieku ad Boha Stvaryciela. Bačyŭ adnak, što za jaho časaŭ praź lišniaje bujanstva sofistyčnaje taja hreckaja mudraść źvichnułasia j zahubiła ŭłaścivuju metu, tak što ŭ Božych vačach stałasia durnoju nikčomaściu. Mudraść u značenni chryścijanskim,

21. Nichto vošža chaj nia chvalicca ludźmi;

22. ŭsio bo — vašaje: ci Paval, ci Apollo, ci Cefas; śviet, žyćcio, ci śmierć; toje, što jość i toje, što budzie — ŭsio vašaje;

23. vy-ž — Chrystusavy, a Chrystus — Bohavy.

RAZDZIEŁ 4.

1. Hetak voś chaj kažny ŭvažaje nas za Chrystusavych słuh i haspadarujučych nad Božymi tajnicami;

2. ad haspadarujučych-ža vymahajecca, kab kažny akazaunsia viernym.

3. Dla mianie to heta małavažnaje jak budu sudžany praz vas, ci ludzki asud, bo j sam siabie nia sudžu.

4. Da ničoha bo nie pačuvajusia, choć hetym nie uspraviadliŭlajusia — Hospad maim sudździoju.

jak i starazapavietnym treba razumieć jak paznavannie praŭdaŭ nia vyfilazafavanych hołym ludzkim rozumam, stàviačym siabie vyšej usiaho, ale abjaŭlenych vyšejšaj ad jaho pramudraściu Božaj, i danaraŭlènnia da tych praŭdaŭ svajho žyćcia.

21-23. Apostał pieraściarahaje ad vyłučnaj i zajdrosnaj spryjalnaści asobnym viaścicielam Evanelii na škodu adzinstvu Eklezii Nia hetym bo ulublencam naležać vierniki, ale jany (vučyciali) viernikam, h.zn.Eklezii, jakoj i ŭsio prynaležyć tak, jak jana Chrystu, jaki ustanaviŭ u joj pastyrstva dla dabra viernikaŭ.

1. *Božyja tajnicy* = navuki Zbaviciela i Sv. Sakramantaŭ. Vidać, u chryścijanskich hramadach isnavali ŭžo śviatary z uładaj achoŭvać i ŭdzialać prachtyki zbaŭlennia.

5. Dyk nia sudziecie pieradčasna, pakul nia pryjdzie Hospad i nie aśvietlić skrytaha ŭ ciemry dy nia vyjavić zadumaŭ serc; i tady kažnamu pachvała budzie ad Boha.

6. Braty, heta damiarkoŭvaŭ ja da siabie j Apollaha dziela vas, kab vy na nas vučylisia *nia mudravać bolš za toje, što napisana* dy nie nadymalisia pychaju, vynosiačysia adzin nad druhim.

7. Chto bo ciabie adznačvaje ? Što ty maješ, čahob nie atrymaŭ ? Kali-ž atrymaŭ, našto vychvalaješsia tak, jakby nie atrymaŭ ?

8. Vy ŭžo nasyčany, ŭžo razbahacieli, kniaziujecie biez nas, kab-ža j kniaziavali, dy my z vami kniaziavać mahli !

9. Ja bo ŭsio dumaju, što Boh nas Apostałaŭ pastaviŭ apošnimi (z-pasiarod ludziej), moŭ asudžencaŭ na śmierć, dykža my stalisia vidoviščam dla śvietu, dla aniołaŭ i dla ludziej.

6. ... *nia mudravać bolš za toje što napisana* = nie pryviazvacca lišnie da adnaho jakoha prapaviednika, nia być adnastaronnym.

7-13. Nikomu samadumnamu nia udascca apraŭdać svajo samazadavalennie. Dykža j sama Eklezija chvalicca dasiahnienniami. Kalib dzieła Zbaviciela na ziamli tryumfavała, dyk pierš za ŭsio heta byłob vidno z doli Apostałaŭ dy tych hramad, jakija zasnavali jany. A zamiž taho, jany tulajucca vyhanianyja j pahardžanyja, cierpiačy biazdolla, kpiny, paboi j prasled, naahuł žyvučy, jak na zahubu asudžanyja. Vierniki pavinny ad ich vučycca pakory, ciarplivaści j prabačannia kryŭdaŭ.

8. Iz samapeŭnaści niekatorych u hramadzie hatoŭ mo chto dumać, što jany ŭžo daskanałyja biezzahànna — o, kabža hetak było sapraŭdy ! ...

10' My nierazumnyja dziela Chrystusa, a vy mudryja ŭ Chrystusie; my nièmačnyja, a vy dužyja; vy ŭ češci, a my ŭ hàńbie.

11. Až da hetaj pary my i łakniem, i smahniem, i nahatù znosim, i paboi, i tulànnie,

12. i mazol, samaruč zarablajučy; beściać nas, a my dabraspryjànniem adpłačvajem; robiać napaść, a my ciarpliva znosim;

13. hàńbiać nas, a my ź lubaściu adprašvajemsia; my stalisia moŭ śmiećciem hetaha śvietu, hidaściu ŭsim až dahetul.

14. Nie kab nasaromić vas pišu heta, ale kab dać vam, jak dzieciam maim najdaražejšym, napamin.

15. Bo choćby vy mieli ŭ Chrystusie ŭzhadavaŭcaŭ tysiačy, to ajcoŭ — nia šmat; ja bo ŭ Chrystusie Jezusie staŭsia ajcom vašym praz Evaneliju.

16. Dyk prašuž vas: budźcie maimi paściėžnikami, jak ja — Chrystùsavy.

17. Tamu ja j pasłaŭ vam Tymoteja, majho viernaha j najdaražejšaha ŭ Bohu syna, jon napomnić vam šlachi maje ŭ Chrystusie Jezusie, jak vuču skroź u kažnaj nabožni.

18. Hetak niekatoryja z vas zahanarylisia, jak byccamby ja nia mieŭ pryjšci ŭžo da vas;

14-21. ... *napamin* = što Apostał maje da hetaha prava, bo jon nia tołki ŭzhadoŭvaŭ Karynckuju ekleziju, ale j radziŭ jaje, źjaŭlajecca zabaviazanym adnosna jaje ajcom.

19. ale ja niezabaŭna k' vam pryjdu, kali Boh pazvolić, i razuznaju nia słovy hanarystych, a aktyŭnaść;

20. bo vaładarstva Božaje nia ŭ słovie, a ŭ čynie.

21. Čaho chočacie: pryjści k' vam z rozhaju, ci ź lubaściu j ducham łahodnaści ?

RAZDZIEŁ 5.

1. Čutno niezapiarečna ab raspuście u vas, dy takoj raspuście, jakoje naviet i miž pahanami nia čùvana: što nièchta maje žonku baćki svajho.

2. I vy napyšnilisia, ŭmiesta žałobaj akrycca, kab vykłučyć z-pamiž siabie taho, chto dapuściŭsia hetkaha ŭčynku.

3. Ja to — choć nia byŭ prysutny ŭ vas ciełam, a tolki ducham — užo asudziŭ takoha prastupnika, jakby j prysutna:

4. na vašym, u imia Usieaspadara našaha Jezusa Chrystusa, zybranni łučna z maim ducham, mocaju Usiespadara našaha Jezusa,

1. ... *žonku baćki svajho* == mačachu.

4-5. U Imia Jezusa Chrystusa Apostał vydaje ekskomuniku == vyłučaje z chryścijanskaj hramady takoha prastupnika, abo vyklinaje, pazbaŭlaje dačasu udziejnictva ŭ sakramentach dy inšych dabradziejstvach Eklezii. Heta ŭsio z toju metaj, kab hetkaj karaj pabudzić da papravy j pavarotu da łaski Božaj.

5. vydać hetkaha na zahubu cieła šatanu, kab duch byŭ zbaŭlony ŭ dzień Hospadavy !

6. Niama čym chvalicca vam ! Ciž nia viedajecie, što kroška zàkisi ŭsio ciesta zakvàšvaje ?

7. Dyk vyčyśćcie staruju zakvasku, kab stalisia novaj roščynaj, vy-ž bo bieskvasyja; bo Pascha naša — achviaravany Chrystus.

8. Śviatkujma vošža nie ŭ staroj zakvascy, ani ŭ kiśli nièhadzi j kryvadušša, ale ŭ prasnakoch čystaści i praŭdy.

9. Ja ŭ liście pisaŭ vam: nia mieć znosinaŭ z raspuśnikami, —

10. nie naahuł z raspuśnikami hetaha śvietu, ni skupcami, ani hrabiežnikami, ci idałapakłonnikami, bo daviałosiab chiba zyjści z hetaha śvietu; —

11. ale ja pisaŭ vam nia mieć łučnaści z takimi, chto nazyvajučysia bratam, astajecca raspuśnikam, skupiańdzioju, bałvanachvalcam, platkarom, ci pjanicaj, abo hrabiežnikam — z hetkimi dyk naviet i nia jeści razam.

6. ... *kroška zàkisi* (ŭ dziažy) — adzin suścierpny hrech moža apahanić usiu hramadu...

7-8. ... *Staraja zakvaska* — maje toje samaje začennie, što i zaskiemły ŭ hrachu zadaŭnienym (Rym. 6,6 ; Efez. 4,22). *Novaja roščyna* (na draždžach presnaja) — novyja ludzi adrodžanyja vieraju ŭ Chrystusa, novyja stvarenni Božyja (2 Kar. 5.7 ; Efez. 4,24) biez staroje zàkisi hrachu.

9. List, ab jakim tut mova, nie zachavaŭsia.

12. Bo jakoje mnie dzieła da tych, što vonkach nas? Ci nia tych i vy súdzcies što siarod vas?

13. Tych bo, što òstarań nas, Boh sudzicimie. Vykińcie błahoje z-pasiarod vas!

RAZDZIEŁ 6.

1. Ci śmieje chto z vas, majučy spravu z druhim, sudzicca pierad niaviernymi, zamiž pierad śviatymi?

2. Niaŭže nia viedajecie, što śviatyja buduć śviet sudzić? A kali vy majecie sudzić śviet, dyk ciž nie dastojnyja vy sudzić kudy mienšyja spravy?

3. Chiba nia viedajecie, što budziem sudzić Aniołaŭ? Nakolkiž bolej — spravy śvieckija?

4. A vy, sudziačysia ab žyćciovych spravach, stavicie *svaimi sudždziami* nia majučych pavahi ŭ eklezii.

12-13. Apostał nie navodzić sudu nad pahanami, jakija nie naležać da chryścijanskaj hramady — ich sudzicimie Boh; ale ŭvajšoŭšyja ŭ Ekleziju praz Chrost, padlahajuć sudu Eklezii.

1. *Niaviernymi* = pahanami, niavierna Boha sabie ŭjaŭlajučymi. *Śviatymi* = chryścijanami, aśvienčanymi łaskaju Božaju praz Chrost dy inšyja sakramanty.

2. Chryścijanie = śviatyja z Chrystusam sudzicimuć śviet u Dniu Sudnym.

3. ... *budziem sudzić Aniołaŭ* = chvalačy dobrych ź ich, a hàniačy praklatych.

4. Vierš hety, ŭ suviazi z pieršym vieršam, pavodla naviejšych egzegetaŭ tre' byłob u vahulnym sensie razumieć tak: kali

5. Na soram vam kažu *heta*! Niaŭže niama miž vami kaho razumnaha, što mohby rassudžvać miž bratami svaimi?

6. A-to brat z bratam sudzicca dy šče j pierad niaviercami.

7. Užo j toje panižajuča dla vas, što vy naahuł sudziciesia miž saboju. Čamub vam nie astavacca lepš uže pakryŭdžanymi? Čamub lepiej nie ciarpieć škody?

8. Vy-ž, *naadvarot*, sami kryŭdzicie j abdzirajecie, i-to bratoŭ.

9. Ci nia viedajecie, što niespraviadlivyja vaładarstva Božaha nie ŭnaśledziać? Nie manìecie siabie: ani raspuśniki, ani bałvanaviercy, ani čužałožniki, ani raznuzdanyja, ani sadomcy,

10. ani zładziei, ani prahavityja, ani pjanicy, ni złamoŭcy, ani hrabiežniki — vaładarstva Božaha nie ŭnaśledziać.

11. I hetkimi byli niekatoryja z vas; ale ŭžo abmytyja, ale aśvienčanyja, ale uspraviadliŭlenyja ŭ imia Usiespadara našaha Jezusa Chrystusa i ŭ Duchu Boha našaha.

12. "Usio mnie možna," — ale nia ŭsio

ludzi nia mohuć miž saboju samy pahadzicca, tady pavinnyb heta zrabić pry pomačy sudu, adpaviednaha im. Adnakža chryścijanie nie pavinny sudzicca pierad niaviernymi, nia majučymi ani moralnaje pavahi siarod chryścijan, ani idealahičnaje kampetencyi, kab sudzić ich; nie kažučy ŭžo ab zhoršanni, što siejuć tyje sudy, razhłašajučy razład miž chryścijanami j nieciarplivaść.

12. "*Usio mnie možna*" (abo prystoić) = heta stoickaja prymaŭka, jakoju časta admànvalisia j pakryvali svaju raznuzdanaść

karysnaje; "usio mnie nožna", — ale ničoha nie pavinna mnoju vaładać.

13. Jadà dla žyvata, a žyvot dla jady; ale Boh źnistožyć i adno i druhoje. Cieła-ž nie dla raspusty, ale dla Usiespadara, a Usiespadar dla cieła.

14. Boh-ža i Usiespadara byŭ z hrobu padniaŭ, dy j nas padymie mocaj svajoju.

15. Ciž nia viedajecie, što ciełу vašyja — heta čelesy Chrystusa? Uziaŭšy tady čelesy Chrystusa, zrablu *ich* čelesami błudnicy? Nikoli!

16. Chiba nia viedajecie, što chto suspalajecca z błudnicaj, jość adnym ciełam *ź joju*? Skazana bo: *Dvoja buduć u vadnym ciele* (Być. 2,24).

17. A chto suspalajecca z Usiaspadaram, jość *iz Im* adnym ducham.

volnadumcy. Choć bo nam i dazvalajecca ŭsio toje, što samo ŭ sabie nia jość hrachom, to adnak pry łohkadumnaj nieaściarozie pryžadlivaści, abiazvolvajučaj čałavieka, niavolačaj ducha jahonaha, toje *dazvolenaje* moža stacca nia tolki *bieskarysnym*, ale i škodnym.

13-20. Jada (strava) *dla žyvata* ... Havorycca da moralistaŭ safistyčnych, jakija maniacca apraŭdać raspustu: što moŭ ŭsio naturalnaje dazvalajecca; jak jada, naprykł. = naturalnaje nasyčennie hoładu, tak i płoćnaja pochać — nia hrešnaja, bo naturalnaja. Pavał, vošža daje sprastavannie hetaha vykrutnaha pierakanannia, razrožnivajučy nieabchodnaje naturalnaje, jak voś *jadà*, ad pryžadlivaha. A znača nie natura=pryroda hàńbić čałavieka, ale prastupnaje abchodžannie ź joju; ŭ hetkim sensie j jadà (asabliva pićcio) moža stacca hrešnym...

Ale ŭ chryścijan jość jašče j dalikatniejšaja racyja proci płoćnaj raznuzdanaści. U płoćnym spałučenni dvoja stanoviać adno

18. Uciakajcie ad raspusty! Usiaki hrech, jakoha dapuskajecca čałaviek, jość po-za ciełam; ale chto dapuskajecca raspusty, hrešyć prociŭ svajho cieła.

19. Ciž nia viedajecie, što cieła vaša jość śviatyniaj Ducha Sviatoha, Jakoha majecie ad Boha, i vy — nie svaje (Kar. 6,16)?

20. Bo vy kupleny za vysokuju canu. Chvalecie, vošža, i nasiècie Boha ŭ ciele vašym!

RAZDZIEŁ 7.

1. A datyčna taho, ab čym pisali vy mnie, dyk dobra čałavieku nie zakranać žančyny;

2. ale, z uvahi na raspustu, kažny chaj maje svaju žonku j kažnaja chaj maje svajho muža.

3. Muž niachaj addaje žoncy naležnaje, taksama i žonka — mužu.

cieła (hl.v.13), toje cieła, jakoje stvaryŭ Boh dla svaich metaŭ i jakoha źjaŭlajecca ŭłaśnikam, usiespadarom. Toj-ža, chto addaje cieła svajo nie metam Božym u sakramencie žanimstva, a — raspuśnicy, ciažka hrešyć, tym-ciažej, kali jość chryścijaninam, katory źjaŭlajeccka častkaj Eklezii=mistyčnaha cieła Chrystusa; jość takža śviatyniaj Ducha Šviatoha; hetkamu ciełu naležycca zhrobuŭstannie, jak i Zbavicielu, jaki byŭ nia tolki Boham, ale j Čałaviekam, uskrošanym praz Boha. Cieła naša my pavinny uśviàčvać praz cnotu viernaśći žanimskaj, kali nia čystaściu. Inakš bo — jak možam *chvalicca ŭ Bohu* (1,31), nazyvajučy siabie čaścinami Cieła Chrystovaha?

1. Nadta pryhožym jość daskanalnaja čystaść i biazženstva.

4. Žonka nia maje ŭłady nad svaim ciełam, ale — muž; hetak sama j muž nia maje ŭłady nad svaim ciełam, tolki — žonka.

5. Nia ŭchilàjciesia adno ad druhoha, chiba tolki z uzajemazhodaju, da času, kab addacca malićvie; potym znoŭ zychodźciesia razam, kab šatàn nie spakušaŭ vas praz niepaŭstrymnaść vašu.

6. Havaru heta jak ràdu, a nie jak nakàz.

7. Bo chacieŭby, kab usie ludzi byli, jak i ja, ale kažny maje svoj dar ad Boha: adzin — tak, a druhi — hètak.

8. Niežanatym-ža i ŭdovam kažu: dobra byłob, kab tryvali, jak ja;

9. a kalib nie mahli paŭstrymacca, niachaj ženiacca; bo lepš ažanicca, čym raźjàrvacca.

10. Tym-ža, što žyvuć u žanimśćvie, zahadvaju nie ja, ale Hospad: kab žonka nie adłučałasia ad muža,

11. a kalib razłučyłasia, pavinna astavacca biaz muža, abo pàhadzicca z mužam svaim; takža muž — chaj nie pakidaje žonki.

12. Inšym-ža kažu ja, a nie Hospad: kali chto z bratoŭ maje žonku niechryścijanku j jana zhadžajecca ź im žyć, to chaj jaje nie pakidaje;

12-16. Žanimstva miž vieručymi nierazarvalnaje. Eklezija pazvalaje razyjścisia sužencam pahanam, kali adna iz staron prymie chryscijanstva, a druhaja nia zhodzicca ŭ miašànym žanimstvie ź joju žyć; kaliž — zhadžajecca, žanimstva astajecca ŭ sile. Vieručy muž nie pavinien tracić nadziei zbavić svaju žonku, i vieru-

13. i žonka, što maje niavieručaha muža dy jon zhadžajecca ź joju žyć, niachaj jaho nia kidaje;

14. bo niavierny muž aśviančajecca ŭ žoncy i žonka niavieručaja aśviančajecca ŭ mužu; inakš — dzieci vašyja bylib niačystyja, a ciapier jany śviatyja.

15. Kali-ž niavierny chacieŭby adyjści, niachaj adyjchodzić; brat ci siastra ŭ hetkich vypadkach nia źviazany; a Boh paklikaŭ vas da zhody.

16. Skul bo ty, žonka, viedaješ, ci nia zbaviš muža? Abo skul ty, mužu, viedaješ ci nia zbaviš žonki?

17. Chaj tolki kažny pastupaje tak, jak Boh jamu praznačyŭ i da čaho paklikaŭ. Hetak ja navučaju i pa ŭsich eklezijach.

18. Paklikany chto abrazànym, nia skryvajsia; paklikany chto nieabrazànym, to j nie abrazàjsia.

19. Abrazànnie bo ci nieabrazànnie — heta ničohaść; *usia sprava* — ŭ vykananni Božych prykazanniaŭ.

20. Kažny chaj tryvaje ŭ tym, u čym byŭ paklikany.

21. Byŭ ty paklikany niavolnikam — nia žurysia; a jak možaš stacca volnym, dyk karystaj z hetaha.

22. Bo chto ŭ Bohu paklikany za svajho niavolictva, toj staŭsia vyzvolnikam Božym; tak-

sama jak niavolnikam Chrystusavym stajecca toj, chto paklikany, budučy volnym.

23. Vy kupleny *darahoju* canoju, *dyk* nie rabièciesia niavolnikami ludziej.

24. Chaj kažny, braty, pierad Boham u tym stanie tryvaje, ŭ jakim byŭ paklikany.

25. Adnosnaž dziavoctva, to nakazu ad Usiespadara nia maju, a daju radu, jak toj, chto z Božaje łaski hodzien davieru.

26. Liču vośža, što, dziela turbotnaj rostyrki, lepš čałavieku być tak.

27. A źviazany ty z žonkaju? Nia šukaj razvodu. Raźviazaŭsia z žonkaju? Nia šukaj žonki.

28. Kaližby j ažaniŭsia, nia zhrešyš; i kalib dziaŭčyna vyjšła zamuž, nia zhrešyć; hetkija adnak dla cieła buduć mieć hora; a mnie škada vas.

29. Dy kažu vam toje, braty: čas užo karotki, tak što majučyja žonak, chaj žyvuć, jakby *ich* nia mieli;

30. i tyja, što płačuć, jakby j nie płakali; a što viasièlacca, jakby j nie viesialilisia; dy što kuplajuć, jakby nia majučyja;

31. i vykarystvajučyja śviet hety, jakby nie karystajučyja, praminàje bo vobraz śvietu hetaha.

32. A ja choču, kab vy byli biasturbotnymi. Chto niežanaty, kłapocicca ab tym, što Božaje, jak dahadzić Bohu;

33. a žanaty kłapocicca ab śvieckaje, jak dahadzić žoncy; jon u razładzie.

34. I žančyna niezamužnaja j dziavica turbujecca ab tym, što Božaje, kab być śviatoju ciełam i dušoju; a zamužnaja kłapocicca ab spravach śvieckich, jak padabacca mužu.

35. Kažu heta vam na vašu karyść, nie kab nakinuć vam puty, ale kab vy prystojna i biespieraškodna trymalisia Boha.

36. A kali chto ŭvažaje za niahožaje dla svaje dziaŭčyny (*dački*), kab jana, pieraćviŭšy, tak i astałasia, dyk niachaj robić, jak choča, nia zhrešyć, chaj vychodzić zamuž.

37. Ale chto nieparušna ćviordy ŭ sercy svaim i nia źviazany patrebaj, ale majučy ŭładu nad svajoju volaj, navažyŭsia ŭ svaim sercy zachavać dziavočaść, toj dobra robić.

38. Tamu voś, chto addaje zamuž, robić dobra, a chto nie addaje, robić jašče lepiej.

39. Žonka źviazanaja zakonam dakul žyvie jejny muž; a jak pamrè muž, moža vyjści za kaho choča, aby tolki pabožamu.

40. Adnak ščaśliviejšaju budzie, kali vytryvaje vodle maje rady; a dumaju, što i ja maju Ducha Božaha.

RAZDZIEŁ 8.

1. A što da taho bažkom achviaroŭvanaha, to viedajem; bo-ž usie majem viedu; choć vieda nadymaje, a lubaść buduje.

2. Kamu zdavałasiab, što jon nièšta viedaje, dyk toj jašče nie znaje, jak viedać jamu treba;

3. ale jak chto lubić Boha, tamu dana ad Jaho vieda.

4. Vošža datyčna achviaroŭvanaha bažkom *miasa* my viedajem, što bažok heta nikčomaść na śviecie dy što niama inšaha, apiača Boha Adzinaha.

5. A choć i jość hetak zvanyja bažki, ci-to ŭ niebie, ci na ziamli (bo-ž mnoha bahoŭ i mnoha panoŭ) —

6. to dla nas isnuje tolki adziny Boh Ajciec, ad jakoha ŭsio, a my ad Jaho; dy adzin Usiespadar Jezus Chrystus, praź jakoha *stałasia ŭsio*, i my praź Jaho.

7. Ale nia ŭsie majuć hetkuju śviedamaść, niekatoryja i dahetul z sumlenniem bažkoŭ pryznajučym spažyvajuć im achviaravanaje, hańbiačy hetym niemačnaje sumlennie.

8. Jadà nia zbližaje nas da Boha: bo ani nam prybyvaje što, jak jamo, ani nia ŭbyvaje, jak nie jamo.

9. Adnakža ściеražeciesia, kab hetaja vašaja svaboda nie stałasia dla słabych spakusaju.

10. Bo kalib chto ŭbačyŭ aśviečanaha za stałom u pahanskaj bažnicy, dyk ciž słabkaje sumlennie jahonaje nia chiniecca takža jeści bałvanaachviary?

11. I ad aśviačonaści tvaje zahinie tvoj brat, za jakoha pamior Chrystus.

12. Hrešačy tak proci bratvy, raniačy ich słabaśviedamaść, vy hrešycie i proci Chrystusa.

13. Dyk kali jadà nadzić majho brata, paviek nia budu jeści miasa, kab nie spakušać brata majho.

RAZDZIEŁ 9.

1. Ciž nia jość ja volny? Ci ja nie Apostał? Nia vidzieŭ Jezusa Chrystusa Usiespadara našaha? Dy ciž nia moj *mazol* vy ŭ Bohu?

2. Kali dla inšych ja nie Apostał, to dla vas adnak *Apostał*, vy bo dokaz majho apostalstva ŭ Bohu.

3. Voś maja abarona pierad tymi, što sudziać mianie:

4. Niaŭže my nia majem prava jeści j pić?

5. Abo nia majem prava viaści *z saboju* žančynu, siastru, jak i druhija Apostały j braty Usiespadaravy dy Kefas?

6. Ci mo' tolki mnie i Barnabie nia možna nie pracavać?

7. Chto kali ŭłasnym koštam chadziŭ u pachod? Chto sadzić vinahradnik dy nia jeść pładoŭ jaho? Abo chto pasie statak dy nia žyvicca małakom statku?

8. Ci tolki paludzku havaru heta? Ciž i Zakon nie kaža hetaha?

9. Dyk-ža ŭ Zakonie Majžeša napisana : *Nie zaviazvaj rotu valu małociačamu* (Paŭt Pr. 25,4). Ci tut ab vałoch turbujecca Boh?

10. Ci kaniečnie dziela nas heta havora? Bo-ž dziela nas napisana : aràty pavinien z nadziejaj aràć, a małacilnik — małacić z nadziejaj atrymannia z umałotu spadziavanaha.

11. Kali my pasiejali ŭ vas duchovaje, dyk štož vialikaha, jak pažniom u vas cialesnaje?

12. Kali inšyja majuć u vas uładu, dyk tymbolej čamub nia my? Adnak my nie karystali z hetaha prava, ale ciarpimo ŭsio, kab nia spryčynić jakoj pierapony Chrystùsavaj Evanelii.

13. Ciž nia viedajecie, što śviatàračyja iz śviatyni žyviacca, a pry autary słùžačyja z autarà častku majuć?

14. Hetak i Hospad zahadaŭ tym, što Evaneliju abviaščajuć, z Evanelii i žyć.

15. Ale ja ničoha nie vykarystvaŭ z hetaha j napisaŭ voś heta nie natoje, kab tak sa mnoju było; mnie bo lahčej umierci, čym kab chto udaremniŭ słavu maju.

16. Bo abviaščannie Evanelii nia jość mnie pryčynaj słavy, kali heta źjaŭlajecca nieabchodnaściu : hora mnie, jak Evanelii nie prapavied-vaŭby ;

17. kali rablu heta ŭłasnavolna, maju naharodu ; kaliž niedabravolna, — vykonvaju tolki umoŭlenaje paručennie.

18. Dyk za štož tady mnie naharoda? Za toje, što abviaščajučy Evaneliju, padajù dabravieść ab Chrystusie darmà, nia vykarystvajučy prava majho ŭ Evanelii.

19. Budučy ad usich volnym, ja staŭsia słuhoju ŭsim, kab prydbać ich bolej :

20. dla Judejeŭ ja staŭsia jak Judej, kab zdabyć ich ; dla tych, što pad zakonam, ja byŭ moŭ padzakonny — choć pad zakonam nia byŭ — kab pryjadnàć padzakonnych ;

21. dla tych, što byli biez zakonu — jak biezzakonny, (choć nia byŭ biaz Božaha Zakonu, ale ŭ Zakonie Chrystusa), kab pryciahnuć tych biezzakonnych.

22. Dla nièmačnych ja byŭ moŭ nièmačny, kab zdabyć i nièmačnych. Dla ŭsich ja staŭsia ŭsim, kab usich zbavić.

23. A ŭsio heta rablu dla Evanelii, kab stacca jejnym udzièjnikam.

24. Ciž nia vièdajecie, što biahùčyja na pierahonkach to ŭsie biahuć, ale naharodu dastaje adzin? Dyk biažecież tak, kab dastać.

25. A kažny zmahar ad usiaho paŭstrymoŭvajecca : jany, kab zdabyć vianiec nikčomy, a my — niètły.

26. Tamu voś ja j biahu nie jak navòślep, viadu kułačny boj nie jak kuksajučy tolki pavietra,

27. ale ŭtamoŭvaju dy ŭpasłušniaju cieła majo, kab navučajučy druhich, sam nia staŭsia zhàńbienym.

RAZDZIEŁ 10.

1. Nia choču, braty, pakinuć vas u niaviedanni, što baćki vašy byli pad chmaraju, dy ŭsie prajšli praz mora ;

2. i ŭsie chryścilisia ŭ Majžešu, ŭ chmary dy ŭ mory ;

3. i ŭsie spažyvali tuju samuju pažyvu duchovuju ;

4. dy ŭsie pili toje samaje pitvò duchoŭnaje, pili bo z duchoŭnaje skały, što jšła za imi, a skałoju byŭ Chrystus.

5. Adnak šmat iź ich nia byli Bohu daŭspadobnymi, tamu j *zaslàli pustyniu* (Lič. 26, 64).

6. Byli heta prykłady ŭ pieraściarohu nam, kab my hetak nie pažadali błahoha, jak pažadali jany ;

7. kab nie rabilisia bałvanachvalcami, jak niekatoryja ź ich, vodle napisanaha : *Zasieŭ narod jeści j pić dy paŭstaŭ hulać* (Vyjś. 32, 6).

8. Nia budziemža j raspustavać, jak niekatoryja ź ich raspustavali, i ŭ vadzin dzień łahło ich dvaccać try tysiačy (Lič. 25, 1-10).

9. Nie spakušajma Chrystusa, jak niekatoryja ź ich spakušali dyj ad hadaŭjà pahinuli (Lič. 21, 6).

10. Ani nie narakajcie, jak niekatoryja ź ich narakali dyj zahinuli z ruki pàhubnika (Lič. 14, 37).

11. Usio heta dziejełasia ź imi dziela prykładu na budučyniu, i napisana dziela pieraściarohi nas, dažyŭšych paŭnaty viakoŭ.

12. Kali, vošža, kamu zdajecca, što jon staić — hladzi, kab nie ŭpaŭ.

13. Vas jašče nie spaścihła spakusa panad siłu ludzkuju ; Boh bo vierny i nie dapuścić spakusy zvyž pieramožnaści vašaj, ale razam z pakusaju daść vam mahatù vytrymać.

14. Tamu-to, najdaražejšyja maje, uciakajcie ad bałvanapakłonstva.

15. Kažu vam heta, jak razumnym ; samy źmiarkujcie, što havaru :

16. kilìch dabrasłaŭlenstva, jaki dabrasłavim, ciž nia jość suspalènniem z Kryvioj Chrystusa? I chleb, jaki łomim, ciž nia jość spałučenniem z Ciełam Chrystusa?

17. Tamu, što adzin chleb, my mnohija stanovim adno cieła, praz toje, što ŭsie my biarom udzieł u vadnym chlebie (*žyviačysia im.*).

18. Hlańcie na Izraela vodle cieła : ciž tyja, što spažyvajuć z achviar, nia jość suspolnikami autarà?

19. Što hetym choču skazać? Ci toje, što bałvanaachviara jość nièčym, abo — što bałvan = bažok toj niejkaja važnaść?

14-22. Jak udziejnictva u Šv. Kamunii Eucharystyčnaj zadziniaje nas z Chrystusam, tak udziejnictva ŭ pahanskich achviarach byłob złukaju z demonami pad vidam bažkoŭ ; tamu niamožna dzialić svaje dušy dvum tak niasumiernym vaładarom.

20. *Nie* ! Ale — toje, što pahanie kali achviaroŭvajuć, dyk *niačyścikam, a nia Bohu achviaroŭvajuć.* A ja nia choču, kab vy byli supolnikami niačyścikaŭ.

21. Nia možacie pić kilichà Ŭsiespadara j kilichà dèmana; nia možacie być udziejnikami stała Ŭsiespadara j stała čortavaha.

22. Ciž budziem hniavić Hospada? Niaŭže my macniejšyja za Jaho?

23. Usio mnie možna, da nia ŭsio karysna; usio mnie možna, ale nia ŭsio buduje.

24. Nichto chaj nia šukaje karyści jaho, ale — bližniaha svajho.

25. Ješcie ŭsio, što ŭ miaśnicu prychodzić, biaź lišniaha raspytvannia dziela sumlennia;

26. Božaja bo ziamla i ŭsio, što jaje napaŭ niaje (Ps. 23, 1).

27. Kali chto ź niaviernych zaprašaje vas i vy schočacie pajści, dyk jèšcie ŭsio, što padaduć vam, nia vypytvajučy dla supakoju sumlennia.

23-30. Karyntyjcy pastavili Apostału Paŭlu dva pytanni: ci možna spažyvać miasa z achviar pahanskich i ci možna udziejničać u paślaachviarnych bankietach? Vyjaśniŭšy spravu pieršuju (R.8), Apostał daje ŭ śviatle Eucharystyi definityŭny adkaz na druhoje pytannie, što chryścijanam zabaraniajecca udziejničać u pahanskich pačostkach; zatoje na pryvatnych vizytach u pahanaŭ možna ješci, chibab specyjalna zaznačali hościu, što jaho chočuć miasam achviarnym častavać, tady dziela sumlennia pavinien ustrymacca.

28. Ale, jak chto skaža vam: «Heta było achviaroŭvana bažkom», nia jèšcie — z uvahi na taho, chto pieraściaroh vas dy dziela supakoju sumlennia;

29. pra sumlennie kažu nie tvajo, ale druhoha; čamu bo čužoje sumlennie miełab sudzić maju svabodu?

30. Kali ja z padziakaju spažyvaju, to čamub mianie hańbavać za toje, za što dziakuju?

31. Dyk ci jaściè, ci pjaciè, ci što inšaje robicie, ŭsio na chvału Božuju rabiècie.

32. Nia budźcie pryčynaju zhoršannia ni Judejam, ni pahanam, ni Božaj Eklezii;

33. jak i ja dahadžaju ŭsim u-va ŭsim, nia šukajučy dla siabie karyści, ale dla mnohich, kab byli zbaŭlonymi.

RAZDZIEŁ 11.

1. Budźcie paśladoŭnikami maimi, jak ja Chrystusavy.

2. Chvalu vas, braty, što ŭsio majo pamiatajecie dy trymajeciesia maich pavučenniaŭ tak, jak pieradaŭ ja vam.

2-12. Jak na Uschodzie, tak i ŭ Hrekaŭ nia ŭchodziła žančynie pakazvacca ŭ publičnym tavaryśèvie ź nienakrytaju hałavoju. Nakryćcio hałavy było znakam jejnaj paduładnaści mužu. Voś i Apostał, nia chvalačy pierajmannia łohkadumnych navinak

3. I choču, kab vy viedali, što kažnamu mužčynie hałava Chrystus, a žančynie hałava mužčyna, Chrystusu-ž hałava Boh.

4. Kažny mužčyna, što molicca, abo prarakuje z nakrytaju hałavoju, hańbić svaju hałavu.

5. A kažnaja žančyna, što molicca ź nienakrytaju hałavoju, hańbić svaju hałavu; heta bo toje samaje, jakby jana była abholenaja;

6. bo kali žančyna nie nakryvaje hałavy, dyk niachaj stryžecca; a kali joj soramna stryhčysia, ci halicca, chaj nakryvajecca.

7. Mužčynie nia śled nakryvać hałavu, jon bo vobraz i słava Boha, a žančyna — słava mužčyny;

8. bo nia mužčyna ad žančyny, ale žančyna ad mužčyny;

9. i nia mužčyna stvorany dla žančyny, a žančyna dla mužčyny.

ad śvietu, zabaraniaje zaniachajvać dobryja staryja abyčai, da jakich naležaŭ miž inšym i vyšuspomnieny žanočy, jaki u chryścijanśćvie dyk mieŭ jašče hłybiejšaje značennie, što nia supiarečyła roŭnaści žančyny z mužčynam u čałaviečaj dasstojnaści dy pravoch. Čamu ŭ (10v) havorycca dziela Aniołaŭ? Tamu, što Anioły achovy danaj śviatyni j hminy chryścijanskaje ciešacca iz skromnaści zybranych žančyn, a smuciacca modaj niaprystojnaj. U praroka Izaja (6,2) čytajem, što *Serafімy zakryvajuć tvar svoj, stojačy pierad Božym tronam.*

10. Tamu-to žančyna j pavinna mieć na hałavie znak paduładnaści, dziela Aniołaŭ.

11. Adnak u Bohu ni mužčyna biez žančyny, ni žančyna biez mužčyny;

12. bo jak žančyna z mužčyny, tak mužčyna praz žančynu; a ŭsio — ad Boha.

13. Padumajcie samy: ciž prystoić žančynie malicca Bohu ź nienakrytaj hałavoju?

14. Ciž sama natura nia vučyć vas, što kali mužčyna zapuskaje vałasy, dyk brydka jamu;

15. a jak žančyna zapuskaje doŭhija vałasy, dyk dla jaje heta čeść, joj bo vałasy na prykryćcio danyja.

16. A kalib chto mieŭ achvotu spračacca, to my nia majem hetaha zvyčaju, ani takža Božaja Eklezija.

17. Robiačy vam hetyja zauvahi, ja nie mahu pachvalić vas zatoje, što źbirajeciesia nie na lepšaje, ale na horšaje.

18. Pieradusim bo — čuju — što jak zychodziciesia ŭ nabožni, paŭstaje miž vami razład, i hetamu krychu vieru;

14. Brydka mužčynie ź lišnie daŭhimi vałasami, bo heta abaznačaje, što zdalikacieŭ.

20-21. Pieršyja chryścijanie ładzili eucharystyčnyja zybranni ŭ viačerniuju poru na padobu Apošniaj Viačery Zbaviciela, abydna łučylisia razam z tak zvanaju *àgape* = viačeraju miłaści dla biednych. Da Apostała adnak dajšli słuchi, što zybranni hetyja ŭ Ka-

19. bo musiać być rožnadumstvy, kab vyjavilisia miž vami vyprabavanyja.

20. Vašy schodziny nia jość užo spažyvanniem Viačery Usíespadaravaj ;

21. kažny bo chapajecca naŭpierad spažyć svaju viačeru j adzin byvaje hałodny, a druhi padpiły.

22. Ciž nia màjecie damoŭ, kab jeści j pić? Ci mo hańbić chočacie Božuju ekleziju dy ŭpakorvać tych, jakija ničoha nia majuć? Što skazać vam? Chvalić vas? Za heta nie pachvalu.

23. Ja bo ad *Samaha* Usiespadara pryniaŭ dy toje j vam pieradaŭ, što : *Usiespadar Jezus taje nočy, ŭ jakoj byŭ vydany, ŭziaŭ chleb,*

24. *i addaŭšy padziaku, pałamaŭ i skazaŭ : Pryjmiecie i ješcie, heta jość Cieła majo, što za vas dajecca ; heta rabiecie na maju pamiatku* » (Mt. 26, 26 ; Mk. 14, 22 ; Łk. 22, 19).

ryncie nie prachtykujucca z chryścijanskaj bohabojaźziu i ŭ duchu surjoznaha mižsobnaha abyćcia ŭsich udziejničajučych u vialikaj tajnicy lubaści ; što bahaciejšyja adasabniajucca, lepš častujučysia, zabyvajučysia dzialicca ź biadniejšymi hałodnymi ; što hetkija pačastunki vykryŭlajuć vysokuju dametnaść zybranniaŭ dy narušajuć duchoŭnuju pavahu, zusiarèdžannie, hodna prystupajučych da Śv. Tajnicy Chrystusa. Treba viedać, što tady jašče nia vymahałasia prystupać da Kamunii Śv. naščа.

23-25. U hetych vieršach padajecca formuła (hetak zv : *forma Paolina*) Eucharystyčnaj Kansekracyi Sakramantalna-Imšalnaj ; jana ŭ sàmasnaj asnovie svajoj nia rožnicca ad zacytavanych tut evaneličnych, choć etymolohična paru słavami krychu karaciejšaja.

25. *Takža i kilìch pa viačery, kažučy* : « *Hety kilìch jość novy zapaviet u majoj Kryvi .Heta rabiecie kažny raz, jak budziecie pić na maju pamiatku* ».

26. Bo kažny raz jak jèścimiecie chleb hety j pìcimiecie kilìch, śmierć Usiespadara źviaščać budziecie, pakul Sam pryjdzie.

27. Chto, vośža, spažyvaŭby hety chleb, ci piŭby Usiespadaravy kilìch niahodna, budzie vinavaty za Cieła Usiespadara i Kroŭ.

28. Dyk chajža daśledvaje siabie samoha čałaviek i hetak jeść z chleba taho dy pje z kilichà taho.

29. Chto bo jeść i pje niahodna, asud sabie jeść i pje, nie razrožnivajučy Cieła Hospada.

25. *na maju pamiatku* = na češć maje muki j śmierci...

26. *pakul Sam pryjdzie* = na Apošni Sud...

27. Pavučènnie ab adkaznaści prystupajučych da Śv. Kamunii niahodna màje ŭ sabie try važnyja praŭdy : 1) U Najśv. Sakramancie (Eucharystyi), pad vyhladam chleba i vina istavietna i rečaisna źmiaščajucca samaje žyvoje Cieła i Kroŭ Zbaviciela ; 2) jak hodna, tak i niahodna prystupajučyja da Kamunii vierniki pryjmajuć isnaje Cieła Chrystusa i Kroŭ, choć vyniki hetaha aktu i nieadzinakavyja dla tych i druhich, bo niahodna pryjmajučyja, vodle słoŭ Apostała (29) *asud sabie jaduć i pjuć*; 3) chto spažyvaŭby (jeŭby) hety chleb, ci piŭby Zbavicielevy kilìch, — vynikaje, što Jezus Chrystus adzinakava pad pastàciami abiedźvimi (vyhladam) prabyvaje nieraździelna jak Boh-Čałaviek ; z hetana i vynikła u katalikoŭ prachtyka pryjmać Kam. pad adnoj pastaciaj.

30. Oś tamu šmat u vas kvołych i chvorych dy nia mała i ŭmiraje.

31. A kab my samy siabie sudzili, dyk nia bylib sudžanyja.

32. I kali Hospad sudzić nas, Jon tym papraŭlaje nas, kab nia byli razam iz śvietam zasudžanymi.

33. Tamu voś, braty maje, kali źbirajeciesia jeści, čakajcie adzin druhoha;

34. kali-ž chto hałodny, niachaj jeść doma, kab źbiracca vam nie na zasud.

Inšyja spravy załadžu, jak prydu.

RAZDZIEŁ 12.

1. Nia choču, braty, zaniachaić vas u niaśviedamaści ab duchoŭnych *darach*.

2. Vy-ž znajecie, što jak byli pahanami, dyk ciahnuła vas niasutrymna da niėmych bažkoŭ;

30. ... *šmat chvorych dy nia mała i umiraje* — z Božaje kary za niahodnaje prystupannie da Najśv. Euchar. — kary cudoŭnaje, byvałaje u historyi.

1. Za Apostalskich časaŭ Duch Śv. davaŭ niekatorym vieručym dzieła eklezijalnaha ŭzhadavannia i pryjadnànnia niavieručych nadzvyčajnyja dàry łaski t. zv. *charyzmaty*, jakich nia treba utojesamlàć z łaskaj uśviàčvajučaj. U svajoj turbotnaści ab dabramysnaści j bohabojazi Apostał pavučaje Karyntyjcaŭ ab metach dy zasiàhu hetkich dàraŭ.

Pieršaj prykmietaj praŭdzivaha takoha daru jość vyznavannie vučennia Chrystusa.

3. voś-ža viedajcie: nichto, pramaŭlajučy ŭ Duchu Božym nia vyskaža anàtemy (vyklàćcia) na Jezusa; i tolki toj, chto jość pad upływam Ducha Sviatoha kaža: « Usiespadar Jezus ».

4. Dary łaski — rožnyja, ale Duch toj samy;

5. i jość rožnicy ŭ pasłuhavanni, a Usiespadar (Hospad) toj samy;

6. dy jość rožnicy i ŭ dziejnaści, ale Boh toj samy, jaki dzieje ŭsio ŭ-va ŭsich.

7. Kažnamu dajecca vyjaŭlennie Ducha na karyść:

8. adnamu dajecca praz Ducha słova mudraści, druhomu słova viedy vodle tahož Ducha;

9. inšamu viera ŭ tym-ža Duchu, a jšče inšamu dar azdaraŭlànnia ŭ tym adzinym Duchu;

10. adnamu dar cudadziejstva, a druhomu praroctva, inšamu raspaznavannie duchaŭ, inšamu jazykaviedztva, abo ŭmiełaść tłumačennia movaŭ.

4-5. Rožnyja byvajuć dary, jak rožnyja zadanni eklezijalnyja (apostolat, biskupstva, śviatarstva, dyjakanat itp.), ale ŭsie pachodziać ad adnaho Boha. Vyličaje Apostał 9, ab inšych-ža spaminaje ŭ Liście da Rymlan (12, 6)

8. *Mudrasc np.* = dar vyjaśniannia najhłybiejšych tajnic viery jak np. Sv. Trojcy, Uciełaŭlennia... *Vieda* = dar vykładannia Božych praŭdaŭ pry pomačy vysnavaŭ i dovadaŭ, supastaŭlenniaŭ i prykładaŭ.

9. *Dar viery* = tak žyvoje viery, što dziejeła cudy. *Azdaraulannia* = dar lačennia nieulačalnych chvarobaŭ cieła. *Praroctva* = dar pradviaščannia budučyni itd.

11. A ŭsio heta dakonyvaje adzin i toj samy Duch, samachoć nadzialajučy kažnaha paasobna.

12. Tak jak cieła jość adno, a častak (čelesaŭ) maje šmat i ŭsie jany, choć ich šmat, stanoviać adno cieła, — hetak i Chrystus.

13. Usie bo my achryščany adnym Ducham u vadno cieła, ci-to Judejcy, ci Hreki, niavolniki ci volnyja, i ŭsie adnym Ducham pierapojeny.

14. Bo i cieła nia jość adnoj častkaj (čelesam), ale mnohimi.

15. Kalib tak skazała nahà : « Jaž nia ruka i tamu da cieła nie naležu », dyk ciž praz heta i nie naležyć?

16. I kalib vucha skazała : « Ja nia voka, dyk da cieła nie naležu », dyk niaŭžo praz heta j nie naležyć?

17. Kalib usio cieła było vokam, dyk dzie słuch? Abo kalib usio było słuch, dyk dziež tady niuch?

18. Alež Boh raźmiarkavaŭ čelesy — kažnaha ź ich — u ciele, jak Sam chacieŭ.

12-31. Apostał prosta henijalnym paraŭnanniem daje paniaćcie uładžannia Eklezii, paraŭnoŭvajučy składovyja elementy jejnaje budovy da čaścinaŭ ludzkoha arhanizmu. Jak cieła čałavieka pradstaŭlaje saboju šmatčastkavaje adzianstva, hetak i Eklezija, *jość adna* iz mnohich častak. I jak častki ciełu ŭsie patrebnyja, kažna pasvojmu i to dla ŭsiaho cieła dy dla ŭzajemapomačy, i ŭsie służbaju svajoju paduładny daskanalnaj harmonii ŭsiaho cieła žyvoha, hetak u Ekleziji, ciele Chrystusa, ŭsie vierniki vykonvajuć kažny svajo asobnaje zadannie, tvorać supolna žyvatvornym Ducham Sviatym harmanijnuju całaść. Zaŭsiodnaja administracyja, navu-

19. I kalib usio było adnym čelesam, dyk dzie tady cieła?

20. Ciapier-ža čelesaŭ šmat, a cieła adno.

21. Nia moža skazać voka rucce : « Ty niepatrebnaja mnie » ; abo hałava — naham : « Vy niepatrebnyja mnie ».

22. Bo-ž častki cieła, što zdajucca słabiejšymi, šmat patrabniejšyja,

23. i jakija ŭvažajem mienš pačesnymi ŭ ciele, tym-bolšaj abdzialajem daładnaściu, a z tym-bolšaj prystojnaściu achoŭvajem tyja, što ŭchodziać u nas za niaprystojnyja,

24. prystojnyja bo hetaha nie patrabujuć : Boh tak raźmiarkavaŭ cieła, što prydaŭ bolš uvahi tym častkam, jakim jaje nie chapała,

25. kab nia było razładu ŭ ciele, ale kab usie častki adnolkava adna ab druhoj rupilisia.

26. I jak ciarpić adna čaścina, ciarpiàć ź joju ŭsie čaściny, a kali usłaŭlajecca adna častka, radujucca ź joju ŭsie častki.

27. Vy-ž — cieła Chrystusa, a paasobna — čaściny (čelesy).

čalnaja j pastyrskaja ŭłada ŭ Eklezii danaja ad Zbaviciela Apostałam pad abadziniajučym ich vierchavodztvam Sv. Piatra Ap. (Mt. 28, 18-20). Charyzmy Ducha Sv. joj piarečyć nia mohuć ; natchniennie Sv. D. nia supiarečnaje ustanovam Chrystusa, bo Duch Sv. jość Ducham Chrystusa (Gal. 4, 1) ; a ŭsiaki duch, što nia pryznaje Chrysta, ale *anatemu vyskazvaje* (3), nia jość ad Boha, dy ŭsiakija nadpryrodnyja źjavy, idučyja ŭ razrez eklezijalnaj Herarchii, — nia jość ad Boha.

24. . . . *prydau bols uvahi* = ŭ sensie turbotnaj pašany.

*

28. I adnych pastaviŭ Boh u Eklezii : papieršaje Apostałaŭ, pa-druhoje Prarokaŭ, patreciaje Vučycialoŭ ; dalej—siły cudadziejnyja, azdaraŭlalnyja, dapamožnyja, haspadarnyja, movaviednyja.

29. A ciž usie Apostałami? Ci ŭsie Prarokami? Ci ŭsie Vučycielami?

30. Ci ŭsie majuć dar cudadziejski? Ci dar azdaraŭlannia? Ci ŭsie movaviedami? Ci ŭsie tłumačami?

31. Dabivajciesia vyšejšych daraŭ, a ja pakažu vam šlach najvyšejšy.

RAZDIEŁ 13.

1. Choćby ja havaryŭ movami ludziej, ci àniełaŭ, a lubaścib nia mieŭ, to ja — miedź brynčàčaja, abo cymbał dzynki.

2. Choćby ja mieŭ dar prarakavannia dy znaŭ usie tajnicy i ŭsiakuju viedu j mieŭ poŭnuju vieru tak što j hory pieranosiŭby, a lubaścib nia mieŭ — ja byŭby ničohaść.

3. I choćby razdaŭ na pažyvu biednym usiu svaju màjemaść dy vydaŭ cieła majo tak

1-3. Uvieś raździeł heta natchnionaja pachvała lubaści da Boha i bližniaha. Usie dary i słužlivaść pierad Boham buduć biezvartasnymi, kali ich nia budzić dy naskroź nie pranikaje ŭsieŭładnaja lubaść.

Movami... àniełaŭ = movami niezrazumiełymi dla ludziej, a słužačymi tolki ducham ščcyrym dla ŭsabiešnich dumak.

Cymbał dzynki = jaki źviàkaje, ale biez značennia.

2. *Ničohaść* = biezvartasnaść u sensie zasłuhi pierad Boham.

što až hareŭby, a lubaścib nia mieŭ, ničoha mnie heta nie pamoža.

4. Lubaść doŭhaciarplivaja, łaskavaja ; lubaść niezaviślivaja, pàkaści nia robić, nia čvanicca ;

5. nia bujanić, svajho nia šukaje, złości nie spahaniàje, błahoha nie pamyšlaje ;

6. nie radujecca z kryŭdy, a suciašajecca praŭdaju ;

7. usio ścièrpić, usiamu vieryć, usiaho spadziajecca, ŭsio pieratryvaje.

8. Lubaść nikoli nia čèźnie, choć i praroctvy zaniknuć, movy zamoŭknuć dy vieda zaniapàdzie.

9. Bo my častkova paznajom dy častkova j prarakujem ;

10. kali-ž nadydzie daskanałnaje, miniè častkovaje.

11. Jak byŭ ja dziciem, dyk havaryŭ padziciačamu, dumaŭ pa-dziciačamu, miarkavaŭ pa-dziciačamu, a jak zmužeŭ, dyk vyžyŭsia ź dziciačaha.

12. Ciapier my bačym jak u *mutłym* lustry, nauhad, a tady — tvaram u tvar; ciapier ja paz-

4. *Nia čvanicca* = nia pyšnicca.

7. *Usiamu vierys* = nie zapadozryvaje lišnie kažnaha.

8-11. *Movy zamoŭknuć* = dary havaryć movami.

12. Niabiesnaje to my bačym u hetym žyćci, jak u pamutniełym lustry (daŭniej lusterki nia byli hetkija daskanalnyja, jak siannia, ich bo rabili iz šlifavanaha, žuchła adlustroŭvajučaha, kamienia, tak što časami trè było dahadvacca, što jany pakazvajuć) ; *tvàram u tvar* = vielmi jasna, prazorna.

naju častkova, a tady paznàju tak, jak i sam ja paznàny.

13. Ciapier-ža zastajecca viera, nadzieja i lubaść : hetyja try, ale najbolšaja ź ich lubaść.

RAZDZIEŁ 14.

1. Siahajcie pa lubaść, dabivajciesia duchovych daraŭ, asablivaž — kab prarakavać.

2. Bo chto havoryć movaju *niaznanaju*, to nia ludziam havoryć, a Bohu, nichto bo *jaho* nie razumieje : jon havoryć ducham tajomnaje.

3. A chto prarakuje, toj havoryć ludziam na pavučennie, napamin, ci paciašennie.

4. Chto movami havoryć, toj sam siabie pavučaje, a chto prarakuje, toj Ekleziju Božu buduje.

5. Choču vośža, kab havaryli sabie j movami, lepš adnak, kab prarakavali, bolšy bo toj,

Častkova paznajom... pa-dziciačamu = i prarakavanni, h. zn. vyjaśnianni tajnicaŭ viery, i vieda tolki častkava pryadkryvajuć rečaisnaść = praŭdu, vobrazna, jak jaje ŭjaŭlali sabie praroki, i jana abiespatrèbicca, jak pryjdzie paŭnatà paznannia ; a lubaść dyk z natury svaje nia jość častkovaj, ale cèłasnaj i tamu pieražyviè ludzkuju viedu j tryvacimie viečna.

1-2. *Duchovych daraŭ* = daraŭ Ducha Śviatoha... *prarakavać* = prapaviedvać tajnicy, praŭdy viery. Karyntcy svaju *glossolaliju*, ci jakby misternaść niejkuju pramaŭlannia roznymi niaznanymi jazykami, stavili vyšej za prarakavannie. tamu Apostał akcentuje vyšejšaść prarakavannia, h. zn : talentny dar vykładannia tajnicaŭ viery.

4. Dzie havorycca *movami-movaju* — treba zaŭsiody razumieć *nieznanymi movami*...

chto prarakuje za taho, chto havora movami, chiba što jon prytym i pajaśniaŭby, kab eklezija pavučennie mieła.

6. A ciapier, braty, kalib ja pryjšoŭ da vas i zahavaryŭ movami, jakujuž pryniosby vam karyść, kalib nie pajaśniŭ abo abjaŭlenniem, abo ŭmiełaściu, abo praroctvam, ci navukaju ?

7. Bo-ž hetak sama jano i z biazdušnymi rečami, što dajuć hołas : ci-to žalejka, ci huśli : kali nia vydajuć iz siabie vyraznaści tonaŭ, dyk jak raspaznać što hrajecca na žalejcy, ci huślach?

8. I kalib surma *bajavaja* vydavała huk nieŭpapàd, chto pačaŭby rychtavacca da boju?

9. Hetak i vy, kali pramaŭlajecie słavami niauciamnymi, dyk jak paznajuć, što vy havorycie? Na viecier havaryć budziecie.

10. Hetulki ŭsialakich movaŭ na śviecie, a nivodnaje — biaz słoŭ ;

11. ale, jak ja nie razumieju značennia słoŭ, dyk budu čužyncam dla taho, chto havoryć, a jon budzie čužyncam dla mianie.

12. Tak vós i vy, kali dbałyja ab dary duchovyja, dyk abahačajciesia imi na zbudavannie Eklezii.

6. Z hetaha vieršu pakazvajecca, što u tekscie, jak np. u v.2, hutarka nie ab movach liturhičnych, jakich užyvaje Eklezija Sv.

7. *Biazdušnymi* = niažyvymi.

8. *Surma baj...* = trubà.

Žalejka=u tekscie łac. *flet* ; *huśli* = u tekście łac. *citra*.

9-10. *Słavami niauciamnymi* = ciažkimi da zrazumiennia ; *siova* tut užyta naahuł u sensie *znaku* hukavoha, ci piśmovaha, movy.

12. *Na zbudavannie* = na duchova-idejnaje ŭzhadavannie Eklezii, a nie dla pustachvalstva.

13. Dziela hetaha chto havoryć *niaviedamaj* movaj, chaj molicca, kab umieŭ pajaśnić.

14. Bo kali malusia nieznajomaj movaj, dyk choć duch moj i molicca, rozum astajecca biez pažyvy.

15. Tady štož — budu malicca ducham, budu malicca j rozumam; piajàcimu ducham, piajàcimu j rozumam.

16. Inakš bo: kali bahasłavicimieš ducham, to jak prysutny prastaludzin, niaviedajučy što ty havoryš, skaža tabie «Amen» na tvajo bahasłaŭlenstva?

17. Ty choraša dziakuješ, ale druhomu heta nie ŭ navuku.

18. Ja-to dziakuju Bohu majmu, što havaru movami bolej za ŭsich vas;

19. ale ŭ nabožni ja volu skazać pjać słoŭ svaim rozumam, kab pavučyć i druhich, čym dziesiać tysiač słoŭ movaj *niezrazumiełaj*.

20. Braty, nia budźcie dzieci razumienniem, na błahoje to budźcie nièzmyślu, a rozumam budźcie daśpiełyja.

13. *Niaviedamaj* = padkreślena tut kursyvam tamu, što hetaha prymietnika niama ŭ aryhinalnym tekście, i kab lepš dadumniej i daładniej vyhladaŭ pierakład, umoŭnym kursyvam dadadziena. Hetkaja prachtyka viadziecca i ŭ inšych miescach našaha pierakładu.

Chaj molicca = skazana nie ab malitvach publičnych, u nabožni, ale pryvatnyck padčas nabaženstvaŭ u niaviedamaj movie, moža dumkaju tołki, nastrojem, biaz słoŭ... Paval vošža nia vystupaje tut proci zvyčaju Eklezii, jakaja ŭ Liturhii molicca ŭ movie nia ŭsim znanaj ale tłumačanaj u malitaŭnikach.

20-22. *Na błahoje budźcie nièzmyślu* = budźcie prostymi, niaŭmiejučymi hrašyć.

21. U Zakonie napisana: *Čužymi movami dy čužymi vusnami havarycimu narodu hetamu, ale j tak nie pasłuchajuć* Mianie — kaža Hospad. (Iz. 28, 11-12).

22. Tak što — movy jość znakam nie dla vieručych, ale dla niavieručych; praroctvy-ž nie dla niavieručych, ale dla vieručych.

23. Kali vošža zyjdziecca razam usia Eklezija dy stanuć havaryć roznymi movami, a ŭvojduć jakije niaviedajučyja, ci niavierniki, dyk ciž nia skažuć, što vy źbilisia z hłuzdu?

24. A voś kali ŭsie prarakujuć i ŭvojdzie jaki niaviernik, ci nieaśviadomleny, dyk usie pačnuć jaho prakonyvać, ci uhavorvać.

25. vyjaŭlajučy sukrytaść serca jahonaha, i jon nicam paŭsy, pakłonicca Bohu dy pryznàje, što Boh sapraŭdy jość miž vami.

26. Tady štož, braty, — jak zyjchodziciesia, kažny z vas unosić abo psalm, abo dar navučannia, abjaŭlennia, movaŭ, tłumačennia: ŭsio heta chaj budzie na zbudavannie.

Zahnievany Hospad na Izraela za supraciŭlennie dy hublannie viery na čužynie ŭ niavoli Assyryjskaj daje praz praroka Izaja napamin: *čužymi* u tekscie łac. *inšymi*) *jazykami havarycimu narodu hetamu*... Izraelcy bo nie chacieli słuchać prarokaŭ u rodnaj movie; za heta pryjšoŭ na ich sud Božy z vusnaŭ čužynskich. Što inšaje, kali na čužoj, internacyjanalnaj łacinskaj, movie źviartajecca da narodaŭ Katalickaja Eklezija, kab lepš utrymać adzinavierstva i zhodlivaje sužyćcio miž viernymi (dyj niaviernymi), ale ŭnutry kažnaha narodu utrymoŭvaje navučannie u rodnaj movie; vypadki čužamoŭstva uvažajucca za nienarmalnyja, vymušanyja časova niauchilnymi trudnaściami.

27. Kali chto havoryć *nieznajomaj* movaj, dyk havarècie čarodna pa-dvuch, najbolš pa-troch ; adzin-ža chaj pajaśniaje.

28. A kalib nia było pierakładčyka, dyk chaj maŭčyć u nabožni, a sabie j Bohu havoryć.

29. I praroki chaj havorać pa-dvuch, ci troch, rešta — chaj razvažajuć.

30. A jak kamu z siadziàčych byłob što ab-jaŭlena, pieršy chaj maŭčyć.

31. Bo ŭsie možacie prarakavać paadzinočna, kab usie pavučalisia dy ŭsie paciašalisia.

32. Siły-ž praročaha ducha paduładnyja pra-rokam,

33. Boh bo nia *jość Boham* razładździa, ale supakoju. Jak i pa ŭsich nabožniach u śviatych vuču —

34. žančyny, chaj u nabožni maŭčać, im bo nie dazvolena havaryć, ale paduładnymi być, jak i Zakon zahadvaje (Być. 3,16).

35. Kali-ž chočuć navučycca čaho, niachaj pytajucca doma svaich mužoŭ ; bo nia ŭchodzić kabiecinie ŭ nabožni hutaryć.

36. Ci-ž ad vas vyjšła Božaje słova? Abo ci da vas adnych dajšło?

37. Jak kamu zdajecca, što jon prarok, abo maje niejki dar duchovy, dyk chaj viedaje, što ŭsio hetaje, ab čym pišu vam, jość zahàdam Božym.

33. *U śviatych vuču* = chryścijan, jakich nazyvana tady he-tak, dziela sakramantaŭ pryniatych dy śviatych imknienniaŭ.

38. Chtob hetaha nia pryznaŭ, toj sam nia budzie pryznany.

39. Hetak voś, braty, starajciesia prarakavać dyj nie zabaraniajcie havaryć movami.

40. Ale ŭsio niachaj dziejecca dastojna i da-ładna.

RAZDZIEŁ 15.

1. Prypaminaju vam, braty, Evaneliju, što ja viaściŭ vam, jakuju vy j pryniali dy ŭ jakoj i staicie ;

2. katoraj i zbàviciesia, kali zachavàjecie jaje takoju, jakuju viasciŭ ja vam, kali tolki nie nadarmà uvieryli.

3. Bo pierš usiaho ja pierakazaŭ vam toje, što i sam pryniaŭ byŭ : što Chrystus umior za našyja hrachi pavodle Pisannia,

4. i što Jon byŭ pachavany dy treciaha dnia zhrobuŭstaŭ pavodle Pisannia,

5. dy što źjaviŭsia Kefasu i dvanaccaciòm.

1. *Staicie* = tryvajecie.
5. *Dvanaccaciom* = Pavał nazyvaje ahulny lik Apostałaŭ, choć pad tuju poru ich było adzinaccać. *Kifa* = Skała, Piotr. « Chrystus źjaviŭsia nia ŭsim razam dy nia mnohim spačatku, a pierš za ŭsio adnamu tolki, vierchavodu viarniejšamu ad usich... Chto pieršy vyznaŭ Jaho Chrystusam, toj spraviedliva udastoiŭsia pieršy bačyć i zhrobuŭstannie Jaho » (Sv. J. Chriz., Hutarka 38 na I list da Karnt.).

6. Potym vidzieli Jaho bolej, čym piaćsot asob razam, ź jakich balšynia j dahètul žyvuć, niekatoryjaž paŭmirali.

7. Paśla źjaviŭsia Jakubu dyj usim Apostałam.

8. Naapošku-ž pa ŭsich, jak jakomu niedanosku, źjaviŭsia i mnie ;

9. ja bo najmienšy z Apostałaŭ, ja nie dastojny nazyvacca Apostałam bo praśledavaŭ Božuju Ekleziju.

10. Z łaski tolki Božaj ja jość tym, čym jość, i łaska Jaho nia była ŭ-va mnie daremnaju ; bo-ž ja pracavaŭ bolej za ich usich ; dyj nie ja, ale łaska Božaja zy mnoju.

11. Ale ci ja, ci jany, toje samaje prapaviedvajem i vy ŭ toje samaje uvieryli.

12. Kali-ž ab Chrystusie apaviaščajecca, što Jon zhrobuŭstaŭ, dyk jakža mohuć niekatoryja z vas kazać, što niama zhrobuŭstannia umioršych?

13. Kali bo niama zhrobuŭstannia umioršych, dyk i Chrystus nia ŭstaŭ z hrobu ;

7. *Jakubu* małodšamu = bratu Zbaviciela, Bpu Jeruzalimskamu.

8-9. Pomny svajho kališniaha supraciŭlannia Zbavicielu, Apostał havoryć ab sabie z hłybokaj pakoraj, nazyvajučysia *niedanoskam*, (biez pary narodžanym) miarkujučy, što Zbaviciel paklikaŭ jaho tady da apastolstva, kali byŭ jašče niedaśpieły duchova.

12-19. Asprèčvannie zhrobuŭstànnia pamioršych piarečyć Chrystovamu zhrobuŭstanniu. A biaz viery ŭ Chrystova zhrobuŭstannie, niama viery i ŭ adkuplennie, naahuł niama chryścijanstva.

14. a kali nia zhrobuŭstaŭ Chrystus, dyk daremnaje navučannie našaje, daremnaja viera vašaja.

15. I my tady akazalisiab niepraŭdzivymi śvietkami Boha, bo śvietčylib suproć Boha, što jon uskrasiŭ Chrystusa, Jakoha nie ŭskrasiŭ, kali umioršyja nie ŭstajuć z hrobu.

16. Bo-ž kali umioršyja nie ŭstajuć z hrobu, dyk nie ŭstaŭ i Chrystus.

17. A jak nia ŭstaŭ z hrobu Chrystus, dyk daremnaja viera vašaja : vy jašče ŭ hrachoch vašych ;

18. dyj i ŭmioršyja ŭ Chrystusie pahinuli.

19. Kali my tolki ŭ hètym žyćci na Chrystusa spadziajomsia, dyk my najnieščaśliviejšyja z usich ludziej.

20. Ale-ž Chrystus taki zhrobuŭstaŭ — pieršanièc miž pasnuŭšymi.

21. Jak śmierć bo praz čałavieka, hetak i zhrobuŭstannie praz čałavieka.

22. I jak u Adamie ŭsie pamirajuć, hetak u Chrystusie ŭsie ažyvuć ;

23. dy kažny svaim ładam : pieršaniec Chryrtus, potym *tyja što* Chrystusavy, vieručyja ŭ pryjściò Jahonaje.

24. I ŭrešcie — kaniec: kali-to Jon pieradaść Vaładarstva Bohu j Ajcu, zlikvidavaŭšy ŭsiakaje ŭładztva, haspadaravannie j siłamoc ;

24. *Zlikvidavaŭšy ŭładztva*, ŭ łacins. tekscie *evacuaverit*=vyčyścić, faktyčna źniščyć, usiakuju ŭładu, načalstva.

25. Jamu bo naležycca vaładàrennie, *dakul nie pałožyć* usich *vorahaŭ pad nohi svaje*. (Ps. 109,1).

26. Iskarèniena budzie apošniaja nièpryjacielka — śmierć ;

27. ŭsio bo *padnožžam noh Jahonych* ; kali-ž havorycca : *Jamu ŭsio paddanaje*, dyk biassumniŭma — apračа Taho, Katory Jamu ŭsio paduładniŭ.

28. I jak užo ŭsio Jamu budzie paduładniena, tady i sam Syn budzie padłahać Tamu, Jaki ŭsio Jamu paduładniŭ, kab byŭ usio u-va ŭsim.

29. Inakš bo — štož robiać tyje, što pryjmajuć chrost za pamioršych? Kali pamioršyja zusim nie zhrobuštajuć, dyk našto tady chryścicca za ich?

30. Našto i nam u kažnaj chvilinie na niebiaśpieku vystaŭlacca?

31. Ja kažny dzień vystaŭlajusia na śmierć jak praŭdaj jość, što vy, braty, słava maja... ŭ Chrystusie Jezusie, Usiespadaru našym.

32. Kalib ja, paludzku biaručy, chodaŭsia z źviarjom u Efezie, dyk što mnie z taho za karyść,

26. *Iskarèniena... niepryjacielka* = vyniščana apošniaja nièmač.

29. Zdarałasia, kali chto z katechumenaŭ umiraŭ pierad chrostam, dyk druhi chryściŭsia i za jaho, kab zaśvietčyć pierad Eklezijaj, što toj pamior u Chrystovaj viery. Apostał adnak nie pachvalaŭ henaha zvyčaju.

32. *Pa ludzku biaruč* = dla čystaludzkich matyvaŭ pp. pra słavy. Niekatoryja dumajuć, što Apostał byŭ u Efezie vystaŭleny na niebiaśpieku dzikich źviaroŭ ; najpraŭdapadobniej adnak *źviarjom* jon nazyvaje razjàranych ścihačoŭ chryścijanstva.

kali ŭmierłyja nie zhrobuŭstanuć? *Ježma* tady *j pijma, bo-ž uzaŭtra pamrom.*

33. Nia dajcie siabie zvodzić: błahija hutarki psujuć dobryja zvyčai.

34. Aćvierazièciesia naležna dy nie hrašècie; na soram vam kažučy — niekatoryja z vás nia znajuć Boha.

35. Ale mo skaža chto: « Jakža pamioršyja zhrobuŭstanuć? Dy ŭ jakim ciele pryjduć?

36. Niakièmlivyja. Toje što ty sieješ, nie ažyviè, kali pierš nia umrè.

37. I toje, što zasiavaješ, nia jość budučaje cieła, a hołaje zièrnie, naprykład, pšaničnaje, ci jakoje inšaje;

Ježma tady j pijma = adčajniki, dyk u vabliččy niauchilnaj śmierci šukajuć zabyćcià ŭ rožnych nasałodach (Iz. 22,13).

33. « Hora dobrym abyčajam ad błahich hutarak » = hety vierš iz staravietnaj kamedyi Menandra (radz. ŭ 342 da Chr.) staŭsia ledź nia prykazkaj, hładčej kažučy: « Humores mutant mores »...

35-49. Pastaŭlenyja u hetym vieršy pytanni, ź jakimi Apostału davodziłasia časta spatykacca, jon pajaśniaje vielmi prykonvajučym pavučenniem Zbaviciela ab zierniu (Jan 12,24): jak iz małoha zierniaci, satleŭšaha ŭ ziamli, abo pieratvoranaha chimična, vyrostaje pryhožaja kałasistaja raścina, tak i čałaviek ucialeśnieny ŭ hetym žyćci, addaŭšy fizyčna-žyviolnuju cialesnaść ziamli, ustanie ź jaje u ciele aduchoŭlenym pieramiènienym niètłym, što nia hnije. Cieła pieršaha čałavieka Adama było ciełam žyvioliny, tamu j nazvany ŭ Pisanni *dušoju žyvoju* (Być. 2,7) ; a druhi Adam, Chrystus, zhrobuŭstaŭ u ciele aduchoŭlenym, niètłym, i staŭsia načatkam ŭsieahulnaha zhrobuŭstannia ludztvà. Henaje novaje cieła nie padłahàcimie bolu i śmierci, praśvietłaje, jak pramień łohkaje j samaruchomaje, ŭsiopranikajuča-subtelnaje, abo aduchoŭlenaje, *uniabièśnienaje*, kali tak možna usie hetyja prykmiety uahulnić ; tut bo Apostał maje na uviecie zhrobuŭstannie spraviadlivych, zasłužyŭšych na nieba.

38. cieła-ž jamu daje Boh, vodle svaje voli, i-to kažnamu nasienniu svomaje cieła.

39. Nia kažnaje cieła adzinakavaje, ale inakšaje cieła u ludziej, inakšaje u bydlat, a jšče inakšaje u ptactva, abo ryby.

40. Jość i ciełу niabiesnyja, i ciełу ziamnyja, ale inakšaja azdobnaść (vyhlad) niabiesnych, a inakšaja ziamnych.

41. Inakšaja jasnaść sonca, inakšaja miesiaca, a inakša zoraŭ; naviet zorka ad zorki rožnicca jasnaściu.

42. Hetak voś i zhrobuŭstannie ŭmioršych: siejecca, kab satleła, a ŭstaje niètłaje;

43. siejecca ŭ paniženni, a ŭstanie ŭ chvale; siejecca ŭ nièmačy, a paŭstanie ŭ mahuctvie;

44. siejecca cieła žyvioły, a ŭstanie cieła duchovaje; bo kali jość cieła žyviolnaje, dyk jość i duchovaje.

45. Hetak i napisana: *Staŭsia* pieršy *čałaviek* Adam dušoju žyvoju, (Być. 2,7) a apošni Adam — žyćciatvorčym ducham.

46. Ale nia duchovaje pierš, a — žyviolnaje, duchovaje potym.

47. Pieršy *čałaviek iz ziamli*, jon ziamny; a druhi čałaviek — ź nieba.

48. Jaki ziamny, hetkija j ziamnyja; a jaki niebiesny, hetkija j niabiesnyja;

49. jak, vošža, my nasili abraz ziamnoha, hetak nasièm i abraz niabiesnaha.

50. I skažu vam toje, braty, što cieła i kroŭ nia mohuć unaśledzić vaładarstva Božaha, ani tlà nie unaślèdzić niètłaści.

51. Zviaščaju oś tajnicu vam: nia ŭsie my pamrom, ale ŭsie pieramienimsia —

52. adrazu, vòmirh, pry apošniaj trubie: bo zajhraje truba i miartvyja zhrobuŭstanuć niètłymi dy my pieramienimsia.

53. Bo-ž treba hetaj truchlì achinucca ŭ niètlu, i śmiarotnamu hetamu achinucca ŭ nieśmiarotnaść.

54. I jak henaje truchlàvaje pryadzièniecca ŭ niètłaść, a henaje śmiarotnaje adzieniecca ŭ nieśmiarotnaść, tady ździejśnicca napisanaje słova: *Smierć achłyniònaja pieramohaju* (Iz. 25,8).

55. *Dzie tvaja pieramoha, śmierć?* (Oz. 13,14) *Dzie tvajo džała, śmierć?*

56. Džałam śmierci jość hrech, a siłaju hrachu — Zakon.

57. Bohu padziàka, jaki daŭ nam pieramohu praz Usiespadàra našaha Jezusa Chrystusa!

50-54. *Cieła i kroŭ* = čałaviek pochatna=hrešny=płoć, jakuju apahaniŭ hrech, pazbaŭlajučy prava na toje *uniabièniennie*, aščaśliŭlennie viečnaje. Pieramiena ziamnoha cieła ŭ pieratvoranaje — to čakaje ŭsich, ale nia ŭsie adzinakava buduć pieramienienyja...

Nia ŭsie my pamrom = *Pryjścio* bo Sudu i *kaniec* (24) budzie źniačeŭku i zastanie jašče niekatorych žyvymi, jakije momentalna, ŭ vadzin mirh voka, cudoŭna buduć pieraabražany.

56. *Siłaju hrachu — Zakon* = bo Zakon prykazvaje, ci zabaraniaje, mocna, nie daje adnak siły vykanać siabie... (par. Rym. 7, 13).

58. Hetak voś, braty maje miłyja, budźcie ćviorda-stojkimi, u dziele Božym zaŭsiody spaściejlivymi, viedajučy, što mazol vaš nie daremny pierad Boham.

RAZDZIEŁ 16.

1. Datyčna składak, što źbirajecie na śviatych, dyk rabiècie i vy hetak, jak nałàdziŭ ja ŭ Eklezijach Galacyi:

2. Pieršaha dnia ŭ tydni kažny z vas chaj adkładaje ŭ siabie j ščadzić što moža, kab nia źbirać tady, jak sam pryjdu.

3. Kali-ž pryjdu, dyk tych, kaho vybiaraciè, pašlu ź listami, kab adniaśli dar vaš u Jeruzalim.

4. Dy kali vypadzie j mnie pajści, to pojduć zy mnoju.

5. A pryjdu da vas, jak źvizytuju Makedoniju, bo praz Makedoniju jścimu.

6. U vas-ža mo' j zabaŭlusia, abo j pierazimuju, kab vy mianie adviedali, kudy pajdu.

7. Nia choču bo z vami bačycca tolki mimachodam, ale spadziajusia niejki čas pabyć u vas, kali Boh pazvolić.

8. U Efezie to zastanusia až da Piaćdziasiàtnicy;

2. *Pieršaha dnia ŭ tydni* (ci pa šabacie) = heta znača ŭ niadzielu. Ab śviatkavanni taho dnia ŭ pamiać Zhrobuŭstannia hladzi Ap. Dziei 20, 7.

5. *Makedoniju* = hl. Ap. Dz. 16, 9.

8. *Efezie* = hl. Ap. 18,19.

9. vialikija bo j šyrokija mnie tam adčynilisia dźviery dy šmat praciŭnikaŭ.

10. Kaliž pryjdzie da vas Tymatèj, dyk hladziècie, kab pačuvàŭsia u vas biaśpiècnym; jon bo dzièła Božaje robić, jak i ja;

11. niachaj vošža nichto im nia hrèbuje, ale praviadziecie jaho ŭ supakoi, kab pryjšoŭ ka mnie, bo ja z bratami jaho čakaju.

12. A što da brata Apollosa, dyk ja vielmi prasiŭ jaho, kab z bratami pajšoŭ da vas; ale jon nia mieŭ nijakaje achvoty ciapier iści, pryjdzie kali jamu budzie zručnièj.

13. Stojcie ŭ viery badziora, mùžna, vytryvàła.

14. Usio ŭ vas chaj dzièjecca ŭ lùbaści.

15. I prašu vas, braty: vy znajecie siamju Stefanasa, što ličycca pačynalnicaj Achaji dy što jana addałasia na prysłužnaść śviatym;

16. dyk kab i vy byli uvažlivyja k' takim dyj naahuł k kažnamu, chto pamahaje j supracuje z nami.

17. Ja ciešusia pryjściom Stefanasa, Fortunata j Achaika, jany zastupili mnie vašuju adsutnaść;

18. jany supakoili moj duch dyj vaš. Pavažajcie vošža hetakich.

Piaćdziesiatnicy = śviatkavannie pamiatki ahłašennia Prykazanniaŭ na hary Synai (Ap. Dz. 2,1); u Novym Zakonie = Spasłannie Ducha Sviatoha.

12. *Apollos* = I Kor. 3,4 ; 4,6.

19. Vitajuć vas eklezii Azii; ščyry pryviet vam zasyłajuć Akvila i Pryscylla z eklezijaj u ichnim domie, jaki j mianie hościć.

20. Vitaje vas usia bratvà. Zdaroŭcie adzin druhoha śviatym całùnkam.

21. Pryvièt majoju, Pàŭłavaju, rukoju!

22. Chto nia lubić Usiespadàra našaha Jezusa Chrystusa, tamu anatema! Maran Atha!

23. Łaska Usiespadara Jezusa chaj budzie z Vami!

24. I lubaść maja z usimi vami ŭ Chrystusie Jezusie! Amen.

19. *Akvila* i žonka jaho *Pryscylla* = jak pierš u Karyncie, hetak i ŭ Efezie, kudy pierasialilisia, addali svoj dom na zybranni chryścijanskaje hramady, a potym — u Rymie (Rym. 16,3).

22. *Anatema* = praklon. *Maran Atha !* = aramajski voklìk hety, jaki adny tłumačyli « *Idzie Hospad* » na sud i paćvierdžannie hetaha zaklonu), a druhije « *Prydzi Hospad* », było abdynym siarod tadyšnich chryścijan, jak u nas « *Amen* », i vykazvała naprùžanaje čakànnie druhoha pryjścià Zbaviciela i sudu Božaha dla ukarannia praklàtaha.

DRUHI LIST DA KARYNTYJAN SV. PAULA APOSTALA

Kaniečnaja patreba hetaha listu była vyklikana pryniesienymi Apostału sumnymi viestkami z Karyntu ab niavystarčalnaści papiarednich jaho listoŭ tudy. Choć bo značnaja bolšaść tamašnich chryścijan vykazvała praz pasłancà Tita svaju viernaść Apostału i spačućcio z nahody źniavahi ja mu (2Kar. 7, 7-11), to mienšaść padjudžànaja žydachryścijanami jašče dakorliviej na jaho narakała. Apostał pasyłaje Tita z novym listom iz samaabaronaj svajho apostalatu dy zaachvotaj da idejnaje achviarnaści ubohim Niekatoryja daśledniki dadumoŭvajucca (iz naciokaŭ u 2, 3, 7, 8 raźdz.), što pierad hetym, jaki my zaviom Druhim byŭ inšy list, jaki da nas nie dajšoŭ, a źmiaščaŭ u sabie śloznuju horyč serca (2,4).

Autentyčnaść =istavietnaść aŭtara listu, nazyvanaha Druhim, pryznajecca tradycyjaj, jak pa źmiestu i ŭkładzie dumak, tak i ŭràžanniavaj ich sile, dataho, što niekatoryja až prabavali daraŭnoŭvać ich da najlepšych pramovaŭ Demostena (« De corona ») : z raptoŭnaj źmienaj tonu j źmiestu.

Čas miesca napisannia — 57 hod. Vyvodzicca heta ź « Dziejaŭ Apostalskich » (20, 6), dzie skazana, što Apostał Pavał śviatkavaŭ Paschu 58 h.ŭ Filippach, kudy łučyŭ paśla trymiesiačnaha pobytu ŭ Karyncie ; a pierad Karyntam padarožyŭ pa Makedonii, dzie i napisaŭ list (2 Kar. 7, 5 ; 8, 1 ; 9, 2-4).

RAZDZIEŁ 1.

1. Paval z voli Božaje Apostał Jezusa Chrystusa i Tymatej brat — ekłezii Božaj u Karyncie z usimi śviatymi pa ŭsioj Achai.

2. Łaska vam i spakoj ad Boha Ajca našaha i Usiespadara Jezusa Chrystusa.

3. Dabrasłaŭleny Boh i Ajciec Usiespadara našaha Jezusa Chrystusa, Ajciec miłaserdzia i Boh usiakaj patoli,

4. što paciašaje nas u kažnaj žurbie našaj, kab i my mahli horam pryhnoblenych paciašać toju patolaju, jakoju Boh samych nas paciašaje.

5. Bo tak jak bahata ŭ nas ciarpienniaŭ Chrystusa, hetak praz Chrystusa šmat i paciechi.

6. Kali vošža my tužym, dyk dla vašaj paciechi j zbaŭlennia; kali ciešymsia, dyk i dziela vašaha suciašennia i zbaŭlennia, što vam daje siłu ciarpliva znosić tyjaž muki, jakija i my pieražyvajem.

7. Nadzieja naša ab vas mocnaja, bo viedajem, što vy supolniki našyja ŭ smutkach tak, jak i ŭ radaściach budziecie.

1. *Sviatymi* = viernymi chryscijanami. *Achai* = pravin. Hrecyi.

3-7. Boh Ajciec miłaserny jość pomačču, jakoju ščodra abdarvaŭ Apostała ŭ jahonaj pracy j horkich pieražyvanniach, abdarvacimie i ŭsich inšych, što paśviačajucca dla Chrystusa; aby tolki naśledavali Paŭła ciarplivaść i nadziejnaść na Boha ŭ ciažkim hory až da hatoŭnaści udziejničać u mukach Zbaviciela.

8. My bo nia chočam, kab vy, braty, nia viedali ab našaj biadzie, jakaja spatkała nas u Azii; tak praźmiernuju j niepasilnuju mieli my pryhnobu, što až nia miłaje nam było žyćcio.

9. Ale my ŭ sabie samych mieli śmiarotny prysud, kab spadziavacca nie na siabie, a na Boha, jaki ŭskrašaje miartvych;

10. jaki vybaviŭ nas dy vybaŭlaje ad hetulkich niebiaśpiekaŭ; na Jaho spadziajomsia, što i dalej vybaŭlacimie

11. pry dapamozie i vašaj za nas malitvy, kab za dar atrymany dziela prośby mnohich, mnohija za nas i dziakavali.

12. Chvałà bo našaja — heta śvietčannie našaha sumlennia, što ŭ prastacіė i Bohu miłaj ščyraści, nie ŭ cialesnaj mudraści, ale ŭ łascy Božaj pastupali na hetym śviecie, asablivaž u vas.

13. My ničoha j nia pišam vam, jak toje tolki, što vy čytajecie j razumiejecie; dyj, spadziajusia, što j całkom zrazumiejecie,

8-11. Apostał praŭdapadobna maje na dumcy tut padniatu proci jaho buntarskuju intryhu praz adnaho reźbiarà siarebranaj nadoby, Dzimitra, ŭ Efezie. (Hl.Ap.Dz.19, 23-40). *Žyccio nia miłaje* = bieznadziejna horkaje — astavałasia ŭžo tolki nadzieja na zhrobuŭstannie mocaj Božaj, vymalenaj viernymi...

12-14. Abvinavačanniu ŭ niaščyraści Apostał procistavić śvietčannie svajho sumlennia, što panukaje havaryć u prastacie serca prastadušna, biaź nijakaha chitrunstva, jak natchniaje łaska Božaja, a nie miarkavanni j vyrachavanni kryvadušnyja, jakija Apostał nazyvaje «pochatnaj mudraściu».

14. jak častkova ŭžo j zrazumieli nas: što my — vašaja słava, tak jak vy — našaja ŭ dniu Usiespadara našaha Jezusa Chrystusa.

15. I z hetaj spadzievaj mieŭsia ja raniej prybyć da vas, kab druhi raz vy radaść mieli;

16. i ad vas pierajści ŭ Makedoniju dy znoŭ viarnucca k' vam z Makedonii, kab vy praviali mianie ŭ Judeju.

17. Majučy heta ŭ namiery, ciž ja pastupiŭ lohkadumna? Ci što ja zadumlaju, dyk tolki z ludzkich miarkavanniaŭ, kab było ŭ mianie *adnačasna* i « tak » i « nie »?

18. Alež vierny Boh *mnie śvietkaj*, što mova naša da vas nia jość i « tak » i « nie ».

19. Bo Syn Božy Jezus Chrystus, jaki abviaščajecca u vas nami — i mnoju, i Silvanam, i Tymatejem — nia byŭ « tak » i « nie », ale było ŭ Im tolki « tak »;

20. kolki bo jość abiacanniaŭ Božych, usie ŭ Im *stalisia* « tak », tamu praź Jaho i Aman Bohu na chvału ad nas.

21. A toj, katory ućviardžaje nas z vami ŭ Chrystusie j katory daŭ nam pamazannie, jość Boh;

15-24. Praciŭniki Apostała, jaki dziela vielmi tonkaj svajej duchoŭna-pedahohičnaj taktyki, źmianiŭ svoj raniejšy namier prybyćcia u Karynt, prabavali vytykać užo chiślivuju nierašučaść, bieścharaktarnaść. Apostał-ža zastaŭlajecca tut volaju Božaju (15-22), tłumačačy svajo apaźniennie lubaściu da Karyntyjan, ź jakimi imienna nie chacieŭ spatykacca tady, kali musieŭby rabić im horki dakor (23-24), a čakaŭ ichniaj papravy, kab spatkacca ź imi ŭ radaści.

21-22. Mova tut ab sakramencie Kryžmavannia.

22. Jon-ža pałažyŭ na nas piačać svaju dy daŭ zàruku Ducha ŭ sercy našyja.

23. Boha vošža ŭzyvaju na śvietka majoj dušy, što dziela aščady vas ja dahetul nia prychodziŭ u Karynt;

24. nie tamu, jak byccamby my vaładaryčali nad vašaj vieraj, ale my spryjajem vašaj radaści: bo u viery vy stojkija.

RAZDZIEŁ 2.

1. Ja pastanaviŭ sabie nia prychodzić da vas iznoŭ u zasmučenni;

2. bo kali ja zasmučaju vas, to chto raźviaslièlić mianie, jak nia toj zasmučvany mnoju?

3. Tojež ja i pisaŭ vam, kab pryjšoŭšy nia mieć sumu ad tych, ad jakich mnie nalèžałasiab radaść: ja bo peŭny ab usich vas, što maja radaść heta j vašaja radaść.

4. Z vialikaj tužlivaści j pryhnoby serca pisaŭ ja vam praz mnohija ślozy, nie kab vy žurylisia, ale kab paznali praźmiernuju lubaść maju da vas.

5. Kaliž chto adnak staŭsia pryčynaju zasmučennia, dyk nie mianie *tolki*, ale — kab nie pierabolšvać — častkova i vas usich.

3-4. Pavał Apostał pisaŭ Karyntyjanam praz ślozy, jakija pakazvali nakolki ich lubiŭ i pavažaŭ.

5. *Kali chto zasmuciŭ* = majecca na uviecie taho kazirodcu, što ahańbiŭ hramadu.

6. Hetkamu davoli taho hańbujučaha dakoru ad mnohich;

7. tak što vam užo lepš daravać jamu i suciešyć, kab lišnie horkaja zhryzota nia zžèrła hetkaha.

8. Tamu prašu vas: akažècie jamu lubaść.

9. Natoje ja j pisaŭ, kab vas vyprabavać, ci ŭ va ŭsim vy pasłušnyja.

10. Kamu, vošža, vybačajecie vy, tamu — i ja; bo kali što kamu daravaŭ i ja, to daravaŭ dziela vas pierad abliččam Chrystusa:

11. kab šatàn nas nie abłytaŭ, bo nie tajnyja nam zadumy jahonyja.

12. Prybyŭšy ŭ Troadu dla abviaščànnia Evanelii Chrystusa — choć mnie ŭvojście i było adkrtyta Hospadam —

13. ja nia mieŭ supakoju duchu majmu, nie znajšoŭ bo tam brata majho Tytusa i, raźvitaŭšysia ź imi, ja padaŭsia ŭ Makedoniju.

6-11. Davoli takomu publičnaha napaminu na zybranni, ci adłučennia ad Eklezii. Kali jon adumaŭsia, chaj hramadà jamu daruje dy paciešyć jaho. Kamu jana prabačaje — tamu i Apostał. I naadvarot: prabačennie apostalskaje dajecca ŭ imià Chrystusa ad Eklezii.

12. *Troada* = Hl.Ap.Dz.16, 8.

13-17. Turbujučysia ab Karyntyjcach, Apostał pierarvaŭ svaju evanelizacyju ŭ Troadzie, abiecyvajučaj dobry plon, kab spatkacca z Tytusam, viartajučymsia z Karyntu (12-13). I Tytus prynios dobryja viestki, za jakija Apostał dziakuje Bohu, što łaskava pamahaje tak razlivać pa ziamli dabrapachnaść Imiennià Chrystusa (14-17), h.zn. jahonaj navuki j žyćcia vodle taje navuki.

14. Bohu padziaka, što daje zaŭsiody nam pieramohu ŭ Chrystusie i praz nas na kažnym miescy vyjaŭlaje pachnaść paznannia Siabie;

15. my bo Chrystùsava miłaja pachučaść Bohu siarod tych, što zbaŭlajucca j siarod tych, što hinuć.

16. Dla adnych my vochnaść śmierci na śmierć, a dla druhich — zàpach žyćcià na žyćcio. I chto zdatny da hetaha?

17. My nia jość, jak inšyja, chvalšavalnikami słova Božaha, ale pa-ščyraści jak ad Boha i prad Boham u Chrystusie havorym.

RAZDZIEŁ 3.

1. Niaŭže pačynać nam nànava znakomicca? Abo dapaminacca, jak niekatoryja, paručajučych listoŭ da vas, ci ad vas?

2. Vy — naš list, napisany ŭ sercach našych, jaki znajuć dy čytajuć usie ludzi;

3. vy — siabie pakazvajučyja praz pasłuhu našuju jak list Chrystusa, nie čarniłam pisany, ale Ducham Boha Žyvoha i nie na kamiennych tablicach, ale na cialesnych tablicach serca.

4. Hetki davier majem da Boha praz Chrystusa,

1-3. = Autar Listu nia šukaje aprobaty u ludziej. Ab jahonym pładavitym apastolstvie śvietčyć zasnavanaja im maładaja Eklezija Karynckaja.

4-6. = Apostał uvažajecca słuhoju Novaha Zakonu, napisanaha Ducham žyvoha Boha nie na plitach kamiennych, ale na

5. nie kab my z siabie byli zdolnyja padumać niešta, zdolnaść bo našaja ad Boha,

6. jaki uzdatniŭ nas da służennia Novamu Zapavietu: nia litary, ale ducha, bo litara zabivaje, a duch ažyŭlaje.

7. Kaliž służennie śmiercieznačučym litaram, na kamienniach było ŭ takoj sławie, što až syny Izraela hladzieć nie mahli na pramianiejučaje źnikomaj sławaj abličča Majžeša,

8. dyk ci nie šmat bolej budzie ŭ sławie służennie ducha?

9. Kali bo służennie asudu — słaŭnaje, dyk šmat bolej — służennie apraŭdanniu.

10. Dyj toje, što jaśnieła tak sławaju, nia było na hetulki j słaŭnaje, kali pieravažvajecca voś vyšejšaju sławaju.

11. Bo kali toje, što niknie jošć słaŭnaje, dyk toje, što tryvaje — słaŭniejšaje.

sercach ludzkich, h.zn: važnaja ŭ im nie litara, dasłoŭnaść, ale — duch, łaska Ducha Sv.

7-11. Kali Stary Zakon u svajoj minajučaj chvalè, tak jaśnieŭ, što pryniosšy jaho Majžeš musieŭ ad taje pary zakryvać svoj tvar na jaki nièlha było ad śviatłà pazirać (Vyjś. 34, 33-35), dyk štož skazać ab Novym Zakonie, uže nie pierachodnym, a zasnavanym na ŭsie viaki, dy śvietčačym nie ab hnievie Božym, ale ab pahadnienni kryvioju Chrystusa? Stary Zakon Sv. Pavał takža nazyvaje śmierciu tamu, što časta hraziŭ jon karaj śmierci. dyj sam praz siabie nia moh zbavić ad kary viečnaj; tady jak Novy zakon davaŭ uspraviadliŭlennie. Žyćcio ŭ Chrystusie pływie z krynicy Šv. Ducha, jaki zapalvaje sercy našy lubaściu, pakonyvajučaju śmierć. Lubaść robić prykazanni lohkavykanalnymi j ziamnoje žyćcio robić pačatkam viečnaha žyćcià.

12. Majučy voś hetkuju nadzieju, my poŭbyja śmiełaści,

13. a nie jak Majžeš, što zasłaniaŭ sabie abličča, kab syny Izraela nie pazirali na jahony tvar niščejučy.

14. Ale rozumy ichnija atupieli, bo až pa sianniašni dzień taja samaja zasłona astajecca niaźniataju pry čytanni Staroha Zapavietu, Chrystus bo jaje źnimaje:

15. i dahetul, jak čytajecca Majžeš, zasłona ležyć na sercy ichnim;

16. ale, jak serca ich naviernіecca da Hospada spadzie zasłona.

17. Hospad bo jość Ducham; a dzie Duch Božy, tam volnaść

18. My-ž usie z adkrytym abliččam uzirajučysia, by ŭ lustra, ŭ chvału Hospada, pieraabražajemsia ŭ Jahony abraz iz jasnaści ŭ jasnaść, jak ad Hospadavaha Ducha.

12-16. Nièkaja pakryva i dasiannia ležyć na abliččy Izraelskaha narodu, zasłaniajučy jamu dahledzieć abličča stajačaha pierad im Zbaviciela, jaki zdyjmaje z dušy, što k Jamu źviartajecca, aślaplajučuju zaponu i abjaŭlaje svoj Voblik.

17-18. I my vieručyja ŭ Jaho svabodna (bo dzie Duch Božy — tam svaboda) ŭ duchu azirajem Abličča Chrystusa i, adlustroŭvajučy ŭ sabie adśviet Jaho, samy pieraabražajemsia hetym refleksam *ź jasnaści* ŭ *jasnaść*, znača: praz aśviačannie Ducha Sv. štoraz novymi łaskami.

RAZDZIEŁ 4.

1. Tamu voś, majučy hetkaje słužennie z akazanaha nam miłaserdzia, my nie panikajem dušoju.

2. ale, adrynuŭšy skrytuju niaprystojnaść, nie chapajemsia chitrunstva, nie vykryŭlajem słova Božaha, a vyjaŭlajučy praŭdu, paručajem siabie samych kažnamu ludzkomu sumlenniu prad Boham.

3. A kali naša Evanelija i zakryta, dyk dla tych zakryta, što hinuć;

4. dla niavieručych, jakim dumki aślapiŭ boh śvietu hetaha, kab nia zijała dla ich śviatło Dobraj Naviny ab chvalè Chrystusa, jaki jość vobrazam Boha niabàčnaha.

5. Bo my nie siabie samych apaviaščajem, ale Chrystusa Jezusa, Usiespadara; samyž my — słuhi vašyja dla Jezusa.

6. Boh bo, jaki zahadaŭ iz ciemry zazijać śviatłŭ, Jon rasśviatliŭ našy sercy, kab u ich zijała paznannie jaśniejšaj chvały Božaj u vabliččy Chrystusa Jezusa.

1. *Nie panikajem* = nie źnieachvočvajemsia ŭ našym udaskanalenni, panikšy dušoju, nia ŭhinajemsia.

2. *Niaprystojnaść* = chvalšyvych vučycialoŭ, praciŭnikaŭ Sv. Paŭła. *Praŭdu vajaŭlajučy* = praŭdzivuju navuku Zbaviciela i čystaść abyčajeŭ. *Kažnamu ludzkomu sumlenniu* = chryścijanskamu j niechryścijanskamu.

4. *boh śvietu hetaha*, abo *kniaź* = heta šatàn. Byvajuć takža j inšyja ideały śvietu hetaha, jakich ludzi staviać vyšej Ideału Boha.

7. Ale skarb hety majem u hlinianych sudzinach, kab vidno było, što vièlič jość ad Boha, a nie ad nas.

8. U va ŭsim my pryhniatànyja, ale nia pryhnoblenyja; my ŭ biadziè, ale nia ŭ rospačy;

9. nas honiać, tràviać, ale my nie pakinutyja; my pavàleny, dy nia hiniem;

10. zaŭsiody nosim u ciele našym umor Jezusa, kab i žyćcio Jezusava ŭ našym ciele vidno było.

11. Nas bo ŭvieś čas dziela Jezusa žyvymi addajuć na śmierć i žyćcio Jezusava prajaviłasia u śmiarotnym ciele našym;

12. hetak voś śmierć dzièje ŭ nas, a žyćcio ŭ vas.

13. Ale, majučy toj samy duch viery, jak napisana: *Ja ŭvieryŭ, tamu i havaryŭ* (Ps.115, 1); i my vierym, tamu i havorym;

14. viedajučy, što toj, katory zbudziŭ z umierłych Jezusa, zbudzić i nas dy pastavić z vami.

15. Usio bo dziela vas, kab sutaść łaski u mnohich tym-bolej zbahačała ŭdziačnaść na chvału Bohu.

7. *Skarb* = navuki evaneličnaj.

8.18. Dabravieśniki Słova praśledavanyja roznymi sposabami; ale jany ŭ sabie nosiać žyćcio Zbaviciela, jak nièkuju cennaeć, u hlinianaj sudzinie, padtrymoŭvaje ich nièmačnych i harotnych žyvymi, ścierahučy ad pahražajučaj śmierci. Jany biespierastanna ŭmirajuć z Chrystusam i ź Im-ža ŭstajuć z umierłych. David hetak havoryć ab sabie: *Ja uvieryŭ, tamu j havaryŭ*, takža i jany žyvyja vierać u Chrystusa, spaviaščajuć Zhrobuŭstannie.

16. Dziela hetaha my nia nydzièjem; ale choć naźniešni ŭ nas čałaviek hibièje, to adnak usabièšni dzień-u-dzień abnaŭlajecca.

17. Bo toje, što adzin mih tryvaje — naša lohkaje hora ciapierašniaje — *toje* chvałù viečnuju nam rychtuje;

18. nam, zahlèdžanym nie na ŭsio bàčnaje, a — na niabàčnaje; bàčnaje bo — dačašnaje, a niabàčnaje — vièčnaje.

RAZDZIEŁ 5.

1. My bo viedajem, što jak dom, chacina, hetaha ziamnoha žyllà našaha razvalicca, dyk majem ad Boha žyllo ŭ niebie, dom nia rukami budavany, viečny, ŭ niebie.

2. Ad hetaha-ž my i ŭzdychajem, prahnučy atulicca pamieškanniem našym niabiesnym;

3. tolkib nam i atuliŭšysia, nie znajścisia nahimi.

16. *Całaviek nazniešni* = fizyčny, cieła naša; *nutrany* = duša.

18. *Usio bačnaje* = treba razumieć: bačnaje vačyma cieła.

1. *Dom=chacina* chata = cieła naša śmiarotnaje; *dom nia rukami budavany* = cieła zhrobuŭstałaje, što budzie ŭ niebie.

2. *Atulicca* = skazana ŭmiesta « apranucca », jak u inšych pierakładach, bo *atulicca* = akryvacca strachoju, utulicca pad joju, zasobicca joju, bolš suraznaje da paniaćcia *dom chacina*, tady jak « apranacca » adnosicca tolki da adzieży. Łacinski termin « superindui » moža mieć šyrejšaje tut značennie, čym « apranacca ».

4. Pakul znajchodzimsia ŭ hetym utulli, dyk tužym harujem, bo nia chočam rastulacca, ale novym atulacca, kab śmiarotnaje žyćciom było uchłyniena.

5. Na hetaž i stvaryŭ nas Boh dy daŭ nam zadatak Ducha.

6. Zaŭsiody vośža my poŭnyja nadziei, viedajučy, što prabyvajučy ŭ ciele, my žyviom po-za Boham —

7. bo chodzim u viery, a nie ŭ bàčanni, —

8. nadzièjemsia tady i majem dobruju volu lepš vyjści z badziànnia ŭ ciele i asialicca u Hospada.

9. Dzieła hetaha starajemsia rupna, ci žyvučy ź Im, ci po-za Im, być Jamu miłymi;

10. usie bo my musim źjavicca na sud Chrystusa, kab kažny atrymaŭ toje, na što zasłužyŭ u ciele: dobraje, ci błahoje.

4. *Utulli* = hetamu terminu bolš adkazvaje i vyšcytavanaje: « *atulacca* », ci « *rastulacca* », čym « apranacca »...

5-10. Časovaje prytulle našaje — ziamnoje cieła — padobnaje da karotkatryvałaj ubohaj chaciny, ci jakomu budanu prydarožnamu; a voś niabiesnaje cieła našaje, niètłaje, paśla zhrobuŭstannia, budzie viečnym našym utulnym domam. Nam chaciełasiab nieadkładna jašče ŭ hetym žyćci akrycca hetkim ciełam pierš, jak zdymiem z siabie akryćcio ziamnoje; niabiesnaje bo cieła, achinuŭšy nas, uchłynułab (4) usio emiarotnaje, pieraabraziłab nas. I Boh daŭ nam zarok Ducha, jaki evietčyć, što da hetaha my j stvorany, kab śmiarotnaje ŭ nas było uchłyniena nieśmiarotnaściu. Ale jak da hetaha umoŭna jość nieabchodnaje pieratruchlènnie cieła, dyk z tužlivaści da Boha žadajem lepš śmierci, čym prabyvannia ŭ ziamnym ciele (6) *po-za Boham* bàčnym ...

11. Viedajučy tady, što takoje bojaź Hospada, starajemsia prakanać ludziej, a prad Boham u nas usio jošć jaŭnaje; i spadziajusia, što niama ničoha tàjnaha ŭ nas i dla vašuch sumlènniaŭ.

12. Nie kab my znoŭ siabie samych vam vystaŭlali, ale dajom sposab chvalicca nami, kab vy mahli procistavicca tym, što vychvalajucca vonkavaściu, a nia sercam.

13. Bo ci my z siabie vychodzim, dyk dla Boha, ci my skromnyja, dyk dla vas.

14. Lubaść bo Chrystusa dajmàje nas, miarkujučych sabie: kali adzin umior za ŭsich, tady ŭsie ŭmiarli;

15. Jon-ža umior za ŭsich, kab žyvyja ŭžo nie dla siabie žyli, ale dla umioršaha za ich dy zhrobuŭstałaha.

16. Tamu voś adciapier my nie znajem užo nikoha vodle cieła, a kali znali Chrystusa pa-

11-13. Boh bačyć sumlennie Apostała, jahonuju nadzieju, bačyć sumlennie navučanych im słuchačoŭ. Usie jaho pomysły j pastupki pierapojeny lubaściu da Chrystusa, dzieła jakoha starajecca być i razvažnym pry navučanni, prakonyvajučym.

14-15. *Umierci sabie* = umieć adrakacca svaje voli, kab vykonyvać volu Zbavicieła, žyć jahonaj navukaj i zahadami, lubaściu da Jaho. *Libaść bo Chrystusa dajmàje nas* = prynahlaje nas, lubasna panukaje...

16. *Kali znali Chrystusa...* = kali hanarylisia, što vodle cieła, znača jak Čałaviek, pachodziŭ z narodu Izraelskaha i byŭ surodzičam, dyk ciapier voś hetkija pačućci ziamnyja addalajem; bož: naradziŭsia dla ŭsich biaz vyniatku, pamior za ŭsich; i zhrobuŭstaŭ za ŭsichčysta.

vodle cieła, to ciapier užo hetkim Jaho nie znajem.

17. Dyk chto u Chrystusie, toj novaje stvarennie; staroje minuła, nastała voś usio novaje.

18. A ŭsio ad Boha, jaki praz Chrystusa pahadziŭ nas iz Saboju i daŭ nam słužbu pahadniennia;

19. Boh bo ŭ Chrystusie źmiryŭ śviet iz Saboju, nia ličačysia z prastupkami ich (ludziej), i ŭzłažyŭ na nas słova pahadniennia.

20. My tady za Chrystusa pasłanstva vykonyvajem, jakby sam Boh praz nas napamin davaŭ; u imià Chrystusa zaklinajem vas — pahadzièciesia z Boham.

21. Taho bo, Katory nia znaŭ hrachu, Jon zrabiŭ dla nas *achviaraju* za hrech, kab my ŭ Jim stalisia spraviadliŭcami pierad Boham.

RAZDZIEŁ 6.

1. My-ž, jak pamahajučyja, dajom napamin vam, kab atrymoŭvanuju łasku Božuju nie udarèmnivać.

2. Kaža bo : *ŭ časie dahodnym ja vysłuchaŭ ciabie, a ŭ dniu zbaŭlennia pamoh tabie. Cia-*

21. *Zrabiu dla nas achviaraju hrachu* = u niekatorych inšych pierakładach zamiž *achviaraju*, skazana zrabiŭ *hrachom*, ale heta mahłob na pieršy pahlad budzić uražannie paradoksu...

1-2. *Pamahajučyja* = Zbavicielu ŭ naviartanni ludziej.

... *čas pryjatlivy... dzień zbaŭlennia* = zapaviešćana : Izaj. 49,8 — a siahonnia voś toje zbyvajecca i Apostał nastajè na viernikaŭ nie marnavać prynahodnych skarbaŭ łaski.

pier voś čas pryjàtlivy, ciapier voś dzień zbaŭlennia.

3. Nikomu ni ŭ čym nie dajom zhoršannia, kab nia była zhàniena pasłuha našaja ;

4. ale u va ŭsim vyjaŭlajem siabie, jak słuh Božych, u vialikaj ciarplivaści, u biadzie, u žurbie, u pryhnobie ;

5. pad ściobanniem, u viaźnicach, u zakałotach, u pracy, u niaspanni dy postach ;

6. u čystaści, u dabraviedzie dy dabradušnaści, ŭ Śviatym Duchu dy ščyraj lubaści ;

7. u słovie praŭdy, u mocy Božaj, iz zbrojaj spraviadlivaści u pravicy dy levicy ;

8. u češci dy ŭ hańbie, u dobraj dy błahoj słavie, jak zvodniki adnak praŭdamoŭnyja ;

9. jak niavièdamyja, ale dobra znanyja, niby-to ŭmirajučyja, dy ŭsio žyvyja ; jak karanyja dy nie zamoranyja ;

10. jak sumnyja, a zaŭsiody viasiołyja ; jak ubohija, a mnohich uzbahačajučyja, ničoha nia majučyja dy ŭsim vaładajučyja.

11. Vusny našyja rasčynilisia da vas, Karyntyjcy, serca našaje rasšyryłasia.

3-10. Praśled nie pieraškadžaje Božaj spravie na ziamli uzrastać i krepnuć ; rabotniki Chrystusa ścièrplanymi kryŭdami j ubohaściu vysłužvajuć bahaćcie łaski j abahačajuć joju druhich ; ich mučać, a vyniščyć nia mohuć ; usiaho pazbaŭlajuć, a jany ŭsio majuć.

... *u pravicy i levicy* = znača iz zbrojaj nastupajučaj i abaronnaj.

11-13. Apostał zapeŭnivaje Karyntyjcaŭ, što lubaściu serca abyjmaje ŭsich, dyk čamužby j jany jaho nia lubilib, jak duchovyja syny jaho.

12. Vam nia ciesna u nas, ciesnatà — u sercach vašych.

13. Dziela ŭzajemnaści — havaru jak da synoŭ — rasšyrèciesia i vy.

14. Nie ŭprahajciesia ŭ jarmo ź niaviernymi ; jakoje bo sudziejnictva spraviadliŭstva ź biezzakonniem? Abo što supolnaje miž śviatłom i ciemraju?

15. Ci što za chaŭrus Chrystusa z Belijalem, a — viernaha ź niaviernym?

16. I što za ŭzajèminy Božaj eklezii z bałvanami? My-ž śviatynia Boha Žyvoha, jak sam Boh skazaŭ :

« *Pasialusia ŭ ich i chadzicimu siarod ich dy budu Boham ichnim, a jany Mnie buduć narodam.* (Lev. 25, 16)

17. *Tamu vyjdźcie z-pamiž ich i adłučeciesia* — kaža Hospad — *i nie dakranajciesia niačystaha ničoha, a Ja pryjmu vas ;*

18. *dy Ajcom budu vam, a vy budziecie Mnie synami j dočkami* — kaža Usiomahutny Hospad.

14-18. Chryścijanie pavinny vyściarahacca sužyćcià hrešnaha ź pahanami, apanavanymi praz ciemnatu ich niačyścikam : bažok Belial heta ucielaŭlony šatàn (Jan 8,41). Biednaje pahanstva naiŭna nosić na sabie jarmo niedarečnaściaŭ. Daje aryjentacyju cytavanaje tut iz St. Zap. : (Ez. 37,37 ; Lev. 26,12 ; Iz. 52,11 ; Jer. 3,19 ; Oz. 1,10.)

RAZDZIEŁ 7.

1. Majučy vošža hetyja zàruki, ačyščajma siabie, miłyja, ad usiakaj hidoty cieła i ducha, ździèjśnivajučy ŭ bohabojazi uśviàčennie našaje.

2. Pryjmièćie nas : myž nikoha nia skryŭdzili, nikoha nie źviali, nikoha nie ačmucili ździerstvam.

3. Kažu heta, nie kab asudzić vas, bož skazaŭ užo vam, što vy ŭ našych sercach na umirannie pospal i na žyćcio.

4. U mianie vialikaja spadzieva na vas, vialikaja pachvałà mnie za vas ; ja povien suciechi j radaści pry ŭsich žurbach našych.

5. Bo i tady, jak pryjšli byli my ŭ Makedoniju, cieła našaje nia mieła supačynku (*utulla*) — adusiul biada : zvonku napaści, ŭnutry strachi.

6. Ale Boh, paciašyciel pakornych, uciešyŭ nas pryjściom Tytysa ;

7. dy nia tolki pryjściom, ale i daznanaj u vas uciechaju, jak raskazvaŭ ab vašaj tužlivaści, ab vašym płaču dy ruplivaści aba mnie, tak što ja šče bolej abradavaŭsia.

1. *Zàruki* = ab jakich havorycca ŭ papiarednich vieršach 16-18.

2. *Prymièćie nas* = da serca svajho j lubaści.

5-12. Čujučy, što sercy Karyntyjcaŭ stalisia prychilnymi, Apostał uciešyŭsia. A kali sam jon ich zasmuciŭ abviniajučym listom, dyk nie škaduje hetaha tamu, što smutak toj prysłužyŭsia da zbaŭlennaje pakuty, jon bo nia byŭ z matyvaŭ čysta śvieckich dača-

8. Choć ja j zasmuciŭ vas maim listom, nie škaduju hetaha, a kalib i škadavaŭ, bačyŭšy chvilinnuju zasmočonaść vašuju,

9. dyk ciapier ciešusia, nie dziela taho, što vy zažurylisia, ale dziela taho, što žurba taja była pakutnaj ; vy bo smucilisia dziela Boha, kab ni ŭ čym nia mieli ad nas škody.

10. Smutak bo dziela Boha spryčyniaje zbaŭlennaje kajannie, jakoha potym nie škadujecca, a smutak hetaha śvietu spryčyniaje śmierć.

11. Bo voś toje sumavannie dziela Boha, *hlańcie*, jakuju ruplivaść razbudziła ŭ vas, jakoje apraŭdvannie dy aburennie (*na vinavataha*), jakuju bojaź, jakuju tužlivaść, jakuju ščyraść dy j spahnànnie : u va ŭsim vy pakazali siabie niavinnymi ŭ hetaj spravie.

12. A kali j napisaŭ vam, dyk nie dziela kryŭdziciela, ani dziela pakryŭdžanaha, ale kab miž vami vyjaviłasia dbałaść naša ab vas pierad Boham.

13. Tamu my uciešylisia ŭciechaju vašaju, a šče bolej radaściu Tytusa, što vy ŭsie zaspakoili duch jahony.

14. I kali ja byŭ krychu pachvaliŭsia vami pierad im, dyk biez soramu ; bo, jak my zaŭsiody havaryli vam praŭdu, tak i pachvałà pierad Tytusam našaja akazałasia praŭdaju ;

snych. Dyj było za što j abviniać : sprava była ab ukaranni kazirodztva.

15. i serca jaho jšče prychilniejšaje da vas na ŭspamin vašaj pasłuchmianaści, jak vy pryniali jaho z bajaźziu i tropatam.

16. Ja rad, što ŭ-va ŭsim mahu zdavàcca na vas.

RAZDZIEŁ 8.

1. Paviedamlajem vam, braty, ab toj łascy, jakoju Boh abdzialiŭ Makedonskija eklezii:

2. siarod bo ciažkoha dopustu horkich turbotaŭ poŭnaściu zachavali pahodu ducha, a ich skrajniuju ŭbohaść abahacili radulnaju skromnaściu;

3. jany dabraachvotnyja vodle siły dy j cieraz siłu — ja ŭ hetym śvietka im, —

4. jany vielmi prasili nas łaski dy udziejnictva ich ŭ pasłuzie śviatym;

5. i nia tolki toje, čaho my spadziavalisia, ale j samych siabie addali najpierš Bohuspadaru, *a paśla* j nam z Božaje voli;

6. tamu my j prasili Tytysa, kab jak začaŭ, dyk hetak i daviaršyŭ u vas i hetaje dobraje dzieła.

1-6. Zborku na ubohich u Jeruzalimie Apostał nazyvaŭ *łaskaj* moža tamu, što ź jaje vypłyvali cnoty: ciarplivaść, ščodraść, miłaserdzie. Vybirajučysia na prapaviednictva ŭ pahanskija ziemli, Apostał abiacaŭ źbirać usiudy, dzie buduć zasnavanyja novyja chryścijanskija centry zapamohi na biednych Jerzuzalimcaŭ. Hetkija zborki vošža jon raspačaŭ i ŭ Karyncie (I Kar. 16,1-4), a Tytus uziaŭsia daviaści ich da kanca. Dziela zaachvoty Karyntyjcaŭ da aktaŭ miłaserdzia, Apostał pakazvaje im dabradušnaść Makedoncaŭ.

7. A jak u-va ŭsim adznačajeciesia — u viery, u movie, u vièdzie, u dbàjnaści, a dataho j lubaściu vašaju da nas, — dyk treba vam adznačacca i ŭ hetaj łascy, *dabradziejnaści*.

8. Nie kažu hetaha zahàdna, ale karystajučy z dbajnaści inšych, vypraboŭvaju ščyraść i vašaj lubaści.

9. Bo-ž znajecie łasku Usiespadara našaha Jezusa Chrystusa, što budučy bahatym, dziela vas abiadnieŭ, kab vy razbahacieli jahonaj ubohaściu.

10. Daju vam na heta radu, heta bo karysnaje vam, jakija nia tolki rabić, ale j namier vacca pieršyja pačali šče ź letašniaha hodu.

11. Ciapier-ža śćviardziècie čynam, kab, jak iz haračaj ščyraściu namièrvalisia, tak i daviaršyli z taho, što màjecie.

12. Bo kali jość achvota dać, dyk jana pryjemnaja mieraju taho, što chto maje — nie taho, čaho nia maje.

13. Bo-ž nie natoje *dajecca*, kab inšym *dòlu* ablahčyć, a sabie pahoršyć, ale, kab była roŭnaść.

7-15. Miž chryścijanami pavinna być roŭnaść, adny druhich zaŭsiody pavinny ŭspamahać; bahaciejšyja pavinny dzialicca svajimi dastatkami ź biadniejšymi, pamiatajučy, što Jezus Chrystus uziaŭ sabie za ideał ubohaść, kab usich abahacić hetaj ubohaściu ŭ dačasnych rečach. Chryścijanie pavinny pastupać, jak Izraelcy

14. Ciapier vaš zbytak chaj pakryje ichniuju niastaču, kab taksama ichni zbytak moh kališ pakryć vašuju niastaču, kab była roŭnaść ;

15. jak napisana : « *Chto zybraŭ mnoha, nia mieŭ lišnicy, i chto — mała, nia mieu niastačy* » (Vyjś. 16,18).

16. Bohu padziaka, što razbudziŭ u sercy Tytusa hetkuju samuju ab vas dbajnaść ;

17. bo i prośbu *majù* pryniaŭ, ale i z ułasnaje dbajnaści achvočaje sam pajšoŭ k'vam.

18. Ź jim pasłali my takža i brata, ŭ va ŭsich eklezijach chvałònaha za Evaneliju,

19. dy j nia tolki toje, ale jon vybrany ad eklezijaŭ nam na spadarožnika u hetaj dabradziejnaj spravie, jakoj my dabraachvotna słužym na chvału samomu Bohuspadaru i ŭ adpaviednaść staranniam vašym,

20. vyściarahajučysia, kab nam chto nie dakaraŭ iz-za taho bahaćcia achviar, zdavanych na naš zahad ;

21. my bo dbajem ab dobraści nia tolki pierad Boham, ale i pierad ludźmi.

22. My vysłali ź imi takža i brata našaha, dbałaść jakoha šmat u čym vyprabavali, jaki ciapier ź vialikaha davieru da vas jašče bolej dbały.

na pustyni pry padziele spasłanaj im ad Boha manny : chto zybraŭ mnoha, lišnicu addavaŭ zybraŭšamu mała.

16-24. Zahad nad zybranymi achviarami Apostał davieryŭ Tytusu z dvuma jahonymi supracoŭnikami ; ab adnym ź ich damyšlajucca, što heta byŭ Sylas, a inšyja — što Łukaš evanelisty.

23. Što da Tytusa, to heta — moj tavaryš i dapamožny supracoŭnik u vas ; dy što da bratoŭ, dyk heta vysłanniki eklezijaŭ — słava Chrystusa. —

24. Dajcie-ž im dokaz vašaje lubaści dy našaje chvalby vami — ŭ vabliččy eklezijaŭ.

RAZDZIEŁ 9.

1. Mnie-ž pisać vam ab pasłuzie śviatym byłob lišnim ;

2. bo ja-ž viedaju vašu dabraachvočaść i chvalu-ž vas Makedoncam za jaje, što Achaja hatovaja ŭžo ź letašniaha hodu, ruplivaść vašaja mnohich razachvociła.

3. Bratoŭ adnak ja pasłaŭ vam, kab maja chvalbà vas nie akazałasia ŭ hetaj spravie daremnaj, ale kab vy, jak užo skazaŭ, byli pryhatavanymi ;

4. a-to, jak pryduć sa mnoju Makedoncy j zastanuć vas niapryhatavanymi, dyk kab my (nie kažu ŭžo pra vas) nia byli asaromleny, pachvaliŭšysia z hetkaj peŭnaściaj.

5. Ja, vošža, paličyŭ patrebnym, prasić bratoŭ, kab jany vyjšli da vas pierad nami j za-

1. Prapanova Makedoncam ab źbiranni zapamohaŭ dla chryścijan Jeruzalimskich, jak i ŭ Karyncie źbirana, tak ščyra była pryniata i vykonvana, što až napałochała Karyntyjcaŭ, što adstanuć ad Makedoncaŭ. Apostał spadziajecca, što Tytus iz supracoŭnikami zakončać zborku da brybyćcia jahonaha ŭ Karynt z bratami makedonskimi.

hadzià pakłapacilisia ab padrychtovie abiacanaha daru jak *ščodraje* dabrasłaŭlenstva, a nie jak vymušany datak.

6. Chto bo sieje skupa — pry hetym skažu — toj skupa j žacimie, a chto sieje ščodra, toj ščodra j žacimie.

7. Chaj-ža daje kažny, jak dazvalaje serca, nie škadujučy, ci siabie zmušajučy ; Boh bo lubić taho, chto ràdy dajè.

8. Boh-ža duž absypać vas usiakimi darami, kab usiudy ŭ-va ŭsim mieli dastatak dy jšče j zastavałasiab vam na ŭsiakuju dabradziejnaść,

9. jak napisana : « *Rassypaŭ, razdaŭ ubohim, spraviadlivaść jahonaja tryvaje ŭ viaki viečnyja* ».

10. Toj, chto daje sièjučamu nasiennie i chleb na pažyvu, prymnožyć i vaš pasieŭ dy prysporyć plon praŭdy vašaje,

11. kab abahacilisia ŭsiakaju ščodraściu, jakaja praz nas robić padziaku Bohu.

12. Bo vykanannie hetaha służennia nie anno zadavalniaje patreby śviatych, ale stajecca jšče bahaciejšym mnohimi padziàkami Bohu ;

9. *spraviadlivaść* (*praviednaść*) = tut abaznačaje ščodraść, subožynu (Ps. 111,9).

10-14. Zapamohi ščodra razdavanyja dabradziejem, padobnyja raskidanym na nivach nasiennym ziarniatam : jany daduć jamu pładavity uradžaj u hetym dy ŭ budučym žyćci. Pra hetkich psalmisty kaža, što jahona ščodraść tryvacimie viečna. Miłasernaja dabradziejnaść nia tolki, znača, padtrymoŭvaje ŭspamahanaha, ale duchova-moralna sycić i druhich ludziej, jakija nabirajuć lu-

13. jany bo vidziačy prachtyku hetaha służennia, buduć chvalić Boha za posłuch Evanelii Chrystusa j za ščyruju łučnaść ź jimi dy z usimi,

14. molačysia za vas iz prychilnaści vam dzieła nadmiernaje łaski Božaje ŭ vas.

15. Bohu padziaka za niavyskazny dar Jahony !

RAZDZIEŁ 10.

1. A i ja sam, Paval, što asabista miž vami pakorny, a zavočna adnosna vas śmieły, malu vas cichaściu j łaskavaściu Chrystusa ;

2. prašu vas, kab, jak pryjdu k' vam, nia byŭ ja zmušany užyvać taje stanoŭkaje śmiełaści, ź jakoju dumaju vystupić proci tych, što ŭjaŭlajuć sabie, byccam my pastupajem vodle cieła ;

3. choć bo my žyviom u ciele, to nie vajujem vodle cieła ;

4. zbroja našaha zmahannia nie ŭ cièle, ale ŭ mahuctvie Boha, pakonyvajučym ćviardyni, parynajučym zàmysły,

5. i ŭsiakaje nadymannie, što paŭstaje proci Božaha paznannia, dy pałoniačym usiaki rozum pad Chrystusavu pasłuchmianaść,

baści da Boskaha Vučyciela, hetak pryhoža uzhadoŭvajučaha, bratajučaha, ludziej.

1-6. Apostał stanoŭka upieradžaje svaich praciŭnikaŭ, što jak znajdziecca ŭ Karyncie, dyk nie ahraničycca tolki na napaminach,

6. i hatovym pomścić kažnuju niepasłuchmianaść, jak tolki vaš posłuch daskanalnym staniecca.

7. Pryhladajeciesia vyhladu? Chto samapeŭny, što jość Chrystusavy, chaj pa sabie miarkuje, što jak jon Chrystusaŭ, dyk hetak i my.

8. Bo, jakby ja i bolej vystaŭlaŭsia z našaj uładaj, jakuju Boh daŭ nam na budavannie vas, a nie na psavannie, dyk-by nie paddaŭsia zastydženniu ;

9. kab nie zdałosia, bač, što maniùsia vas zastràšvać listami ;

10. kažuć bo : « Listy jaho to važnyja j strohija, ale vyhladam prysutnym jon niedasiłak i mova jaho žaluhodnaja ».

11. Chto hetak kaža, to chaj vièdaje : jakija my ŭ słovach listoŭ zavočna, hetkimi j na dziele budziem, prysutnymi.

12. Bo my nia śmiejem siabie supastaŭlać, ni raŭniać z tymi, što samavystaŭlajucca : jakije znajchodziać jany ŭ jahonych listach, ale na dziele skarystaje iz svaje apostalskaje poŭnaŭłady proci byrucieleŭ supakoju=zhody ŭ eklezii.

10. ... *kažuć* = tyje, što černiać Apostała.

12-18. Praciŭniki Apostała vystaŭlajucca svajoju vyšejšaściu, a jon adno maje na svaju abaronu : što słova jaho evanhelizacyi daścihła da słuchu i serca mnohich, dy što jamu było nakanavana, pracujučy na niepačataj nivie, adkryć šlach da Chrystusa pahanam. Jon nie sam siabie chvalić, ale słavami praroka ; i budzie chvalicca nie z taho, što abyjšoŭ mnoha krajoŭ i naviarnuŭ hetulki tysiač ludziej, ale — što navučaŭ u Karyncie (13) ; jon nia choča ŭchodzić na pole pracy inšaha, bo maje svajo, svoj prastor (*praviła*), jaki jamu Boh praznačyŭ.

ny mierajuć siabie samymi saboju dy raŭniajuć siabie z saboju biazhłuzdna.

13. A my nie biaz miery chvalicca budziem, ale ŭ mieru, ad Boha nam vyznačanuju, takuju mieru, kab daścihnuć i da vas.

14. My nie napružajem siabie, jak niedaścihšyja da vas, bo-ž daścihli až da vas z Evanelijaj Chrystusa.

15. Nie chvalimsia nadmierna takža i pracami inšych, ale spadziajomsia, što z uzrostam vašaj viery uźvialičàcimiemsia j my miž vami vodle normy našaj,

16. tak, kab i dalej u krajoch za vami navučać Evaneliju, nie chvalačysia dakananym užo inšymi.

17. « Chto bo chvalicca, chaj u Bohuspadaru chvalicca ».

18. Nia toj bo varty, chto sam siabie chvalić, ale toj, kaho chvalić Boh.

RAZDZIEŁ 11.

1. O, kalib vy mahli krošańku sucierpieć majho adčajdumstva ! Dyj vy-ž cièrpicie mianie !

1-6. *Adčajdumstva* = kab nie skazać ardynarna : « durnoty », « hłupstva », « šalenstva », jak niekatoryja pierakładčyki, pasłuhoŭvajemsia ŭ našym pierakładzie betym voś neolohizmam, vykazvajučym śmiełaść až da nietaktoŭnaści, da vyklikannia ŭražannia ab svajej nierazumnaści ; niaŭchodzić bo havaryć ab ułasnym herojstvie i zasłuhach ; tut patrebny ekskuzacyjny kamentar

2. Ja bo zajdrosna ruplivy ab vas rupnaściaj Božaj, tamu što zaručyŭ vas mužu adzinamu, kab čystaju dziavicaj pierad Chrystusam vas pastavić.

3. Ale bajusia, kab, jak źmiej svajoju chitraściu źvioŭ Jevu, hetak i vašyja dumki nia byli papsavanyja, adchinuŭšysia ad čystaje prastaty ŭ Chrystusie.

4. Bo kalib chto, pryjšoŭšy, pačaŭ abviaščać vam inšaha Chrystusa, jak my vam abviaščali, abo kalib vy pryniali inšaha Ducha, jak toj, katoraha atrymali, ci inšuju Evaneliju, jak taja, katoruju dastali, — to vy bylib vielmi ciarplivymi.

5. Adnak dumaju, što ja ni *ŭ* čym nia mienš vykanaŭ za vialikich Apostałaŭ ;

6. bo kali ja niedarèka ù krasamoŭstvie, to ŭsiož — nia ŭ vièdzie ; u va ŭsim-ža my dobra viedamyja vam.

7. Niaŭžo ja dapuściŭsia prastupku ŭ tym, što unižaŭ siabie, kab uzvysić vas, što zadarma dabravieściŭ vam Evanelu Božuju?

i Apostał prosić vysłuchać jaho ciarpliva : što jon byŭ zmušany da *samachvalstva*, jak potym skaža, i maŭčanniem ab jaho čynach svaje hramady, — lubasnaj rupnaściu zajzdrosnaj ab svajoj aŭčarni Karyntyjskaj, *zaručanicy* Zbavicielu. Chaj-ža jana nia prysłuchoŭvajecca, jak Jeva spakušànaja źmiejem, chitraściam apostałavych praciŭnikaŭ, jakija procistavili jaho Apostałam Piatru, Jakubu, Janu.

7-11. Ci panižyŭ Apostał Paval, jak ćvierdziać jahonyja praciŭniki, apostalskuju dastojnaść słužačy adnačasna Eklezii j prachtykujučy ramieśnictva (byŭ tkačom), kab nia žyć na košt karyntyjskaj hramady viernikaŭ? Dla paśladoŭnikaŭ znajučych žyćcio Chrystusa naahuł ručnaja praca nie panižaje.

8. Inšyja eklezii abiraŭ ja, dastajučy ad ich utrymannie, kab mahčy słužyć vam ;

9. i budučy ŭ vas dy cierpiačy niastàču, nie dakučaŭ nikomu, bo niedachopy maje pakryvali braty pryjšoŭšyja z Makedonii ; dy j u va ŭsiom zachavaŭsia ja j zachavajusia, nie abciažvajučy vas.

10. Jak jość u va mnie Chrystusava praŭda, tak pachvała hetaja nie adymiecca ad mianie ŭ hranicach Achaji.

11. Čamu? Ci tamu, što nia lublu vas? Bohu viedama!

12. A što rablu, toje rabicimu j dalej, kab adciać nahodu tym, što jaje šukajuć, kab u čym chvalacca, u tym akazalisia hetkimiž, jak i my.

13. Bo takija falšapostały, heta pracaŭniki kryvadušnyja, što prykidajucca Apostałami Chrystusa.

14. I niama dziva, bo-ž i sam šatàn kryvić iz siabie ànieła śviatłà ;

15. nie dziŭnaja tady reč, kali j słuhi jahonyja strojać vyhlad słuhaŭ praviednaści ; alež kaniec ichni budzie vodle učynkaŭ ichnich.

12. *Što rablu, toje j budu rabić* = znača : apavialščać Evaneliju biespłatna ; *kab adciać* pamanku da prydzierstva na vydumanyja pabory zapłaty za navučannie.

16. Ja znoŭ skažu : chaj nichto nie ŭvažaje mianie za niedarèku ; a kali — nie, dyk prymiècie mianie choć jak niedarèku, kab i mnie krychu było čym pachvalicca.

17. Što skažu, to kazacimu nie vodle Boha, ale jakby nie da rečy pry hetkim adčaju havaryć ab sabie.

18. Jak mnohija chvalacca vodle cieła, to i ja budu chvalicca ;

19. bo vy ludzi razumnyja, achvotna cierpicie nierazumnych ;

20. cierpiciè, jak vas chto niavolić, jak chto abjadaje, jak chto abiraje, jak chto dmiecca, jak chto pa tvary bjecca.

21. Na soram sabie kažu, što na heta u nas byccam nie chapała sił ; ale ŭ čym-by tam chto ni vyjaŭlaŭ śmiełaści chvalicca, śmieju (niedarečna kažučy) i ja.

22. Jany Hebrejcy — i ja ; jany Izraelcy — i ja ; jany nasiennie Abrahama — i ja ;

23. Chrystusavy słuhi? — Ja (adčajna kažučy) kudy bolej za ich : u biaźlikaj pracy, u častych viaźnicach, u nadmiernych ranach, u śmiarotnych niebiaśpiekach častych.

16-23. Kab Karyntyjcy nie dali siabie abarmocić samachvalstvam chvalšnastaŭnikaŭ i nie paddalisia nachrapstvu henych samazvancaŭ, Apostał pry ŭsioj abrydzie da samachvalstva, svomaha pustadumcam, pačuvajecca zmušanym procipastavić pustomu čvanstvu samazvancaŭ praŭdzivaje śvietčannie ab tym, što daviałosia pieraciarpieć.

17-18. *Vodle Boha* = nia zhodna z chryśc. pakoraj. *Vodle cieła* = iz svaich prykmietaŭ čysta ziamnych : rodu, bahaćcià, mudraści...

24. Ad Judejeŭ dastaŭ pjać raz pa sorak biez adnaho (udaraŭ) ;

25. trojčy bili mianie kijami, raz kamienniami ; trojčy karabiel tanuŭ pada mnoju dy dzień i noč prabyŭ ja pad vadoju ;

26. šmat razoŭ byŭ u padarožžach, u niebiaśpiekach na rekach, u niebiaśpiekach razbojnickich, u niebiaśpiekach surodzickich, u niebiaśpiekach pahanskich, u niebiaśpiekach miesta, ŭ niebiaśpiekach pustyni, ŭ niebiaśpiekach mora, u niebiaśpiekach siarod bratvy chvalšyvaje ;

27. u pracy j źniamozie dy častym biassonni, u hoładzie, smàzie dy častym poścìe, u nàhaści u chaładzie.

28. Aprača pabočnych, u mianie štodziennaja napalehłaja turbota ab usich eklezijach.

29. Chto źniemahajecca, z kim-by i ja nie źniemahaŭsia? Chto spakušajecca, kab nie hareŭ i ja?

30. Kali vypadaje chvalicca, dyk niemaččù majoju chvalicca budu.

31. Boh i Ajciec Usiespadara našaha Jezusa Chrystusa, dabrasłaŭlony navieki, viedaje, što ja nia łhu.

23. *Adčajna kažučy* = mimavolna proci chryścijanskaje pakory...

24. *Sorak biez adnaho* = Majžeš (Deut. 25,3) zabaraniŭ ściabać pakaranaha bolš, jak saraka ŭdarami ; kab nie narušać vošža hetaj zakonnaj kolkaści, ŭvajšło ŭ abyčaj ahraničvać hetuju fizyčnuju karu da tryccaci dzieviaci.

32. U Damasku namieśnik karala Arety pilnavaŭ miesta Damaskencaŭ, kab schapić mianie ;

33. ale ja u košyku byŭ praz vakno ściennaje spuščany i hetak uciok ź jahonych ruk.

RAZDZIEŁ 12.

1. Kali vypadaje chvalicca (dy jano j niekarysna), pierajdu da vizyjaŭ dy abjavaŭ Hospada.

2. Znaju čałavieka ŭ Chrystusie, jaki pierad čatyrnaccaciu hadami (ci ŭ ciele — nia viedaju, ci pa-za ciełam — nia viedaju : Boh viedaje), zachopleny byŭ da treciaha nieba.

3. I viedaju, što čałaviek toj (u ciele, ci pa-za ciełam, nia viedaju : Boh viedaje),

4. pieražyŭ rajskuju vizyju i čuŭ tajomnyja słovy, jakich čałavieku nièlha pieraskazać.

32. Damask naležaŭ tady da karaleŭstva Nabatei, karalom jakoha byŭ Areta IV., jaki vydaŭ dačku svaju za Herada Antypatra, taho što zahadaŭ zasiekčy Sv. Jana Chryściciela. (Ap. Dz. 9,2 ; Mt. 14,1).

2-4. *Znaju čałavieka* = u Chrystusie, čałaviek toj heta sam Apostał Pavał, jaki dziela pakory nie chacieŭ siabie nazvać paimienna, jakby ŭstydliva dziela tajež pakory, vyjaŭlaje ŭsiož toje, čaho čałaviek nia jość hodny vykazvać — jak byŭ *zachopleny da treciaha nieba* (staravietniki dzialili nieba na : pavietranaje, zornaje i empirejskaje=duchovaje miescaprabyvannie Bahasłaŭlonych) i da raju.

U ciele... ci po-za ciełam = duša dziejała, nie razłučajučysia z ciełam, nie praz cieła, ale biespasiaredna.

5. Hetym chvalicca mahu, sabojuž nie pachvalusia, chiba tolki słabaściami maimi.

6. Kalib naviet zachacieŭ chvalicca, dyk nie biez rozumu, bo skazaŭby praŭdu ; ale ja strymoŭvajusia, kab chto nie padumaŭ aba mnie bolej, čym u-va mnie bačyć, abo ad mianie ja nia čuje.

7. A kab ja zanadta nia vynosiŭsia dziela vièličy abjàvaŭ, dadzieny mnie badyl u cieła,ànieł šatanà, kab dročyŭ mianie, kab ja nia vyvyšaŭsia.

8. Trojčy maliŭ ja Ŭsiesdàra, kab jaho addaliŭ ad mianie ;

9. ale Jon adkazaŭ mnie : « Chopić tabie łaski Maje, moc bo daviaršajecca ŭ słabaści ». Tamu voś achvatniej budu chvalicca svaimi słabaściami, kab uvajšła ŭ mianie siła Chrystusava.

10. I tamu ja pahodnaj dušy i ŭ słabaściach, u pahardzie, u niastàčach, u praślèdach, u pryhnobach za Chrystusa : bo kali ja nièmačny, tady dùžy.

7-10. Apostał uzvyšany hetulkimi abjàvami spłačvaje Bohu svajo piaršomstva pierad druhimi ludźmi asablivymi hnobiačymi jaho cialesnuju sustań ciarpienniami z Božaha dopustu jamu, jak badyl kałučy, kab jon nia vyvyšaŭsia, a zaŭsiody pačuvaŭ svaju pryrodnuju nièmač. Ale ŭ toj nièmačy moc Božaja stajecca daskanalnaściu takim čynam, što čałaviek, pačuvajučysia truchloju j nikčomym niedarekaju, žyviej uśviedamlaje sabie moc Božuju, jaho badzioračuju, cudoŭna ŭ im dziejučuju : bačyć-ža svaju słabaść i bačyć vialikija čyny... Jość rožnyja hipotezy : u čym imienna byŭ toj fizyčny defekt Apostała ; dapuščali naviet epilepsiju ; ale najpraŭdapadobniej było ŭ jaho niešto malaryčnaje.

11. Chvalačysia, ja vydaŭsia nietaktoŭnym: vy mianie da hetaha prymùsili ; bo-ž vy pavinny byli mianie chvalić, ja bo ŭ ničym nia byŭ horšy za henych vialikich apostałaŭ, choć ja j ništo.

12. Dokazy majho apastolstva ja vykazaŭ vam vytryvałaściu ŭ ciarpienniach, znakami, cudami, čynami.

13. Što bo u vas, čym vy horšyja za druhija eklezii? Chiba tym tolki, što sam ja nia byŭ vam ciažaram? Darujcie mnie hetu kryŭdu!

14. Voś treci raz ja hatovy pryjści da vas i nia budu vam ciažaram, ja bo šukaju nie *taho, što* vašaje, ale — vas ; bo-ž nia dzieci pavinny bahacić baćkoŭ, ale baćki dziaciej.

15. Ja vielmi achvotna budu vytračvacca iz svajho i *naviet* siabie samoha vydam za vašyja dušy ; choć, čym-bolej lublu vas, tym mienš vy lubicie mianie.

16. Ale chaj sabie — sam ja vas nie abciažvaŭ, alež... jak chitrun, moŭ podstupam z vas ciahnuŭ...

17. Vykarystvaŭ mo vas praz kaho z tych, što pasyłaŭ k'vam?

18. Prasiŭ ja Tytusa i pasłaŭ ź im adnaho z bratoŭ. Ci Tytus vykarystaŭ vas u čym? Ciž nie ŭ vadnym duchu j nia tymiž śladami my pastupali?

13. Havora ź ironijaj...
16. Cytuje apiniju svaich źniesłaŭlalnikaŭ.

19. Znoŭ mo dumajecie, što my apraŭdvajemsia pierad vami? Pierad Boham u Chrystusie my havorym i ŭsio dla vašaha, najdaražejšyja, pavučennia.

20. Bajusia bo, kab, znoŭ pryjšoŭšy, nie znajšci vas takimi, jakich nie žadaŭby, dyj vy, kab nie spatkali mianie takim, jakim nie chacielib : kab nie znajšci ŭ vas kałatni, zajzdraści, hnievu, sprečak, abhavoraŭ i nahavoraŭ, pychi dy biazładździa ;

21. kab, jak iznoŭ pryjdu, nie paniziŭ mianie Boh moj u vas dy nie apłakvaŭ ja mnohich iz tych, što raniej zhrašyli, a nie pakajalisia za niačystaść, błudadziejstva i biasstydztva, jakich dapuścilisia.

RAZDZIEŁ 13.

1. Trejci ŭžo heta raz idu da vas : *U vusnach dvuch abo troch śvietkaŭ hruntujecca kažnaje słova.* (Paŭt. Pr. 19,15).

2. Ja zapaviaściŭ i jašče raz zapaviaščaju, jak za druhoje u vas bytnaści prysutny, a ciapier adsutny, što tych raniej zhrašyŭšych dy ŭsich inšych, jak znoŭ pryjdu, nie ščadzicimu.

19. *Apraŭdvajemsia* = nia ščyra z vami pastupajučy?

1-4. Trejci voś raz Apostał źbirajecca vizytavać Karynt i padčas hetaj vizyty jon praviadzie tam strohi sud nad asobami abvinavačanymi hramadoju, z apytanniem śvietkaŭ zhodna z zakonam Majžeša.

Biassille ukryžavanaha adnosicca da Chrystusa tolki jak čałavieka ; alež Jon adnačasna i Boh usiomahutny...

3. Vy bo pamykajeciesia vyśladzić, ci ŭ va mnie havoryć Chrystus : Jon nie biassilny dla vas, ale mahutny ŭ vas.

4. Bo choć Jon ukryžavany iz-za nièmačy, to adnak žyvie z Božaje mocy ; dyj my-ž taksama, choć słabyja ŭ Im, ale budziem žyvyja ź Jim siłaju Božaju ŭ vas.

5. Vyśledžvajcie samych siabie, ci vy ŭ viery ; siabie samych vypraboŭvajcie. Ciž nia viedajecie samych siabie, što Jezus Chrystus jość u vas? Chiba mo tolki vy nia toje, čym pavinny być.

6. Ale spadziajusia, vy daviedajeciesia, što my nia jość niahodnyja.

7. My prosim, Boha, kab vy nie rabili ničoha błahoha, nie dziela pakazannia, što my hodnyja, ale kab vy dabro tvaryli, choćby my vydavalisia jak-byccamby i nia tym, čym pavinny być.

8. My nia možam ničoha proci praŭdy, a tolki za praŭdu.

9. Bo my ciešymsia, kali my słabyja, a vy dužyja ; ab hetym-ža j molimsia : ab vašaj daskanałnaści.

10. Dziela taho ja j pišu heta, adsutny, kab padčas prysutnaści nie pastupać stroha vodle

5-10. Karyntyjcy pavinny pravieryć svajo sumlennie, uzhodnić žyćcio svajo ź vieraju i pradstavicca Apostału dùžymi ŭ Chrystusie. Ad ich samych zaležyć adchilić tuju strohaść, jakuju Apostał zabaviazany vykanać biez paščady adnosna adchilajučychsia ad chryścijanskaha pravilnaha ślachu.

ŭłady, mnie dadzienaj Usiespadaram na budavannie, a nie razburannie.

Epiloh

11. Urešcie, braty, viesialèciesia, daskanàlciesia, badziorciesia, budźcie adnadùmnymi, zhodlivymi — i Boh supakoju-zhody budzie z vami.

12. Pazdaroŭcie adny druhich śviatym całunkam. Zasyłajuć pryviet vam śviatyje ŭsie.

13. Łaska Usiespadara našaha Jezusa Chrystusa j lubaść Božaja pospal z Ducham Śviatym chaj budzie z usimi vami. Amen.

LIST DA GALATAŬ ŚVIATOHA PAŬŁA APOSTAŁA

Galaty — nasielniki paŭnočnaje Galatyi z susiednimi na poŭdzień krainami Lakoonijaj, Pizydyjaj — heta naščcadki antyčnych Gallaŭ, vyemihravaŭšych u III st.d.Chr. ŭ Małuju Azyju.

Ap. Pavał padčas pieršaje svaje padarožy siarod pahanskich narodaŭ (45-48 h.) zatrymaŭsia byŭ miž Galatami na daŭžejšy čas iz-za chvaroby i tady załažyŭ pieršyja hminy chryścijanskija tam. A paśla druhoje svaje padarožy (49-52) znajšoŭ nieabchodnym i napisaŭ (54 h.) tym hminam hety voś svoj List. Tyja Galaty, što iz zapałam byli ŭvieryli ŭ Evaneliju, paśla pad naciskam Judejeŭ, upiaredžanych da Apostała, schilalisia da judaizmu, dumajučy, što dla zbaŭlennia treba kaniečnie zachoŭvać i Stary Zakon : abrazacca, śviatkavać sybotu ihp.

Pavał vošža ŭ Liście svaim daje pavučennie biantežanym Galatam, u jakim hànić ich zatoje, što navažylisia « novaje vino ŭlivać u zystarełyja miachi », pieražytki Starazakonu źmiešvać z čystatoju evaneličnaj navuki.

Źmiest Listu — dzielicca na try častki.

1. Apolohetyčnaja — (1-2) Apostał baronicca ad insynuacyi, davodziačy, što jon hetki samy Apostał, jak tyje dvanaccać, jakija bačyli Chrystusa ; što jon pryniaŭ navučànuju praz siabie Evaneliju niepasredna ad Chrystusa, a nie ad ludziej ; dy što

Judei, advodziačy Galataŭ ad Zbaviciela, pazbaŭlajuć ich zbaŭlennia.

2. Dahmatyčnaja (3-4) — Apostał vykładaje svaju navuku ab nieabchodnaj patrebie da zbaŭlennia (aspraviadliŭlęnnia) čynnaj viery ŭ Chrystusa, a zachavannie Starazakonu niepatrebnaje, naviet škodnaje.

3. Moralnaja (5-6). — Pieraściaroha pastyrskaja, kab nia utracili Chrystusa praz pryviazanaść da Starazakonu, kab trymalisia chryścijanskaj moralnaści žyćcià, cnotaŭ, nadusio — prachtykavannia brackaha sužyćcià ŭ lubaści, dabradziejnaści dy vytryvałaj viery.

Charaktarystyka Listu uvydatniena egzegetami jak: *Magna charta libertatum christianarum* = Vialiki dakumant chryścijanskich svabod. U im vyjeŭlena vięličnaść pastavy Apostała Narodaŭ: jahony zapàł, ščyraaddanaść i rozum źlivajucca z ciopłym pačućciem duchova-ajcoŭskaha serca. « Usio, što lohika maje najbolš dasadnaha, aburennie — najbolš hvałtoŭnaha, a pačućcio — najbolš haračaha, heta ŭsio skamasavana ŭ vadnym tvory » (A. Szlagowski, « N.T. Krakaŭ, 1923)

Autentyčnaść Listu da Galataŭ zahvarantavana najstarejšaj tradycyjaj kananičnaj (II st.): spaminajecca ŭ Fragmencie Murat., na jaho paklikajucca Polikarp, Irenej, Klement Aleksandryjski, Tertulijan.

RAZDZIEŁ 1.

1. Paval Apostał, nie ad ludziej i nie praz čałavieka *vybrany*, ale praz Jezusa Chrystusa i Boha Ajca, zbudziŭšaha z umierłych Jaho,

2. dy ŭsie braty, što sa mnoju — eklezijam Galatyi.

3. Łaska vam i supakoj ad Boha Ajca i Usiespadara našaha Jezusa Chrystusa,

4. Jaki addaŭ Siabie Samoha za hrachi našy, kab nas ad pahanaha vieku hetaha vybavić, vodle voli Boha j Ajca našaha,

5. Jakomu chvała na viaki viečnyja. Amèn.

6. Dziŭlusia, što vy tak chutka pierajchodzicie ad taho, chto vas paklikaŭ k łascy Chrystusa, da inšaj evanelii;

7. nia-to, kab jana była sapraŭdy inšaj, tolki jość takija, što vas biantežać i chočuć z'inakšyć Evaneliju Chrystusa.

8. Ale choćby j my, ci *naviet* Anieł ź nieba staŭ viaścić vam pa-nad toje, što my vam dabravieścili — chaj budzie anàtema!

1-5. U va ŭstupie Ap. Paval užo namiačaje padvojnaje svajo ćvierdžannie, jakoje raźvivacimie ŭ Liście: paklikannie i nadannie jamu *misyi apostalskaje* praz samoha Zbaviciela i zbaŭlennie rodu čałaviečaha vieraju ŭ vadkuplennie achviaraju Chrystusa. Jaho praciŭniki Žydachryścijanie adkidali pieršaje ćvierdžannie, a druhoje pryjmali niasucelna.

9. Jak raniej my skazali, tak havaru j ciapier: kalib chto viaściŭ vam evaneliju inšuju za tuju, što vy atrymali — chaj budzie anàtema!

10. Ciž bo ŭ ludziej ciapier dabraspadoby šukaju, a nia u Boha? Ci ludziam dahadzić namahajusia? Kalib jašče ludziam chacieŭ prypadabacca, dyk nia byŭby słuhoju Chrystusa.

11. Spaviaščaju vośža vam, braty, što Evanelija, katoruju viaściŭ ja vam, nia jość čałaviečaja;

12. bo i ja pryniaŭ jaje i navučyŭsia nie ad čałavieka, ale praz abjaŭlennie Jezusa Chrystusa.

13. Vy-ž čuli ab maich kališnich pavodzinach u Judaizmie, jak ja cieraźmierna praśledavaŭ Božu Ekleziju j pustošyŭ jaje;

14. jak pieraścihaŭ u *tymža* Judaiźmie mnohich ravieśnikaŭ z majho rodu, budučy nadruplivym zajdrośnikam baćkaŭskich tradycyjaŭ.

15. A kali padabałasia Tamu, Jaki vybraŭ mianie z łona matki maje j paklikaŭ Svajej łaskaj,

16. abjavić u va mnie Syna Svajho, kab ja dabravieściŭ Jaho siarod pahanaŭ, — ja nie staŭ tady ràdzicca z ciełam i kryvioju

6-10. Žydachryścijanie manilisia naviazać chryścijanstvu starazakonnyja majžešavy prachtyki; Apostał dakarajučy za heta, pahražaje anatemaj=vyklàćciem.

11-14. Pachodžannie navučanaje Paŭłam Evanelii — z biespasrednahà abjaŭlennia Zbaviciela, Jaki Sam cudoŭna vybraŭ i paklikaŭ niedaŭnaha pahromščyka Chryścijanstva na herojskaha Apostała svajho.

17. dy nie pajšoŭ u Jeruzalim k' papiarednikam maim Apostałam, a padaŭsia ŭ Arabiju dyj znoŭ u Damask viarnuŭsia.

18. Try hady paźniej, to chadziŭ i ŭ Jeruzalim vidžieć Piatrà i prabyŭ u jaho piatnaccać dzion.

19. Inšaha z Apostałaŭ nikoha nia bačyŭ, apračà Jakuba, Usiespadaravaha brata.

20. Boh śvietkaj, što nia iłhu, pišučy vam heta.

21. Potym pryjšoŭ u starony Syryi j Cylicyi.

22. Eklezijam Chrystusa ŭ Judei z tvaru ja nia byŭ znajomy,

23. a tolki čutki mieli, što toj, jaki nas kaliś praśledavaŭ, ciapier apaviaščaje vieru, z katoraju raniej zmahaŭsia;

24. i dziela mianie vysłaŭlali Boha.

RAZDZIEŁ 2.

1. Paźniej, cieraz hadoŭ čatyrnaccać, ja znoŭ chadziŭ u Jeruzalim z Barnabaj, uziaŭšy z saboju i Cita.

16-17. ... *ràdzicca z ciełam i kryvioju* = nia šukaŭ rady nia tolki ŭ Žydachryścijan, ale naviet i Apostałaŭ, a paśpiašyŭ na adzinotu dla duchovaha zusiaredžannia.

18. Zviartajučysia pierš, čym da kaho ź inšych Apostałaŭ, da Sv. Piatrà, pakazvaje hetym svajo pryznannie taho vykłučnaha, asablivaha, stanovišča, jakoje zajmaŭ Sv. Piotr u Eklezii. Sv. Ioan Załatavusny bača ŭ hetym suviaź z Prymatam Piatra (Biaś. 88 na Ev. Jana).

2. A chadziŭ dziela abjaŭlennia i zanios im Evaneliju prapaviedvanuju pahanam, asabliva-ž vydatniejšym, kab nie darma *bač* biehać, ci biehaŭ.

3. Ale naviet i Cit, moj spadarožnik, choć Hellen, nia byŭ prymušàny abrazàcca.

4. A bratom abłudnym, što ŭkradalisia, kab padhlèdzieć našuju svabodu, jakuju majem u Chrystusie Jezusie, dy paniavolić nas,

5. my ni na časinu nie zdalisia pakarènniem, kab praŭda Evanelii zachavałasia u vas.

6. I tyja, što ŭvažanyja za vydatniejšych, (mnie ŭsioroŭna kimby jany kaliś ni byli : Boh bo nia ŭzirajecca na čałaviečaje abličča), i tyje nie ŭzłažyli na mianie bolej ničoha ;

7. a naadvarot — uhlèdzieŭšy, što mnie była davièrana evanelizacyja nieabrazànych, jak Piatru — abrazànych,

8. (Toj bo, Chto pamahaŭ Piatru ŭ apostalstvie nad abrazànymi, pamahaŭ i mnie nad pahanami),

2. Pry ŭsioj pcŭnaści svajho paklikannia Zbavicielem da dziejnaści siarod pahan, Ap. Pavał tym nia mienš prezentuje svajo vučennie dla pravierki Apostałam, kab nie adchilicca ad eklezijalnaha adnadumstva.

... *asablivaž vydatniejšym* = Piatru, Jakubu i Janu ; kab nie darma *biehać* = navučać, kali vučennie akažacca pamyłkovym.

6-8. Apostały, bačučy, što Paŭłu asablivym sposabam było paručana apastolstva nad pahanami nieabrazanymi, jak Piatru — nad abrazanymi, i Boh paćviardžaje cudami hetyja apastolstvy, poŭnaściu pryznali Paŭłu roŭnaje im apastolstva.

9. dy daviedaŭšysia ab łascy mnie danaj — Jakub i Kefas i Jan, uvažanyja za filary, padali mnie i Barnabie ruku ŭzajemnaści, kab nam iści da pahanaŭ, a im da abrazànych,

10. kab tolki nie zabyvacca nam ab ubohich, što i staraŭsia ja ščyra vykonyvać.

11. Kali-ž Kefas pryjšoŭ u Antyochiju, dyk ja supraciviŭsia jamu ŭ vočy, bo varty byŭ dakoru.

12. Pierš bo, čym pryjšli niekatoryja ad Jakuba, jeŭ razam z pahanami ; a jak tolki tyja źjavilisia, staŭ taicca i ŭchilacca, bajučysia abrazànych.

13. Za niaščyrym jaho prykładam pajšli j inšyja Judeji, až i Barnaba daŭsia ŭciahnuć u henu dvaistaść.

14. Ale, jak ubačyŭ ja, što nia prosta pastupali pa praŭdzie Evanelii, dyk skazaŭ Kefasu pry ŭsich : Kali ty, budučy Judejem, žyvieš pa-pahansku, a nie pa-judejsku, to čamuž prymušaješ pahanaŭ žyć pa-judejsku?

9. Jakub tut vykazany na pieršym miescy tamu, što jon najbolej byŭ pryviazany da judejskich abradaŭ, a ŭsiož « padaŭ Paŭłu i Barnabie ruku ŭzajemnaści ».

11-14. Pabłažlivaja ustuplivaść Piatra ŭ jahonych asabistych pavodzinach abyčajam Judejeŭ, vyklikanaja aściarohaju, kab nie dražnić ich nie źnieachvočvać, viazała adnak sumlennie chryščonych pahan, za što Ap. Pavał i dakaraje jamu adkryta pry spatkanni ŭ Antyochii. Ale dakor heny nia tyčyŭsia *niepamylnaści u viery*, bo Sv. Piotr vučyŭ tojesamaje, što i Sv. Pavał : Chryścijanstva całkom vystarčalnaje da zbaŭlennia samo ; dakor nie datyčyŭ takža *prymatu* : kažny paduładny moža z respektam zrabić zauvahu svajmu źvierchniku. U danym vypadku źvierchnik Sv.

15. My z pryrody Judei, a nie z pahanaŭ hrešniki ;

16. adnak viedajučy, što całaviek apraŭdvajecca nie učynkami Zakonu, a tolki vieraju ŭ Jezusa Chrystusa, *dyk* my j vierym u Chrystusa Jezusa, kab *hetaj* vieraj u Chrystusa apraŭdacca (*aspraviadlivicca*), a nie učynkami Zakonu : učynkami bo Zakonu *nie apraŭdajecca nijakaje cieła.*

17. A kali, šukajučy aspraviadliŭlènnia u Chrystusie, my i samyja akazalisia hrešnikami, dyk niaŭžo Chrystus dapamožnik hrachu? Kryj Boža !

18. Bo kali ja *nazad* adbudoŭvaju toje, što raskìdaŭ, dyk sam siabie rablu prastupnikam.

Piotr, pamima svaje rastropnaści adnosna Judejeŭ, niaŭpryciam nia ŭtrymaŭsia ŭ takoj rastropnaćci adnosna pahan, jakim moh utrudniać naviarniennie. Tertulijan kaža: Byŭ nietakt praceduralny, nie pamyłka navučalnaja. Sv. Ryhory z Naz. datyčna kamentavanaha nami tekstu piša: « Piotr dabradušna vysłuchaŭ zakid Ap. Paŭła, jak David pakorna zvažaŭ na dakory svajho paddanaha. Dobryja bo źvierchniki, dalokija ad samalubstva, pamiatajuć ab pavinnaści pakory i nie ŭvažajuć za źniavahu siabie svabodnaha słova naviet paduładnych » (« Chr. Čt. » 1817, b. 206). A Sv. Efrem Syr. pierakładajučy słovy Apostała (11) piša: « Kali prychodziŭ u Antyochiju Kifa, *sam hałava Apostałaŭ i fundamant* Eklezii, ja aśmieliŭsia tady dać napamin jamu, nie tamu što jon *sam* zasłužvaŭ na dakor — a tamu, što byŭ abvinavačvany praz abrazànych, chadziŭšych ź im. (Tvor. Sv. Ajc., Moskva, Duch. Ak. t. 60).

16. Rym. 3,20.

17. Kali Zakon jacče nieabchodny da zbaŭlennia, tady Chrystus, navučaŭšy pakinuć jaho, akazaŭsiab słuhoju hrachu, pamyłkova navučaŭšym.

18. ... *prastupnikam* = kali viartajusia znoŭ da Zakonu, jaki ahłasiŭ skasavanym, vyjšaŭšym z patreby, pryznaju svoj pàchib.

19. Ja bo praz Zakon umior dla Zakonu, kab žyć dla Boha ; z Chrystusam prybity ja da kryža ;

20. i žyvu ŭžo nie ja, ale žyvie ŭ-va mnie Chrystus. A što ja ciapier žyvu ŭ ciele, to žyvu vieraju ŭ Syna Božaha, Katory palubiŭ mianie j vydaŭ za mianie Siabie Samoha.

21. Nie adkidaju łaski Božaje : kali bo aspraviadliŭlennie praz Zakon *atrymoŭvajecca*, tady Chrystus umior nadarmà.

RAZDZIEŁ 3.

1. O, biazmysnyja Galaty ! Chto vas amaročyŭ nia słuchać praŭdy, *vas*, pradačaravanych vobrazam Jezusa Chrystusa *jakby* ŭ vas ukryžavanaha?

2. Toje tolki chacieŭby ad vas davièdacca : ci ad učynkaŭ Zakonu vy atrymali Ducha, ci ad słuchannia viery?

19. ... *praz Zakon pamior dla Zakonu* = Zakon mianie pryvioŭ da Chrystusa, Jaki svajoju śmierciu vyzvaliŭ mianie ad Zakonu, spryčyniajučy ŭ va mnie pamierci razam z Saboju, być prybitym da kryža: da Chrystùsavaj navuki, dy žyć iz Saboju praz tuju navuku (Rym. 5-6-7-8).

20. Novy całaviek, chryscijanin, ŭščepleny (jak pryščèpa) ŭ Chrystusa, tamu žyvie ŭ Chrystusie, miartvy dla hrachu, žyvy dla Boha.

1. ... *Pradačaravanych* = robicca naciok na pačatkavaje kališniaje navučannie u Galataŭ, malaŭniča pradstaŭlaŭšaje Chrystusa, Jakoha i sam ukryžavany chvarobaj Apostał byŭ žyvym vobrazam...

2. Galaty znajuć z ułasnaje prachtyki, što prydbali dary Ducha Sv. nie praz vykonvannie Zakonu Majžeša, ale vieraju ŭ Chrystusa.

3. Niaŭže až dataho vy biazmysnyja, kab pačàtaje ducham zaviaršać ciapier ciełam?

4. Hetulki naciarpièlisia nadarma? Dyj kabža tolki nadarma!

5. Ciž Toj, Chto daje vam Ducha i dzieje cudy miž vami, praz učynki Zakonu *robič heta*, ci dziela posłuchu viery?

6. Jak (i napisana): *Abraham pavieryŭ Bohu i heta zaličana jamu ŭ praviednaść.*

7. Dyk viedajciež: tyja chto ź viery, jość syny Abrahamavy.

8. I Pisannie, pradbačyŭšy, što Boh vieraju apraŭdvacimie pahanaŭ, pradviaściła Abrahamu: *U tabie buduć bahasłaŭlonyja ŭsie narody.*

9. Hetak voś vieručyja dabrasłaviacca ź viernym Abrahamam;

10. a ŭsie paklikajučyjasia na učynki Zakonu, znajchodziacca pad vykłaćciem; napisana bo: *Praklaty kažny, chto nie spaŭniaje vytryvała ŭsiaho napisanaha ŭ knizie Zakonu.*

3-4. ... *Pačataje ducham* = vieraj: *zaviaršajecie ciełam* = abrazanniem. ... *Kabža nadarma* = chaču vieryć, što nie nadarma.

6. Być. 15,6.

7-8. Tolki mocnaja viera daje prava nazyvacca synami Abrahama i aspraviadliŭlennia (Być. 12,3).

10-14. Vykłaćcie tamu, chto nie spaŭniaje *usiaho* (Paŭt. Pr. 27, 26); alcž naturalnamu čałavicku, biaz pomačy łaski nadnaturalnaj Božaj, niemahčyma ŭsiaho spoŭnić naviet paviarchoŭna, biez duchovaj zastanovy j viery, dziela bièźličy zahadaŭ. Apłacić naležnaść Bohu mahła tolki kryžovaja śmierć Boha-Čałavieka (Paŭt. Pr. 21, 23). Zakonam-ža nichto nie aspraviadlivicca (Hab. 2, 4); chto vykonvaje jaho, dyk tolki im i žyvie, a nia vieraj ź jejnaju naharodaju, abiacanniami (Lev. 18, 5).

11. A što Zakonam nichto nie aspraviadlivicca pierad Boham, dyk heta jasna *takža* z napisanaha: *spraviadlivy žyvie ź viery.*

12. Zakon-ža nie ad viery, bo kaža: « *Chto budzie vykonyvać jaho zahady, toj budzie ŭ ich žyć.*

13. Chrystus adkupiŭ nas ad vykłaćcia Zakonu, staŭšysia za nas prakłaćciem, bo napisana: *Praklaty ŭsiaki, chto visić na drevie.*

14. kab dabrasłaŭlenstva Abrahama praz Jezusa Chrystusa pierajšło na pahanaŭ i kab my vieraju atrymali abiecanaha Ducha.

15. Braty, pa-ludzku kažučy: naviet ludzkoha testamantu, abhruntavanaha jak naležycca, nichto nia moža skasavać, abo pierajnačvać.

16. A voś Abrahamu *j nasienniu* jahonamu byli danyja abiacànni. Nie skazana: « i nasienniam (patomkam) », jakby aba mnohich, ale ab adnym: *I nasienniu tvajmu*, jakim jość Chrystus

17. Toje kažu tady: Testamantu ŭžo Boham ućvierdžanaha Zakon, što źjaviŭsia čatyrysta tryccać hod paźniej, asprečyć nia moža tak, kab abiassilić abiacannie.

16. (Być. 12, 7). *Zakon* i *viera* — heta dźvie rožnyja rehuły žyćcià, ładu; viera vyšej Zakonu, jaki faktyčna maje na uviecie žyciaład vonkavy, choćby j biez adčućcià nutranoha, tamu nia dbaje ab viery ŭ toje, što nakazvaje, a tolki kab być vykananym. A viera zamiž taho dbaje ab usabiešniaści, źmieście, damahajučysia najpieršym svaim aktam pryznannia jaho za praŭdu i lubasnaha pieražyćcià. Tym, jakija pytalisia: *Što my pavinny rabić, kab vykanać Božaje dzieła?* » Jezus adkazaŭ: « *Božaje dzieła heta toje: kab vieryć u Taho, Jakoha jon pasłau* ».

18. Bo kalib spadčyna była ad Zakonu, janab nia była ŭžo ad abiacannia; ale-ž bo Abrahamu Boh daravaŭ jaje praz abiacànnie.

19. Našto-ž tady Zakon? Jon dadadzieny byŭ dziela prastupstva da času pryjścià patomka, jakoha datyčyć abiacannie, ahłošany praz A'niełaŭ rukoju pasiarednika.

20. Ale pasiarednika niamà, kali chto adzin, a Boh-ža adzin.

21. Dyk ciž Zakon praciŭny abiacanniam Božym? Zusim nie! Kalib dany byŭ zakon, jaki mohby ažyćciaŭlać, tadyb isna mahłob aspraviadliŭlennie być i z Zakonu;

22. alež Pisannie zamknuła ŭsio pad hrachom, kab abiacannie vieručym było dana dziela viery ŭ Jezusa Chrystusa.

23. A da pryjścià viery my byli ścierażonyja Zakonam, čakajučy jaje, mieŭšaj adkrycca.

24. Tak što Zakon byŭ našym pravadnikom da Chrystusa, kab aspraviadlivicca vieraju;

19-22. U Božym planie zbaŭlennia Zakon mieŭ charaktar zaležnaści (subordynacyi), jamu nie dana było žyćciatvorstva, a — jaŭlać saboju ŭsieahulnaść hrachu dy niemahčymaeć zbaŭlennia biaz pomačy Adkuplennia. Umova, jak davaŭsia Zakon, na hroznym Synai była dakanana nie biespasiaredna miž Boham i narodam, a za pasiarednictvam àniełaŭ i Majžeša z dvustaronnymi zabaviazanniami umoŭnymi, a voś abiacannie danaje Abrahamu, dyk bias nijakich pasrednikaŭ, Boh sam adzin abiecyvaŭ biaź nijakaj umoŭnaści, a znača niezaležna ad nijakaha Zakonu.

23-29. Abradavy Starazakon ściaroh Izraelski narod ad bałvanachvalstva, žyviŭ nadzieju na pryjście Adkuplennia i padrychtoŭvaŭ jaho da spatkannia Chrystusa. Nia byŭ znača, jak i ŭsio u Boha, bieskarysnym i biazmetnym. Ale, jak uzhadavalnik — daŭšy elementy relihii j morali — stanovicca vychavanku niepatrebnym, hetak i Zakon, spoŭniŭšy svajo zadannie adnosna nas chryscijan synoŭ Božych, spadkajemnikaŭ Abrahama.

25. a jak pryjšła viera, my ŭžo nia jość pad *hetym* pravadnikom,

26. usie bo syny vy Božyja praź vieru ŭ Chrystusa Jezusa.

27. usie, što ŭ Chrystusa chryścilisia, ŭ Chrystusa j achinulisia.

28. Niama ŭžo ni Judeja, ni Hreka; niamà ni słuhi, ni volnaha; niamà mužčyny, ci žančyny; usie bo vy adno ŭ Chrystusie Jezusie.

29. A kali vy Chrystusavy, dyk i patomstva Abrahamava, spadkajemniki vodle abiacannia.

RAZDZIEŁ 4.

1. Kažu vośža: pakul naśliednik — małaletni, jon ničym nia rožnicca ad słuhi, choć i haspadar usiaho:

2. jon pad apiakunami j akanomami až da pary vyznačanaj baćkam.

3. Hetak i my: pakul byli małymi, padlahali siłam śvietu,

4. a jak pryjšła poŭnia času, Boh pasłaŭ Syna Svajho, zrodžanaha z žančyny i padlehłaha Zakonu,

3. ... *Siłam svietu* = bačna-cialesnym niedaskanalnym zahadam i abradam Starazakonu.

4. ... *z žančyny* = Najśv. Dzievy Maryi (Mat. 1, 18, 23, 25; Rym. 8, 15-17).

5. kab adkupiŭ padzakonnych dy kab i my atrymali usynaŭlennie.

6. I tamu, što vy — syny, zysłaŭ Boh u vašy sercy Ducha Syna Svajho, ŭzyvajučaha : Abba, Vojče !

7. Dziela taho ty ŭže nie słuha, ale syn ; a kali syn, dyk i naślednik praz Boha.

8. Kaliś to vy, nia znaŭšy Boha, służyli *bahàm*, jakija ŭ sutnaeci nia byli bahàmi ;

9. ciapier-ža, paznaŭšy Boha, ci lepš mo' — paznanyja Boham, pa što viartajeciesia znoŭ k' nièmačnym nikčomym rèčyvam, jakim znoŭ manicièsia służyć?

10. Pilnujecie dni, miesiacy, pory i hady.

11. Pabajvajusia ab vas, ci nie nadarma ŭ vas ja mazaliŭsia.

12. Braty, malu vas, budźcie *hetkimi*, jak ja ; bo i ja *hetki*, jak vy. Ničym vy nia skryŭdzili mianie ;

13. vy-ž viedajecie, jak ja fizyčna nièmačny daŭniej vyhłašaŭ vam Evaneliju,

10. Apostał hànić, što trymajucca bieskarysna zahadaŭ i abradaŭ starazakonnych : śviatkujuć *dni* šabatu, dzień navin ; *miesiacy* - pieršy i siomy ; *pory* - Pejsachu, Kučak ihp. ; *hady* - šabasovyja, jubilejnyja.

12. ... *Budźcie... jak ja* = što budučy Judejem, nia trymajusia bolš judejskich prachtykaŭ

13. Dahetul napeŭna niaviedama jakaja była chvaroba Apostała padčas pieršaha pabytu j navučannia u Galataŭ ; adny kažuć *oftalmia* niešta padobnaje da trachomy, inšyja — *padagra*, *epilepsija*, *malaryja*, a inšyja dadumoŭvajucca ab nastupstvach pieracier

14. i vy nie pahardzili dy nie adapchnuli iz-za taho, što ŭ ciele maim było dla vas *prykrym*, spakusaj, a pryniali mianie jak Božaha A'nieła, jak Chrystusa Jezusa.

15. Dzież *padziełasia* taja ščasnaspahàda vašaja? Svietču bo vam, što kalib mahli tady, to vynialib svaje vočy j dalib mnie.

16. Dyk niaŭžo ja staŭsia voraham vašym, kažučy praŭdu vam?

17. Dryžać ab vas, ale niadobra, bo adstaranić vas chočuć, kab vy ich naśledavali.

18. Jano to dobra dbać ab dobrym zaŭsiody, a nia tolki tady, kali ja u vas prysutny,

19. synki maje, jakich znoŭ voś radžù balejučy, pakul nie ŭfarmujecca ŭ vas Chrystus.

20. Chacieŭby ja ciapier užo być u vas i źmianić moj hołas, ja bo ab vas u sumnivach.

21. Skažècie mnie tyje, što žadajecie być pad Zakonam : vy nia čytali Zakonu?

22. Bo-ž napisana, što Abraham mieŭ dvuch synoŭ : adnaho ad służnicy, a druhoha ad volnaje.

23. Ale toj, što ad służnicy, vodle cieła narodžany ; a toj, što z volnaje — z abiacannia.

pianaha praśledu, a inšyja — ab ciarpienniach mistyčnych. U 15 vieršy Apostał sam spaminaje ab vačach...

14. ... *što u ciele maim mahłob być... spakusaj* = vyhlad moj moh pabudžać vas da lohkavažannia, hrebavannia, mnoju.

22. Hl. Być. 16, 15 ;

24. Heta praz alehoryju skazana; tut bo dva zapaviety: adzin z hary Synajskaje, rodziačy na służenstva, heta Agar;

25. a hara Synaj jość u Arabii i maje łučnaść z sianniašnim Jeruzalimam, paniavolenym iz synami svaimi;

26. vyšejšy-ž Jeruzalim jość volny i jon jość maci ŭsim nam.

27. Napisana bo: *Viesialisia, niapłodnaja, niarodziačaja, holasna ŭsklikni muk niaznajučaja; bo šmat bolej dziaciej u pakinutaj, jak u majučaj muža!*

28. My-ž, braty, pavodle Izaaka — dzieci abiacannia.

29. Ale, jak tady narodžany vodle cieła praśledavaŭ *rodžanaha* vodle ducha, hetak i ciapier.

30. Što-ž bo kaža Pisannie? *Vyžań służanicu z jejnym synam, bo syn niavolnicy nia budzie naśliednikam z synam volnaje.*

31. Hetak voś, braty, my nia słužnicy syny, ale volnaje.

24. U sensie typičnym, duchovym, Agar symbalizuje Stary Zapaviet, Zakon iz Synaju, jaki rodzić niavolnikaŭ; syny Agar, Araby, ŭ jakich ziamli znajchodzicca Synaj. Niavola-ž duchovaja ciahniecca dasiannia ŭ Jeruzalimie judejskim; Jeruzalim niabiesny, u jakim udziejničaje Eklezija, jość volny

27. Hl. Izaj, 54, 1.

29-30. Izmael kpiŭ z Izaaka i praśledavaŭ, jak Žydy Chryścijan (Być. 21, 10).

RAZDZIEŁ 5.

1. Stojcie vošža pry volnaści, jakoju vyzvaliŭ nas Chrystus, nie paddavajciesia znoŭ jarmu niavoli.

2. Voś ja, Pavał, havaru vam: kali paddaściėsia abrazanniu, ad Chrystusa nia budzie vam nijakaje ŭspamohi;

3. i dataho śvietču kažnamu, chto paddajecca abrazanniu, što jonža zabaviazany spaŭniać uvieś Zakon.

4. Vy, šukajučyja apraŭdannia ŭ Zakonie, vyzbylisia Chrystusa, adpali ad łaski;

5. a my ŭ duchu ź viery nadziejemsia apraŭdannia;

6. bo ŭ Chrystusie Jezusie nia jość važnaje abrazannie, ci nieabrazannie, ale viera dziejnaja praz lubaść.

7. Vy pastupali dobra: chto ubiŭ vam u hołaŭ, nia słuchać praŭdy?

8. Hetki nahavor nie ad taho, chto vas kliča.

9. Krychà zakvaski usio ciesta kvasić.

2-4. Kali pojdziecie na ustupki Judaizmu, paddaściėsia cełamu Judazakonu, vy stracicie biaźmiernyja karyści, jakija majecie ad Chrystusa.

5-6. Chryścijanin čakaje zbaŭlennia ad viery, spaŭniajučy svaje abaviazki ŭ lubaści, h. zn. ŭ łascy Božaj, nie ad Zakonu.

10. Maju adnak adnosna vas nadzieju na Usiespadara, što nia inakš dumać budziecie (*jak ja*), a toj, chto zvodzić vas, paniasie zasud, kimby jon ni byŭ.

11. Zaštož ciarplu jašče prašled, braty, kali ja i ciapier prapavieduju abrazannie? Tady spyniłasiab užo zhoršannie z kryža.

12. O, kalib-to zusim byli addaleny tyja, što vas biantežać!

13. Bo vy, braty, paklikany da svabody, aby tolki hetaj svabody nia vykarystvali na *dahadžannie* ciełu, ale na ŭzajemnuju usłuhu praz lubaść.

14. Uvieś bo Zakon poŭnicca ŭ vadnym skazie : *Lubi bližniaha tvajho, jak siabie samoha.*

15. A kali vy adzin druhoha kusajecie j pažyrajecie, hladziecie, kab i nia zhubili adzin druhoha.

11. Apostał adsiavaje pašyranyja żydachryścijanami słuchi, byccam jon sam pierš pryznavaŭ nieabchodnaść abrazannia. Ale *što inšaje było pryčynaj zaŭsiodnych pryčepak da jaho, jak nia* nièchać da kryža i da navuki ab usieahulnym adkuplenni kryžovaju śmierciu Zbaviciela? Kalib zàkidy adkazvali praŭdzie, dyk Apostał nia byŭby hetak prasledavany Judejami, jakija tady nia mielib za što horšycca z Kryža, bo-ž nia buryŭby Zakonu.

13-26. Svaboda ŭ Chrystusie *nia jość* svajavolaj i biaspryncypovaściu, ahidaj prastupku j razbeščanaści pochaciaŭ, ale žyćciom u duchu bolej vymahajučym, jak Judazakon, bo jon procistavić ciomnaj màhnaści nia tolki vonkavyja zabarony błahich pastupkaŭ, ale nutranyja ŭsabiešnija pazytyŭnyja vymahanni, kvalifikujučyja kažny odruch voli, kažny pomysieł čałavieka; a najvažniejšym z henych vymahanniaŭ, što ŭžo było ahłošana ŭ Starazakonie u jakim źmiaščajecca ŭvieś Božy Zakon : « Lubi Bohaspadara ŭsimi

16. Kažu vośža : vodle ducha pastupajcie, a pažadlivaściam cieła nie paturajcie ;

17. bo cieła pažadaje proci ducha, a duch proci cieła : jany supiarečać adno druhomu, tak što vy nia možacie rabić toje, što-b chacieli.

18. Kali-ž vami kiruje duch, dyk vy nie pad Zakonam.

19. Učynki cieła viedamy, jak : błudadziejstva, raspusta, biasstydztva, raznuzdanaść,

20. bałvanachvalstva, čaraŭnictva, herezyi, rostyrki, svarki, zakàtnaja złość, varožaść, hnieŭ, zabojstvy,

21. nienaviść, zajdraść, pjanstva j hulàckaje abžorstva dy *ŭsiamu* hetamu padobnaje ; ab čym upieradžaju, jak i raniej upieradžaŭ, što hetak pastupajučyja Vaładarstva Božaha nie unaśledziać.

22. A płod Ducha : lubaść, radaść, zhodalubnaść, ciarplivaść, vietlivaja łahodnaść, dabratà, miłaserdzie,

23. viernaść, cichaja skromnaść, paŭstrymnaść. Na hetkich to niama Zakonu.

24. A tyje, što naležać da Chrystusa, cieła svajo ź jahonymi pochaciami j pryžadlivaściami ŭkryžavali.

siłami svaje dušy, a bližniaha svajho, jak siabie samoha » (Lev. 19, 18). *Pastupajučy vodle Ducha* = što kirujecca rozumam (16), a nie pažadlivaściu cieła, = jon ukryžavaŭ svaje pochaci, hrech užo nia lohka skûsić jaho svaimi prymankami, a raskvitacimuć cnoty : viery i dabraty, radaści j supakoju, pakory i paŭstrymnaści.

25. Kali žyviom ducham, dyk vodle ducha i pastupajem.

26. Nia budźma pustachvàłami, zadziràkami miž saboju, adzin druhomu zavidujučy.

RAZDZIEŁ 6.

1. Braty, kalib chto i dapuściŭsia jakoha prastupstva, vy duchoŭnyja pavučajcie takoha ŭ duchu łahodnaści, zvažajučy kažny j na siabie samoha, kab i tabie nia być spakùšanym.

2. Adzin druhoha ciažary nasiècie i hetak spoŭnicie zakon Chrystusavy.

3. Chto bo dumaje, što jon nièšta važnaje, ničym budučy, zvodzić siabie samoha.

4. Kažny chaj spravu svaju praviaràje i jak znajdzie chvałyhodnaju, dyk tolki pierad saboju, a nie pierad druhim ;

5. Kažny bo ŭłasny ciažar niaścimie.

6. Navučàny słovam chaj dzielicca ŭsiakim dabrom z navučajučym.

7. Nia kryviècie dušoju : z Boham žartavać nia možna.

8. Što bo čałaviek pasièje, toje j pažniè : chto sieje ŭ svaim ciele, toj z cieła pažnie tlù

6. *Katechizavàny* = pavučàny słovam chaj pačuvajecca da adudziaki pavučajučamu, nastaŭlajučamu.

8. ... *Chto sieje u svaim ciele* = chto ŭ svajoj dziejalnaści idzie za pabudaj pochatnaha cieła, dačakajecca parachni sapsućciŭ ;

pretuju, a chto sieje ŭ duchu, z ducha žać budzie žyćcio viečnaje.

9. Dabro dziejučy, nie słabiejma, bo ŭ svaim časie j žać budziem nie słabiejučy.

10. Dyk pakul čas majem, rabiem dabro usim, a najbolej adnaviercam z nami.

11. Hlańcie, jakimi litarami napisaŭ ja vam ułasnaju rukoju.

12. Tyje, što chočuć prypadabacca vodle cieła, prynukajuć vas abrazàcca, aby tolki nie ciarpieć praśledu za kryž Chrystusa,

13. bo i sami abrazànyja Zakonu nie datrymoŭvajuć, a chočuć i vašaha abrazannia, kab vašym ciełam chvalicca.

14. Mianie-ž kryj Boža, kab ja mieŭ čym inšym hanarycca, aprača tolki kryžam Usiespadara našaha Jezusa Chrystusa, praź Jakoha mnie śviet ukryžavany, a ja — śvietu.

15. Bo ŭ Chrystusie Jezusie nia jość važnym abrazannie, ci nieabrazannie, ale — novaje stvarennie.

16. A nad usimi, što trymajucca hetaha praviła dy nad Izraelem Božym supakoj i miłaserdzie.

a chto sieje u duch svoj, pabudžany Ducham Sv. toj rychtuje sabie biasśmiertnuju viečnaść

11. Ad hetaha vieršu pačynajecca kančatkovaja dapiska ŭłasnaručnaja Apostała.

13. ... *Cielam chvalicca* = što ŭžo stalisia iehnimi prozelitami.

16. ... *Izraelem Božym* = Sv. Eklezijaj.

17. Urešcie, niachaj nichto nie naprykrajecca mnie, bo ja na ciele maim našu rany Jezusa.

18. Łaska Usiespadara našaha Jezusa Chrystusa z ducham vašym, braty, (*chaj budzie*). Amen.

17. ... *Rany Jezusa* = bliźniaki pa ranach adcierpienych; a znača jon Chrystusavy i nichto nia maje nad im prava. Havora tadyšnim sposabam niavolnikaŭ, ab znakach pa jakich paznavalisia.

LIST DA EFESCAŬ ŚVIATOHA PAŬŁA APOSTAŁA

Staličny bahaty handlovy kulturny dy kùltavy centr Małoje Azii, E f e z, słaviŭsia šyrokimi ŭpłyvami va ŭsioj rymskaj imperyi za Paŭłavych časaŭ. Tamu ŭ druhoj i treciaj svajej padarožy paśviaciŭ jamu asablivuju uvahu. Pieršy raz łučyŭ tudy padčas druhoje svaje padarožy, vyviedaŭ jaho stratehičnaje pałažennie i značennie. Tak što za treciaje svaje padarožy zatrymaŭsia ŭ im na całyja try hody, zaklinajučysia prydbać jaho dla Eklezii. I prydbaŭ, « kroŭju », jak kaža, zdabyŭ jaho arhanizujučy tam kvitniejučuju eklezijalnuju pravincyju, hałavoj jakoje paźniej byŭ Sv. Jan Apostał.

Nažal, proci hetkaha haračaha j efektyŭnaha apastolstva ŭzburyłasia zahrožanaje pahanstva j spekulacyja. Załatar Dzimitry, ratujučy svaje padarvanyja dachody iz piaropychu (splendaru) śviatyniaŭ prasłavutaje bahini Artemidy, padniaŭ narod proci Paŭła i jon musieŭ z Efezu padacca ŭ Hrecyju. Raz tolki prajezdam potym sutyknuŭsia z tamtejšym duchavienstvam, i moh asabista dać nastaŭlennie, pieraściarahajučy pierad zahrozaju heretyckaha hnostycyzmu. Paśla kamunikavaŭsia duchova tolki Listami, proci hetych herezyjaŭ.

List razhladany tut byŭ pisany z rymskaje viaźnicy (62), jak i 3 inšyja : da Filipian, Kolosan i Filemona. U ich Apostał uzvyšnym stylem z

pramihajučaj lirykaj vyjaśniaje niaviedamy ludztvu plan zbaŭlennia j adkuplennia ŭsich ludziej u Jezusie Chrystusie. Jak kažuć niekatoryja egzehety : List da Efescaŭ trebab nazvać nia tolki eklezijalnym, ale j listom adzinstva j brackaści naahuł usich ludziej.

Dahmatyčnaja častka jaho (1-3) havoryć ab ździejśnienni ŭ Jezusie Chrystusie pradviečnaha Boskaha namieru zbavić ludziej dy usynavić u Synie svaim ulublenym, jaki ŭmirajučy, abjadnàŭ usich, skryšyŭšy « mur padziełu » — stary zakon. Tamu siannia ŭsie narody paklikany stvaryć adzin Božy narod = suśvietnuju Ekleziju, jakaja na ziamli viadzie dalej spravu zbaŭlennia.

Druhaja častka Listu (4-6) padaje normy chryścijanskaha sužyćcia ŭ siemjach i naahuł u ludzkich suadnosinach.

RAZDZIEŁ I.

1. Pavał z voli Božaje Apostał Jezusa Chrystusa — śviatym usim u Efezie j viernym u Jezusie Chrystusie.

2. Łaska vam i supakoj ad Boha Ajca našaha i Usiespadara Jezusa Chrystusa.

3. Dabrasłaŭlony Boh i Ajciec Usieŭładara našaha Jezusa Chrystusa, jaki ŭbahasłaviŭ nas usiakim duchoŭnym bahasłaŭlenstvam niabiesnym u Chrystusie ;

4. vybraŭ bo ŭ Im nas pierad stvarenniem suśvietu, kab śviatymi być nam i biezzahannymi pierad Im u lubaści ;

5. pradnaznačyŭšy nas na usynaŭlennie Sabie praz Jezusa Chrystusa z łaskavaści voli svaje,

6. na sławu svaje, łaski jakoju abdaryŭ nas u lubym svaim Synie.

1. *Z voli Božaje* = Hl. Rym. 1. *Sviatym* = vyznavalnikam Chrystusa.

2-14. = U hetych vieršach vykazana padziaka Bohu Ajcu adkuplennie, usynaŭlennie ludziej praz Chrystusa dy uśviàčannie praz Ducha Sv. 3. *Ubahaslaviŭ nas bahaslaulenstvam niabiesnym* = darami łaski nadpryrodnaje. 9. *Dabraŭpadobnaha zadumu* = zyčlivaj pastanovy. *U Im* — u Chrystusie. 13. *Naznačany piačacciu* = pryznany za synoŭ Božych. 14. *Na vokup nabytku* = zarukaj daskanalnaha vyzvalennia Zbavicielem z hrachu. 15-23. Apostał prosić u Boha dla vieručych śviatłà, kab mahli paniàć usiu vièlič daru łaski, im pasyłanaj, dy ŭsio ŭ dušach mahuctva Zhrobuŭstałaha Zbaviciela, jakoha pastaviŭ Hałavoju Eklezii (Kaścioła).

7. U Im majem adkuplennie jahonaj kryvioju, adpuščennie hrachoŭ, pa ščodraści łaski jahonaj,

8. jakoju abdzialiŭ nas u poŭni mudraści j razvahi ;

9. adkryŭšy nam tajnicu voli svaje, vodle svajho dabraŭpadobnaha zadumu ŭ Im :

10. kab, jak nastanie poŭnia časaŭ, abnavić usio ŭ Chrystusie, toje, što ŭ niebie, i toje, što na ziamli.

11. U Im i my stalisia losam vybranymi, dziela vialičànnia chvały jahonaj, pryznačanyja da hetaha pastanovaju Taho, katory dzieje ŭsio vodle rady svajej voli :

12. my, jakija raniej užo spadziavalisia na Chrystusa.

13. U Im i vy, pačuŭšy słova praŭdy — evaneliju vašaha zbaŭlennia — dy ŭvieryŭšy ŭ Jaho, byli naznačany piačaćciu abiacannia, Sviatoha Ducha,

14. što jość zadatkam našaj spadčyny na vokup nabytku dy na vialikomlennie słavy jahonaj.

katora jość jahonym cicłam mistyčnym, praniknutym jahonaj žyvoj prysutnaściu. Z dahmatu, što Jezus Chrystus jość Hałavoju Eklezii, vynikaje jaje adzinstva : jość adna tolki praŭdzivaja Eklezija Chrystusa, da jakoje pavinny naležać usie chryscijanie ; bo kalib Chrystus byŭ Hałavoju nièkalkich, nia pryznajùčych adna druhoje, Eklezijaŭ, to pryšłosiab źniavažliva dumać, što Hałava-Chrystus nièznačnaja, niamohučaja utrymać Eklezii ŭ istotnym dla jaje adzinsćvie... 22. *i usio paduładniŭ*... hladzi : Ps. 8, 7.

15. Dziela hetaha i ja, pačuŭšy ab vašaj viery ŭ Jezusie Usieŭładaru dy ab lubaści da ŭsich śviatych,

16. nie pierastaju dziakavać za vas *Bohu*, spaminajučy ŭ maich malitvach,

17. kab Boh Usieŭładara našaha Jezusa Chrystusa, Ajciec chvały, daŭ vam ducha mudraści dy adkryćcia na paznannie Jaho,

18. i praśviatliŭ zrok vašaha serca, kab vy viedali da jakoj nadziei vas paklikaje j jakoje bahaćcie słaŭnaje spadčyny jahonaj dla śviatych,

19. dy jak biaźmiernaja vièlič jahonaha mahuctva ŭ nas, vieručych praz dziejannie taje mahutnaje siły jahonaje,

20. jakuju ździejśniŭ Jon u Chrystusie, uskrasiŭšy Jaho z umièrłych i pasadziŭšy pravaruč Siabie ŭ niebie

21. vyšej za ŭsiakaje kniazioŭstva i ŭładu, i siłu, i haspadaravannie, dy ŭsiakaje nazovy, jakajab jana ni była, nia tolki ŭ hetym viakù, ale i ŭ budučym ;

22. i *ŭsio paduładniŭ* (spakaryŭ) *pad stopy jahonyja*, a jaho samoha vyvyšyŭ nadusio, jak Hałavu Eklezii,

23. što źjaŭlajecca jahonym ciełam i poŭniaju Taho, jaki ŭsio ŭ-va ŭsich dapaŭniaje.

RAZDZIEŁ 2.

1. I vas miàrtvych prastupkami j hrachami vašymi,

2. ŭ jakich vy kaliś zvyčajem hetaha śvietu žyli, zhodna z uładaju kniazia sił pavietra, ducha, što dzieje ciapier u synoch buntu.

3. Miž tymi j my ŭsie kaliś žyli u našych pochaciach cialesnych, vykonvajučy prymchi cieła i pryrodnych nachiłaŭ, budučy z natury dziaćmi hnievu, jak i druhija.

4. Ale Boh, bahaty miłaserdziam dziela vialikaje lubaści svaje, jakoju umiłavaŭ nas,

5. miartvych prastupkami ažyviŭ nas razam z Chrystusam — łaskaju vy zbaŭlonyja —

6. i razam z hrobu zbudziŭ dy ŭ niebie asadziŭ u Chrystusie ;

7. kab u nastupnych viakoch akazać moh bahaćcie svaje łaski z dabraty svaje da nas u Chrystusie Jezusie.

1. *I vas...* tre dumać : *ažyviŭ*, jak vyrazna kaža ŭ 5 vieršy.
2. *Zvyčajem hetaha svietu žyli* = vodla pryncypaŭ fizyčnaj, cialesnaj, pochaci, počuvaŭ. 3-10. *Budučy z natury dziecmi hnievu...* Paśla hrachu pieršarodnaha ludzi stalisia niavolnikami nižejšaje pryrody i nie mahli jaje asilać vyšejšymi aspiracyjami, jany byli žyvyja ciełam, a miartvyja dušuju ; vaładali nad imi demany, bujajučy, vodle dumki Hebrejeŭ, u pavietranych prastorach dy miž ludźmi, škodziačy im. Z hetaha biazdolla vyvieŭ ich Chrystus Adkupiciel, nie dziela ichnich ułasnych zasłuhaŭ, ale darmavoju achviaraju z boskaj lubaści miłaserdzia, satysfakcyjaj nieskančatnaje vartaści abražanaj Dabracie i Spraviadlivaści Nieskančatnaj.

8. Vy bo łaskaju zbaŭlonyja praź vieru ; i-to nie ad vas : bo (i jana) dar Božy —

9. nie za učynki, kab nichto nie chvaliŭsia.

10. Bo my stvarenni jahonyja, u Chrystusie Jezusie, stvarenni dla dobrych dzieł, zahadziè Boham praznačanych dła našaha vykonvannia.

11. Pamiatajcie, vošža, što vy, kaliś pahanie ciełam, prazyvanyja «nieabrazàncami» ad tak zvanaha abrazannia rukatvornaha na ciele,

12. byli tady biaz Chrystusa, adłučanyja ad pravoŭ izraelskaha hramadzianstva, čužyja zapavietnym abiacanniam, biez nadziei i biaz Boha na hetym śviecie.

13. Ciapier-ža ŭ Chrystusie Jezusie vy, kaliś dalokija, stalisia blizkimi kryvioju Chrystusa.

14. Jon bo — jość mir=zhoda našaja, što ŭtvaryŭ z dvuch adno, skryšyŭšy ścianu pierapony varožaści ŭ ciele svaim :

15. skasavaŭ zakon ćviordych nakazaŭ prykazanniaŭ, kab iz dvuch zrabić u sabie adnaho novaha čałavieka, ładziačy mir=zhodu,

12-22. Chryscijanie pakul byli pahanami, znajchodzilisia ŭ vyšapisanym pałaženni. Jany byli adčužanyja ad taho, što mieli Izraelcy : paznannia Boha praŭdzivaha, abiacanniaŭ danych čałaviectvu praz patryarcha Izraela, nadziei na pryjście Adkupiciela. A paśla chrostu, jany stalisia takža udzielnikami niaviedamych im dahetul abiacanniaŭ. Achviara Chrystusa skryšyła pieraponu miž dźviuma častkami čałaviectva : vybranym narodam izraelsk. dy inšymi narodami, niaviedaŭšymi ab Mesyjašu. Chrystus pahadziŭ usich i zadziniŭ usich, kali paduładniŭ Sabie praz kryž, stvaryŭšy novaha čałavieka ŭ vadzinaj Eklezii, mistyčnym ciele jahonym. Naležačyja da jaho pahanie užo nia jość čužymi, prybyšami, ale svaje — Bohu i suviernikam, śviatym.

16. i pahadziŭ z Boham abodvych u vadnym ciele praz kryž, umaryŭšy im varožaść.

17. Jon, pryjšoŭšy, dabravièściŭ supakoj vam, dalokim i blizkim ;

18. praz Jaho bo i adny i druhija majem dostup da Ajca ŭ adnym Duchu.

19. Dyk vy ŭžo nia čužyncy j nia prychodžyja, a suhramadzianie śviatych i damašnija ŭ Boha,

20. astalavanyja na fundamancie Apostałaŭ i Prarokaŭ, dzie vuhłavym kamieniem jość sam Chrystus.

21. Na Im usia budynina, strojna spojenaja, vyrastaje ŭ Sviatyniu Božuju,

22. na jakoj i vy budujeciesia na prybytak Boha ŭ Duchu.

20-21. Treba dobra razrožnić *fundamant* (hreckaje *themelios*) i *kamien* (hrec. *pietra*. aramajsk. *kifa*). Fundamant kładziecca na vuhłavym kamieni, jaki viaža dźvie ściany. Piotr roŭny ŭsim Apostałam, jak *fundamant*, a jak *kamien* jon važniejšy, majučy udzieł u roli Zbaviciela, jaho paklikaŭšaha, być kamieniem vuhłavym, viažučym ścieny Eklezii. Jezus Chrystus, jak pryncypovy nieahraničany Boski zakładčyk i Hałava (Skała) Eklezii, mieŭ uładu zrabić Piatra bačnym znadobjem svajho hłavienstva ; niama tut ničoha dziŭnoha, kali ŭziać pad uvahu toje, što Jon kažnaha śviatara robić udziejnikam svajho Najvyšejšaha Sviatarstva vykonyvać Tajnicu Najśviaciejšaj Achviary. Hałava-Chrystus maje ŭładu rabić vieručych (hl. I List Piatra 2,5) kamienniami (hr. lifon) pałožanymi ŭ fundamancie, jak samyja Apostały pałožanyja na Kifie.

RAZDZIEŁ 3.

1. Dziela hetaha voś ja, Pavał, *staŭsia* viaźniem Jezusa Chrystusa za vas pahanaŭ.

2. Dumaju, vy čuli ab nadzialenni mianie łaskaju Božaju dla vas :

3. što Jon praz abjaŭlennie aznajomiŭ mianie z tajnicaj, jak-to karotka j apisaŭ ja vam vyšej.

4. Čytajučy heta, mahčymiecie paznać majo razumiennie tajnicy Chrystusa.

5. Jana bo nia była adkryta ludzkim synom minułych pakalenniaŭ, tak jak ciapier adkryta ŭ Duchu śviatym Apostałam jahonym i Prarokam :

6. što i pahanie majuć być suspadkajemnikami dy supolnikami adnaho cieła j suudziejnikami abiacannia ŭ Chrystusie Jezusie praz Evaneliju ;

7. słuhoj jakoje staŭsia ja praz dar łaski Božaje, dadzienaj mnie dziejanniem jahonaj siły.

8. Mnie najmienšamu z usich śviatych dadziena łaska hetaja : viaścić pahanam niavyślednyja bahaćci Chrystusavy

1. *Viazniem* = robić alluzyju na svajo pieršaje uviaźniennie ŭ Rymie 61-63 h., padčas jakoha piša hety svoj List. 2-7. Apostału była adkryta tajnica Chrystusa ab usiehaulnym adkuplenni čałaviectva, jakaja ŭ Starym Zapaviecie nia była jašče raskryta jasna.

9. i vyśviatlać usim jaki byŭ plan tajnicy viakami zachoŭvanaj u Bohu, ŭsio stvaryŭšym ;

10. kab ciapier praz Ekleziju stałasia viedamaj Kniastvam i Mahuctvam niabiesnym mnohajàkaja pramudraść Božaja,

11. zhodna z adviečnaju pastanovaju, katoru *Jon* zyściŭ u Jezusie Chrystusie, Usieŭładaru našym,

12. u Jakim, praź vieru ŭ Jaho, majem śmieły j nadziejny dostup da *Boha*.

13. Tamu prašu vas, nie pàdajcie ducham z pryčyny hora majho za vas, jano bo — vašaja słava.

14. Voś čamu ja zhinaju kaleni maje pierad Ajcom,

15. ad Jakoha biare svoj nazoŭ usiakaje ajcoŭstva na niebie j na ziamli ;

16. kab daŭ vam vodle słavy svaje zmacavacca na sile praz jahonaha Ducha ŭ čałavieka ŭnutranaha ;

9-12. Sprava ŭsieśvietnaha zbaŭlennia astavałasia niavièdamaj i dla hramadaŭ anielskich, pakul nie adkryŭ Zbaviciel spradviečnaje pastanovy Božaje dy nia ździejśniŭ hetaha ŭ svajoj Eklezii. 15. *Biare svoj nazoŭ* = biare pačatak isnavannia. 16. *Čałavieka unutranaha* = ŭsabiečniaha, adrodžanaha praz chrost čałavieka prakanannia j hłybokaha pačućcià lubaści dy viery, praśviatlajučaj chryścijanina da zrazumiennia lubaści Zbaviciela, pieravyšajučaj usiakuju mieru, samoha čysta ludzkoha paznannia.

Uvaha : Rožnaabradnyja j rožnamoŭnyja nazovy « Kaścioł = Carkva » dziela dahodnaści abadziniajem tut apostałavaj nazovaj « Eklezija ».

17. kab praź vieru zahaściŭ Chrystus u sercach vašych,

18. kab vy uhruntavanyja i ućvierdžanyja ŭ lubaści zdoleli zrazumieć z usimi śviatymi jak jana šyrokaja, i daŭhaja, i vysokaja, i hłybokaja ;

19. dy spaznać, jak taja lubaść Chrystusa niavyskàzna vyšejšaja za ŭsiakuju viedu, kab napoŭnicca vam całaju poŭniaju Božaju.

20. A Tamu, Chto dziejučaju ŭ nas siłaju moža zrabić šmat bolej za toje, čaho my prosim, abo ŭ dumkach majem,

21. Jamu *chaj budzie* chvałà ŭ Eklezii j Chrystusie Jezusie na ŭsie pakalenni j viaki viečnyja. Amèn.

RAZDZIEŁ 4.

1. Malu tady vas ja, viazień Hospadaŭ, pastupajcie hodna pokliku, jakim vy paklikany :

2. iz ščyraj pakoraj i łahodnaściaj dy paŭstrymńaściaj, adzin druhoha cierpiačy z lubaściu,

3. starajučysia zachavać adzinstva ducha ŭ zhodnaj sułucy.

1-16. Zaklik da adzinstva. Dajučy moralnyja napaminy, Apostał pierš za ŭsio źviartaje uvahu na asnaŭny pryncyp chryścijanskaha žyćcià : žyvuju śviedamaść ŭsieahulnaha adzinastva ŭ Bohu, Chrystusie j Eklezii = suviaź, što rodzicca iz zhodnaha sužyćcià.

4. Adno bo cieła, adzin duch, jak i paklikany vy da adnaje nadziei pokliku vašaha.

5. Adzin Hospad, adna viera, adzin chrost.

6. Adzin Boh i Ajciec usich, što nad usimi, i praz usich, dy ŭ va ŭsich nas.

7. Kožnamuž z nas dadziena łaska vodle miery Chrystusavaha daru.

8. Tamu i skazana : *Uzyjchodziačy u vyś, pałaniŭ pałon, daŭ ludziam dary* (Ps. 67, 19).

9. A štož abaznačaje *ŭzyjšoŭ*, jak nia toje, što pierš Jon byŭ i zyjšoŭ u pradonnie ziamli?

10. Zyjšoŭšy — heta tojža samy ŭzyjšoŭšy vyšej usich niabiosaŭ, kab usio napoŭnić.

8-10. Chrystus zyjšoŭ ź nieba na ziamlu, akiłzaŭ siły dzikija, što niavolili čałavieka ŭ pałonie ; a vodle jšče adnaho kamentara : zyjšoŭ i ŭ padziamielle, atchłań, pałoniŭšuju dušy, vyzvaliŭ ich — *pałaniŭ pałonienych* (hebraizm Psalmu 67, 19) — i uzniossia potym u vyś, nieba, viadučy z saboju ŭsich vyzvalenych ; paśla razdajučy roznyja dary ludziam, jak kaža tojža Psalm. Tamu kažny maje svajo praznačennie ŭ Eklezii, mist. cieła Chrystusa, jak asobnyja častki cieła čałaviečaha. Voŝža : 1) Eklezija nia jość tolki adno duchovaje niabačnaje abjednannie vieručych, ale adno cieła, adzin bačny, žyvy składny arhanizm hramadzki arhanizm, paduładnieny niabačnamu duchovamu pryncypu, i bačnym abadziniajučym jaho orhanam. 2) Tvorycca hety arhanizm praz Boham ustanoŭlenuju Herarchiju. 3) Pasłuchmianaść hetaj Herarchii jość nieabchodnaja dla *daskanalennia sviatych, budavannie cieła Chryst.* 4) Pastyry Eklezii atrymoŭvajuć svaju ŭładu navučannienie viernikaŭ, nie ad narodu, ale ad samoha Chrystusa. Hałavy Eklezii, *pastaviŭšaha* ich dzieła zabiaśpieki vieručych ad błudnavučenniaŭ. 5) Usieeklezijalnaja suspolnaść u adzinśćvie lubaści j viery niemahčymaja biez herarchičnaha abadziniennia ŭsich dziaciej Eklezii, azhałaŭlennia.

11. I tojža samy pastaviŭ adnych apostałami, druhich prarokami, inšych evanhelistami, a šče inšych pastyrami j vučycielami.

12. dla daskanalennia śviatych na dzieła słužennia, na budavannie cieła Chrystusa ;

13. až pakul usie my nia dojdziem da adzinstva viery dy da poŭnaha paznannia Syna Božaha, da muža daskanałaha na mieru poŭnaŭzrostu Chrystusavaha ;

14. kab my nia byli ŭžo małaletkami chistanymi, j zachaplànymi ŭsiakim vìetram vučennia chitrunskaje błuklivaje čmuty ludzkoje ;

15. ale ščyraju lubaściu ŭzrastali ŭ va ŭsim u Taho, katory jość hałavoju — u Chrystusa ;

16. ź jakoha ŭsio cieła, sustaŭlenaje dy spojenaje ŭsiakimi ŭzajemaspamožnymi viàziami, zhodna z adpaviednym dziejanniem kažnaha čelesa, biarè pryrost na budavannie samoha siabie ŭ lubaści.

17. Kažu vošža vam i Boham śvietču, kab vy ŭžo nie pastupali, jak pastupajuć pahanie ŭ pustadumśćvie svajho rozumu,

18. z dumkami zamaročanymi, dalokija ad žyćcia Božaha praź niavuctva ich dy ačarśćvielaść serca ;

19. jany, ačmanieŭšy, addalisia raspuście, dapuščajučysia prahavita ŭsiakaj nièčyści.

19. *Ačmanièušy* = da rospačy źniačulèŭšy prahavita da nienasytnaści šukali pabudy ŭ raspuście.

20. Ale vy nia hetak paznali Chrystusa,

21. kali ab Im čuli dy ŭ Im navučylisia — vodle praŭdy, jakaja jość u Jezusie —

22. pazbycca razam z raniejšym žyćciom staroha čałavieka, tlejučaha ŭ zmannych pochaciach,

23. a abnavicca ducham rozumu vašaha

24. j pryadziecca ŭ novaha čałavieka, na Božuju padobu stvoranaha ŭ spraviadlivaści dy śviàtaści praŭdy.

25. Dziela hetaha, adkinuŭšy manù, havarecie kažny praŭdu svajmu bližniamu, my bo adzin druhomu čelesy.

26. Hnièvajciesia, ale nie hrašecie! Chaj sonca nie zajchodzić nad hnievam vašym ;

27. I nie davajcie miesca dźjabłu.

28. Chto kraŭ, chaj bolš nie kradzie, a lepš chaj pracuje, tvoračy rukami svaimi dabro, kab mieŭ što dać patrabujučamu.

29. Nijakaja mova ahidnaja chaj nia vyjchodzić z vusnaŭ vašych, a tolki dobraja dla

20-24. *Nia hetak paznali Chrystusa*, kab astavacca ŭ staroj nièčyšsi, adnosna vas nielha skazać taho, što ab pahanach, vy bo ŭ Im navučylisia pazbyvacca ŭsiaho staroha hrešnaha pahanskaha, *a pryadziecca u novaha calavieka*...

26. *Hnievajciesia, ale nie hraešcie* = nie dapuščajcie, kab hnieŭ nàdaŭha avałodvaŭ dušu, ale vybačajcie kryŭdy j chutka mirèciesia.

27. *Nie davajcie miesca dzjabłu* = nie davajcie jamu nahody da spakušannia.

zbudavannia ŭ viery, kab stałasia łaskaju dla słuchajučych.

30. I nia smuciecia Sviatoha Ducha Božaha, jakim vy naznačany na dzień adkuplennia.

31. Usiakaja horyč, hnieŭ i luć, i svarka, i łajennie musiać być vykaranieny z-pasiarod vas razam z usiakaju złościu ;

32. a budźcie adzin da druhoha łaskavymi, spahadnymi, miłasernymi, vybačajučymi adzin druhomu, jak i Boh u Chrystusie vam vybačyŭ.

RAZDZIEŁ 5.

1. Budźcie, vošža, paścieżnikami Boha, jak dzieci, lubyja,

2. i chadziecie ŭ lubaści, jak i Chrystus palubiŭ nas i vydaŭ siabie za nas, jak *dar Bohu miłapàchnuju achviaru*.

3. A raspusta i ŭsiakaja nièčyść dy prahavitaść kab i nie spaminalisia miž vami, jak i prystoić śviatym ;

4. ani brydamoŭstva, błaznoctva, ci žarty niaprystojnyja, niedarečy, a lepš — dziàkavannie.

5. Viedajcie bo dobra toje, što nijaki čužałožnik, nijaki biasstydnik, ci chciviec bałvapa-

1. *Pascieznikami Boha* = naśledavać pa ściežkach Boha miłasernaha, lohka vybačajučaha...

4. *Ani brydamoŭstva*... chaj nia budzie miž vami...

kłonnik, nia maje spadčyny ŭ Valadarśćvie Chrystusa i Boha.

6. Chaj nichto nia zvodzić vas bujanymi słavami, praz heta bo spadaje hnieŭ Božy na synoŭ buntarnych ;

7. nia budźcie ichnimi supolnikami.

8. Vy byli kališ ciemraju, a ciapierža *vy* — śviatło ŭ Chrystusie : pastupajcież jak dzieci śviatłà ;

9. bo płod śviatłà jość u va ŭsim, što dobraje, spraviadlivaje i praŭdzivaje ;

10. šukajcie ščyra taho, što daŭspadobnaje Bohu,

11. i nie biarecie ŭdziełu ŭ biaspłodnaj dziejnaści ciemry, a lepš dakarajcie.

12. Bo ab tym, što robicca imi tajomna, soramna j havaryć.

13. A ŭsio, što hànicca, praz śviatło robicca jaŭnym i stajecca śviatłom ;

14. tamu i skazana : *Pračnisia, śpiàčy, dy ŭstań z miartvych, a Chrystus ciabie aśviecić.*

15. Dyk hladziecie, pastupajcie prazorna, nie jak nierazumnyja, a jak mudryja :

16. čas cèniačy, dni bo niàpeŭnuja.

17. Tamu nia budźcie nierazvažnymi, ale śvièdamymi voli Božaj.

14. *Tamu i skazana* = ŭ Sv. Pisanni, Izaj. 26, 19 : *Pračnisia spiačy* = ŭ hrachoch i niedaviersćvie. Vierš hety ŭziaty iz staravietnych chryscijanskich hymnaŭ.

18. Dy nia ŭpivajciesia vinom, bo ŭ im raznuzdanaść, a napaŭniajciesia Ducham,

19. vyhłašajučy mižsobku psalmy, himny j pieśni duchoŭnyja, piajučy dy j hrajučy Hospadu ŭ sercach vašych ;

20. dziakujučy zaŭsiody i za ŭsio Bohu j Ajcu ŭ imia Usiespadara našaha Jezusa Chrystusa,

21. budučy pasłuchmianymi adny druhim u bojazi Božaj.

22. Žankì, budźcie paduładnymi mužom svaim, jak Usieŭładaru,

23. muž bo jość hałavoju žonki, jak i Chrystus hałava Eklezii, svajho cieła, jakoha źjaŭlajecca Zbavicielem ;

24. i jak Eklezija paduładnaja Chrystusa, hetak i žonki — svaich mužoŭ u va ŭsim.

25. Mužy, lubiecie žonak svaich, jak i Chrystus ulubiŭ Ekleziju i vydaŭ siabie za jaje,

6. kab uśviacić jaje abmyvajučy vadoju praz słova žyćcia,

27. kab pradstavić jaje sabie Eklezijaj słaŭnaj, biez plamy, ci marščyny abo čaho padobnaha, ale kab była śviatoju biezzahannaju.

25-26. Tut Apostał daje pavučennie ab Eklezii, jak Suženicy Chrystusa ; z jekoha vynikaje, što Eklezija, padobna suženstvu, pavinna mieć zavieršanuju čałavieču pryrodu i być zakončanaj ludzkoju hramadoju, arhanizacyjaj. Jak suženka maje svajoj hałavoju muža, hetak i Eklezija nie pazbaŭlenaja naturalnaha ŭsiakaj

28. Hetak i mužy pavinny lubić svaich žonak jak cieły ŭłasnyja : chto lubić svaju žonku — siabie samoha lubić.

29. Nichtož bo nikoli nia mieŭ nienaviści da svajho cieła, ale haduje j pialèhuje jaho, jak i Chrystus Ekleziju,

30. bož my — častki cieła jahonaha.

31. *Tamu-to pakinie čalaviek baćku svajho j matku dy złučycca z žonkaj svajoju, i buduć dvoje ŭ vadnym ciele.*

32. Heta vialikaja tajnica, a ja havaru ab Chrystusie j Eklezii.

33. Ale i kažny z vas paasobku chaj lubić svaju žonku, jak siabie samoha, a žonka niachaj pavažaje svajho muža.

RAZDZIEŁ 6.

1. Dzieci, słuchajcie pabožna baćkoŭ svaich, bo heta spraviadliva.

arhanizavanaj hramadzie źvierchnika bačnaha, joju kirujučaha. *Abmyccio vadoju* = ŭ sakram. Chrostu.

31-33. Suženstva (žanimstva) jość vialikim sakramantam, spałačajučym muža z žonkaju na vobraz tajničnaha nierazarvalnaha spałučennia Chrystusa z Eklezijaj. Taki intymny sens słoŭ Zbaviciela ab złučenni dvaich u vadnym ciele (Mt. 19, 5-6 i 9 ; Mk. 10, 7-8 ; Być. 2, 24). Duchoŭnaje značennie hetaha chryscijanam adkryta, *i tamu chryścijanskaje suženstva pavinna* być i abahačana darami łaski duchoŭnaje, jak abahačana jimi Eklezija Chrystusa.

2. *Šanuj baćku tvajho i matku* — heta pieršaje prykazannie z azaročanniem :

3. *kab tabie dobra ščaściła dy kab doŭha žyŭ na ziamli.*

4. A i vy, baćki, nie razdražniajcie dziaciej vašych, ale vychoŭvajcie ich u posłusie dy pabožnym urazumlanni.

5. Słuhi, budźcie pasłuchmianymi svaim haspadarom siośvietnym z bajaźziu j pašanaj u prastacie serca vašaha, moŭ Chrystusu,

6. nie dla voka tolki słužačy j prypadabannia ludziam, ale jak Chrystusavy słuhi, ščyra vykonvajučy volu Božuju,

7. achvotna pasłuhujcie, jak Bohu, a nia ludziam ;

8. śviedamyja taho, što kažny, ci słuha ci volny, za vykananaje dabro atrymaje svajo ad Hospada.

9. I vy, haspadary, rabiecie im toje samaje, łahodźcie surovaść, pamiatajučy, što jak nad imi, tak i nad vami jość Usiehaspadar na niebie, ŭ jakoha niama prystaronnaści da asobaŭ.

2-3. Vyjś. 20, 12. Znača za viernaść hetamu prykazanniu Boh abiecyvaje naharodu ŭžo tut na ziamli.

5-9. *Siosvietnym* = pravilnaja forma słova, užyvalnaja, tak jak i « sioletnim » np., jana abaznačaje : « hetaha (ziamnoha) śvietu». Ahulnaje značennie dumak u hetych vieršach toje, što Chryścijanstva, nie źmianiajučy isnujučych adnosinaŭ praŭnych, pierapojvaje ich unutry ducham lubaści, zhodlivaści, ciarplivaści j miłaserdzia, kab abiasškodzić ichniuju kryŭdnuju niapraŭdu : chryścijanin słuha jość pasłušny svajmu niedaskanałamu haspadaru-

10. Na apošku, braty, macnièjcie vy Hospadam i mahutnaściu siły jahonaj ;

11. pryadzieńciesia ŭ zbroju Božuju, kab mahli vy dać adpor chitrunstvam dźjabła ;

12. my bo zmahajemsia nie proci kryvi j cieła, a proci źvierchnickich mocaŭ, proci śvietaŭłady ciemry hetaha vieku, proci duchaŭ nàzłaści ŭ padniebnych prastorach.

13. Voś čamu vaźmiecie ŭsiezbroju Božuju, kab u lichim dniu mahli vy procistajać i, ŭsio pieramohšy, ustajàć.

14. Stojcie, vośža, padpierazaŭšy pajaśnicy vašyja praŭdaju j *achinuŭšysia broniaj spraviadlivaści*,

15. dy abuŭšy *nohi ŭ hatovaść dabravieščannia miru=zhody* ;

16. a nadusio vaźmiècie ščyt viery, jakim zdolejecie hasić usie vahnistyja strełу lichoha ;

17. i *pryłbicu zbaŭlennia* vaźmiecie, i mieč duchoŭny, jakim jość słova Božaje.

čaŀavieku praz idealna daskanałaha Chrystusa ; a chryścijanin vaładar u službie paduładnaha sabie bačyć usłuhi brata ŭ Chrystusie.

12. Baraćba nieba z piekłam, dabra j zła, adbyvajecca ŭ dušy kažnaha čałavieka. Alež my zmahajemsia nia proci śmiarotnaha čałavieka, *ciela j kryvi*, ale proci złych duchaŭ, vykarystvajučych našyja hrachoŭnyja nachiły. Voś čamu Apostał daradžvaje uzbroicca ŭ siły duchovyja ad Boha, i procistavicca spakusam z vajackaj enerhijaj, (by tyja pretoryjanie rymskaj viaźnicy, u jakoj tady Apostał byŭ trymany dy ŭziaŭ ź ich vopis i vajare chryścijanskaha).

18. Maleciesia zaŭsiody ŭ duchu ŭsiakaj formaj malitvy i błahannia ; taho pilnujučysia vytryvała, prosiačy za ŭsich śviatych

19. dyj za mianie, kab, jak adkryju maje vusny, dana mnie była mova da śmiełaha abviaščànnia tajnicy Evanelii,

20. dla jakoje pasołstva ja vykonyvaju ŭ akovach, kab ja havaryŭ ab joj advažna, jak mnie naležycca.

21. A kab i vy viedali što dziejecca zy mnoju dy što rablu, ab hetym usim paviedamić vas Tychik, brat miły i słuha vierny ŭ Chrystusie,

22. jakoha ja pasłaŭ da vas natoje, kab vy daviedalisia ab nas dy kab paciešyŭ sercy vašyja.

23. Spakoj bratom i lubaść ź vieraju ad Boha Ajca i Usiespadara Jezusa Chrystusa.

24. Łaska z usimi niepachisna lubiačymi Zbaviciela našaha Jezusa Chrystusa. Amen.

21. *Tychik* = (hl. Dz. Ap. 20, 4) supravodnik Ap. Paŭła ŭ Rym ; praź jaho byŭ pierasłany vyšapisvany List Efescam.

LIST DA FILIPIJCAŬ ŚVIATOHA PAŬŁA APOSTAŁA

Pieršym miestam u Europie, dzie pastaviŭ svaju apostalskuju stupniu Pavał, byli Filippy, zaŭdziačvajučyja svaju nazovu i roskvit Filipu, baćku Aleksandra Makedonskaha. Łučyŭ tudy Sv. Apostał padčas svaje druhoje padarožy (49-52 h.) Zasnavaŭ tam nievialikuju kolkasna, ale ščyruju i rupatlivuju, chryścijanskuju hramadu, jakaja była jamu avanhardam u evanelizacyi. Nia hledziačy na karotki pobyt u ich Apostała, Filipijcy svajoj pryviàzanaściu nahetulki zasłužyli na davier, što ad ich adnych nie adkazvaŭsia jon pryjmać hrašavuju zapamohu na prapaviednickuju spravu siarod inšych hramad: u Tessaloniku, Karynt, ci naviet Rym, kudy ŭ viaźnicu pryvioz jamu jaje Epafradyt, adzin z najščyrejšych usłužnikaŭ. Pasyłaŭ k'im i Tymateja, haračaha pamačnika ŭ navučanni dy supolnika viaźnicy.

List natchniony ajcoŭskim pačućciom, dbajlivym ab patrebach lubych dziaciej duchoŭnych, zahrožanych niavyhadami žyćcià dy niebiaśpiekami.

Autentyčnaść listu — jak pakazvaje najstarejšaja tradycyja histaryčnaja (Polikarp) dy amal usia krytyka sučasnaja — jość peŭnaj.

Napisany byŭ u Rymie padčas pieršaha uviaźniennia Apostała, jak pakazvaje sam tekst listu (hladzi raździeł I vierš 7; « maju bo ŭ sercy vas i *ŭ putach* maich »), jošć i inšyja na heta pakaźniki.

RAZDZIEŁ 1.

1. Pavał i Timatej, słuhi Jezusa Dhrystusa, usim śviatym u Chrystusie Jezusie, što prabyvajuć u Filippach, ź biskupami j dyjakanami :

2. łaska vam i supakoj ad Boha Ajca našaha i Usiespara Jezusa Chrystusa.

3. Dziakuju Bohu majmu pry ŭsiakim uspaminie ab vas,

4. zaŭsiody ŭ kažnaj majej malićvie za ŭsich vas molačysia z radaściaj

5. za vašaje sudziejnictva ŭ Evanelii ad pieršaha dnia až dahetul,

6. majučy peŭnaść, što toj, chto pačaŭ u vas dobraje dzieła, budzie dakonvać jaho až pa dzień Chrystusa Jezusa.

7. Jano j spraviadliva dumać heta mnie ab usich vas, màju bo ŭ sercy vas i ŭ putach maich, i ŭ abaronie dy ŭhruntoŭvanni Evanelii, jak supolnikaŭ maje radaści.

1. *Śviatym* = viernym chryścijanam. *Biskupami* = možna razumieć, što i *śviatarami*; bo u pieršachryścijan nia było hetkaha razrožnivannia miž biskupam (nadzornikam) i śviatarom (starejšym duchoŭnym).

5. Filipijcy praz svaju dabračynnaść šmat pamahali ŭ evanelizacyi i mataryjalna i ŭpłyvova moralna, idejna.

6. *Toj, chto, pasłaŭ*... = znača Boh.

7. *Dumaŭ heta ab vas* = što za vašu pomač apostału mnie budziecie mieć zasłuhu, supolnuju łasku apostalskuju j naharodu, takža i za padtrymku mianie ŭ viaźnicy.

8. Boh bo mnie śvietka, jak ja tužu pa ŭsich vas sercam Chrystusa Jezusa ;

9. i malusia pra toje, kab lubaść vašaja bolej dy bolej uzrastała ŭ paznanni dy ŭsiakim dośvidzi,

10. kab umieli razuznavać važniejšaje dy byli ščyrymi j biezzahannymi na dzień Chrystusa,

11. poŭnapraviednymi praz Jezusa Chrystusa na česć i chvału Božuju.

12. Žadaju, braty, kab vy viedali, što ŭsio zdaryŭšajesia sa mnoju, vyjšła bolš na karyść Evanelii ;

13. viestka bo, što ja ŭ kajdanoch za Chrystusa stałasia viedamaj usioj pretoryi dy j usim inšym,

14. tak što mnohija z bratoŭ u Chrystusie, aśmielenyja maimi kajdanami, jašče z bolšaju advahaju j biazbojaznaściu vieściać słova Božaje.

15. Niekatoryja, štopraŭda, praz zajdraść i

9. *Usiakim dośvidzie* = u paznanni ŭsiaho taho, što adnosicca da zbaŭlennia.

11. *Poŭnapraviednymi* = spaŭniajučy dobryja ŭčynki.

12. Tut začynajecca častka listu z viestkami bolš intymnymi j asabistymi.

13. *Usioj pretoryi* = imperatarskaj stražy, što składałasia ź 10 tysiač vajakoŭ. Apostał nia tolki ŭ viaźnicy, ale i za bytnaści jšče na voli, byŭ zaŭsiody supravadžany pretoryjaninam i praz heta mieŭ mahčymaść jaho aśviedamlać z chryścijanstvam ; a dziela taho, što pretoryjanie źmianialisia, dyk i kaža, štop ryčyna jaho herojskaha cirpiennia za Chrystusa, *staiasia viedamaj usioj pretoryi*...

15. *Praz zajdraść* = mnie maje papularnaści dy dziela sprečak zy mnoju.

spračalnaść, a inšyja dyk z dobraj volaj abviaščajuć Chrystusa ;

16. adny — z lubaści, viedajučy, što ja pastaŭleny tut dziela abarony Evanelii ;

17. a druhija niaščyra, dziela suporu abviaščajuć Chrystusa, dumajučy hetym abciažyć maje kajdany.

18. Dy štož z taho? Tak, ci hetak : dziela voka, ci ščyra, to Chrystus abviaščajecca, i ja z taho ciešusia dy budu ciešycca;

19. bo viedaju, što heta vyjdzie mnie na zbaŭlennie pry vašaj malićvie j dapamozie Ducha Jezusa Chrystusa,

20. zhodna z čakanniem maim i nadziejaj, što ni ŭ čym nia budu asaromleny, a jak zaŭsiody, tak i ciapier z usioj peŭnaściu Chrystus budzie ŭźvialičany ŭ ciele maim, ci-to žyćciom, ci śmierciu.

21. Mnie bo žyć — heta Chrystus, a ŭmirać — heta zdabytak.

22. Kali adnak žyćcio ŭ ciele daje płod u maim dziele (*apastolstva*), dyk nia viedaju. što j vybrać.

23. Ciahnie toje i druhoje : chaciełasiab raź-

20. Adzinaj metaj usiaho žyćcià Apostała — prasłaŭlannie Jezusa Chrystusa. Jakajab dola jaho ni spatkała, to budzie słužyć hetaj mecie. Pakinie jaho žyvym — jon budzie žyć dla Chrystusavaha *dzieła* ; a *ŭmre zamučany* — jaho *nučanictva* budzie vyznanniem Chrystusa.

23-25. Śmierć Apostału byłab pažadanaj : jana spałučyłab jaho iz Zbavicielem. Ale jon nia śmieje žadać śmierci, viedajučy

viazacca i być z Chrystusam, bo heta šmat lepšaje;

24. ale dziela vas mnie patrabniej zastavacca ŭ ciele.

25. I viedaju peŭna, što zastanusia j prabyvacimu z usimi vami dla dośpievu vašaha i radaści ŭ viery,

26. kab praź mianie zbolšyłasia chvała vašaja ŭ Jezusie Chrystusie, jak pryjdu da vas paŭtorna.

27. Tolki pavodźciesia ŭ sposab hodny Evanelii Chrystusavaj, kab mnie — ci prydu i ŭbaču vas, ci nia prydu — mieć čutki ab vas što vy staicie u vadnym duchu, zmahajučysia adnadušna za evaneličnuju vieru,

28. ni ŭ čym nie bajučysia vašych praciŭnikaŭ, heta dla ich znak zahuby, a dla vas — zbaŭlennia, i-to ad Boha;

29. bo-ž vam dadziena taska Chrystusa nia tolki vieryć u Jaho, ale i ciarpieć za Jaho,

30. viadučy tujuž baraćbu, jakuju bačycie ŭ va mnie j čujecie aba mnie.

jak dla mnohich nieabchodnaja evanhelizacyja; i dziela taho dumaje, što nie zaraz pakliča jaho k' sabie.

28. Ščylnaje zyspalennie vieručych u vadzinadušnaj rašučaści pastajać i paciarpieć za Chrystusa jość zàrukaj ichniaj pieramohi na ziamli dy viečnaj radaści ŭ niebie.

RAZDZIEŁ 2.

1. Kali, vośža, jość jakoje suciašennie ŭ Chrystusie, jakaja patoła ŭ lubaści, jakaja supolnaść ducha, kali jość spačućcio serca,

2. to daviaršecie maju radaść: budučy z'adzinienymi toj samaj dumkaj, toj samaj lubaściaj, adnadušnaściaj i zhodlivaściaj;

3. nie rabiecie ničoha pad upłyvam sprečki, ci dziela pustachvalstva, ale ŭ pakorlivaści ŭvažajučy adzin druhoha za siabie vyšejšym.

4. Nie ab sabie tolki turbujsia kažny, ale i ab druhich.

5. Toje chaj dumajecca ŭ vas, što i ŭ Chrystusie Jezusie:

6. Jon, budučy ŭ natury Božaj, nia ličyŭ uzurpacyjaj być roŭnym Bohu,

7. a vyniščyŭ siabie samoha, pryniaŭšy naturu słuhi, stajučysia padobnym da ludziej i dzela svajho sposabu žyćcià pryznany čałaviekam;

8. uniziŭ siabie, staŭšysia pasłušnym až da śmierci, kryžovaj śmierci.

1-8. Najbolš uzmacoŭvaje hramadu vieručych adnadumstva j lubaść, spłyvajučyja z samaadračennia, pakornaj cichaści za prykładam Chrystusa, jaki choć i moh niesamazvanna javicca śvietu Boham, to adnakža unižyŭsia praz učałaviečannie, byŭ pasłušny Bohu j ludziam svajoju naturaju ludzkoju. Adnadumstva j lubaść u Eklezii (Kaściele) niemahčymyja biez pasłuchmianaści. « Usiudy Boh uładziŭ stupieni j roznajakaść ułady, kab usio tryvała

9. Tamu Boh jaho j vyvyšyŭ dy daŭ jamu imia, vyšejšaje za ŭsiakaje imia,

10. kab pierad imienniam Jezusa kłaniłasia ŭsiakaje kalena nieba, ziamli j pad'zièmja

11. dy kab usiaki jazyk vyznavaŭ, što Jezus Chrystus Usieaspadaram jość u chvale Boha Ajca.

12. Tady voś, miłyja maje, jak-to zaŭsiody vy byli pasłušnyja, z tropatnaj bojaźziu turbujciesia ab zbaŭlenni vašym nie anno pry majej prysutnaści, ale jšče bolej ciapier, kali mianie miž vami niama;

13. bo to Boh jość toj, što vyklikaje ŭ vas i chacieć i vykonyvać vodle *jahonaj* upadoby.

14. Usio rabiecie biez narakannia i mudravannia,

15. kab być bizzahannymi j ščyrymi niavinnymi dziaćmi Božymi siarod kryvadušnaha j razbèščanaha rodu, ŭ jakim vy zijajecie moŭ śvietačy na sviecie,

16. zachoŭvajučy słova žyćcia na pachvału mnie ŭ dzień Chrystusa, što nie nadarmà ja bieh, nie darmà pracavaŭ.

17. Ale choćby ja musieŭ na't kroŭ pralić maju na achviaru i pasłuhu viery vašaj, ja radujusia j viesialusia z usimi vami;

ŭ adnadušnaści j vialikaj zhodzie» (Sv. Jan Chryzastom. Tvory, t. X, bač. 346).

9. *Daŭ jamu imia*... prasłaviŭ praz zhrobuŭstannie i ŭniebaŭšeście, vyjaŭlajučy jahonu Boskaść.

12. *Z bojaźziu* = nie kary, ci prypadabannia kamu, ale ź lubaści da Boha ščyraj.

18. z hetahaž i vy ciešciesia j viesialeciesia zy mnoju.

19. Spadziajusia ŭ Jezusie Usiespadaru chutka pasłać vam Tymateja, kab i mnie było lahčej na dušy, jak ab vas daviedajusia.

20. Nia maju bo nikoha tak adnadušnaha, što hetak ščyra dbaŭby ab vas;

21. bo ŭsie šukajuć tolki svajho, a nie Jezusavaha Chrystusavaha.

22. Viernaść jaho vam viedamaja: jon-ža, jak syn baćku, słužyŭ mnie ŭ Evanelii.

23. Spadziajusia vošža vam jaho vysłać, jak tolki daviedajusia, što budzie zy mnoju.

24. Dy j nadziejusia ŭ Bohu i sam niezabaŭna prybyć.

25. Zrešty, ja ŭvažaŭ patrebnym pasłać da vas Epafradyta, brata j supracoŭnika dy subaraćbita majho, a vašaha vysłancà j usłužnika ŭ majej patrebie;

26. jon bo žadaŭ bačyć usich vas i tužyŭ, što vy dačulisia ab jahonaj chvarobie.

27. Istavietna jon byŭ ciažka, ledź nie naśmierć, zaniadužaŭ, ale Boh nad im źlitavaŭsia, dy j nia tolki nad im, ale j nada mnoju, kab nia mieŭ ja žurby nad žurboju.

28. Tamu ja j pasłaŭ jaho vam, kab vy znoŭ ubačyŭšy jaho, suciešylisia, dyj kab i ja byŭ mienš sumny.

25. *Epafradyt* = Hl. pradmovu da Listu, bač. 277.

29. Prymiecież jaho z usiakaj radaściaj u Bohu dy majcie hetkich u češci;

30. jon-ža za spravu Chrystusa byŭ blizki śmierci, vystaŭlajučy žyćcio na niebiaśpieku, kab dapoŭnić niastaču vašaje usłuhi mnie.

RAZDZIEŁ 3.

1. Urešcie, braty majè, radujciesia ŭ Bohu. Pisać vam toje samaje, to dla mianie nia ciažka, a vam jano karysna.

2. Sciaražeciesia sabak, majcie na voku lichich dziejačaŭ, vyściarahajciesia abrazannia,

3. my bo — abrazannie, što duchan Bohu słužym, što chvalimsia ŭ Chrystusie Jezusie, a nie na ciele abnadziejvajemsia;

4. choć ja mohby nadziejecca j na cieła. Kali chto inšy dumaje spadziavacca na cieła, to tym-bolej ja,

5. abrazany vośmaha dnia, z rodu Izraela, pakalennia Benjamina, hebrej z hebrejeŭ, a pa vykonvanniu zakonu — faryzej,

2. *Sabak* = hetak nazyvaŭ chvalšyvych judaizujučych vučycialoŭ, vymahajučych ad chryścijan fizyčnaha abrazannia.

3. *My — abrazannie* = my chryścijanie praŭdzivy narod Božy, « Izrael Božy » (Kol. 2, 11; Rym. 2, 25-29). *Na ciele* = « cieła » abaznačaje tut starazakonny režym ź jahonymi cialesna-vonkavymi abradami, hałoŭna abrazanniem.

4-11. Sv. Pavał sam, dziela svajho pachodžannia, adukacyi dy pieršapačatnaj dziejnaści mohby ŭvažacca vydatnym rupliŭcam abradavaha zakonu Majžeša i tradycyi baćkoŭ. Kaliś jon heta vy-

6. što-da jàraśei ŭ staranni — ścihàč Eklezii Božaj, a što-da praviednaści zakonnaj — biezzahanny.

7. Ale toje, što dla mianie było nabytkam, dziela Chrystusa ličyŭ ja za utratu.

8. Dyj usio pryznaju nikčomaściaj dziela bolš uzvyšnaha paznannia Chrystusa Jezusa, Usieaspadara majho, dziela jakoha ja ŭsiaho vyraksia i ŭsio ŭvažaju za śmièćcie, aby prydbać Chrystusa

9. i znajścisia ŭ Im nie z praviednaściaj majoju, što ad Zakonu, a — z toju, što praz vieru ŭ Chrystusa, praviednaściaj ad Boha, ad viery;

10. kab spaznać jaho j mahuctva jahonaha zhrobuŭstannia dy udzieł u mukach jahonych, upadabniajučysia jamu ŭ śmierci,

11. aby tolki asiahnuć ustannie ź miartvych.

12. Nia to, kab ja asiahnuŭ užo metu, ci byŭ daskanałym, ale imknusia dalej, kab dasiahnuć jaje, na hetaž bo i mianie asiahnuŭ Chrystus Jezus.

13. Braty, ja nie ŭvažajusia užo asiahnuŭšym metu, a na adno tolki zvažaju: zabyvaju

soka caniŭ, ale paśla naviarniennia uvidzieŭ małavažnaść hetaha, a ŭsiu važnaść bačyŭ u złučenni z Chrystom, naviet u ciarpienni j śmierci.

12-15. Apostał śviedamy taho, što jašče nie dasiah daskanalnaha zadziniennia z Chrystusam, a tolki jmkniecca jšče da hetaha, by toj spabornik u biahŭ, napružajučy ŭsie siły, kab dabiehčy da mety: asiahnuć Zbaviciela, jak sam byŭ Im asiahnieny, dajści da vyšejšaj daskanałaści. Heta jość rehuła daskanalennia.

toje, što zzadu mianie, a pnusia da taho, što napieradzie,

14. imknusia da mety pa naharodu vysokaha Božaha pokliku ŭ Chrystusie Jezusie.

15. Dyk chto z nas daskanały, dumajcie hetak; kaliž vy ab čym inakš dumajecie, to Boh i ŭ tym vas praśviecić.

16. Adnakža da čaho my ŭžo dasiahnuli, vodle taho dumajma i pastupajma.

17. Naśledujcie, braty, mianie i ŭzirajciesia na tych, katoryja pastupajuć vodle naŭzoru, jaki majecie ŭ nas.

18. Mnohija bo, ab jakich ja časta havaryŭ vam, a ciapier voś havaru i z płačam, pastupajuć jak vorahi kryža Chrystusa;

19. ichni kaniec — zahuba, ichni boh — čèrava, a ichniaja słava — ŭ hańbie ich, jany dumajuć tolki ab rečach ziamnych;

20. tady, jak našaje hramadzianstva ŭ niebie, adkul i Zbaviciela čakajem, Usieaspadara Jezusa Chrystusa,

21. jaki pieramienić našaje cieła panižanaje i ŭpadobnić jaho da svajho prasłaŭlenaha cieła, mahuctvam, jakim moža j pakaryć sabie ŭsio.

20. *Usieaspadara* — roŭnavažnaje z *Usiespadara*, jak u žyvoj movie.

21. Chryścijanin nie ab ŭsim ziamnym latucić, nia ciełu słužyć: jaho radzima ŭ niebie, jon hramadzianin nieba. Nie nàdaŭha atuleny hetym panižanym ziamnym ciełam: nastanie dzień, kali jano pieraabražanaje upadobicca prasłaŭlenami ciełu Jezusa zhrobuŭstałaha.

RAZDZIEŁ 4.

1. Tamu voś, braty maje najdaražejšyja dy najžadańšyja, radaść maja i karona maja, tryvajcie hetak va Usieaspadaru, najmilejšyja!

2. Prašu Evodyju, prašu j Syntychen być adnadumnymi va Usieaspadaru;

3. dyj ciabie prašu, vierny supracoŭniku, pamahaj im, jany bo pracavali dla Evanelii zy mnoju i Klemèntam dy inšymi supraconikami maimi, imiony jakich u knizie žyćcià.

4. Radujciesia va Usieaspadaru zaŭsiody, jšče raz kažu vam, radujciesia!

5. Skromanaść vaša ŭsim ludziam chaj budzie viedamaj: Hospad blizka jość.

6. Nia turbujciesia ni ab čym, a patreby vašyja Bohu paručajcie ŭ malitvach i padziačnych błahanniach;

7. i spakoj Božy, pieravyšajučy ŭsiakaje

2-3. Abiedźvie hetyja žančyny byli dyakonisami, šmat zasłužanymi dla evanhelizacyi; što było pryčynaju ichniaj niazhodlivaści, niavièdama; i kaho prasiŭ Apostał, jak svajho ščyraha supracoŭnika, kab miryŭ ich, takža niaviedama. A Klemènt, druhi supracoŭnik Paŭla, na dumku niekatorych, heta paźniejšy papa tahož imia, trejci nastupnik Ap. Piatra.

4. *Radujciesia* = ŭ Chrystusie, heta formuła pryvietu, užyvanaja u Hrekaŭ.

6. *Nia turbujciesia ni ab čym* = nie znača heta naahuł niadbałaści, a tolki tryvožlivaje, niedavierlivaje dabracie Božaj, biadavannie.

ŭjaŭlennie, ścierahčymie sercy j dumki vašyja ŭ Chrystusie Jezusie.

8. I naastanku, braty, usio, što praŭdzivaje, što čystaje, što spraviadlivaje, usio, što śviatoje, što lubaje, što šanablivaje, kali jakaja cnota, ci što pachvały hodnaje — majcie u dumcy.

9. Čaho navučylisia, što pieraniali, čuli j bačyli ŭ va mnie — toje spaŭniajcie i Boh supakoju budzie z vami.

10. Ja vielmi byŭ rad va Usieaspadaru, što vašy staranni aba mnie znoŭ ažyli ŭ vas, jak kališ, tolki nia było dla ich dahodnaści.

11. Kažu heta nie dziela niastàčy, bo ja navučyŭsia zadavolvacca tym, što maju :

12. umieju być i ŭ paniženni, umieju i ŭ dastatku, navučyŭsia ŭsiaho i ŭ va ŭsim : i nasyčacca i haładavać, žyć u dastatku i ŭ niastàčy.

13. Usio mahu ŭ tym, chto mianie ŭzmacniaje.

14. Vy adnak zrabili dovra, dzielačy zy mnou maje turboty.

15. I vy, Filipijcy, viedajecie samy, što na pačatku evanhelizacyi, kali ja vyjšaŭ z Makedonii, akramià vas adnych, ni adna eklezija nie brała udziełu ni ŭ davanni, ni ŭ pryjmanni ;

16. vy i ŭ Tessaloniku raz i druhi vysyłali mnie na patrebu.

15. *Ni ŭ pryjmanni* = ŭ haścinnym pryniaćci.

17. Nia toje, kab ja šukaŭ darunkaŭ, ja bo šukaju płodu, što množycca na vašuju karyść.

18 Ja maju ŭšiaho ŭdostań ; u mianie davoli ŭsiaho adkali atrymaŭ ad Epafradyta pasłanaje vami : pàchi čaroŭnyja, achviaru Bohu miłuju.

19. Za heta Boh moj chaj zaspakoić usie patreby vašyja vodle svajho bahaćcia ŭ chvalè, ŭ Chrystusie Jezusie.

20. A Bohu j Ajcu našamu chvałà na viaki viečnyja ! Amen.

21. Pryvitajcie kažnaha śviatoha ŭ Chrystusie Jezusie. Vitajuć vas braty, što zy mnoju.

22. Vitajuć vas usie śviatyja, asabliva tyja z cezarskaha domu.

23. Łaska Usieaspadara našaha Jezusa Chrystusa *chaj budzie* z usimi vami. Amen.

22. *Sviatyja... z cezaravaha domu* = chryścijanie z prydvornych uradaŭcaŭ Nerona naviernienyja ; evanhelizacyja ŭžo była pranikła i ŭ asiarodździ pretoryjanaŭ.

LIST DA KALOSSAN

ŚVIATOHA PAŬŁA APOSTAŁA

Kalossy heta adzin z haradoŭ małaazijackaj pravincyi Fryhii, pieražyŭšych za časaŭ Nerona hroznaje ziemlatrasiennie. Tam Śv. Paŭłu nie daviałosia byvać asabista, adnak zasnavaŭ i tam hramadu chryścijanskuju: praz vučnia svajho Epafra, dzièjeŭšaha raźvićciova pad nahladam Apostała, pracavaŭšaha tady ŭ Efezie. Kaliž znajšoŭsia u Rymskaj viaźnicy i daviedaŭsia ad vizytujučaha Epafra ab zahrozie błudnavierstva maładym aŭčarniam tamašnim, Pavał vysyłaje praz daznanaha brata Tychika, z padručnym tubylcam Anisimam, zabiaśpiečny List, u jakim abhruntoŭvaje asnaŭnyje praŭdy viery, paćviardžajučy svajoju Apostalskaju pavahaju navučannie Afra, bojka asprečvajučy padstupnyja napładziŭšyjasia tam błudnavučenni: judaizmu, hnastycyzmu, babilonskaha mitalahizmu, kultu Mitry, uvažannia niejkich eonaŭ, ci prosta Aniołaŭ, vyšejšymi za Chrystusa Hałavu eklezijalnaha arhanizmu, majučuji paŭnatu łaski (1, 17) i ŭłady.

Usie egzegety katalickija dy, za małym vyniatkam, i pratestanckija pryznajuć àutarstva hetaha Listu Śv. Paŭłu na padstavie analizy paraŭnaŭčaje ź inšymi autentyčnymi. Listami Apostała, dy davoli vymoŭnaje tradycyi. Užo Klemens Rymski, Ihnat

Antyachijski, Polikarp cytujuć skazy žyva prypaminajučyja List hety, a Justyn u « Dyalohu z žydam Tryfonam » navodzić dasłoŭna vyskaz (1,15): « *pieršarodny ŭsiakaha stvarennia* ». U Liścíe da Filemona Efezkim u 63 hodzie, jašče bolšyja aznaki padoby napisanym amal adnačasna z Kalossanskimi.

Zmiest Listu apisvanaha: Adres i pryvietna-zaachvotny dy matyvacyjny ŭstup (1,1-14).

Častka I — dahmatyčna-palemičnaja (1,15-29; 2,1-23).

Častka II — moralna-pavučalnaja i nastrojna-aduchaŭlalnaja vieraj i cnotaj (3,1-25; 4,1-6).

Epiloh : pryviety, apošnija rady j zahady (4, 7-18).

RAZDZIEŁ 1

1. Paval, volaj Božaju Apostał Jezusa Chrystusa, i Tymatej –

2. śviatym u Kalossach i viernym bratom u Chrystusie: łaska vam i spakoj ad Boha Ajca našaha i Usiespadara Jezusa Chrystusa.

3. Zaŭsiody molačysia za vas, my dziakujem Bohu j Ajcu Jezusa Chrystusa Usiespadara našaha,

4. pačuŭšy ab viery vašaj u Chrystusa Jezusa, dy ab lubaści da ŭsich śviatych,

5. dziela nadziei, čakajučaj vas u niabiosach, ab jakoj čuli ŭ navŭčanni Evanelii praŭdy,

6. što dajšła da vas i, jak u va ŭsim śviecie, pładavita ŭzrastaje z taho dnia, jak pačuli j paznali łasku Božuju ŭ praŭdzie,

7. ad navučaŭšaha Epafra, lubaha supracoŭnika našaha, a dla vas viernaha słuhu Chrystusavaha.

8. Jon i vyjaviŭ nam lubaść vašuju ŭ duchu.

9. Tamu my z taho dnia, jak heta pačuli, nie pierastajom za vas malicca i prasić, kab vy dajšli da poŭnaha paznannia Božaje voli ŭ va ŭsiakaj mudraści j duchovym razumienni ;

1. Tymatej = bliski supracoŭnik, praŭdapadobna pisaŭ dyktavanaje Apostałam.

3-12 = U hetaj padziačnaj malićvie Bohu vykazana zadavalennie dyj pachvała Kalossanam za dobraha ducha viery, lubaści i družnaj supracy, ale i zaachvota da pahłyblannia taje viery eva-

10. kab pastupać vam sposabam dastojnym Boha, u va ŭsim Jamu dahadžajučy, prynosiačy płod u kažnym dobrym dziele dy ŭzrastajučy ŭ spaznanni Boha ;

11. dužejučy ŭsiesiłaju mahuctva słavy Jahonaj va ŭsiakaj ciarplivaści j pahodnaj radaści,

12. dziakujučy Ajcu z radassciaj, što paklikaŭ vas da udziełu ŭ śvietłaj spadčynie śviatych,

13. što vyzvaliŭ nas ad ułady ciemry j pieranios y vaładarstva najmiłejšaha svajho Syna,

14. ŭ jakim majem adkuplennie jahonaj kryvioju i hrachoŭ daravannie.

15. Jon jość vobrazam niavidomaha Boha, pieršarodny ŭsiakaha stvarennia;

16. u Im bo stvorana ŭsio na niebie j na ziamli, bačnaje j niabačnaje: ci to trony, ci dziaržavy, ci to vaładarstvy, ci ŭłady, — usio Im i dla Jaho ŭtvorana;

17. Jon jość pieršy za ŭsio i ŭsio ŭ Im tryvaje.

18. Jon takža hałava cieła, Eklezii, Jon pieršarodny z miartvych, tak, kab u va ŭsiom Jamu być pieršym,

19. Ajcu bo daŭspadobna było, kab u Im prabyvała ŭsiakaja poŭnia,

neličnaje proci błudnavierstva, da ŭzrastannia ŭ cnocie, ŭ mužnaści duchovaj, nadziejnym optymizmie, jakby pradsmaku ahladannia Boha : śvietłaj spadčyny śviatych.

13-20 = Hruntam vysnavaŭ Apostała ŭ hetym liście jość asoba Chrystusa i značennie jejnaje ŭ spravie zbaŭlennia. Jon źjaŭ-

20. dy kab praź Jaho ŭsio mižsobku pahadzić na ziamli j na niebie, ŭcichamiryŭšy kryvioju jahonaha kryža.

21. Dyj vas samych, što kaliś čužymi j varožymi byli praz dumki j nachiły da błahich učynkaŭ,

22. pryjadnaŭ ciapier u ciele śmierciu svajho Cieła, kab zrabić vas śviatymi j biezzahannymi pierad Saboju;

23. Tolkiž trymàjciesia ŭ viery ćviorda i stała, nie słabnučy ŭ nadziei Evanelii, apaviaščennie jakoje ŭsiákamu stvarenniu pad niebam vy čuli. Jejnaju to ja, Pavał, staŭsia słuhoju.

24. Ciapier voś radujusia ŭ mukach za vas i dapaŭniaju va ŭłasnym ciele toje, čaho šče

lajecca « vobrazam Boha niavidomaha ». Moža kamu vydavacca ŭ hetym paradoks (dzivosnaść), jak bo možna havaryć ab vobrazie čahoś niavidomaha. Ale egzegety hetu zaviłaść sprastavali. Vodle vyskazu np. Sv. Ryhora z Nazyanzu — « Słova jość vobrazam nahetulki, nakolki pachodzić ad Ajca, bo da sutnaści vobrazu naležyć: być adlustravanniem (vyabražенniem) kopijaj architypu » (F. Prat). Pavał, havoračy ab takim vobrazie (niabačnaha Boha) padkreślivaje praz heta padobu i supolnaść natury Boha i Chrystusa. Ustaliŭšy heta, Apostał pierajchodzić da akreślennia adnosinaŭ Chrystusa da stvarenniaŭ. Vyskazvajuć heta paniáćci « *pieršarodny* ŭsiakaha *stvarennia* ». Tolki Chrystus jość zrodžany praz Boha i heta vyvyšaje Jaho nad usim stvoranym. Bolej taho, ŭsio stvorana *praz* Jaho, značycca Asoba Jahona jość po-za sferaj stvarennia. Znača jość Jon nia tolki tvorčaju pryčynaj (praź Jaho), ale i pryčynaj vobraznaj (ŭ Im) dy j pryčynaj damentnaj (dla Jaho). Daremna tady Kalossanie błudnaviernyja u svaim kulcie mroili ab niejkich bytach pasieradnich miž Boham i śvietam, kali ŭsie tyje byty stvorany praz Chrystusa, a Jon tolki, jak pachodziačy ad Boha Ajca biespasredna, trymaje ŭładu nad imi. Apostał i pieraściarahaje błudnaviercaŭ, što stavili aniołaŭ vyšej Chrystusa, jaki maje poŭniu Božaje natury, jak Ajciec i Duch.

24. Apostał vykazvaje svaju radaść, što cierpić, byŭšy tady ŭ rymskaj viaźnicy, tym jon łučycca ŭ ciarpienniach z Chrystusam i dapaŭniaje mieru turbotnaj tužlivaści nad Eklezijaj.

nie chapaje z Chrystusavaj žurby ab Jahonym ciełe, heta znača Eklezii,

25. jakoje staŭsia ja słuhoju z Božaha daručennia poŭnić siarod vas Božaje słova,

26. tajnicu ukrytuju ad viakoŭ i ad rodaŭ, ciapierža vyjaŭlenuju śviatym Jahonym,

27. jakim voliŭ Boh akazać jak vialikim jośc siarod pahanaŭ bahaćcie chvały u henaj tajnicy, što jośc u vas Chrystus, nadzieja słavy.

28. Jaho my prapaviedujem, nastaŭlajučy kažnaha čałavieka i vučačy ŭsiakaje mudraści, kab zrabić daskanałym u Chrystusie.

29. Nad hetym ja i pracuju, zmahajučysia Jahonaj siłaj, jakaja dzieje ŭ va mnie mahutna.

RADZIEŁ 2

1. Žadaju bo, kab vy viedali, jak ščyra turbujusia ab vas i ab tych, što ŭ Laodycei dy ab usich tych, što mianie nia znajuć, asabista nia bačyli mianie,

2. kab uciešylisia sercy ichnija ŭ lubasnaj sułùcy dy užbahacilisia daskanalnym paznanniem tajnicy Boha Ajca i Chrystusa,

3. ŭ jakim sukryty ŭsie skarby mudraści i vièdy.

26. *tajnicu* = arhanizujučajsia Eklezii ustanovy zbaŭlennia... *Śviatym* = chryscijanam, vyznaŭcam jahonym.
1. *Laodycei* = horad Fryhyi, susiedni Kalossanam.

4. Havaru vam heta, kab chto nia źvioŭ vas padstùpnymi dokazami;

5. bo choć ja ciełam i adsutničaju, ale ducham ja z vami, ŭhladàjučysia na vaš ład i vytryvałaść viery ŭ Chrystusa.

6. Jak, vošža, vy pryniali Chrystusa Jezusa Usiespadara, tak i trymajciesia ŭ Im,

7. ukarènienyja i ŭbudavànyja ŭ Jaho mocnaj vieraj, spaściejliva i z udziačnaściu jaje navučyŭšysia.

8. Scieražèciesia, kab chto nie abłasùciŭ vas filazafičnym podstupam i mrojaj pustoju, abapiortaj na pierakazach čysta ludzkich, ci na stychii śvietu, a nie na Chrystusie;

9. u Im bo žyvie ŭsia poŭnia Bostva cialesna,

10. i vy-ž napoŭnienyja ŭ Im, Jon bo hałava usiakaha vaładarnictva dy ŭłady.

11. U Im vy i abrazànyja, ale nia rukoju čałaviečaj, a *Im-ža*, Chrystusam, źniaŭšym z cieła pochatnuju hrešnaść;

8. *abłasuciŭ* = padlizna prakonvaŭ, padłabuńvaŭ sia svajoju filazofijaj.
9. *cialesna* = znača rečaisna suistotna z ludzkoju pryrodaju žyvie ŭsia paŭnatà Bostva.
10. *vaładarnictvam* = moŭ kniazioŭnictvam, by tyja, naprykład, Kniastvy, Trony, anioły, Archanioły, Cherubiny, Serafiny; tut skazana ŭ tym sensie, što chryscijanie praz łučnaść z Chrystusam poŭnaŭładnym udziejničajuć u mudraści i perfekcyjanavać mohuć svaju ŭładnaść.
11. Abrazannie Chrystusa heta nie abkrojvannie cieła, ale pochaciaŭ, akiłzannie ich siłaju duchovaju praz mahuctva viery j łaski Usiomahutnaha, atrymoŭvanaj praz chrost, padčas jakoha ŭmirajem dla hrachu, vyrakajemsia.

12. pachavanyja ź Im praz chrost ź Im vy takža zhrobuŭstali razam vieraju ŭ mahuctva Boha, zbudziŭšaha Jaho z umierłych;

13. dyj vas, što byli ŭmierłymi ŭ hrachoch nieabrazànaha cieła, ažyviŭ razam ź Im, adpuščajučy nam usie praviny;

14. skasavaŭšy tekst, što źmiaščaŭ dekret proci nas, jon zrabiŭ jaho niavažnym, prybiŭšy da kryža;

15. a razbroiŭšy vidoviščna vaładarstvy i ŭłady, tryumfavaŭ nad imi.

16. Chajža tady nichto nie asudžaje vas za jèminu, ci napitak, abo śviatkavannie jakoje, maładzika, ci šabatu;

17. heta bo tolki spakmień mabythana *), rečaisnaść-ža — u Chrystusie.

18. Dyj nichto niachaj nie biantèžyć vas svajavolnaj pustamudraściaj unižonaści dy kultu aniołam, aśmialàjučysia mroić ab tym, čaho nia bačyŭ,

19. a nia trymajučysia Chrystusa Hałavy, mistyčnaj, ad jakoje ŭsio cieła, sustavami j

14. *dekret* = kary na Adama i rod ludzki.
15. *vaładarstvy* = šatanskija, vykarystoŭvajučyja toj dekret svaimi spakusami... *vidoviščna* = publičnaju hańbaju na spakuśnikaŭ.
16-17. Staranakàzy Majžešavy byli ŭžo admienieny, a judaisty ŭsio šče naviàzvali ich viernym, jakije ŭvažali ŭžo ich jak *spakmień* tolki, fihury *mabytnaha** = majučaha być, dyj prychodziačaha ŭžo, novaha zapavietu Chrystusa. Sviatkavannie zababonnaje *maładzika* = znača abnovy miesiaca.
18-19. U Kalossach svajavolnym zababonam ušanoŭvali aniołaŭ, nie źviartajučy uvahi na najvyšejšaść Chrystusa, mistyčnaj Hałavy Eklezii.

viàziami spojenaje i zmacavanaje, raście rostam Božym.

20. I kali vy z Chrystusam umierli dla elementaŭ (žyŭnieŭ) hetaha śvietu, to čamuž vy — jakby žyli šče ŭ im — trymàjeciesia jahoncych zahadaŭ:

21. (taho) « nie krani », (taho) « nia ruš », (taho) « nie kaštuj » —

22. ŭsio heta (moŭ) tleje ad užyvannia, vodle vučennia j nakazaŭ ludzkich.

23. Alež heta napazor tolki vydajecca mudraściu, ŭ samavolnych kultach upakarànnia i umoru cieła, a nie ŭ rečaisnaści, ŭ pašanotnym nasyčanni cieła.

RAZDZIEŁ 3

1. A kali vy z Chrystusam paŭstali, dyk šukajcie-ž naŭzhornaha, dzie zasieŭ Chrystus pravaruč Boha;

2. ab uzvyšnym dumajcie, nie ab ziamnym;

20. *elementam*, abo stychijaj, pa-biełarusku nazyvajecca *žyvień*, siła žyćcia.
21. Słovy ŭ dužkach dadany pierakładčykam, kab addać lepš palemičny ton tekstu...
22-23. Apostał hètta skàzanaje naviazvaje da vieršaŭ 8, 9, 10 ŭ tymža raździele, iranizujučy niasinièсicy faryzejeŭ, biantežyŭšych uściaž chryscijan, i ćvierdzić, što vučennie faryzejeŭ napazor tolki ščyramudraje (Mt. 15,1-9), a ichniaja kryvadušnaja pakora i strohaja paŭstrymnaść faktyčna bolš ciełu służyć, čym duchu, jakoha zadavalniaje pustahonskim słovalubstvam.
1. *paŭstali* = praz Chrost; naŭzhornaha = ŭsiaho vyšejšaha, niabiesnaha.

3. bo vy ŭmiarli i žyćcio vašaje utojena z Chrystusam u Bohu;

4. kali-ž Chrystus, jaki žyćciom jość vašym, źjavicca, tady j vy razam ź Im pakažaciesia ŭ słavie.

5. Prachtykujcie, vošža, umor nizkapochatnych čèlesaŭ vašych: błudadziejstva, raspusnaha biasstydztva, złosnaje žorści, zažèrlivaj prahavitaści až da bałvanachvalstva.

6. Za ŭsio bo heta pàdaje hnieŭ Božy na synoŭ niavierstva;

7. u jakich i vy kaliś chadzili, jak žyli miž imi.

8. Ciapierža heta ŭsio adkińcie: hnieŭ, zakàtnuju lutaść, brydamoŭstva.

9. łharstva adzin druhomu, skinuŭšy z siabie staroha čałavieka ź jahonymi pastupkami,

10. a pryadzieŭšysia ŭ novaha, (ŭsciaž) upadabniajučahasia paznavanniem vobrazu svajho Stvaryciela;

11. tym-to j niama (ŭžo) Hreka, Žyda, abrazànnia j nieabrazànnia, ni bàrbara, ni Skita, ni niavolnika, ni volnaha, a ŭsio ù va ŭsim — Chrystus.

3. *umiarli* = vyraklisia lišniaje pryviàzanaeci da ŭsiaho ziamhoha; *utojena* = inakš kažučy: sukrytaje ŭ Bohu.
11. *Hreka, Žyda* = čałaviectva ŭ tamtych časach z hledzišča relihijnaha dzialiłasia na pahanaŭ, nieabrazanych, jakich symbalizuje tut Hrek, i na Izraelitaŭ, jakich symbalizuje Žyd abrazaniec; tych što nie havaryli pa-hrecku, ci pa-łacinie, nazyvali barbarami. Skitami Rymlanie abydna prazyvali Tataraŭ. Dla chryscijan byli ŭsie roŭnapraŭnymi hramadzianami, Hałavoju byŭ Chrystus.

12. Pryaznadobciesia, vošža, jak vybrancy Božyja, śviatyja j lùbyja, ŭ miłaserdzie pračułaje, dabratu łaskavuju, pakoru, cichaść, łahodnaść,

13. cierpiačy adzin druhoha j vybačajučy ŭzajemna, kalib chto na kaho skardziŭsia: Jak Hospad vam daravaŭ, hetak i vy.

14. A nad usio — (majcie) łubaść, katora jość viaźziu daskanałnaści,

15. i supakoj Chrystùsavy, da jakoha vy paklikany ŭ vadnym ciele, chaj vaładaryć u sercach vašych; dyj budźcie ŭdziačnymi.

16. Słova Chrystusa chaj žyvie u vas z usioju ščodraściu: navučajcie j nastaŭlajcie adny druhich z usiakaj mudraściaj, pabudžajučysia psalmami i hymnami dy duchoŭnymi pieśniami, piajučy ŭ łascy Bohu ščyrym sercam.

17. Usio, štob vy ni rabili słovam, ci dziełam, usio rabiècie ŭ imia Usiespadara Jezusa, dziakujučy praz Jaho Ajcu Bohu.

18. Suženki, budźcie paduładnymi mužom vašym, jak prystoić pa-Božamu.

19. Mužy, lubiècie suženak (vašych) i nia budźcie dla ich prykrymi.

20. Dzieci budźcie baćkom u va ŭsim pasłuchmianymi, bo heta padabajecca Bohu.

21. Baćki, nia budźcie dla dziaciej zhryźlivymi, kab jany nia pàdali ducham.

15. **ù** *vadnym ciele* = ŭ vadnym hramadztvie.
18. *pa-Božamu* = jak nakazvaje prava Božaje.

22. Słùhi, budźcie ŭ va ŭsim pasłušnymi haspadarom svaim ziamnym, pracujučy nie dla voka tolki prypadabalnaha, ale iz ščyrym bohabojaznym sercam.

23. I ŭsio, štob ni dziѐjeli vy, dziѐjcie addušy, jak (samomu) Bohu, a nia ludziam ;

24. viedajučy, što ad Boha atrymajecie zapłatu spadčyny, Chrystusu Usiespadaru słu-žecie.

25. Chto bo kryŭdzić, atrymaje adpłatu zatoje, što pastupaŭ kryŭdna (niahodna), bo u Boha niama ŭzirannia na asobu.

RAZDZIEŁ 4

1. Haspadary, akazvajcie słuham (vašym) naležnaju spraviadlivaść, viedajučy, što i vy màjecie Usieaspadara ŭ niebie.

2. Tryvajcie ŭ malićvie dbajliva i padziàčna.

3. Maleciesia takža j za nas, kab Boh adčyniŭ nam bramu słova viaścić tajnicu Chrystusa — za jakuju ja voś i ŭ kajdanoch —

4. kab ja moh jakślèd vyhłašać jaje.

5. Razvažna abchodźciesia z tymi, što nie naležać da nas, z rozlikam na čas.

25. *ŭzirannia na asobu* = pabłažannia (Rym. 2,6).
3. *bramu słova* = mahčymaść da navučannia praz addalennie ciažkich pieraškod.
5. *nie naležać da nas* = jašče nie chryscijanie; *z rozlikam na čas* = *majučy čas*)

6. Hutarka vašaja chaj budzie zaŭsiody vietlivaja, *mudraściu* prysolenaja, kab vièdali što kažnamu adkazàć.

7. Aba mnie ŭsio vam skaža Tychik, miły brat i vierny słuha dy supracoŭnik u Chrystusie,

8. jakoha ja pasłaŭ da vas razam z Anisimam, darahim i viernym bratam z-pamiž vas, kab daviedaŭsia što ŭ vas;

9. jany paciešać vašyja sercy i raskažuć vam usio, što dziejecca tutaka.

10. Vitaje vas Arystarch, viazień razam sa mnoju, i Marak svajak Barnaby, jakoha ŭžo paručyŭ vam, kab, jak pryjdzie, pryniali jaho.

11. Dyj (zdarović vas) i Jezus, nazyvany Jùstam; jany z abrazanych adzinyja supracoŭniki dla Vaładarstva Božaha, jakije byli majej patolaj.

12. Vitaje vas Epafras, pachodžanniem ad vas, słuha Chrystusa Jezusa, nie zabyvajučy vas u malitvach, kab vy stalisia poŭnymi voli Božaje i niepachisna daskanałymi.

13. Svietču ab jahonaj vialikaj rupnaści pra vas dy pra tych u Laodycei j Hieropali.

14. Šle pryviet vam Łukaš, lekar najdaražejšy dy Demas.

6. *mudraściu prysolenaja* = rastropnaja.
10. *Marak* = evanhelista . . . .
11. *Jezus, nazyvany Justam* = byŭ potym biskupam u Elenteropolis paŭdzionnaj Palestyny; pachodziŭ z abrazanych.
14. *Łukaš* = Evanelista, lekar.

15. Pryvitajcie bratoŭ u Laodycei dy Nymfasa z cełaj chryścijanskaj hramadoju ŭ jahonym domie.

16. Jak adčytajecie hety list u vas, tady pastarajciesia, kab jon byŭ adčytany i ŭ nabožni Laodycejcaŭ, a vy samy adčytajcie toj z Laodycei.

17. Dy skažècie Archippu: Pilnujsia, kab vypaŭniŭ słužbu pryniatuju pabožna !

18. Pryviet majeju Paŭłavaju rukoju ! Pamiatajcie ab maich kajdanoch ! Łaska (chaj budzie) z vami !

15. *Nymfan* = adzin z pieradavych Laodycejskich chryscijan, u domie jakoha adbyvalisia zybranni.
18. Ułasnaručnaja zaviaršalnaja dapiska Apostała ŭ Liście źmiaščaje haračy pryviet i napamin: nie zabyvacca ab kajdanoch jahonych.

PIERŠY LIST DA TESSALONCAŬ ŚVIATOHA PAŬŁA APOSTAŁA

Tessaloniki makedonskija heta važny horad na Egejskim prymorji ü tadyšniaj Rymskaj imperyi.

Sviaty Paval padčas druhoje svaje padarožy misyjnaje, paśla vydalennia jaho Filipijcami, trapiü u Tessalonikach na dobry padatny hrunt i ü karotkim časie załažyü tam asnovy chryścijanskaj hramady. Navučannie jahona tam było pryniata iz ščyraj uvahaj hellinskaj monoteistyčnaj sektaj pakłonnikaü Vyšejšaha Bostva. Zatoje vyklikała praśled z boku naintryhavanych Judejcami palityčnych uładaü, jakije zmusili Apostała nia tolki pakinuć horad, ale i viartacca da jaho (2,18). Z Atenaü tady pasyłaje ü Tessaloniki Tymateja (Ap.Dz. 17,15), jaki viartajučysia adtul znajšoü Apostała üžo ü Karyncie (tamža 18,5). I pacieśyü jaho dobrymi pavodzinami tessalonskeje bratvy : jak jana tryvaje ü viery i addanaści jamu, jak paśviačajecca dabradziejnaści (3,6 ; 4,9) ; choć nie taiü i taho, što, nia üsie jašče vyściarahajucca pahanskich noravaü dy zababonaü. Horka było padavać da viedama niahodnictva Judejcaü, jakije dla padkapannia davieru da Apostała klajmili jaho padstupnym karyślivym abłudnikam (2,3-6). Trè było takža załahodzić pamyłkovaje ujaülennie viernikaü, z dnia na dzień čakaüšych pryjścia Chry-

stusa Suddzi i kancà svietu dy sumujučych, što paŭmiraŭšyje ichnije nia ŭbačać Jaho ŭ sławie. Nalažała zaraz pavučyć ich ab zhrobuŭstanni umierłych na sudny dzień.

Aktualniejšymi pryčynami da napisannia Pieršaha Listu Tessaloncam byli: Apostał adkryvaje im svaje niaupynnyja ab ich turboty, pavučaje ich dy ŭmacoŭvaje ŭ praŭdach maralnaści chryścijanskaj, dy jak treba razumieć i čakać druhoje pryjścio Zbaviciela.

Siannia ŭžo dakazana, što List napisany kala 52 h. u Karyncie. Istavietnaść jahonaha autorstva śćviardžajuć cytaty Sv. Ireneja, Klimenta Aleksandryjskaha, Tertulijana dy staryje spiski knih N. Zapavietu.

RAZDZIEŁ 1.

1. Pavał i Siluan i Tymatej eklezii Tessaloncaŭ u Bohu Ajcu i Usiespadaru Jezusie Chrystusie. Łaska j supakoj vam.

2. Zaŭsiody Bohu dziakujem za ŭsich vas, pamiatajučy ŭ našych malitvach,

3. niasupynna prypaminajučy dzieła vašaj viery dziejnaj lubasci dy vytryvałaj nadziei na Usiespadara našaha Jezusa Chrystusa pierad Boham i Ajcom našym;

4. viedjem, braty Bohu miłyje, ab vašaj adznàcy,

5. našaje bo dabravieščannie u vas było nia tolki ŭ słovie, ale i ŭ sile, i ŭ Sviatym Duchu dy poŭnaśviadoctvach; vamža samym viedama, jakimi byli my dla vas miž vami.

6. I vy stalisia paściežmikami našymi dy Usierspadaravymi, pryniaŭšy słova siarod pryhnobaŭ z radaściu Ducha Sviatoha,

7. tak što stalisia naŭzoram dla ŭsich viernych u Makedonii j Achaji.

8. Ad vas bo praniasłosia słova Hospada nia tolki ŭ Makedonii j Achaji, ale j da ŭsiakich

5-7 = Dumka ab Strašnym Sudzie zamiž tryvožyć, pavinna badzioryć i ciešyć Tessaloncaŭ, vieručych u pryniatuju Evaneliju, naviet siarod praśledu, ad jakoha ciarpieli; Strašny Sud niasie saboju karu tolki praciŭnikam Chrystusa, a naharodu i tryumf vieručym u Zbaviciela.

mieścaŭ dajšła vaša viera ŭ Boha, tak što užo niama čaho j daskazvać.

9. Bo sami jany spaviaščajuć ab nas, jakoje pryniaćcie my ŭ vas mieli dy jak vy naviarnulisia da Boha ad idałaŭ, kab słužyć Bohu žyvomu j praŭdzivamu

10. i čakać Syna Jahonaha ź nieba, jakoha zbudziŭ Jon ź miartvych, Jezusa, jaki vybaŭlaje nas ad nadychodziačaha hnievu.

RAZDZIEŁ 2.

1. Vy sami viedajecie, braty, što našaje pryjścio da vas nia było daremnaje;

2. ale paśla ciažkich natuhaŭ i źniavah, jak viedajecie, ŭ Filipach, my źvieryŭšysia na Boha našaha, ŭzialisia ŭ vas viaścić Evaneliju Božuju ź vialikaj turbotaj.

3. Bo navučannie naša je nia vypłyvała z pamyłki, niačystaha pochapu, ani z chitrunstva,

4. ale jak Boh pryznaŭ nas hodnymi, kab nam była davierana Evanelija, dyk my j havorym, dahadžajučy nie ludziam, ale Bohu, daśledžvajučamu sercy našy.

5. Nikoli bo nia było ŭ nas łaślivych słoŭ, jak viedajecie, ani dumki karyślivaści : Boh śvietkam.

10 = Apošni dzień vyjavić saboju ŭsiu siłu i łasku, vylituju Zbavicielem na jahonych śviatych, dy na ŭsich u Jaho uvieryŭšych.

6. Nia šukali my słavy ani ŭ ludziej, ani ŭ vas, ani ŭ inšych, choć mahli być u pavažanni, jak Apostały Chrystusa.

7. Ale byli my siarod vas cichimi j łaskavymi, jak piastunka utulajučaja dzieci svaje,

8. hetak i my rupilisia ab vas, pažadajučy pieradać vam nia tolki Evaneliju Božuju, ale j dušy našyja - hetkimi darahimi vy nam stalisia.

9. Chibaž pamiatajecie, braty, pracu našuju i ŭtomu : vysilajučysia na rabocie dniom i nočču, kab nia być kamu z vas ciažaram, my viaścili vam Evaneliju Božuju.

10. Boh i vy sami śvietkami, jak śviàta, praviedna i biezzahànna pastupali my pierad vami vieručymi;

11. samiž viėdajecie, jak my kožnaha z vas, moŭ baćka svaich dziaciej,

12. paciašali, pierakonvali i ŭmalàli, kab vy dastojna pastupali pierad Boham, jaki paklikaŭ vas da svajho vaładarstva i słavy.

13. Tamu j my niasupynna dziakujem Bohu, što vy, pačuŭšy ad nas Božaje słova, pryniali jaho nie jak słova čałaviečaje, a (jak jość u sapraŭdnaści), słova Božaje, što i dzieje ŭ vas vieručych.

14. Vy bo, braty, stalisia naśladoŭnikami Božych eklezijaŭ, hurtujučychsia ŭ Jezusie Chrys-

13 = Słova Božaje pryniataje ź vieraj daje padmacunak proci praśledu.
14 = Hl.Ap.Dz.17,5. 16 = praroctva ab kary Božaj zbyłosia: pa 20 hadoch Jeruzalim byŭ razburany, Hl.Mt.23, 37-39...

tusie u Judei, bo i vy taksama ciarpieli ad svaich sorodzičaŭ, jak tyje ad Judejeŭ,

15. jakije j Jezusa Usiespadara zabili, i svaich prarokaŭ, dy nas pavyhaniali, jak Bohu, tak i ŭsim ludziam niamiłyje j supraciŭnyje,

16. zabaraniajučyja nam navučać narody, kab zbavilisia ; i hetak niasupynna dapaŭniajuć mieru hrachoŭ svaich; ale nabližajecca na ich Božy hnieŭ da kanca.

17. A my, braty, asamočanyje vami na karotki čas bačna, nie sercam, tym bolej staralisia pabačycca navočna z vami.

18. Tamu chacieli my pryjšci da vas — asabliva ja, Paval, raz i druhi — ale šatàn pieraškodziŭ nam.

19. Chto bo nadzieja naša, ci radaść, ci vianièc chvały, jak nia vy pierad Usiespadaram našm Jezusam Chrystusam na dzień pryjścià Jahonaha!?

20. Istavietna-vy našaja hvałà i cradaść!

RAZDZIEŁ 3.

1. Dziela hetaha nie ciarpiełasia nam dalej i pastanavili zastacca ŭ Atenach adnamu,

2. a da vas vysłali Tymateja, našaha brata i słuhu Božaha dy supracoŭnika našaha ŭ dabravieščanni Chrystovym,

18 = Žydy svaim supracivam Paŭłavamu prapaviednictvu ŭ Tessalonikach stavalisia dapamožnaj zbrojaj šatana ; dyj narušali humanitarnyje pravy, umiešvajučysia ŭ spravy sumlennia i prakanannia inšych.

3. kab padtrymaŭ vas dy paciešyŭ y vašaj viery, kab nichto nie pachisnuŭsia ŭ žurbotach hetych, vyž bo sami viedajecie, što hetkaja dola našaja.

4. Bo my i tady, jak byli ŭ vas, pradkazvali vam, što budzie praśled, heta j stałasia, jak vam viedama.

5. Voś tamu i ja, nia vycierpiaŭšy dalej, pasłaŭ daviedacca ab vašaj viery, bajučysia, kab spakuśnik vas nie źbiantežyŭ, i nie stałasia daremnaj naša praca.

6. Ciapier-ža, jak ad vas pryjšoŭ da nas Tymatej, prynosiačy dobruju viestku ab viery j lubaści vašaj dy ab zaŭsiodnaj dobraj pamiaci ab nas, žadajučy bačyć nas, jak i my vas,

7. dyk i my, pry ŭsim sumie j biadzie našaj, uciešylisia vami, braty, praz vieru vašu ;

8. bo ciapier my žyvyje, kali vy staiciè ŭ Bohu.

9. Jakujuž padziaku Bohu možam my za vas dać, za ŭsiu radaść, jakoju vy nas uràdavali pierad Boham našym,

10. jak nie dzień i noč najščyrej molačysia, kab jašče ŭbačyć abličča vašaje dy dapoŭnić niastàču ŭ viery vašaj?

11. Sam-ža Boh i Ajciec naš i Usiespadar Jezus Chrystus chaj vyprastuje darohu našuju k'vam !

12. A vas niachaj Hospad napoŭnić dy pierapoŭnić uzajemnaj dy da ŭsich lubaściu, jak i my da vas;

13. kab uzmacnić vašy sercy ŭ śviataści bizzahannaj prad Boham i Ajcom našym na pryjście Usiespadara našaha Jezusa Chrystusa z usimi Jahonymi śviatymi. Amen.

RAZDZIEŁ 4.

1. A ŭ kancy, prosim vas, braty, i błahajem praz Jezusa Chrystusa, kab vy pryniàtaje ad nas: jak naležycca vam pastupać Bohu na ŭpadobu dalej u sabie raźvivali,

2. chibaž pomnicie jakije prykazanni dali my vam ad Jezusa Chrystusa.

3. Heta bo vola Božaja, aśviàta vašaja, kab vyściarahalisia vy raspusty,

4. kab kožny z vas umieŭ zachoŭvać svajo cieła ŭ pašanie i śviàtaści,

5. a nie ŭ jurlivaj pažàdlivaści, jak i pahanie, što Boha nia znajuć ;

6. nie vykarystvajcie prastupna ŭ hetaj spravie, nia krydźcie brata svajho, bo mściŭcam

4 = *svajo cieła* = płoćnyja častki cieła. 13 = ńia *majučyje nadziei* = heta znača pahanie, abo naahuł niavieručyje ŭ žyćcio zahrobnaje. Ab sumnivach Tessaloncaŭ pra svaich umierłych (usnuŭšych) hladzi ŭstupnyje vyjaśnienni da Listu hetaha. 15-17 = *my žyvyje* = Apostał havoryć po-začasova, heta znača ab tych, što zastanucca žyvymi až da druhoha pryjścia Zbaviciela;

jany nia buduć zvyčajna ŭmirać, ichniaje cieła adrazu pieratvorycca z tlennaha ŭ niatlennaje = duchovaje i tak jany pojduć na sustrač prychodziačaha Sudździ razam z raniej užo zhrobuŭstałymi kaliś pamioršymi. Iz słoŭ Apostała zusim nia vynikaje, što jon sam mieŭ peŭnaść dažyć u ciele da Sudnaha Dnia.

za ŭsio heta budzie Hospad, jak i raniej my heta viaščili vam dy zaśvietčvali.

7. Boh bo nas paklikaŭ nie da niačystaści, ale da śviàtaści.

8. Tamu vošža, chto na heta nie zvažaje, toj nie čałavieka, a Boha źniavažàje, što daŭ nam i Ducha Svajho Sviatoha.

9. Ab lubaściž bratniaj niamà patreby pisać vam, bo vy sami navučanyje Boham lubicca pabracku,

10. dyj vy hetak i pastupajecie adnosna ŭsich bratoŭ u cełaj Makedonii. Ale prosim, dasiahajcie ŭ hetym, bratki, bolšaha postupu.

11. Ščyra dbajcie ab toje, kab žyć cicha ŭ družalubnym supakoi, pilnujučy svajho dzieła j pracujučy ŭłasnaručna, jak my nakazvali vam,

12. kab vy prystojna pastupali pierad pastaronnymi, ad nikoha nie patrabujučy zapamohi.

13. Nia chočam pakinuć vas, braty, ŭ niaśviedamaści ab tych, što śmiarotna usnuli, kab nia tužyli vy, jak i inšyje, nia majučyje nadziei.

14. Bo, kali my vierym, što Jezus umior i zhrobuŭstaŭ, dyk i ŭmioršych u Jezusie Chrystusie Boh pryviadzie ź Im.

15. Heta kažam vam vodle słoŭ Hospada, što my žyvyje, jakije zastaniomsia da pryjścia Usiespadara, nie apiarèdzim tych, što usnuli.

16. Sam bo Hospad na dany syhnał, na hołas Archanioła dy huk surmy Božaj zyjdzie ź nieba i umierłyje ŭ Chrystusie zhrobuŭstanuć peršymi ;

17. paśla my, jakije žyvymi zastajomsia, razam ź imi padchopleny budziem na abłoki ŭ pavietra na spatkannie Chrystusa dy hetak nazaŭsiody ź Im zastaniomsia.

18. Paciašajcie vošža adzin druhoha słavami hetymi.

RAZDZIEŁ 5.

1. Ab čàsach-ža i porach (kali heta staniecca), niama patreby vam, braty, pisać ;

2. sami bo dobra viedajecie, što dzień Hospada hetak pryjdzie, jak złodziej unočy.

3. Jakraz jak havaryć buduć : « supakoj i biaśpieka », nachłynie tady źniačeŭku zahibiel, jak bol na žančynu ciažarnuju nieadstupny.

4. Ależ vy, braty, nie astajecièsia ŭ ciemry, kab dzień heny zaścihnuŭ vas, jak złodziej :

5. usie vy syny śviatłà i syny dnia, my nia syny nočy ani ciemry.

6. Dyk nia budziem-ža dramać (u hrachu), jak inšyje, a - krèzvicca j ćviarazicca,

7. tyje bo, što śpiać, unočy śpiać, i tyje što ŭpivajucca unočy ŭpivajucca.

8. My-ž naležačyje dniu, ćviarozymi budźma, uzbroiŭšysia vieraj i lubaściu dy šlemam zbaŭčaje nadziei ;

1-3 *Ab časach i porach*, mamentach = Boh Ajciec i Syn zaściarehli viedu tolki Sabie...

8 = *slema zbaučaje nadziei* = šlem (šyšak) rycarskaja adznaka symbaličnaja.

9. bo nie praznačyŭ nas Boh na hnieŭ, a na toje, kab atrymali my zbaŭlennie praz Zbaviciela našaha Jezusa Chrystusa,

10. što ŭmior za nas, kab my ci śpiàčyje, ci krezvyje, žyli ź Im razam.

11. Tamu voś paciašajcie siabie ŭzajemna dy navučajcie adzin druhoha, jak to j robicie.

12. I prosim vas, braty, pavažajcie tych, što siarod vas pracujuć i pastaŭleny ŭ Bohu nad vami dy dajuć vam napamin ;

13. ščyra lubiecie za ichniaje dzieła ; žyviecie ŭ zhodzie miž saboju.

14. Prosim vas takža, braty, urazumlàjcie ŭporysta-ładakich, paciašajcie maładušnych, padtrymoŭvajcie słabych, a ciarplivymi budźcie dla ŭsich.

15. Hladziecie, kab nichto nikomu nie adpłačvaŭ złom za zło, a šukajcie zaŭsiody dabrà adzin druhomu, dy j usim.

16. Zaŭsiody ràdujciesia.

17. Niasupynna melèciesia.

18. Za ŭsio dziakujcie, takaja bo vola Božaja ŭ Jezusie Chrystusie ab vas.

19. Ducha nie hasiècie.

20. Praroctvami nie pahardžajcie.

16 = *radujciesia* = nia tolki ŭ pamysnaści, ale i ŭ hory.

19 = *Ducha nie haščie* = nie rabiecie ničoha takoha što prypyniłab vyjeŭ nadzvyčajnych daraŭ Sv. Ducha.

21. Usio vypraboŭvajcie ; dobraha trymajciesia.

22. Ustrymoŭvajciesia ad usiakaha rodu zła.

23. A sam Boh supakoju = zhody chaj uśviencić vas u va ŭsioj poŭni, i ŭvieś vaš duch, i duša, i cieła chaj zachavajecca biez zahàny na pryjścio Usiespadara našaha Jezusa Chrystusa.

24. Vierny Toj, Chto vas paklikaŭ, Jon i ździejśnić (heta).

25. Braty, za nas malèciesia !

26. Pryvitajcie ŭsiu bratvù śviatym całùnkam.

27. Zaklinaju vas Hospadam — pračytać hety List usim bratom śviatym.

Łaska Usiespadara našaha Jezusa Chrystusa chaj budzie z vami. Amen.

23 = Ap. Pavał razrožnivaje 3 elementy : *Duch* = pakolki jon pad upłyvam Sviatoha Ducha, praśvietleny łaskaju i vieraju. *Duša* = jak pryrodny rozum, asiarodak pačućciaŭ čałaviečych. *Ciela* = tlennaja materyja. Duch, duša i cieła = łaska, rozum, materyja.

DRUHI LIST DA TESSALONCAŬ ŠVIATOHA PAŬLA APOSTALA

Pavučenni Apostała u pieršym liście da Tessaloncaŭ nie całkom uspakoili ŭsich uschvalavanych pradviestnymi spodumkami ab bliskim sudnym dni j kancy śvietu. Niekatoryje čulisia jšče pryhnoblenymi, a inšyje naviet uvažali ŭžo pracu j žyćciovyja turboty daremnymi. Akazalisia vošža nieadkłanda patrebnymi dalejšyja pavučenni. I Apostał zaraz, u tymža hodzie (šče pierad adjezdam z Karyntu Sylvana i Tymateja), piša Tessaloncam druhi list, z ułasnym autarskim užo podpisam (proci akazaŭšajsia apokryfičnaj falsyfikacyi bałamutnaj), kab vačavidniej pajaśnić, što jščež nia było zapavieščanych vyraznych znakaŭ blizkoha paŭtornaha pryjścià Syna Božaha j strašnaha sudu jahonaha, što nie razhaspadaryŭsia šče ŭ śviecie Antychryst, uzburajučy narody proci Chrystusa... List tady zaklikaje da dziejnaha badzioraha datrymannia viernaści Zbavicielu, nie paddajučysia nierazvažnym ujaŭlenniam blizkoje zahrozy kanca śvietu, jašče dalokaha i viedamaha tolki Bohu samomu.

Autentyčnaść hetaha listu, jak i pieršaha, śćviardžajecca tojuž staroju tradycyjaj jašče z druhoha stahodździa. Dyskusyi padyjmanyja praz niekatorych biblistaŭ z XVIII j XIX st. (Baur Schmidt) tradycyi hetaj faktyčna nie narušyli.

RAZDZIEŁ 1.

1. Pavał i Silvan i Tymatej — eklezii Tessaloncaŭ u Bohu Ajcu našym i Usiespadaru Jezusie Chrystusie:

2. Łaska vam i spakoj ad Boha Ajca našaha i Usiespadara Jezusa Chrystusa.

3. My pavinny zaŭsiody dziakavać Bohu za vas, braty, jak dastoicca, viera bo vašaja vielmi množycca, a ŭzajemalubaść u kažnym z vas mahutnieje.

4. Tak što my sami hanarujemsia vami ŭ Božych eklezijach ciarplivaściu vašaj dy viernaściu ŭ va ŭsich praśledach i pryhnobach, jakije znosicie

5. ŭ znak taho, što budzie spraviadlivy sud Božy, kab udastoić vas Božaha vaładarstva, za jakoje i cierpicie.

6. Ciž nia jość spraviadliva ŭ Boha, kab addać pryhnobu tym, što vas hnybiać,

7. a vam sumujučym dać patolu razam z nami ŭ źjavie z nieba Usiespadara Jezusa z Aniołami svajho mahuctva,

5—7 = Dumka ab strašnym sudzie nie pavinna tryvožyć, ale badzioryć i ŭściešvać Tessaloncaŭ, viernych toj dabravieści ab asudzie praśledu proci ich; hety bo asud niasie z saboju karu praciŭnikam Chrystusa, a naharodu vieručym u Jaho.

8. ŭ ahni pałymiejučym dajučy adpłatu niepaznaŭšym Boha j niepakaryŭšymsia Evanelii Usiespadara našaha Jezusa Chrystusa;

9. Jany paddany buduć kary zahuby viečnaje addalennia ad abličča Hospada j słavy mahuctva jahonaha,

10. jak pryjdzie ŭsłavicca ŭ śviatych svaich dy być padziŭlanym u dzień heny ŭsimi ŭvieryŭšymi, bo vy-ž pavieryli našamu śvietčanniu.

11. Tamu zaŭsiody j molimsia za vas, kab Boh naš udastoiŭ vas svaim paklikanniem i dapoŭniŭ usiakaje dabražadannie dy dzieła viery ŭ sile:

12. kab usłaviłasia ŭ vas imia Usiespadara našaha Jezusa Chrystusa, a vy ŭ Im vodle łaski Hospada našaha Jezusa Chrystusa.

RAZDZIEŁ 2.

1. Prosim vas, braty, adnosna pryjścia Usiespadara našaha Jezusa Chrystusa, kali zhramadzimsia k'Jamu,

2. nie dajciesia lohka vyvieści siabie z raŭnavahi, ani zatryvožyć siabie charyzmatam (praz

2 = Pamyłkovaja spodumka Tessaloncaŭ ab blizkim kancy śvietu była asnvana častkaj na šyranych zapavieściach biezadkaznych, pryjmanych navieru, častkova na chvalšyvym prysvojvanniu samomu Apostału słoŭ, jakich jon nikoli nia pisaŭ.

ducha), ci praz navuku, abo list jaki nibyto ad nas, — što dzień Hospadaŭ užo nadychodzić.

3. Chaj nichto nijakim čynam vas nie bianteżyć; pierš bo nastanie adstupstva j vyjavicca čałaviek hrachu, syn zahibieli,

4. jaki supraciŭlajecca j vyvyšajecca nad usio Boham zvànaje, ci śviatyniaj, tak što naviet zasiadzie ŭ śviatyni Božaj, vydajučy siabie za Boha.

5. Ci nie pamiatajecie, jak heta havaryŭ vam, jašče budučy ŭ vas?

6. I viedajecie što ciapier jaho sutrymoŭvaje vyjavicca svaječasna.

7. Tajnica bo biazbožnaj nièhadzi(biezzakonnia)uže aruduje, tolki nia ździejśnicca ciapier pakul nia budzie z-pasiarod uziaty toj, chto jaje ŭstrymoŭvaje.

8. I tady źjavicca toj biazbožnik, jakoha Hospad Jezus uśmiercić ducham svaich vusnaŭ i źnistožyć zijanniem svajho pryjścià.

3—5 = Dźvie padziei pavinny papiaredzić druhoje pryjścio Zbaviciela: vialikaje « adstupnictva » ad viery, ad Chrystusa i prychod čałavieka bohanienaviśnika (Antychrysta), jaki ahłosić biezzakonnie = biazbožža praŭdaju, a siabie samoha nazavie boham, niešta padobnaje da « kazionnaha ateizmu » u niekatorych sianniašnich krajoch.

6—7 = Dzieła biazbožnaje nièhadzi suśvietnaje tajomna ŭžo rychtujecca j dzieje, ale nia moža stacca sucelna ŭsieśvietnaj vajnoju proci Boha, pakul nie ŭziataja zy śvietu siła, sutrymoŭvajučaja vyrašalny miacież zła. Što heta za siła dy chto toj, joju vaładajučy, Apostał nie adkryŭ hetaha; doślody vučonych biblistaŭ dahetul nia vykryli.

8—11 = Niapryniaŭšyja da serca praŭdy Chrystusa pavierać iłžy Antychrysta, ašałomiacca jahonymi čàrami, nazyvajučy ich

9. A pajàva taho budzie pad šatanskim dziejanniam z usiakaha rodu siłami j znakami dy chvalšyvymi cudami,

10. usiakaj zvodnickaj spakusaj dla hinučych zatoje, što nia pryniali lubaści praŭdy, jakajab ich zbaviła.

11. I za heta dapuścić Boh prymirsnaje dziejannie podstupu, kab uvieryli łharstvu,

12. kab byli asudžanyje ŭsie niaŭvieryŭšyje praŭdzie, a ŭpadabaŭšyje łžu.

13. Ale my zaŭsiody pavinny dziakavać Bohu za vas, braty Bohu miłyje, što jon ad pačatku vybraŭ vas dla zbaŭlennia praz aśviàtu Ducha i vieru praŭdzie,

14. da čaho i paklikaŭ vas našym prapaviednictvam Evanelii, kab prydbali słavu Usiespadara našaha Jezusa Chrystusa.

15. Dyk stojcież, braty j trymajciesia tradycyjaŭ, jakich ad nas navučylisia ci-to vusna, ci listoŭna.

16. Sam-ža Hospad naš Jezus Chrystus i Boh Ajciec naš, jaki palubiŭ nas dy daŭ praz łasku svaju suciechu viečnuju j nadzieju dobruju,

17. chaj uràduje sercy vašyje dy ŭmacùje ŭ kažnym dobrym dziele j dobrym słovie.

cudami, pojduć za im, kab ź im i zahinuć; tady jak viernyja Zbavicielu znajduć u sabie siłu supracivu adstupnictvu, pakul Hospad pryjchodziačy nia źnistožyć lichoha zvodnika.

RAZDZIEŁ 3.

1. Dy maleciesia, braty, za nas, kab słova Božaje šyryłasia j vysłaŭlałasia, jak i ŭ vas,

2. i kab nam vyzvalicca ad ludziej pahanych i raznuzdanych nie ŭ va ŭsich bo — viera.

3. Ale vierny jość Boh: Jon vas umacuje dy ŭściaražè ad błahoha.

4. My majem u Bohu da vas toj davier, što vy spaŭniajecie dy budziecie spaŭniać usio vam nami zahadvanaje.

5. A Hospad chaj nakiroŭvaje sercy vašyje da bohalubaści j ciarplivaści Chrystusa.

6. Nakazvajem—ža vam, braty, ŭ imia Usiespadara našaha Jezusa Chrystusa, staranicca ad usiakaha brata, što žyvie raznuzdana dy nia vodle padanaj vam praz nas navuki;

7. bo vy sàmiž viedajecie, jak treba naśledavać nas, my bo nie pastupali ŭ vas niahoža,

8. dy ni ŭ koha nia jeli darmovaha chleba, ale ŭ natuzie dy ŭtomie pracavali ŭdzień i ŭnočy, kab nie stacca ciažaram kamu z vas;

9. nie tamu, što my nia mieli ŭłady, ale kab dać vam siabie samych za prykład da naśledavannia.

8—12 = Praca jość abaviazkam chryscijanina adnosna hramadztva. Kažny pavinien zapracavać na svajo pražyćcio. Hetak navučaŭ Apostał, hetak i žyŭ sam.

10. Bo i tady, jak byli ŭ vas, dyk davali napamin: chto nia choča pracavać, chaj toj i nia ješć.

11. Ale voś dačulisia my, što jošć ludzi siarod vas niahoža pastupajučyja: ničoha nia robiać, a traviać čas na pustahonstva;

12. hetakim dajom napamin i nastanovu (pavučennie)Usiespadaram našym Jezusam Chrystusam chaj u supakojstvie spažyvajuć zapracavany svoj chleb.

13. A vy, braty, nie padajcie ducham, dabro tvoračy.

14. Kaliž chto nia usłuchaje našaha słova ŭ liście hetym, taho majcie na uviècie i nie siabrujcie ź im na soram jamu;

15. ale nie ŭvažajcie jaho za voraha, a pabracku pamahajcie jamu aciàmicca.

16. Sam-ža Usiespadar supakoju-zhody chaj dašć vam spakoj u va ŭsim usiudy j zaŭiody. Hospad z usimi vami!

17. Pryviet majoju, Paŭłavaju, rukoju; heta znak moj u kažnym liście maim: hetak pišu.

18. Łaska Usiespadara našaha Jezusa Chrystusa z usimi vami. Amen.

14—16 = Kab azdaravić moralnaściu lohkadumny element hramadztva, niedavierčyvy dy ŭporysty, Apostał rastajvaje na šyrejšaje j žyviejšaje raspaŭsiudžvannie dy ŭtałkoŭvannie listu.

17—18 = Kab abiazškodzić pahrozu padłožnaha listu, ab jakim kružyła pahałoska, Apostał padmacoŭvaje svoj list ŭłasnaručnym podpisam i prypisam.

PIERŠY LIST SV. PAULA DA TYMATEJA

Listy da Tymateja j Tytusa nazyvajucca pastyrskimi, tamu što źmiaščajuć pavučenni pastyram eklezijalnym. Kananičnaje značennie ichniaje paćviardžajecca staravietnymi spiskami novaha zapavietu rannich pierakładaŭ, cytavanymi u šv. Irineja i Orihinesa.

Tymatej, syn Judejki vieručaj i baćki Hreka, vysłuchaŭšy ŭ Listry navučannie Paŭła, addaŭsia Zbavicielu ŭsioju dušoju. Apostał na pačatku svaje druhoje padarožy, paŭtorna adviedaŭ Listru lakoonskuju, j tady pryciahnuŭ junaka da udziejnictva ŭ navučanni, i vyjchodziačy z henaha miesta, ŭziaŭ jaho z saboju (Dp. Dz. 16, 1-3). Ad taje pary Tymatej supravadžaŭ Paŭła ŭsiudy, vykonvajučy, pamima svaje małalctnaśći, adkaznyja padučenni dla Tessaloncaŭ, Karyntcaŭ, Filipijcaŭ dy Hebrejeŭ. Padčas pajezdki svaje, paśla vyzvalennia z pieršaha svajho uviaźniennia rymskaha, u Efez na Uschod z Tymatejem Ap. Pavał naznačaje jaho biskupam u Efezie; ale cieraz, hod, ci paŭtara, budučy druhi raz uviaźnienym u Rymie, zaklikaje svajho ulublenaha syna duchoŭnaha tudy k' sabie na vizytu, jakaja ŭžo mieła być apośniaj. Paśla Paŭłavaj

śmierci ŭ 67 hodzie Tymatej viarnuŭsia ŭ Efez. I praŭdapadobna pamior mučanickaj śmierciaj, jak i jahony vučyciel.

U Liście, vidać u 65 hodzie napisanym, pakazana, što Efez. Herarchija ŭžo papoŭniłasia; ale nachłynuli na hety znatny horad potym błudnavučyciali roznyje ŭzajemasprečnyje, bałamuciačyje chryścijanskuju hramadu. Heta zreštaj jašče ŭ 58 hodzie Apostał z sumam pradbačvaŭ. Viernamu herojskamu vučaniku Paŭłavamu vypała ciažkaja zadača: niaupynna baranić parućanu jamu aŭčarniu ad błudnavierlivaha chižactva (Ap. Dz. 20, 29-30).

RAZDZIEŁ 1.

1. Paval, Apostał Jezusa Chrystusa z zahadu Boha Zbaviciela našaha i Usiespadara Jezusa Chrystusa, nadziei našaj,

2. Tymateju, praŭdzivamu synu ŭ viery: łaska, miłaserdzie i spakoj ad Boha Ajca j Chrystusa Jezusa, Usiespadara našaha.

3. Ja prasiŭ ciabie, adyjchodziačy ŭ Makedoniju, kab zastaŭsia ŭ Efezie i zapaviaściŭ inšym: nia vyhłašać inakšaj navuki

4. dy nie zajmacca baśniami, ci biaskoncymi radavodami, davodziačymi bolš da sprečak, čymsia Božaha zbudavannia ŭ viery.

5. Metaj bo navučannia jość lubaść z dobraha serca j čystaha sumlennia dy ščyraj viery;

6. ad hetaha adstupiŭšy, niekatoryja addalisia pustasłoŭju,

3—4. Tyje « inšyje » heta pretensyjanalnyje « vučonyje » siarod chryscijan. A heretyki, ź jakimi Tymateju pryšłosia dzieła mieć ŭ Efezie raspaŭsiudžvali vučennie, ź jakoha potym u II i III st. sfarmavaŭsia « gnostycyzm, » jak heta vidno z kančalnych słoŭ listu, dzie skazana, što jany nazyvali svajo vučennie « paznanniem, » pa hrecku « Gnosis. » Dźvie druhija asablivaści henaha vučennia adznačany ŭ liście (3,4,7), mienavita: pahlad na płoć, jak na pačatak zła ŭ śviecie, dy skłonnaść zavivać abstraktnyje śvietahlady ŭ abhortku mitalahičnych vydumak, Dziela taho niekatoryje vučonyje nie biespadstaŭna dabačvajuć u słovach Apostała ab biaskoncych radavodach spornych, naciok na metafizyčnyje henealohii, vydumanyje gnostykami. Faktyčna jany śćviardžajuć paściežnaje pachodžannie iz łona Bostva daŭhije šerehi rodziačychsia adna za druhoju viečnych duchovych istaściaŭ, nazyvanych « zonami »; Chrystu addavali jany pašanu, jak adnamu iz « zonaŭ ».

7. žadajučy stacca vučycielami zakonu, a nie razumiejučy ni taho, što havorać, ni taho, što ŭporysta paćviardžajuć.

8. A my-ž znajem, što zakon jość dobry, kali chto zakonna karystajecca im,

9. viedajučy toje, što zakon nia jość ustanoŭleny dla praviednika, ale dla buntarnaje pòhani, dla biazbožnych i hrešnikaŭ, razbeščanych i ahańbienych, baćkabojcaŭ, dla dušahubaŭ,

10. błudadziejeŭ, mužałožcaŭ, ludahrabiežnikaŭ, łhunoŭ vierałomnych dy dla ŭsiaho inšaha, praciŭnaha zdarovamu vučenniu,

11. vodle pavieranaj mnie Evanelii chvały Boha dabrasłaŭlonaha.

12. Dziakuju padmacavaŭšamu mianie Chrystu Jezusu, Usiespadaru našamu, što pryznaŭ mianie viernym, pastaviŭšy na służennie,

13. mianie, jaki raniej i źniavažaŭ, i praśledavaŭ, i kryŭdziŭ, adnak pamiłavany, bo tak pastupaŭ praz niaviedannie j niavieru.

14. Łaskaž Hospada našaha ŭ-va mnie pamnožyłasia razam ź vieraju i lubaściu ŭ Chrystusie Jezusie.

15. Praŭdzivaje słova hetaje i ŭsiakaha pryniaćcia vàrtaje, što Chrystus Jezus pryjšoŭ na hety śviet zbavić hrešnikaŭ, miž jakimi ja pieršy.

8—11 = Zakon dabrakarysny, bo jon cuglaje naturalny pociah čałavieka da błahoćcia, da zła, jak nastupstva pieršarodnaha hrachu.
10 = Zładziei, chapaŭšyje ludziej na pradažu ich u niavolnictva, byli karanyje zakonam Majžeša karaju śmierci (Vyjśc. 21, 16).

16. Ale dziela taho ja j pamiłavany, kab Jezus Chrystus u-va mnie pieršym pakazaŭ usiu ciarplivaść u prykład tym, jakije ŭvierać u Jaho dziela žyćcia viečnaha.

17. Usievaładaru-ž viakoŭ nieśmiarotnamu, niavidomamu, adzinamu Bohu čeść i chvała na viaki viakoŭ. Amen.

18. Hety voś zapaviet daviaraju tabie, syn moj Tymatej, vodle byłych ab tabie zapavieściaŭ, kab ty, zhodna ź imi, vajavaŭ jak dobry vajak,

19. majučy vieru j dobraje sumlennie, jakoje adkinuŭšy, niekatoryje zaniapàli ŭ viery;

20. miž imi Hymenej i Alaksandar, jakich ja addaŭ šatanu, kab advykli ad bohaźniavahi.

RAZDZIEŁ 2.

1. Pierš za ŭsio vošža prašu malicca błahalna, padziačna, za ŭsich ludziej,

2. za karaloŭ dy ŭsieŭładu, kab viaści nam supakojnaje j cichoje žyćcio ŭ ščyraj bohabojazi dy čystaści,

3. heta bo dobraje j miłaje Bohu Zbavicielu našamu,

18 = Jasnavidcy pradviaščali Tymateja budučym dobrym pastyram Efezu.
20 = Hymenej nia vieryŭ u zhrobuŭstannie miartvych (Tym. II 2,17), a miednik Alaksandar byŭ, vidać, zajadłym praciŭnikam Paŭła ŭ žyćci j navučanni (II Tym. 4,14-15). Abodva byli vyłučanyja z Eklezii.

4. Jaki choča, kab usie dajšli da paznannia praŭdy i byli zbaŭlonyja.

5. Adzin bo jość Boh, adzin i Pasiarednik miž Boham i ludźmi - Całaviek Chrystus Jezus,

6. što addaŭ siabie samoha na vokup usich, na śviadoctva svaim časam,

7. dla jakoha viastunom i Apostałam ja pastaŭleny (kažu praŭdu ŭ Chrystusie, nia łhu), vučycielem pahanaŭ u viery i praŭdzie.

8. Žadaju vošža, kab mužčyny malilisia na kažnym miescy, ŭźnimajučy ruki čystyja biaz hnievu j sumnivaŭ ;

9. hetaksama i žančyny : ŭ prystojnym adzienni, skromna i ŭstydliva, a nie z vymudravanymi zaplotami vałasoŭ, u załacie j perłach, ci pyšnych strojach,

10. ale – jak prystoić žančynam paśviaciŭšymsia pabožnaści, (chaj molacca) spaŭniajučy dobryje ŭčynki.

11. Žančyna maŭčki chaj vučycca ŭsiakaje pakory.

12. I žančynie, kab navučała, nie dazvalaju, ani kab nad mužam vierchavodziła, ale trymałasia maŭčannia.

13. Pierš bo stvorany Adam, a potym Jeva.

14. Dy nie Adam byŭ spakušany, ale žonka spanadžanaja była ŭ prastupku ;

11—12 = Žančyny daŭniej na nabaženstvach zachoŭvali maŭčannie, a mužčynam dazvolena było malicca hołasna, a naviet prapaviedvać. Malicca možna było stojačy, siedziačy, nie kaniečnie zaŭsiody na kaleniach i tolki ŭ nabožni, Boh bo jość usiudy.

15. zbavicca adnak rodziačy, kali budzie tryvać u viery j lubaści dy śviàtaści zy skromnaściaj.

RAZDZIEŁ 3.

1. Dobra skazana : kali chto biskupstva žadaje, dobraha dzieła žadaje.

2. Biskup-ža maje być biezzahannym, žanatym tolki raz, paŭstrymlivym, rastropnym, dobrych pavodzin i vyhladu, česnym, haścinnym, navučalnazdolnym,

3. nia skłonnym da pjanstva, zadzirstva i svarki, ale cichim i zhodalubnym, nie karystalubnym i srebralubcam,

4. a ŭ domie svaim — haspadarnym, trymajučym jaho, ź dziaćmi, u pasłuchmianaści j abyčajnaści,

5. bo chto niaŭmieły haspadar va ŭłasnym domie, jakim-ža hasparom jon budzie ŭ Božaj Eklezii ?

2 = U listoch dušpastyrskich Ap. Paŭła słova « biskup » užyvałasia ŭ šyrejšym sensie : « hałava hramady ». Apostał pachvalaje biazženstva (I Kar. 7, 1—9, 26—28, 32—33), dazvalaje adnak vybirać duchoŭnych z ludziej uže aženienych ; druhaženstva nie dazvalałasia duchoŭnamu. Vyniatkava ź niedachopu dobrych kandydataŭ biazžennych, vybiralisia i biskupy z kandydataŭ uže žanatych, kali bolšaja čaćś naviernienych z pahanstva była ŭžo žanataja. A jak pabolšała ŭžo chryścijan, uzhadavanych ad samaha dziciačaha chrostu ŭ duchu chryścijanskim, śvieža naviernienyje kandydaty musieli adrakacca ad žanimstva. Što hetkaje praviła datrymoŭvałasia ŭ Eklezii z apostalskich časaŭ, ab hetym śvietčać starejšyje kanony zahadvajučyje biskupam, preźbiteram i dyjakanam celibatnuju ustrymnaść.

6. Nie pavinien być z novanaviernienych, kab nie atań hanarystym dy nie padpań pad asud z djabłam.

7. Patrebna jamu takža biezdakornaja reputacyja i ad nienaležačych da Eklezii, kab uniknuć pahardy j šatanskich cianiotaŭ.

8. Dyjakany taksama pavinny być česnymi, nie kryvadušnymi (nie dvujazyčnymi), nie prahavitymi na vino j nažyvu,

9. achoŭvajučyje vieru ŭ čystym sumlenni.

10. I hetkich trè pierš vypraboŭvać, potym, kali biezzahannyje, niachaj słužać.

11. Taksama i žonki *ichnija pavinny trymacca* hodna, biez abmoŭnictva, paŭstrymna, vierna ŭ va ŭsim.

12. Dyjakany pavinny być raz tolki žanatymi, dobrymi haspadarami domu, ŭzhadavaŭcami dziaciej.

13. Tyje bo, što dobra vykonvajuć svaje zadanni, vysłužvajuć sabie pačesnuju stupień i vialikuju peŭnaść u viery ŭ Jezusa Chrystusa.

14. Pišu tabie heta, spadziajučysia zaraz k' tabie pryjści,

15. kab ty, kali spaźniusia, viedaŭ jak trè pastupać u domie Božym, jaki źjaŭlajecca Eklezijaj (Kaściołam) Boha Žyvoha, kalonnaj i fundamantam praŭdy.

11 = Davać prykład chryścijanam da žyćcia dabradziejnaha paklikalisia j dyjakanisy, ab jakich Apostał havoryć nižej (5,9) egzegety dumajuć, što tut raschodziłasia pra žonki dyjakanaŭ.

15—16 = Eklezija (Kaścioł) jość vidomaj aporaj, i nievidomaj asnovaj novazapavietnaj tajnicy abjaŭlennia Boha, spakàz, źmiest jakoha Apostał demanstruje ŭ šaścioch histaryčna-tajničnych padziejach Jezusa.

16. I biassumniŭna – vialikaja heta jość tajnica pabožnaści : Boh źjaviŭsia ŭ ciele, apraŭdaŭ siabie ŭ Duchu, pakazaŭ siabie Aniołam, abvieščany ŭ narodach, pryniaty vieraju ŭ śviecie, uźnièsieny ŭ chvale.

RAZDZIEŁ 4.

1. Duch-ža vyrazna kaža, što ŭ apošnich časach niekatoryje adstupiać ad viery, a prystanuć da duchaŭ błudu j demanaŭskich navuk,

2. abłyžna iłžyvych, zapiekłych u sumlenni svaim,

3. što zabaraniajuć žanicca, užyvać da jady toje, što Bohža stvaryŭ da spažyvannia z padziakaj viernikami paznaŭšymi praŭdu : usio bo stvoranaje Boham jość dobraje i nia treba ničym, z padziakaju spažyvanym, hańbavać,

5. bo-ž uśviàčvajecca słovam Božym i malitvaju.

6. Tałkujučy heta bratom, budzieš dobrym słuhoju Jezusa Chrystusa, syčanym słavami viery i dobraje navuki, za katoraj ty zaŭsiody jšoŭ.

3 = Chvalšyvyje suścižniki z ducham (gnostyki) ŭ mataryjalnaj pryrodzie i ŭ ludzkoj płoci dabačvali pieršavytoki zła i ŭzvodzili biazženstva ŭ zakon, razrožnivali jeminu, stravu, pahaniačuju ad niepahaniačaj čałavieka.

7. A niedarečnych i babskich kazak curajsia, nakładaj siabie da pabožnaści;

8. bo cialesnyja muštry mała karysnyja, a pabožnašć da ŭsiaho prydatnaja, majučy zàruku ciapierašniaha i budučaha žyćcià.

9. Heta praŭda nieasprečnaja i vieryhodnaja.

10. Dla jaje my j pracujem dy cierpim źniavahi, što majem spadzievu na Boha Žyvoha, Zbaviciela ŭsich ludziej, a pieradusim viernych.

11. Heta prykazvaj, hetaha navučaj.

12. Nichto chaj maładości tvaje nie źniachajvaje, ale budź naŭzoram dla viernych u movie j pastupkach, u lubaści, u duchu, u viery dy čystaści.

13. Pakul pryjdu, pilnuj čytannia, napaminu, pavučannia.

14. Nie abniachàjvaj dànaj tabie zapaviesna łaski z uzłaženniem ruk śviatarskich.

15. Na heta zvažaj i ŭ hetym tryvaj, kab paśpiachovaść tvaja była ŭsim vidavočnaj.

16. Pilnuj siabie dy navuki vytryvała. Hetak i siabie zbaviš, i tych, što ciabie słuchajuć.

7 = Gnostyki uasablali duchovyja istaści dy ŭjaŭlali sabie suadnosiny miž imi ŭ bajkovych pierakazach, padobnych da pahanskich niasiniecic ab doli dy dziejach bahoŭ ichnich.

8 = Pabožnašć, bohabojeź, dobra nastrojvaje i ažyŭlaje čałavieka, bo ŭžbudžaje nadzieju ziamnych i viečnych dabrot.

14 = Apostał havoryć ab łascy, atrymoŭvanaj padčas kansakracyi biskupa A kansekravaŭ jaho sam Apostał; u hetym abradzie udziejničajuć takža i śviatary uskładajučyje ruki, choć nia ŭ roli samych kansekrataraŭ (TT Tym. 1,6). Ab zapaviesnaści łaski admysłovaj spaminajecca vyšej (1,18).

RAZDZIEŁ 5.

1. Staroha nie dakaraj, a napaminaj, jak baćku; małodšych, jak bratoŭ;

2. starych žančyn, jak matak; małodšych, jak siostraŭ z najbolšaj skromnaściaj.

3. Udovaŭ pavažaj, tych, što isna jość udovami.

4. Kaliž jakaja ŭdava maje dziaciej, ci ŭnukaŭ, dyk jany sampierš niachaj vučacca šanavać ułasny dom i ŭ svoj čarod addavać naležnaje baćkom, heta bo padabajecca Bohu.

5. Praŭdzivaja ŭdava i asamotnienaja chaj nadziejecca na Boha, tryvajučy ŭ malitaŭnych prośbach dniami j načami;

6. raskošnica-ž — za žyćcià ŭžo trup.

7. I heta zahadvaj im, kab byli biezzahannyje.

8. Kaliž chto ab svaich, asabliva chatnich, nie kłapocicca, toj vyraksia viery i horšy za pahanina.

9. Da ŭdovaŭ možna zaličać nie małodšych, jak šaścidziesiacihodniu, katora była žonkaju adnaho muža,

10. viedamaja z dobrych učynkaŭ, uzhadavannia dziaciej, haścinnaści, umyvannia noh

4 = Turboty ab udovach ubohich pierš-napierš naležać da abaviazku bliskich svajakoŭ. A ŭdovami samotnymi i ščyrapabožnymi apiakujecca hramada, dabradziejnašć Eklezii.

9-10 = Udovy starejšyja, byłyja zamužam tolki raz, viedamyja iz svaje pabožnaśći j dabradziejnaści mohuć zaličacca eklezijalnymi ŭdovami, zabaviazanymi da malitaŭnaj paśviàty i pasłuhaŭ

śviatym, uspamohi biednym, ruplivaści ab kažnaj dobraj spravie.

11. Maładych-ža ŭdovaŭ nia prymaj, bo jany šukanniem vyhad addalajucca ad Chrystusa, chočuć zamuž,

12. padlahajučy asudu, bo łomiać pieršuju prysiahu viery ;

13. da tahož praz biaździejnaje hulactva pryvučajucca badziacca ad domu da domu z cikavaściu j bałbatnioju čaho i nia-śled.

14. Choču vośža, kab małodšyja vychodzili zamuž, radzili dziaciej, byli haspadyniami dobrymi, i nie davali praciŭniku nijakaj pryčyny da abhavoru :

15. niekatoryja bo ŭžo źvichnulisia j pajšli ŭ ślady šatanà.

16. Chto ź viernych maje ŭdovy (svajački), chaj ich uspamahaje, kab nie abciažali Eklezii, jakaja mahłab vystarčalniej uspamahać tych, što źjaŭlajucca isnymi ŭdovami.

17. Preźbitery za dastojnaje pravadnictva zasłužvajuć na padvojnuju češć, asabliva pracujučyje słovam i navukaj.

18. Pisannie bo kaža : « Nie zakiłzvaj vałà małociačaha » (Paŭt. Pr. 25,4) i : « Hodzien rabotnik svaje zapłaty » (Mt. 10, 10).

u nabožni ; z-pamiž ich vybirajucca dyjakanisy (hl. Rym. 16,1 ; I Tym. 3, 11).

18 = Pravy preźbiteraŭ, pracujučych hramadzka, dušpastyrska, zasłuhoŭvajučych na ŭdziačnuju pašanu j apieku. Apostał abasnoŭvaje na Sv. Pisanni : (« Paŭt. Pr. i Mat., Łuk. 10,7).

19. Abvinavačannie proci preźbitera prymaj nia inačaj, jak tolki pry dvuch, ci troch śvietkach.

20. Tym, što hrešać, napamin davaj pierad usimi, kab i druhije bajalisia.

21. Pierad Boham i Jezusam Chrystusam dy vybranymi aniołami zaklinaju ciabie, zachavać heta biesstaronna, ničoha nia robiačy z upiaredžanniem da adnaje starany.

22. Ruk na nikoha zachutka nie ŭskładaj dy nie biary udziełu ŭ hrachoch čužych. Zachavaj siabie čystym.

23. Dyj nia pi jašče ŭsio adnaje tolki vady, ale ŭžyvaj krychu j vina dziela tvajho žyvata dy častych tvaich niedamahanniaŭ.

24. Hrachi niekatorych ludziej jaŭnyje i prosta viaduć da asudu, u inšych-ža adkryvajucca potym.

25. Takžasama i dobryje ŭčynki jość jaŭnyje, a kali j niè, ŭkrycca nia mohuć.

RAZDZIEŁ 6.

1. Usie znajchodziačyjasia pad jarmom słuhi chaj uvažajuć haspadaroŭ svaich hodnymi ŭsiakaje pašany, kab nia było hańbavannia imieniu Božamu j navucy.

22 = Vyśviàciny duchoŭnickija pavinny papiaradžacca strohimi j biesstaronnymi dośledami kandydataŭ, dy hruntoŭnaj padrychtovaj duchoŭnaŭzhadavaŭčaj. Udzialàjučy vyśviàcin biskup biare na siabie adkaznaść za vyśviačenca. Lišniaja pakviaànnie kandydatu moža być sudziejnictvam u hrachu.

1—2 = Pieršapačatnaje chryścijanstva adrazu ničoha nie

2. A tyje, što majuć haspadarami chryścijan, chaj nie adnosiacca da ich z chałodnaj abydnaściaj, što jany braty, ale tym achvatniej chaj słužać im, bo jany vieručyje i miłyje dabradziejnaściu. Hetaha voś navučaj i da hetaha zaachvočvaj.

3. Kaliž chto inakš navučaje i nia jdzie za zdarovymi słavami Usiespadara našaha Jezusa Chrystusa i za navukaj ab bohabojazi,

4. toj pyšny jość, niaumièka, až da chvoraści zadorlivy słovasprečnik; ad hetaha rodziacca nienavisnaść, svarki, zapadozranaść, brydamoŭstva,

5. niaupynnyje spory ludziej papsavanaha rozumu, što zhubili praŭdu i ŭvažajuć pabožnaść za krynicu dachodu.

6. Ale vialikim nabytkam jość sama pabožnaść, kali pamahaje nam i małym (samym tolki nieabchodnym) zadavolvacca.

7. Bo my-ž ničoha nia pryniaśli na śviet hety, dyk jasna, što ničoha j vynieści nia možam :

8. Majučy jeminu i vopratku, budziem zdavoleny hetym.

9. Tyje-ž, što žadajuć uzbahacicca, ŭpadajuć u spakusu i cianioty dy ŭ mnohija nierazumnyja j škodnyja pryžadlivaści, topiačyja ludziej u niaščaści i zahubie ;

10. bo koreniem usiaho błahoha jość pažadlivaść, jakoj niekatoryje paddaŭšysia, adpali

źmianiàła ŭ suadnosinnych pravoch miž haspadarami j słuhami, ale chryścijanskaja lubaśc pastupienna vyciaśniàła niavolnictva.

ad viery j samy siabie ŭputali ŭ horkuju žurbu.

11. Ale ty, čałavieče Božy, uciakaj ad hetaha, a budź spaściejlivy ŭ spraviadlivaści, bohabojazi, viery, lubaści, ciarplivaści j łahodnaści ;

12. zmahajsia dobrym zmahanniem viery, zdabyvaj žyćcio viečnaje, da jakoha pakłikany i vyznaŭ dobraje vyznannie pierad mnohimi śvietkami.

13. Pierad Boham usioažyŭlajučym, dy pierad Chrystusam Jezusam, jaki prad Ponckim Piłatam zaśvietčyŭ dobraje vyznannie, zahadvaju tabie,

14. datrymać hety zapaviet biezdakorna čystym až da pryjścia Usiespadara našaha Jezusa Chrystusa,

15. jakoje ŭ svaim časie adkryje dabrasłaŭlony j adziny mahut ŭładaroŭ Usievaładar i spadaroŭ Usiespadar,

16. adziny, što maje nieśmiarotnaść i žyvie ŭ śvietłaści niaprystupnaj, jakoha nichto z ludziej nia bačyŭ i bačyć nia moža. Jamu češć i ŭsievaładarennie viečnaje. Amen.

17. Bahatych hetaha śvietu napaminaj, kab jany nia pyšnilisia dy nie spadziavalisia na svajo bahaćcie niapeŭdanaje, ale na Boha žyvoha, jaki daje nam ščodra ŭsio da ŭžyvannia ;

12 = Pierad svaimi vyśviàcinami na biskupa Tymatej vykazaŭ pry mnohich śvietkach (ŭ prysutnaści prezbiteraŭ i narodu) uračystaje vyznannie viery.

18. kab jany dabro tvaryli, bahacilisia ščodrymi ŭčynkami j sužyćciom,

19. skarbiačy sabie dobry hrunt na budučyniu, z asiahnienniem žyćcià praŭdzivaha.

20. O Tymateju ! Achoŭvaj pavierany tabie skarb (abjaŭlenaj praŭdy), uchilajučysia ad śviètavaha pustasłoŭja i sprečnych ćvierdžanniaŭ byccamnavuki ;

21. za jakoju ŭhaniajučysia, niekatoryje adpali ad viery.

Łaska z taboju. Amen.

20 = Henaj byccamnavukaj, abo pseudonavukaj, było toje « paznannie » (gnosis) božych tajnic, jakoje, vodle ćvierdžannia heretykaŭ, źmiaščałasia u pašyranym imi vučenni.

DRUHI LIST AP. PAULA DA TYMATEJA

U dniach sumna samotnaje j śmiarotna bieznadziejnaje pryhnoby ŭ panuraj Mamertynskaj viaźnicy Rymu, Sviaty Apostał Pavał piša druhi hety, pryvietna-raźvitalny ŭžo, List u Efez lubamu vučniu svajmu Tymateju ź jakim usio šče spadziajecca pieradśmiertna pabačycca, jak i z druhimi, jašče astajučymisia na hetym śviecie, bliskimi sercu, śviatymi spabornikami. Rasstannie horka jaho žurbuje. Hramadka vučniaŭ jahonych u rossypi. Adzin tolki Łukaš Evanhelisty, jašče ź im.

Ale ciažej, čym pryhnoba asabistaja, turbuje dušu jahonu kłapatlivaść ab ich dy ab Eklezii, zahražànych štoraz bolšymi niebiaśpiekami raznuzdanaha raspustaj i biantežanaha błudnavierstvam śvietu. Tamu niautomna pieraściarahaje viernych, pieražyvajučych lichalećcie, i ŭzbudžaje siłu ducha niazłomnaj viernaści navucy evanheličnaj apostalskaj čystaj, cnocie stałaści j ćviordaj niepachisnaści ŭ viery, nadziei, padtrymoŭvanaj pamiaćciu ab Chrystusie Zbavicielu, pakanaŭšym śmierć svajoju kryžovaju śmierciu dy pieramohšym śviet.

Čas napisannia Listu akreślivajecca z praŭdapadobnaściaj : paśla pavarotu Apostała ŭ Rym

viasnoju 67 hodu i paŭtornaha asudu na uviàźniennie dy karu śmierci, ab bliskaści jakoje nia sumniavaŭsia i da jakoje testamantova rychtavaŭsia.

Jak u pieršym, tak i ŭ druhim Liście nie uvydatniajecca vyrazny padzieł lohičny. Pavučalnyja napaminy splatajucca z sumnymi zauvahami asabistymi ab asamočanni, ab śmierci dy budučyni Eklezii. Ustup jašče padkreślivaje, što viera źjaŭlajecca skarbam u siamji, unaśledavanym i zachoŭvanym ź viernaściu.

RAZDZIEŁ 1.

1. Paval z voli Božaj Apostał Jezusa Chrystusa, vodle abiacannia žyćcià ŭ Chrystusie Jezusie —

2. Tymateju, najdaražejšamu synu: łaska, miłaserdzie j spakoj ad Boha Ajca i Chrystusa Jezusa Usiespadara našaha.

3. Dziakuju Bohu, jakomu słužu ad prabaćkoŭ z čystym sumlenniem, što niaupynna spaminaju ciabie ŭ maich malitvach noččum j dniom,

4. žadajučy ŭbačyć ciabie, pomniačy tvaje ślozy; kab naciešycca poŭnaradasna,

5. majučy ŭ pamiaci ščyruju vieru tvaju, katora najpierš jaśnieła ŭ babcy tvajoj Loidzie i matcy tvajoj Eunice dy napeŭna žyvie i ŭ tabie.

6. Dziela hetaha prypaminaju tabie, kab ažyŭlaŭ łasku Božu, danuju tabie praz uzłažennie ruk maich,

7. Boh bo daŭ nam nia ducha bojazi, ale mahaty, lubaści j ćviarozaści.

8. Nie saromiejsia vošža śvietčannia Usiespadara našaha, ani mianie, viaźnia jahonaha, a

1. List pieradśmiertny Apostała jość napaminam, što Chrystus jość viečnaje žyćcio. 3. « z čystym sumlenniem »: bo praśledavaŭ chryscijan z niedarazumiennia.

5-8. Tymatej, syn chryścijanki dy ŭnuk chryścijanki pojeny byŭ vieraju ŭ Chrystusa, by małakom matčynym, i ščodra abdaranym łaskaju Božaju vyśviàcinami duchoŭnickimi.

supracuj zy mnoju dla Evanelii, padtrymvany mocaj Boha,

9. što vybaviŭ nas i paklikaŭ śviatym poklikam nie dziela učynkaŭ našych, ale vodle svaje pastanovy dy łaski, dadzienaj nam u Chrystusie Jezusie spradviečna,

10. a ciapier adkrytaje praz źjaŭlennie Zbaviciela našaha Jezusa Chrystusa, źnikčomiŭšaha śmierć, a ŭjaŭniŭšaha žyćcio j nieśmiarotnaść praz Evaneliju,

11. dla jakoje pastaŭleny ja prapaviednikam, Apostałam, dy vučycielam pahanaŭ.

12. Ad tahož ja i ciarplu hetak; ale nie saromlusia, viedaju bo kamu uvieryŭ i čujusia peŭnym, što jon maje mahatù dachavać skarb moj až da henaha dnia.

13. Trymajsia prykładu zdarovaha navučannia, jakoje čuŭ ty ad mianie, ź vieraju i lubaściu ŭ Chrystusie Jezusie.

14. Scieražy pavièrany tabie dobry skarb u Duchu Sviatym, što žyvie ŭ nas.

15. Viedaješ ty toje, što ŭsie z Azii, a siarod ich Figel i Hermagen, adviarnulisia ad mianie.

16. Chaj Hospad budzie miłaścivy dla domu Aničypara, jon tak časta pryjmaŭ mianie, nia stydajučysia putaŭ maich.

9. Sviatym Apostał nazyvaje svoj i Tymafejevy poklik tamu, što jon pachodzić ad Ducha. Sv. viečnaha, i maje śviatuju metu uśviàčvannia ludziej.
15. = adyjšli, bajučysia praśledu j śmiarotnaha asudu.

17. A jak byŭ u Rymie, ź vialikaj rupnaściaj šukaŭ *mianie* dy i znajšoŭ.

18. Chajža Boh daść jamu znajści miłaserdzie ŭ dzień Hospadavy. A kolki usłuhaŭ jon addaŭ mnie ŭ Efezie, ty lepiej viedaješ.

RAZDZIEŁ 2.

1. Dyk uzmacoŭvajsia, synie moj, u łascy, što ŭ Chrystusie Jezusie,

2. i toje, što čuŭ ty ad mianie pry mnohich śvietkach pieradaj viernym ludziam, jakije zdolny buduć i druhich navučyć.

3. Mužna ciarpi pracavitaje hora, jak dobry vajar Jezusa Chrystusa.

4. Nivodzin vajar nie źviazvaje siabie śvieckažyćciovymi turbotami, jon bo choča dahadzić vajenačalniku.

5. Bo i zmahar-spabornik nie atrymoŭvaje vianka, kali nie zmahajecca vodle praviła.

6. Pracujučy ziemlarob maje prava pieršy karystać z pładoŭ.

18. — Malitva za dušu Aničypara jošć najstarejšy prykład chryścijanskich molbaŭ zadušnych.
2 — Nie litara Piśma, ale słova žyvoje duchoŭnych nastaŭnikaŭ abiaśpiečvaje vieručym iz rodu ŭ rod isna pravilnaje razumiennie praŭdaŭ viery. Hetak i siejeŭ tuju vieru Apostał u Efezie, zakładajučy asnovu eklezijalnamu (kaścieln) navučanniu. 7. = « Uciàm » = zrazumiej. 19. = Na asnoviedzi fundmancie budoŭli Eklezii Apostał u duchu bačyć dva nakreślenyje, cytavanyje im, vyskazy; ŭziatyje iz: Knihi Ličbaŭ (16,5), Izaj (52,11), i Jan (10,14).

7. Uciàm što kažu. Daść tabie Hospad va ŭsim razumiennie.

8. Pamiataj, što Jezus Chrystus z rodu Davidavaha zhrobuŭstały byŭ ź miartvych vodle maje Evanelii,

9. dla jakoje ciarplu niadolu až da putaŭ, moŭ lichadziej ; ale słova Božaha nièlha zakavać.

10. Tamu voś ciarplu ja ŭsio heta z uvahi na vybranych, kab i jany dasiahli zbaŭlennia, što ŭ Chrystusie Jezusie jość z chvałaju viečnaj.

11. Viernaja navuka heta : kali bo razam umirajem, dyk razam i žyć budziem;

12. kali vytryvajem, dyk razam ź im i vaładaryć budziem; kaližby jaho my adcuralisia, dyk i jon adračecca nas ;

13. Choćby my nia vieryli, jon zastaniecca viernym, ad siabie bo adračysia nia moža.

14. Heta voś napaminaj, zaklinajučy prad Hospadam, kab nie ŭdavalisia ŭ sprečki ab słovach, heta bo da ničoha inšaha nie viadzie, jak da padkopvannia viery u słuchajučych.

15. Starajsia ščyra stavić siabie hodnym pierad Boham pracaŭnikom, nie patrabujučym stydacca, pravilna pierakazvajučym słova praŭdy.

16. Ad śvieckaha pustasłoŭja (kryvamudrych), uchiłajsia bo jano davodzić da biazbožža,

17. havorka hetkich, jak Himenej i Filet, budzie šyrycca, moŭ gangrena,

18. jany adpali ad praŭdy, ćvierdziačy, što zhrobuŭstannie ŭžo dakanałasia, i praz heta vykryŭlajuć vieru ŭ niekatorych.

19. Ale ćviordaja asnova Božaja staić nieparušna, majučy hetkuju voś piačać : « Znaje Hospad tych, katoryje jość jahonyje » ; i : « Chaj adstupić ad niapraŭdy kažny, chto vymaŭlaje imia Hospadava ».

20. U vialikim domie jość pasudziny nia tolki załatyja, i siarebranyja, ale i dzieravianyja dy hlinianyja, adny ŭ pašanotnym, a druhija ŭ budzionnym užytku, nizkim.

21. Chto vošža zachavaje siabie čystym (ad nizkaŭžytkoŭnaści), toj budzie sudzinaj pačesnaha ŭžytku, pačesna-karysnaj dla Haspadara, zdatnaj da ŭsiakaj dobraj patreby.

22. Uciakaj ad junackich pochaciaŭ, a pilnujsia praŭdy, viery, lubaści dy zhody z pryzyvajučymi Hospada z čystaha serca.

23. Ad hłupych i niedarečnych dysputaŭ uchiłajsia, viedajučy kolki jany rodziać svarak ;

24. słuzie Božamu niaśled svarycca, a — być da ŭsich vietlivym, łahodnym, navučajučym i ciarplivym,

25. dajučym u cichaści napamin supraciŭnikam i spadziajučymsia : ci nia daść im Boh ducha raskajennia da paznannia praŭdy,

86. kab vyzvalilisia z cianiotaŭ šatanà, što žyŭcom ułaviŭ ich pad svaju volu.

20-22 = Kažny chryścijanin pavinien uchilacca ad błudnavučycialoŭ i spakuśnikaŭ, kab jany nie napoŭnili sudzinu dušy jahonaj hidlivaj brydoju.

RAZDZIEŁ 3.

1. Viedaj toje, što ŭ apošnije dni nastanuć ciažkije časy :

2. ludzi stanucca samalubnymi, prahavitymi hrašalubami, čvanymi pyšliŭcami, lichadumnymi bluźniaràmi, baćkom niepasłuchmianymi, uzajemanienaviśnikami biaz serca i zhodalubstva,

3. źniesłaŭlajučymi brachunami, žorstkimi, złośnikami, niepaŭstrymnymi, dabrà vorahami,

4. zdradnikami, zakatnymi, nadutymi, lubiačymi bolš roskašy, čym Boha,

5. napazor pabožnyje, isnaj adnak pabožnaści vyrakšyjasia. Ad hetakich uchilajsia.

6. Z hetkich bo jość tyje, što zakradajucca ŭ damy j zvodziać tonučyja ŭ hrachoch i pochaciach žančyny,

7. što zaŭsiody vučacca, a nikoli nia mohuć dajści da paznannia praŭdy ;

8. by toj Jannej i Jambrej, što pracivilisia Majžešu, hetak praciviecca praŭdzie j jany, ludzi źvichnionaha rozumu i kryvoje viery.

8 = Imiony — viešČbity imitavaŭšyje pierad faraonam majžešavy cudy, kab padjudzić jaho da represyi proci Majžeša (Vyjś. 7,11), viedamyje Apostału z vusnych pierakazaŭ tradycyi. 11 = ab hetym praśledzie viedama takža i z Apost. Dziejaŭ (13,50; 14,5 i 19). 15 = U knihach Star. Zapav. šmat jość pavučennieŭ urazumlajučych zbaŭlenna; treba tolki čytać ich ź vieraju ŭ Chrystusa, u praŭdzivaść natchniennia Sv. Ducham Piśma Sv.

9. Ale daloka nia zojduć, durašć bo ichniaja vykryjecca pierad usimi, jak było i z tamtymi.

10. A ty pajšoŭ za mnoju ŭ navucy, ŭ žyćci, stanoŭkaści, vialikadušnaści, viery j lubaści, ŭ ciarplivaści,

11. z mukaŭ praśledu, što zaścih mianie ŭ Antyochii, ŭ Ikonii, ŭ Lystrach, i što vytrymaŭ ja, Hospad mianie vyzvaliŭ.

12. Dy j usie, što žadajuć bahabojna žyć u Chrystusie Jezusie, buduć praśledavany;

13. ludzi-ž złyje, niahodniki, dalej buduć hraznuć u nièhadzi, zvodziačy j inšych, źvioŭšy samych siabie.

14. A ty tryvaj u tym, čaho navučyŭsia i što tabie davierana, viedajučy kim navučany ;

15. dyj ty-ž i ź dziacinstva znaješ Sv. Pisannie, jakoje moža zbaŭlenna ŭrazumić ciabie vieraju ŭ Chrystusa Jezusa.

16. Usio Pisannie Boham natchnionaje i karysnaje dla pavučennia, dla dakorlivaha napaminu, da ŭzhadavannia ŭ spraviadlivaści,

17. kab čałaviek Božy byŭ daskanalnym, da ŭsiakaha dobraha dzieła hatovym.

RAZDZIEŁ 4.

1. Dyk zaklinaju ciabie pierad Boham i Usiespadaram našym Jezusam Chrystusam, jaki sudzić budzie žyvych i umierłych praz źjaŭlennie svajo i vaładarstva svajo :

2. viaści słova, nastavaj u-poru, ci nia ŭ-poru, dakaraj, prasi-mali z najbolšaj ciarplivaściaj u navučanni,

3. bo nastanie čas, što zdarovaj navuki nia ściėrpiać, a vodle svaich prymchaŭ buduć vybirać sabie vučycialoŭ, łaščačych słuch ;

4. i ad praŭdy słuch adviernuć, a źviernucca da baśniaŭ.

5. Ale ty budź čutkim na ŭsio, haruj ciarpliva, pilnuj dabravieščannia Evanelii, spaŭniaj, ćviarozym budź,

6. Bo ja ŭžo stajusia achviaraj, zbližajecca parà majho adychodu.

7. Zmahaŭsia ja dobrym zmahanniem, bieh dakanaŭ, vieru datrymaŭ.

8. Naastatak adłožany dla mianie vianiec spraviadlivaści, jaki daść mnie Hospad, Sudździa spraviadlivy, u toj dzień ; dy nia tolki mnie, ale j usim tym, što lubasna čakajuć pryjścia jahonaha.

4 = Paraŭn. I List da Tymat. 4,7. 6-8 = Bliski svoj mučanicki kaniec (« stajusia achviaraj užo ») Apostał zapaviaščaje hłyboka kranajučymi sławami ab dasiahnutaj mecie ziamnoha šlachù i biezzahannym heraizmie dy čakanym vianku naharody ŭ Sudnym Dni. 10-12 = Dymas uspomnieny ŭ Liście da Kalasanaŭ (4,14); Ab Tychiku hl: « Ap. Dziei » (20,4). 14-15 = Alaksandar toj samy biassumniŭna, ab jakim havorycca ŭ I Liście da Tym. (1,20); mabyć vystupaŭ jon śvietkam na sudzie proci Apostała, što adłučyŭ jaho ad Eklezii. 16 = Na pieršym sudzie Apostała nie znajšłosia ni vodnaha śvietka ŭ jahonaj abaronie, pamima mahčymaściaŭ. 19. Ab Akvilli dy Pryskilli hl: Da Ryml. 16,3; Ap. Dziei 18,2, 3, 18,26. 20 = Ab Eraście hl: Ap. Dziei 19,22; tamža i ab Tymateju 20,4. 21 = Lin - nastupnik śv. Piatra. Pudent, byćmoža senatar rymski, i Klaŭdyja žonka jahonaja.

9. Pastarajsia chutka da mianie dastacca.

10. Bo Dymas pakinuŭ mianie, uźlubiŭšy hety viek, dy pajšoŭ u Tessaloniku, Krescent u Galatyju, Tytus u Dalmacyju; adzin tolki Łukaš zy mnoju.

11. Marka, ŭziaŭšy, pryviadzi z saboju, bo jon mnie patrebny dla pryshuhi ;

12. Tychika-ž ja pasłaŭ u Efez.

13. Płašč, jaki ŭ Troadzie pakinuŭ ja ŭ Karpa, idučy pryniasi z saboju, dy knihi, asabliva perhamentavyja.

14. Aleksandar, miednik, mnoha mnie zrabiŭ błahoha, addaść jamu Hospad vodle ŭčynkaŭ jahonych !

15. Scieražysia jaho j ty, jon bo nadta procistavicca našym słovam.

16. Pry pieršaj majej samaabaronie nia było pry mnie nikoha, ŭsie bo mianie pakinuli : chajža (heta) nia budzie im paličana!

17. Ale Hospad staŭ pierada mnoju i ŭmacavaŭ mianie, kab navučannie (Evanelii) dakanałasia j pačuli jaho ŭsie narody ; i ja byŭ vyzvaleny iz lvinaje paščy.

18. I vybavić mianie Hospad ad usiaho błahoha i zachavaje dla Vaładarstva niabiesnaha. Jamu chvałà na viaki viečnyje. Amen.

19. Pryvitaj Pryskillu i Akilu dy dom Aničypara.

20. Erast astaŭsia ŭ Karyncie; Trachima-ž ja pakinuŭ chvoraha ŭ Milecie.

21. Paśpiašy pryjści da zimy. Vitajuć ciabie Eubul i Pudent, Lin i Klaŭdyja, dy ŭsie braty.

22. Hospad Jezus Chrystus z ducham tvaim! Łaska z vami. Amen.

LIST ŚVIATOHA PAŬŁA APOSTAŁA DA TYTUSA

Tytus, jakoha Pavał nazyvaje viernym synam (moža tamu, što sam chryściŭ jaho), rodam byŭ helleniec. Apostał, jedučy z Krytu ŭ Jeruzalim na Sabor u 51 h., ŭziaŭ jaho z saboju. Tam jon, nieabrazany, byŭ adnym z prykładaŭ, što možna być chryščonym, nia budučy abrazanym. I heta pamahło na Sabory vyrašyć spornuju prablemu, što možna stacca chryścijaninam i biez abrazannia.

Sledujučy za Apostałam u jahonych padarožach pa całaj Helladzie, jon nie adnarazova dapaŭniaje ŭ adsutnaści Apostała spravu daładžvannia eklezijalnych hramad. U niadoŭhim časie miž pieršym i druhim uviaźnienniem Ap-Pavał naviedaŭ atoku Kryt, pakidajučy tam svajho spadarožnika Tytusa biskupam, paručajučy jamu ustanaŭlać duchoŭnikaŭ pa ŭsich haradoch atoki, h.zn. dakanać pieršaŭładžannie tamašniaje eklezii. Nia lohkaja heta była zadača: zhoda i ład miž chryścijanami narušałasia tam padjudžvajučymi łožnaviercami, a razbeščanaść krytyjcaŭ zdaŭna ŭžo była prykazkavaj. Vošža, kab unapramnić dy ŭzmahutnić pieršyje

siàhni svajho vybranca na novym miescy, Apostał piša jamu kala 65 h. pastyrski list, u dadatak dadzienym svaim vusnym pavučenniam. Ale prymiež taho Tytus musieŭ jašče zrabić pajezdku ŭ Dalmacyju, tady jak Apostał paŭtorna užo nasiŭ kajdany ŭ Rymie. Viarnuŭšysia paśla Paŭłavaj śmierci (67 h.) na Kryt, jon pastyravaŭ tam da kanca svajho žyćcià.

RAZDZIEŁ 1.

1. Paval słuha Božy j Apostał Jezusa Chrystusa dla viery vybranych Božych dy dla paznannia praŭdy, viadučaj da pabožnaści,

2. nadziei žyćcià viečnaha, prad viakàmi abiacanaha Boham niazdradnym u słovie,

3. a ŭ svaim časie abjaviŭšym svajo słova praz navučannie, pavieranaje mnie z zahadu Bohazbaŭcy našaha, —

4. ščyramu synu ŭ supolnaj viery: łaska i spakoj ad Boha Ajca i Jezusa Chrystusa Zbaviciela našaha.

5. Ja pakinuŭ ciabie ŭ Krycie natoje, kab ty daviaršyŭ niedaładžanaje šče dy i ŭstanaviŭ pa ŭsich miestach starejšyn (prezbiteraŭ), jak ja zahadaŭ tabie:

6. biezzahannych, adnažencaŭ, majučych dziaciej vieručych nie dakaranych za raspustu, ci niepakorlivaść.

7. Bo biskup pavinien być biezzahannym, jak Božy haspadar domu, nia pyšny j hniaŭlivy, nie pjanica j zavadyjaka dy karystalubiec,

2 = *Žyccia viečnaha* = spaviěščanaha Adkupicielem, vyznačanaha čałavieku ŭ pačatku i abiecanaha Adamu ŭ raju.

8. ale haścinny, dabralubiec, razvažny, spraviadlivy, bahabojny, paŭstrymny,

9. kab trymaŭsia ŭ słovie zdarovaj viernaj navuki, dy moh i napamin davać supraciŭnikam.

10. Šmat bo jość niepakornych, pustaviàkałaŭ i zvodnikaŭ, asabliva z abrazanych,

11. jakim treba prycinać jazyk. Jany, dziela niahodnaje nažyvy razbałamučvajuć całyje damy, navučajučy niasiniecic.

12. Skazaŭža adzin ź ich, vieršaplot:
Krytyjcy zaŭsiodnyje łhuny,
abžorcy, leń i dzikuny.

13. Svietčannie hetaje jość praŭdzivaje. Dziela hetaha davaj mocnyje napaminy, kab byli zdarovymi ŭ viery,

14. nia słuchali żydoŭskich baśniaŭ dy nakazaŭ ludziej adviartajučychsia ad praŭdy.

15. Dla čystych — usio čystaje, a dla apahanienych i niaviernych ničoha niama čystaha, bo apahanieny ichni rozum dy sumlennie.

12 = *Krytyjcy zausiody łhuny* = Staravietny vierš (hexametr) charakterystyčnaja aznaka Krytyjcaŭ: « noravy skaciny, nienasytnaje čerava », pamoŭka ŭ narodzie uvažała jaho nahetulki praŭdamoŭnym, što prypisvała jaho ahulna pavažanamu krytskamu prazorliŭcu VI st. da N. Chr. Epimenidu.

15 = Apostał vučyć, što hrešnaja i złaja vola hadzić, apahańvaje, jak samoha čałavieka, tak i ŭsio śviatoje naviet, da jakoha jon datykajecca, tady, jak čystaść serca ŭsio ŭ čałavieku j navokał jaho ačyščaje.

16. Jany čvierdziać, što znajuć Boha, a pastupkami svaimi heta zapiarečvajuć, ahidnyja bo j niepakornyja dy niazdolnyje da nijakaha dobraha dzieła.

RAZDZIEŁ 2.

1. Ale ty navučaj toje, što jość zhodnaje z navukaj zdarovaj :

2. kab starcy byli miarkoŭnymi, dastojnymi, razvažnymi, zdarovymi ŭ viery, lubaści j ciarplivaści;

3. padobna j starejšyja žančyny, chaj tak nosiacca, jak prystoić śviatym, nia černiać abmovaju, nie kvapiacca na vino, a dajuć inšym dobryja rady,

4. navodziać na rozum małodšych, kab mužoŭ i dziaciej lubili,

5. rastropnymi byli, čystymi, česnymi, pakorlivymi mužom svaim, kab nia było dahany słovu Božamu.

1 = *Navukaj zdarovaj* = jość padanaje praz Apostałaŭ navučannie, nie pierainačanaje niejkim vymysłam, herezyjaj. 11—14 = U hetych natchnionych słovach źmiaščajecca pavučennie taho, što duchova ažyciaŭlaje čałavieka na ziamli, — vyznannie viery i chryscijanskaje nadziei

4—5 = Zbaŭlennie rodu čałaviečaha ździajśniàjecca nie dziela zasłuhaŭ praviadnikaŭ, ale praz nieskančatnaje j niavykaznaje miłaserdzie Božaje, praz adkupicielnuju achviaru Jezusa Chrystusa. Varunkam zbaŭlennia źjaŭlajecca adradženskaja j abnaŭlenskaja krynica, abmyvajučaja j ačyščajučaja čałavieka mocaju Ducha Sviatoha: sakramant Chrostu.

6. Moładź taksama uhavarvaj da razvažnaści va ŭsim,

7. dajučy naŭzor (prykład) dobrych učynkaŭ iz siabie samoha, isnapraviednaść i pavahu ŭ navučanni,

8. słova čystaje, biezahlàdnaje, kab supraciŭnik byŭ aniaśmièleny, nia majučy ničoha błahoha skazać ab nas.

9. Słuhàm rabom davaj napamin chaj buduć pasłušnymi svaim haspadarom biassprečna,

10. biaz prytvorstva, ale ź viernaściu, kab u-va ŭsim azdablali navučannie Zbaviciela našaha.

11. Javiłasia bo dla ŭsich ludziej zbaŭčaja łaska Božaja,

12. pavučajučaja nas, kab my, vyrakšysia biazbožnaści j dačasnych zachcievanak, razvažna, spraviadliva j bahabojna žyli na hetym śviecie,

13. čakajučy ščasnaje nadziei j źjaŭlennia vialikaha Boha j Zbaviciela našaha Jezusa Chrysstusa,

14. Jaki vydaŭ za nas siabie samoha, kab vykupić nas ad usiakaha biaspraŭja i prydbać sabie narod vybrany dobramu dziełu ščyraaddany.

15. Heta voś kažy, uhavarvaj z poŭnaŭładnym napaminam, nie dapuščajučy lohkavažannia siabie.

RAZDZIEŁ 3.

1. Davaj im napamin da pasłuchmianaści zahadu ŭładaŭ dy hatoŭnaści da kažnaha dobraha dzieła;

2. nikoha nie źniesłaŭlać svarliva, a być vietlivym da ŭsich ludziej.

3. Bo i my byli kaliś biestałkovymi, niedavierlivymi, błudziačymi niavolnikami ŭsiakich pochatnych roskašaŭ, žyvučy ŭ złości j zàviści, ahidzie j nienaviści ŭzajemnaj.

4. Kali-ž źjaviłasia łaskavaść i lubaść da ludziej Bohazbaŭcy našaha,

5. Jon vybaviŭ nas nie dziela pràviednych učynkaŭ, jakije my-b mahli dakanać, a dziela miłaserdzia Jahonaha, praz kupieł (chrost) adradžennia j abnaŭlennia ŭ Duchu Sviatym,

6. jakoha zysłaŭ na nas akvita praz Jezusa Chrystusa Zbaviciela našaha,

7. kab, apraŭdanyja łaskaju jahonaj, unaśledzili my vodle spadziavannia žyćcio viečnaje.

8. Viernaja heta navuka j žadaju, kab i ty śćviardziŭ heta, kab uvieryušyja ŭ Boha rupilisia

być pieradavymi ŭ dobrych spravach; heta bo dla ludziej dobra j karysna.

9. A pustahońskich dośledaŭ, radavodnych sprečak i kałatni ab zakonach vyściarahajsia, bo jany pustyja j bieskarysnyja.

10. Heretyka paśla pieršaha i druhoha napaminu unikaj,

11. viedajučy, što heta kàviedny hrešnik, sam saboju asudžany.

12. Kali pryšlu da ciabie Arcioma, abo Tychika, pastarajsia pryjści ka mnie ŭ Nikapol; bo ja rašyŭsia tam pierazimavać.

13. Zenona, doktara prava, i Apollo vyšli pieršych dy tak, kab u ich nia było nijakaha niedastatku.

14. Chaj i našyja vučacca praktykavacca ŭ dabraučynnaści pilnaj, kab nia byli biasplodnymi.

15. Pryviet tabie ad usich, što znajchodziacca zy mnoju. Pazdaroŭ tych, što lubiać nas u viery. Łaska z usimi vami. Amen.

9 = Poruč z henealohijami hnostycyzmu abjektam sporaŭ służyli takža j judejskija vusnyja tradycyjnyje pierakazy, što manilisia raskryć tajomny sens Piśma Staroha Zapavietu. **10—11** = Apostał heretykam nazyvaje takoha chryścijanina z uporstvam asprečvajučaha jakujuniėbudź praŭdu viery, padanaj ŭ Evanelii, navučajučaj ab Chrystusie. Kali jon pa dvuch pavučalnych napaminach dalej trymajecca svajho błudnavierstva, dyk tre' unikać jaho i pieraściarahać inšych, pryznajučy jaho čałaviekam chvoraje dumki j voli. Uporstvam dzikim błudnavierstva jon sam siabie sudzić, abviniaje.

LIST ŚVIATOHA PAŬŁA APOSTAŁA DA FILEMONA

U hetym Liście Pavał ustupajecca za Filemonavaha niavolnika, Anisima, jaki z bojezi kary za niejki prastupak, uciok z Fryhiji ŭ Rym, dzie spatkaŭsia z Apostałam i naviarnuŭsia na chryścijanstva. Sv. Pavał nie chacieŭ jaho zatrymoŭvać pry sabie biaz zhody ŭłaśnika jahonaha, Filemona, takža apostałavaha syna duchovaha. Kab pasvaić vošža pachryścijansku haspadara iz słuhoju, i-to nazaŭsiody, Apostał piša i praz Tychika pasyłaje Filemonu hety List.

Choć z racyi małych raźmieraŭ nia šmat jość ab im spaminkaŭ to ŭsiož autentyčnaść listu śćviardžajuć takije autarytety, jak Tertulijan, Orygenes, Euzebi.

Dyj sam styl i ton listu vyrazna Paŭłavy, zhadžajecca z inšymi listami viaźničnymi. Pisany byŭ u tych samych abstavinach, jak List da Kolossan i, pamima žadannia adčytać jaho publična, maje charaktar pryvatny moŭ List kanfidencyjny.

Data napisannia hetaha Listu vyhladaje na pieršy peryjad rymskaha uviaźniennia Apostała (61-63).

Zmiest Listu: Adres i bahasłaŭlenstva (1-3), Padziačnaść (4-7). Zastupajučysia za Anisima, Apostał paklikajecca na ščyruju lubaść chryścijanskuju (8-21).

RAZDZIEŁ 1.

1. Pavał, viazień Jezusa Chrystusa i brat Tymatej — Filemonu lubamu i supracoŭniku našamu,

2. dy siastry Appii j Archippu subaraćbitu z cełaj hramadkaj tvajej damovaj nabožni.

3. Łaska vam i supakoj ad Boha Ajca našaha dy Usiespadara Jezusa Chrystusa.

4. Dziakuju Bohu majmu, zaŭsiody ciabie spaminajučy ŭ malitvach maich,

5. čujučy ab tvajej lubaści j viery, jakuju maješ da Jezusa Zbaŭcy dy ŭsich śviatych.

6. Dziejannie viery tvaje stajecca jaŭnym pry śćviardžanni ŭsiakaha dabra, što dakonyvajecca siarod vas u Chrystusie Jezusie.

7. Vialikuju bo mieŭ radaść i ŭciechu z tvaje, bracie, miłaści, praz ciabież mieli padtrymku sercy śviatych.

8. Tamu-to, choć i mieŭby ad Chrystusa poŭnaŭładnaść prykazvać tabie ŭ vypadku patreby,

9. prašu ciabie lepš paluboŭna — ja stary čałaviek Pavał, a ciapier oś i viazień dla Jezusa Chrystusa —

2 = *Appia* = žonka Filemona; *Archip* (być moža ich syn) prysłužnik u nabožni.

10. prašu ŭ spravie majho syna Anisima jakomu staŭsia ajcom u viaźnicy.

11. Kaliś nia mieŭ ty ź jaho karyści, a ciapier pryhodny tabie j mnie.

12. Adsyłaju tabie jaho, pryjmi jaho, jak majo serca.

13. Chacieŭ ja zatrymać jaho pry sabie, kab zamiž tabie, słužyŭ mnie ŭ kajdanoch za Evaneliju,

14. ale biez tvajho dazvołu nie chacieŭ hetaha rabić, kab tvaja dabradziejnaść nia była moŭ z prymusu, ale z volnaje voli.

15. Bo mo' dziela taho na niejki čas adyjšoŭ ad ciabie, kab tabie pryniać jaho nazaŭsiody,

16. nie jak słuhu ŭžo, a vyšej za słuhu: jak miłaha brata, asabliva dla mianie, a tymbolš dla ciabie, jak vodle cieła, tak i ŭ Hospadzie.

17. Dyk, kali maješ mianie za pryjaciela, pryjmi jaho, jak mianie.

18. A kali jon spryčyniŭ jakuju škodu tabie abo što vinavaty, zaličy heta mnie.

19. Ja, Pavał, pišu heta majoju rukoju: što

10 = *Anisim* (abaznačaje: karysny) apraŭdaŭ imia svajo zdatnaściu svajoju dla Apostała (pravavied). **18—19** = daŭhi niavolnikaŭ (słuhaŭ) byvali za ich vykuplennie. Filemon vinavaty Apostału za idejna-duchovaje narodziny svaje, naviarniennie.

tabie heta adpłaču, a ŭže j kazać nia choču ab tym, što ty sam siabie mnie vinavaty.

20. Tak, bracie, dajža mnie skarystać ad ciabie; zaspakoj mnie serca ŭ Bohu Usiespadaru.

21. Pišu tabie heta, spadziajučysia na tvaju pasłuchmianaść i viedajučy, što ty zrobiš bolej, čym prašu.

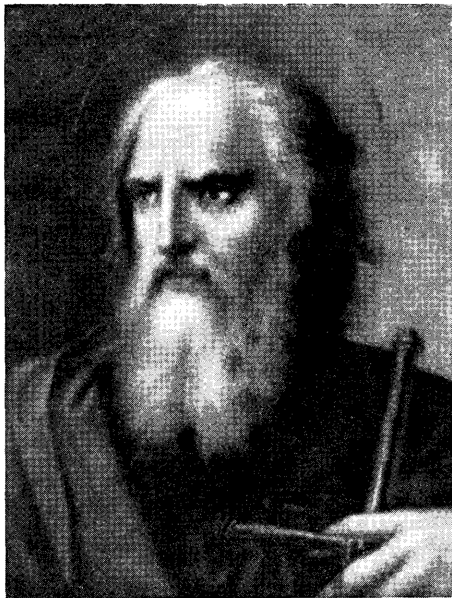
22. Padrychtuj mnie razam i haspodu ŭ siabie, bo spadziajusia, što dziakujučy vašym malitvam, budu vam padaravany.

23. Vitaje ciabie Epafras supolny viazień zy mnoju ŭ Chrystusie Jezusie,

24. i Marak, Arystarch, Demas i Łukaš pamačniki maje.

25. Łaska Usiespadara Jezusa Chrystusa (chaj budzie) z ducham vašym. Amèn.

23 = hetyje imiony spaminajucca ŭ liście da Kolossan (4, 10—14).

ŚVIATY PAVAŁ APOSTAŁ

LIST SV. PAULA APOSTALA DA HEBREJEŬ

U liście da Hebrejeŭ niama abydnych ustupnych pryvietaŭ, ź jakich vidno chto kamu piša; zatoje ŭ va ŭsich starejšych śpiskach jaho i pierakładach vystaŭleny zahałovak: *da Hebrejeŭ*. Aŭtar źviartajecca da achryščanych, ale spakušanych da adpadu, Hebrejeŭ, pierš za ŭsio Jeruzalimskich i Palestynskich, dzie hareła nienaviść da čužaziemnaha ŭładztva dyj da chryścijan, jak adščapiencaŭ, bratajučychsia z pahancami. Tolki-što, mienavita ŭ 62 h., Ap. Jakub Małodšy, syn Alfeja, prazyvany bratam Žbaviciela, biskup Jeruzalimski, filar viery Chrystusa ŭ śviatoj Ziamli (Gal. 2, 9), staŭsia žertvaju taje nienaviści.

Ućviardzić chiślivych i aburanych u biaztropatnaj viery Chrystusa dy ŭ duchoŭnym razumienni Staroha Zapavietu, jak starazakonnaha šlachu pravodnaha k'Novamu, — heta zadannie razhladanaha tut Listu. Ale Hebrejcy ŭ toj palityčnaj pary byli suzdram avałodany palityčnaj, dumkaj pochatnaj: restaŭravać słaŭnuju minuŭščynu; suśvietnyje kruhazory, adkryvanyje chryścijanstvam, abaznačali dla ich adračennie ad pialehavanaj mroi Salamonavaj słavy, chvalavaŭšaj hałovy j budziŭšaj miaciežny duch adčaju proci Rymskaha kolosa. Naśpiavała Judejskaja vajna, ŭspychnuŭšaja ŭ 67 hodzie, što skončyłasia razburenniem Jeruzalimu i samaj Sviatyni — serca Izraela.

Pradbačvałasia hadzina źmienaŭ, kali razrušlivaje j chiślivaje mieła ruchnuć, kab ustupić miesca niepachisnamu j nierazrušalnamu, niarukatvornamu (Hebr.10, 37; 12, 27)...

List da Hebrejeŭ — heta idejna duchoŭny testament Paŭłavy rodnamu darahomu narodu z nahody jahonych vialikich strataŭ : Śviatyni i ukarenienaha ŭ joj śviatarstva.
Z Apostała źniaty pieršyje rymskije kajdany (63), ale jon jašče nie pkinuŭ Italii (13, 23-24).
Autorstva Listu było niejki čas dyskutavanaje. Niekatoryja vonkavyja asablivaści adrožnivajuć jaho ad druhich jahonych piśmienskich pracaŭ. Styl razhladanaha Listu, vyhladaje bolš na tealahičnuju raspravu, čym na karespandencyju. Na ŭschodzie ad davien daŭnych jaho pryznavali Paŭłavym ; na Zachadzie da čaćviortaha vieku jaho abo zusim nia znali, abo prypisvali druhim autaram. Ale z čaćviortaha vieku i dasiannia Eklezija pryznaje List da Hebrejeŭ Ap. Paŭła. Supracoŭniki linhvistyčnyje : Sv. Łukaš evan, Sv. Klement Rymski, Barnaba Aleksandryjski, hrecki teoloh Apollos dy inš..

LIST SVIATOHA PAULA APOSTALA DA HEBREJEU

RAZDZIEŁ 1.

1. Śmatrazova dy śmatjàka Boh pramaŭlaŭ zdaŭna da baćkoŭ praz prarokaŭ,
2. u vapošnich-ža hetych časach da nas pramoviŭ praz svajho Syna, jakoha pastaviŭ spadkajemnikam usiaho, praź jaho j viaki stvaryŭ.
3. Jon — vodblisk słavy jahonaj i vobraz jaho istoty — padtrymoŭvajučy ŭsio mahutnym svaim słovam, ździejśniŭ ačyščennie z hrachoŭ i zasieŭ pravaruč Vièličy ŭ vysiech,
4. staŭšysia tym vyšejšym za aniołaŭ, čym vyšejšaje za ichniaje imia ŭspadkajemniŭ.
5. Kaliž bo j kamu z Aniołaŭ było skazana: « Ty syn moj, ja siannia zradziŭ ciabie » (Ps. 2,7). I jašče: « Ja ajcom jamu budu, a jon mnie budzie synam » (2Kar., 7,14),
6. I kali znoŭ uvodzić pieršarodnaha u kruhaziemje, kaža: « Chaj kłaniajucca jamu ŭsie anioły Božyje! »
7. A ab aniołach: « Z aniołaŭ svaich tvoryć jon duchaŭ (viastunoŭ), a z prysłužnikaŭ połymia vahnistaje » (Ps. 103, 4);

U hetym liście śv. Paval choča vyjaśnić čytačam vyšejšaść relihii chryścijanskaje ŭ paraŭnanni z judaizmam. Razvažanni svaje Apostał hrupuje ŭ troch pytanniach adnosna istoty kažnaj relihii: zasnaŭnika, śviatarstva i achviary (abradnaść). Punktam vyjścià

8. Da Syna-ž: « Pasad tvoj, Boža, viekaviečny, posach pravaŭładnaści — berła tvajho vaładarstva.

9. Uźlubiŭ ty spraviadlivaść, a źnienavidzieŭ biezzakonnaść; tamu namaściŭ ciabie, Boža, Boh tvoj alejem radaści bolej, čym tvaich supolnikaŭ » (Ps. 44, 7—8).

10. I na pačatku, Usiespadaru, zasnavaŭ ty ziemlu, dyj niabiosy — dzieła ruk tvaich;

11. jany zahinuć, a ty tryvać budzieš; usio moŭ adziennie sastarejecca,

12. ty ich jak źliniałuju adziežynu zhornieš źmienienyje; ale Ty — toj samy, i hady tvaje nia skončacca. (Ps. 101, 26-28).

13. A da katorahaž to z Aniołaŭ kazaŭ kali: « Siadź pravaruč mianie dakul nie pakładu tvaich vorahaŭ padnožžam noh tvaich? » (Ps. 109, 2)

14. Ciž nia ŭsie jany — służebnyje duchi, pasyłanyje na pomač tym, što majucca zbaŭlennie unaśledzić?

RAZDZIEŁ 2.

1. Tamu my pavinny być nadta ŭniklivymi ŭ toje, što čuli, kab časami nie adpaści.

2. Kali bo słova abvieščanaje Aniołami było tak zabaviazvajučym, što narušennie jaho, niaposłuch, atrymoŭvaŭ spraviadlivuju adpłatu,

ŭ jaho Stary Zapaviet zy svajoju daktrynaju dy instytucyjaj kultu, a metoda arhanizacyjnaja asnovana nie na kantraście abodvych Zapavietaŭ, a na ich uzajemnadapaŭnienni, evalucyjnaj ciahłaści, dasiahajučaj u chryścijanstvie svaje poŭnaje realizacyi.

3. dyk jak uciačom my, što nia rupilisia ab hetkim zbaŭlenni, spačatna apavieščanym samym Hospadam i nam pierakazanym, źvieranym tymi-ž, što jaho čuli;

4. k tamu Boh pryśvietčyŭ znakami, cudami, roznymi siłami dy j darami Ducha Sviatoha, razdavanymi vodle svaje voli.

5. Bo nie Aniołam pakaryŭ Boh śviet budučy, ab jakim havorym.

6. Zaśvietčyŭ-ža niechta nièdzie, kažučy: « Čym-ža jošć čałaviek, što pamiataješ ab im, abo syn čałaviečy, što jaho adviedvaješ? »

7. "Učyniŭ jaho małašto mienšym ad aniołaŭ, sławaj i čeściu ŭkaranavaŭ jaho dy pastaviŭ pa-nad tvorami ruk tvaich:

8. ŭsio paddaŭ pad stopy jahonyja" (Ps. 8, 5-8). Kali-ž pakaryŭ jamu ŭsio, dyk ničoha nie pakinuŭ jamu niepaddanym. Ciapier-to jašče nia vidzim usiaho jamu paddanym;

9. ale bačymo uvienčanaha sławaju i češciu Jezusa, katory z łaski Božaj adcièrpieŭ za ŭsich śmierć umàleny prad Aniołami.

10. Bo i dastoiła, kab toj, praz jakoha ŭsio i dziela jakoha ŭsio, chto ŭvioŭ mnohich synoŭ u sławu — dakanaŭ heta ciarpienniem.

11. Bo i toj, chto uśviàčvaje, i tyje, što uśviàčvajucca, usie ad adnaho; tamu i nazyvaje ich bratami, kažučy:

Apostał pryjmaje np. pahlad, što Anioły j Majžeš pasiaredničali tolki pry nadavanni daŭnaha Prava, nia vystupajučy suproć jaho boskaha pachodžannia. Vykazvaje adnak, što pravadaŭstva Novaha Testamantu, Chrystus svajoju hodnaściu pieravyšaje Aniołaŭ i

12. « Imia tvajo abviaščču bratom maim, pasiarod nabožni słavić ciabie budu » (Ps. 21, 23).

13. I jašče: « Ja budu na jaho spadziavacca » (Iz. 8, 17). Dy jšče: « Voś ja i dzieci, jakije daŭ mnie Boh » (Iz. 8, 18).

14. Kaliž dzieci stalisia supolnikami cieła j kryvi, dyk i jon taksama ich supolnik, kab praz śmierć źniščyć taho, chto maje ŭładu nad śmierciaj, heta znača dyjabła;

15. i vyzvalić tych, jakije z bojezi śmierci padlahali niavoli praz ciełaje žyćcio.

16. Bo-ž nie aniołaŭ pryjmaje jon, ale nasiennie Abrahamava.

17. Musieŭ dzieła hetaha va ŭsim upadobnicca da bratoŭ, kab stacca miłasernym dy viernym archiśviatarom pierad Boham dla umiłaściŭlennia hrachoŭ narodu.

18. Bo jak sam jon spakušanniem i ciarpienniem vyprabavany, dyk maje moc dapamohi j tym, što prajchodziać probu.

RAZDZIEŁ 3.

1. Voś čamu, braty, śviatyje, udzielniki niabiesnaha pryzvannia, urazumiejcie apastoła j Ŭsieśviàtara viery našaj Jezusa,

2. viernaha tamu, chto jaho pastaviŭ, jak i Majžeš byŭ vierny ŭ cełym domie jahonym.

Majžeša dy ahłošanaje Im Prava pavinna być aceńvana inakš, čym prava Majžeša (3-6).
Chrystus pieravyšaje nia tolki daŭnaje pravadaŭstra, ale i śviatarstva, jahonym pravam ustanoŭlenaje. Dla dokazu na heta śv.

3. Jon bo udastoiŭsia nahetulki bolšaj za Majžešavu słavy, nakolki bolšuju češć màje budaŭničy za jahonuju budoŭlu.

4. Kožny-ž dom praz nièkaha budujecca; a toj, chto zbudavaŭ usiočysta — jość Boh.

5. I Majžeš byŭ viernym u cełym domie jahonym, jak słuha na śvietčannie taho, što mieła być skazana;

6. Chrystus-ža — jak syn u svaim domie; a tym jaho domam, — my, kali da kanca datrymajem niepachisna davier i pachvału nadziei.

7. Dziela hetaha, jak kaža Duch Sviaty: « Siannia, jak pačujecie hołas jahony,

8. nie ćviardziejcie sercami vašymi, jak to było na miescy knievu ŭ dniu spakusy na pustyni,

9. dzie pravakavali baćki vašy, vystaŭlajučy mianie na probu, praz sorak hod hladzieli na spravy maje.

10. Tamu i prahnievaŭsia na hety rod i skazaŭ: jany zaŭsiody błudziać sercam, jany šlachoŭ maich nie paznali.

11. Tady i pryrok u hnievie maim: "Im nie ŭvajšci ŭ supačynak moj!" (Ps. 94, 8-11).

12. Hladzieciež, braty, kab u kaho z vas nia było serca kryvadušnaha ŭ niedavierstvie, kab vam nie adstupić ad Boha žyvoha.

Pavał siahaje da tajomnaj postaci Melchizedecha, uvažanego za typ śviatarstva naohuł. Padčas, kali ab śviatarstvie pakalenia Levi nia było jašče movy śv. knihi spaminajuć ab Melchizedechu, hodnašć jakoha pryznaŭ sam Abraham. Chrystus jość Usieśviataram

13. Ale padtrymoŭvajcie adzin druhoha štodnia dakul tryvaje toje « siannia », kab chto z vas nia staŭsia zapiekłym praz podstup hrachu.

14. My bo stalisia supolnikami Chrystusa, kali tolki datrymajem ćviorda až da kanca našuju vieru, jak spačatku,

15. dakul havorycca: « Siannia, jak pačujecie hołas jahony, nie ćviardzièjcie sercami vašymi, jak to było na miescy hnievu ».

16. Chto byli tyje, što pačuŭšy, padniali narakannie? Chibaž nia ŭsie tyje, što vyjšli z Ehiptu pad pravadnictvam Majžeša?

17. Na kahož jon hnievaŭsia praz sorak hod? Chibaž nie na tych, što zhrašyli j kości ich łahli ŭ pustyni?

18. I kamuž pradrakaŭ, što nia ŭvojduć u supačynak jaho, kali nia tym niaviernym?

19. I bačym, što nie mahli ŭvajšci praz niedavierstva.

RAZDZIEŁ 4.

1. Vošža ścierażemsia, kab pakul jašče tryvaje abiacannie ŭvojścia ŭ jahony supačyn, nie akazaŭsia časam chto z vas jaho pazbaŭlenym.

2. Bo jak nam jano abvieščana, tak i tym, ale im nia było karysnaje słova čùtaje, bo nie ŭzhodnienaje ź vieraju ŭsich słuchaŭšych.

z taje niepradbačanaje pravam linii. Sv. Pavał z tekstaŭ Staroha Testamantu vyvodzić genezu Archiśviatarstva Chrystusa, Tvorcy Novaha Zapavietu, kab zakončyć ścvierdžanniem Jahonaj vyšejšaści nad śviatarstvam levickim (7, 26-28).

3. A my, uvieryŭšyje, zaznàjem jahonaha supakoju, vodle im skazanaha: « Jak pryrok ja ŭ hnievie maim: nia ŭvojduć u supačynak moj », choć spravy (jaho) dakanany ad stvarennia śvietu.

4. Hetak bo skazana nièdzie ab siomym dniu: « I adpačyŭ Boh siomaha dnia ad usich dzieł svaich » (Być. 2, 2).

5. Dy znoŭ: « Jany nia ŭvojduć u spakoj moj ».

6. Dyk, kali niekatorym astajecca ŭvajści ŭ jaho, a tyje, kamu pierš dabravieščana, nie ŭvajšli praz niedavierstva,

7. to znoŭ pryznačaje niejki dzień « Siahonnia », havoračy praz Davida paśla tak doŭhaha časau, jak było vyšej skazana: « Sionnia, kali pačujecie hołas jaho, nie ćviardziejcie sercami vašymi... »

8. Bo jakby Jozue hetych uvioŭ u supakoj, dyk paśla nia byłob movy pra inšy dzień.

9. Dziela hetaha zastaŭsia dla narodu Božaha adzin adpačynkavy dzień;

10. chto śviatkavaŭ jaho, toj i adpačyvaŭ ad dzieł svaich, jak i Boh ad svaich.

11. Spiašajmasia vošža ŭvajści ŭ toj supačynkavy spakoj, kab chto nie paddaŭsia tamu prykładu niedaviertva.

12. Bo słova Božaje — žyvoje, dziejnaje, vajstrejšaje za abasiečby mieč: jano pranikaje

Hetaj usieśviatarskaj hodnaści adpaviadaje i achviara. Tut užo nia hraje istotnaje roli śviatynia ź jejnym uładžanniem, abo kroŭ achviar, abmyvajučaja niačystych, ale — najdastojniejšaja achviara, złožanaja raz na zaŭsiody (9, 11-15). Prava

až da raździełu dušy i ducha, mazhoŭ i sustavaŭ dy sudzić dumki j łatucienni serca.

13. Niama stvarennia ad jaho skrytaha, ŭsio abnàžana j adkryta vačam taho, kamu zdamo spravazdaču.

14. Majučy, vośža, Usieśviàtara vialikaha, Jezusa, Syna Božaha, nieba prajšoŭšaha, trymajmasia ćviorda vieravyznannia.

15. Bo majem Usiesviatara nie takoha, što nia mohby spačuvać našym słabaściam, ale ta, koha, jaki nam padobna zaznaŭ u va ŭsim-aprača hrachu, spakušennia.

16. Zbližemsia vośža z davieram da tronu łaski, kab dastać źmiłavannie dy znajści łasku svaječasnaje pomačy.

RAZDZIEŁ 5.

1. Kažny bo archiśviatar spasiarod ludziej vybirany dla ludziej pastanaŭlajecca u spravach Božych, kab achviaroŭvaŭ za hrachi dary j śviataachviary,

2. kab moh być vyrazumiełym dla nia-śviedusčych, błudziačych, bo i sam niemačy maje,

3. i dziela taho pavinien, jak za narod, tak i za siabie samoha vykonvać za hrachi achviary.

staratestamentovaje stałasia cienniu, fihuraj, prava novaha ŭ vadnosinach da chryścijanstva.

Na hetak pryhatavanaj asnoviedzi daktrynalnaj, prystupaje Apostał da hutarak ab patrebach hmin palestynskich z vyraznaj

4. I nichto sam saboju nia pryjmaje hetaje hodnaści, a tolki toj, chto paklikany Boham, jak Aaron.

5. Hetak i Chrystus nie sam siabie vyvyšyŭ, kab stacca ŭsieśviàtaram, ale toj, chto skazaŭ jamu: « Ty Syn moj, ja siannia sparadziŭ ciabie » (Ps. 2, 7);

6. jak i na inšym miescy kaža: « Ty jość śviàtar navieki pavodle ustavu Melchisedecha » (Ps. 109, 4).

7. Jon tož padčas žyćcià svajho cialesnaha zasyłaŭ iz ślaźlivymi ŭzyvanniami prośby i błahanni k'tamu, chto mieŭ moc vybavić jaho ad śmierci: i byŭ vysłuchany za svaju bahaviejlivaść.

8. Choć byŭ Synam, navučyŭsia adnak pasłuchmianaści praz toje, što vycierpiaŭ.

9. I da kanca vytryvaŭšy, staŭsia dla ŭsich, jamu pasłušnych, pryčynaju viečnaha zbaŭlennia;

10. Usieśviataram abradku Melchisedecha praz Boha nazvanym.

11. Šmat ab hetym naležałasiab havaryć, ale nia lohka rastałkavać vam, niazdolnym da słuchannia.

12. Tady, jak vy pavinnyb daŭno ŭžo być vučycialami, dyk jašče patrabujecie, kab vas chto vučyŭ znoŭ pieršapadstavaŭ słova Božaha,

metaj procistavicca ichniaj apostazyi. Z dumkaju hetaj nie rastavaŭsia ani na chvilinku. Dla razbudžennia razvahi stavić pierad vačyma chiślivych pieršabytnuju ščyraść viernaść i paryŭčaść padčas pieršaha np. praśledu ad žydoŭ. Chtož viedaŭ lepš ad jaho

i dajšli da taho, što patrabujecie šče małaka, a nia hustoje stravy.

13. Bo chto jašče ssiè małako, dziež jamu słuchać ab spraviadlivaści — jon jašče niamoŭla.

14. Salidnaja strava — dla darosłych, vyrablenych žyćciovaj prachtykaj, zdolnych adróžnivać dabro ad złà.

RAZDZIEŁ 6.

1. Tamu voś adłožym pačataje vučennie ab Chrystusie, a piarojdziem da paŭniejšaje viedy, zamiž zakładannia znoŭ fundamantu (navukova) ab pakucie za učynki miartvyje, ab viery ŭ Boha,

2. ab chroście i ŭskładanni ruk dy zhrobuŭstanni i sudzie viečnym.

3. My zrobim i heta, kali Boh pazvolić.

4. Jano bo niemahčyma — tych, jakije raz byli praśviečany, skaštavali niabiesnaha daru j stalisia supolnikami Sviatoha Ducha,

5. zasmakavaŭšy soładzi Božaha słova i sił budučaha vieku,

6. dy j adpałych — znoŭ adnaŭlać pakutaju; tych, jakije ŭ sabie kryžujuć paŭtorna Syna Božaha j vystaŭlajuć jaho na źniavahu.

7. Ziamla, časta pojenaja daždžom, rodzić dla abrablajučych jaje užytkoŭnuju raślinù — màje bahasłaŭlenstva ad Boha;

ab chryścijanach tadyšnich u Jeruzalimu padčas śmierci np. śv. Sciapana dzie sam vystupaŭ jašče jak kat. Kryzys pieražyvany praz chryscijan palestynskich, tady jak śv. Pavał pisaŭ hety list, byŭ užo pašyrany, apostazyja rasła. Prychodziłasia havaryć ab

8. a voś taja, što płodzić pustazielle j cierni, blizkaja praklaćciu, kaniec jaje — spalennie.

9. Choć hetak havorymo, to adnak my spadziajomsia ad vas, miłyje, čahoś lepšaha j bližejšaha zbaŭlenniu.

10. Boh bo nia jość niespraviadlivy, kab zabyŭsia ab vašaj pracy j lubaści, jakuju ŭ imia jahona akazvali dy šče akazvajecie na pasłuhach śviatym.

11. Žadajem tolki, kab kažny z vas z takojuž ruplivaściu dachavaŭ poŭniu nadziei až da kanca,

12. kab vam nie abniachàicca, naśledujcie tych, katoryje praz vieru j ciarplivaść uspadkujuć abiacanni.

13. Kali Boh davaŭ pryračenni Abrahamu, dyk, nia majučy nikoha vyšejšaha za siabie, na kahob moh prysiahnuć, na siabie samoha prysiahnuŭ,

14. kažučy: « Sapraŭdy ubahasłaŭlu ciabie i razmnožu ščodra » (Być. 22, 17).

15. I jon, jak doŭhaciarplivy, atrymaŭ abiecanaje.

16. Ludzi vyšejšym za siabie zaručajucca, a ŭsiakije sprečki ichnija kančajucca śćviardžalnaju prysiahaj.

17. Tamu i Boh, žadajučy dać spadkajemcam abiacannie niaźmiennaści svajej voli, dałučyŭ prysiahu,

elementarnych padstavach viery, zamiž hłybiejšaha uhruntoŭvannia (5, 11-14). Pamima niebiaśpiek, Apostał nie ščadziŭ napaminaŭ i pieraściarohaŭ (6, 10, 13). Vidzić upaŭšych na duchu, niaviedajučych kudy chinucca, dyk źviartajecca z haračym nakazam (12,

18. hetymi dvamà nieźmianimymi aktami, ŭ jakich niemahčyma, kab Boh kazaŭ niapraŭdu, my mieli suciešnuju zaachvotu — my, što prybiehli pryniać praznačanu nam nadzieju,

19. jakoje trymajemsia jak biaśpiečnaje j peŭnaje katvihi dušy našaj, šukajem apory mocnaj, pranikajučaj až u siaredzinu za zasłonu,

20. kudy, jak naš papiarednik, uvajšoŭ Jezus, staŭšysia Usieśviataram navieki vodle abradku Melchisedecha.

RAZDZIEŁ 7.

1. Hety voś Melchisedech, vaładar Salemu, śviatar Boha Najvyšejšaha, vyjšaŭšy na sustrač Abrahamu, viartaŭšamusia z pieramohi nad uładcami, pabahasłaviŭ jaho.

2. Abraham tady vydzieliŭ jamu dziesiacinu z usiaho. Imia jaho abaznačaje najpierš ŭładara spraviadlivaści, a potym, i ŭładcu Salemu tj: ŭładca supakoju=zhody.

3. Biez baćki, biez matki, biez radavodu, jaki nia maje ni pačatku dzion, ni kanca žyćcia, upadobnieny da Syna Božaha, zastajecca Śviatàram navieki.

4. A pryhlańciesia, jak dastojny jość toj, jakomu j patryarch Abraham daŭ dziesiacinu z taho, što mieŭ najlepšaje.

13). Znany byŭ jak dziejač charytatyŭny, patryjatyčny, dbały ab ich bytavanni nia tolki relihijna-duchovym, ale i mataryjalnym, patryjatyčnym. I ŭ svoj List hety ŭłažyŭ dušu svaju. Stanović jon jahona Credo jak Hebreja i faryzeja. Uspaminy maładości, recha pražytych dzion u Jeruzalimie — usio mieła ŭpłyŭ na hety ŭzvyšny, poŭny ščyraturbotaŭ dakumant.

A ci dačakaŭsia jon zadumanych vynikaŭ, ci začyniŭ šlachi apostazyi, hetaž było jahonaj metaj? Historyja ab hetym maŭčyć.

5. Takža i tyje z synoŭ Levi, što pryjmajuć śviatarstva, majuć prava brać dziesiacinu z narodu, h. zn. ad bratoŭ svaich, choć i jany jość patomki Abrahama.

6. Ale heny (Levi) nie naležyć da ichniaha rodu, a ŭziaŭ dziesiacinu ad Abrahama i pabahasłaviŭ hetaha, što mieŭ abiacannie.

7. A niama sumnivu, što bahasłaŭlenstva atrymoŭvaje mienšy ad bolšaha.

8. Dy j tut dziesiaciny biaruć ludzi śmiarotnyje, a tam-toj taki, ab jakim śćviardžajecca, što žyvie.

9. I, takby skazać, i Levi, jaki biare dziesiacinu, sam daŭ byŭ dziesiacinu praz Abrahama,

10. byŭ bo jašče ŭ biedrach praajca svajho, jak Melchizedech vyjšaŭ jamu na spatkannie.

11. Kali, vošža, śviatarstva Levi viało da daskanalnaści (narod bo za časaŭ jaho atrymaŭ Zakon), to jakaja patreba była źjaŭlacca śviataru inšamu, nie vodle abradku Aarona, a vodle abradku (naŭzoru) Melchizedecha?

12. Bo jak źmianiajecca śviatarstva, naležycca źmianiać i zakon.

13. Toj-ža, ab kim tut mova, byŭ z inšaha pakalennia, ź jakoha nichto nia słužyŭ aŭtarù.

14. Viedama bo, što Hospad (Zbaŭca) naš rodam z pakalennia Judy, a ŭ pakalenni tym ničoha ab śviataroch Majžeš nie navora.

15. Jašče jaśniej heta vidno z taho, kali na padobu Melchizedecha źjaŭlajecca śviatar inšy,

16. ustanoŭleny nie vodle dyspazycyi Zakonu cialesnaha, ale z mocy žyćcia niaźniščalnaha.

17. Bo-ž śćviardžajecca: « Ty jość śviatar navieki vodle naŭzoru Melchizedecha » (Ps. 109, 4).

18. Hetak skasavana daŭnaje Prava dziela jahonaje nièmačnaści j niapryhodnaści.

19. Zakon to nie davioŭ da daskanalnaści, ale byŭ ustupam da lepšaje nadziei, praz jakuju zbližajemsia da Boha.

20. A stałasia heta nie biaz prysiahi, (bo inšyje biez prysiahi stanavilisia śviatarami,

21. a hety za prysiahaju taho, što skazaŭ jamu: « Prysiahnuŭ Hospad i nia budzie kajecca: Ty jość śviatarom navieki » (Ps. 109, 4).

22. Voś čamu Jezus staŭsia zaparukaju daloka lepšaha zapavietu.

23. Tamtych śviataroŭ było mnoha, bo śmierć nie pazvalała im tryvać,

24. a voś hety tamu, što zastajecca navieki, maje i śviatarstva niepraminalnaje

25. dy tych, što praz jaho prystupajuć da Boha, moža zbaŭlać zaŭsiodna, žyvučy viečna, kab za ich zastupacca.

Trudnaści sučasnyja žydachryścijan byli nie małyja, i tolki niaznačnaja kolkaść ich, jak zbližalisia rymskije lehijony da Jeruzalimu, vyemihravała ŭ Zajordaniju, dzie chutka hinuŭ ab ich słuch. I kali ŭ źmienienych abstavinach, za Hadriana, dajšło da ŭznaŭlen-

26. Tak bo hadziłasia, kab my mieli hetkaha Ǔsieśviatara: śviatoha, niavinnaha, volnaha ad zła, pračystaha, vyvyšanaha pa-nad niabiosy.

27. Jon nia maje patreby, jak inšyje archiśviatary, štodnia składać pierš za svaje hrachi, a potym narodu, achviary; heta bo dakanaŭ užo raz nazaŭsiody, achviaravaŭšy siabie samoha.

28. Zakon bo ustanaŭlaje śviatarami ludziej nièmačnych, a słova prysiahi paśla Zakonu ustanaŭlaje navieki daskanałaha Syna.

RAZDZIEŁ 8.

1. Hałoŭnaje u skazanym jość toje: my majem Usieśviatàra takoha, što zasièŭ pravaruč tronu niabiesnaje Vièličy,

2. ministar śviatyni j praŭdzivaha tabernaculum (siannia = sakramèntnicy), zasnavanaha praz Boha, a nie čałavieka.

3. Faktyčna kažny archiśviatar deputavany prynosić dary i śviataachviary, treba vošža było, kab i hety mieŭ što achviaravać.

4. Kalib astavaŭsia jon na ziamli, nia byŭby naviet śviataram, bo tam inšyje zakonna prynosili dary

5. i vykonvali słužbu, byŭšuju vobrazam i cieniem rečaŭ niabiesnych, jak skazana Majžešu, kančaŭšamu ładzić na hary tabernakulum (darožnuju śviatyniu ŭ formie pałatki): « Hladzi

nia lehalnaj chryścijanskaj hramady ŭ Jeruzalimie, dyk na čale jaje stanavilisia biskupy nia hebrejskaha pachodžannia, ź jakich pieršym byŭ Marak.

15. Jašče jaśniej heta vidno z taho, kali na padobu Melchizedecha źjaŭlajecca śviatar inšy,

16. ustanoŭleny nie vodle dyspazycyi Zakonu cialesnaha, ale z mocy žyćcia niaźniščalnaha.

17. Bo-ž śćviardžajecca: « Ty jość śviatar navieki vodle naŭzoru Melchizedecha » (Ps. 109, 4).

18. Hetak skasavana daŭnaje Prava dziela jahonaje niėmačnaści j niapryhodnaści.

19. Zakon to nie davioŭ da daskanalnaści, ale byŭ ustupam da lepšaje nadziei, praz jakuju zbližajemsia da Boha.

20. A stałasia heta nie biaz prysiahi, (bo inšyje biez prysiahi stanavilisia śviatarami,

21. a hety za prysiahaju taho, što skazaŭ jamu: « Prysiahnuŭ Hospad i nia budzie kajecca: Ty jość śviatarom navieki » (Ps. 109, 4).

22. Voś čamu Jezus staŭsia zaparukaju daloka lepšaha zapavietu.

23. Tamtych śviataroŭ było mnoha, bo śmierć nie pazvalała im tryvać,

24. a voś hety tamu, što zastajecca navieki, maje i śviatarstva niepraminalnaje

25. dy tych, što praz jaho prystupajuć da Boha, moža zbaŭlać zaŭsiodna, žyvučy viečna, kab za ich zastupacca.

Trudnaści sučasnyja žydachryścijan byli nie małyja, i tolki niaznačnaja kolkaść ich, jak zbližalisia rymskije lehijony da Jeruzalimu, vyemihravała ŭ Zajordaniju, dzie chutka hinuŭ ab ich słuch. I kali ŭ źmienienych abstavinach, za Hadriana, dajšło da ŭznaŭlen-

26. Tak bo hadziłasia, kab my mieli hetkaha Ŭsieśviatara: śviatoha, niavinnaha, volnaha ad zła, pračystaha, vyvyšanaha pa-nad niabiosy.

27. Jon nia maje patreby, jak inšyje archiśviatary, štodnia składać pierš za svaje hrachi, a potym narodu, achviary; heta bo dakanaŭ užo raz nazaŭsiody, achviaravaŭšy siabie samoha.

28. Zakon bo ustanaŭlaje śviatarami ludziej niėmačnych, a słova prysiahi paśla Zakonu ustanaŭlaje navieki daskanałaha Syna.

RAZDZIEŁ 8.

1. Hałoŭnaje u skazanym jość toje: my majem Usieśviatàra takoha, što zasièŭ pravaruč tronu niabiesnaje Vièličy,

2. ministar śviatyni j praŭdzivaha tabernaculum (siannia = sakramèntnicy), zasnavanaha praz Boha, a nie čałavieka.

3. Faktyčna kažny archiśviatar deputavany prynosić dary i śviataachviary, treba vošža było, kab i hety mieŭ što achviaravać.

4. Kalib astavaŭsia jon na ziamli, nia byŭby naviet śviataram, bo tam inšyje zakonna prynosili dary

5. i vykonvali słužbu, byŭšuju vobrazam i cieniem rečaŭ niabiesnych, jak skazana Majžešu, kančaŭšamu ładzić na hary tabernakulum (darožnuju ɛviatyniu ŭ formie pałatki): « Hladzi

nia lehalnaj chryścijanskaj hramady ŭ Jeruzalimie, dyk na čale jaje stanavilisia biskupy nia hebrejskaha pachodžannia, ź jakich pieršym byŭ Marak.

(skazana), kab usio ŭładziŭ vodle naŭzoru, jaki tabie na hary byŭ pakazany» (Vyjść. 25, 40).

6. Chrystus adnak atrymaŭ tym vyšejšaje śviatarstva, čym vyšejšaha zapavietu staŭsia pasiarednikam, na lepšych bo uhruntavanaha abiacanniach.

7. Kalibže toj pieršy zapaviet byŭ biezzahanny, nia byłob patreby dumać ab druhim.

8. I ŭ tonie napaminu vieścić (prarok): «Voś nadyjchodzieć dni, kaža Hospad, i ja zaklučù z domam Izraela i z domam Judy novy zapaviet,

9. nie vodle zapavietu, dakananaha ź ichnimi baćkami ŭ heny dzień, kali ŭziaŭ ich za ruku, kab vyvieści ich z ziamli Ehipskaj, bo tyje nia vytryvali ŭ maim zapaviecie, dziela hetaha i ja ich zaniachaiŭ, kaža Hospad.

10. A voś toj zapaviet, jaki paśla henych dzion zakluču z domam izraelskim, kaža Hospad, układajučy pravy maje ŭ rozumy dy vypisvajučy na sercach ichnich; i budu im Boham, a jany buduć mnie narodam;

11. i nichto nia budzie vučyć bližniaha svajho i nichto brata svajho, kažučy: paznaj Hospada; usie bo znać mianie buduć ad najmienšaha da najbolšaha ź ich.

12. «Budu bo miłaścivy niepraviednaściam ichnim, i hrachoŭ ichnich pamiatać nia budu» (Jer. 31, 31-34).

13. Kali vošža havora ab «novym», henaje pieršaja pryznaŭ zystarełym; a toje, što stareje, psujecca — blizkoje zàniku.

RAZDZIEŁ 9.

1. Praŭdu kažučy, to i pieršy zapaviet (śviatarstva) byŭ nie biez ustavaŭ adnosna bahasłužby j śviatyni ziamnoje,

2. pieršatvor u pałatcy (tabernakulum) šče na pustyni, i ŭ im užo byŭ śviečnik i stoł i chlaby pakładnyje: heta zvałasia «Sviatoje».

3. A za druhoju zasłonaju — ŭłaścivaje tabernakulum Sviatoje Sviatych,

4. mieŭšaje załatuju kadzilnicu i arku (korab) zapavietu, z usich bakoŭ abłožany zołatam, a ŭ im ščyrazałataja sudzina z mannaju dy pàlicaj Aarona, što kaliś była raśćviła, a takža tablicy zapavietu.

5. Nad arkaju-ž Cherubiny chvały z razhornutymi kryllami acianiàli błahàlniu, ab čym ciapier niama patreby dakładniej havaryć.

6. I kali oś hetak było ŭładžana ŭ pieršaje miesca Sviatoje ŭvachodzili abydna śviatary vykonvajučyje służbu Božuju.

7. A da Sviatoha Sviatych uvajchodziŭ tolki adzin raz u hod archiśviatar, i to nie biez kryvi, jakuju achviaroŭvaŭ za svaje i ludzkije pàchiby.

8. Praz toje bo, zaznačaŭ Duch Sviaty, pakuł staić pieršaje tabernakulum, daroha da śviàtaści jašče nie adkryta.

9. A było heta padabienstva da našych časaŭ, pakazvajučaje, što dary j achviary, jakija achviaroŭvajucca, nia mohuć zrabić daskanałym ŭ sumlenni taho, chto vykonvaje służbu Božuju,

10. što heta jošć zahady cialesnyje datyčna stravaŭ i napitkaŭ dy roznych abmyvanniaŭ, ustanoŭlenych da pary admieny ich.

11. Ale Chrystus staŭsia Usieśvietaram dabra budučaha praz vyšejšaje j daskanalejšaje taberbakulum, nia rukoju ŭtvoranaje, h. zn. śviatyniaj nia z hetaha śvietu,

12. dy nie praz kroŭ kazłoŭ i cialat, ale praz ułasnuju kroŭ uvajšoŭ raz nazaŭsiody ŭ śviatyniu, dakanaŭšy viečnaje adkuplennie.

13. Bo kali kroŭ vałoŭ i kazłoŭ dy popieł z jàłavicy pakrapiŭšyje niačystych ačyščali i uśviačvali,

14. to na kolkiž bolej kroŭ Chrystusa, jaki Ducham viečnym prynios siabie samoha Bohu pračystym, ačyścić naša sumlennie ad miartvych dzieł, kab słužyli Bohu žyvomu!

15. Dziela hetahaž jon i jošć pasiarednikam Novaha Zapavietu, kab praz achviaravanuju śmierć dla adkuplennia prastupstvaŭ, dakananych za Pieršaha Zapavietu, vybranyje atrymali abiacanaje spadkajemstva viečnaje.

16. Bo dzie jošć testament, tam musić nastupić śmierć testatara,

17. testament bo ŭchodzić u siłu z chvilinaju śmierci, inakš nia maje značennia, pakul žyvie testatar.

18. Tamu i pieršy nie biez kryvi byŭ zamacavany.

19. Bo i Majžeš, pa ahłašenni całamu narodu ŭsich svaich ustavaŭ Zakonam, uziaŭ kroŭ cialat i kaźlat źmiašanuju z vadoju, škarłatnaj

voŭnaj i hizzopam dy, pakrapiŭšy samuju knihu, pakrapiŭ i ŭvieś narod,

20. kažučy: « Heta jošć kroŭ Zapavietu, jaki pasłaŭ vam Boh » (Vyjść. 24, 8).

21. Takžasama akrapiŭ i tabernakulum (namiot śviatyni) i ŭsio słužebnaje sudździo.

22. I amał usio vodle Prava ačyščajecca kryvioju, a biez pralićcia kryvi niamà adpuščennia.

23. Kali vošža treba hetkim čynam ačyščać toje, što było tolki symbalem niabiesnaha, dyk samaje niabiesnaje vymahała biez paraŭnannia vyšejšych achviar.

24. Bo Chrystus nie ŭvajšoŭ da taje śviatyni, zbudavanaje rukami, byŭšaj tolki vobrazam praŭdzivaj, ale da samaha nieba, kab stavicca za nas prad abliččam Božym.

25. Nie ŭvajšoŭ tož, kab nia raz mieŭ achviaroŭvać samoha siabie, jak archiśviatar, što raz-u-hod uvajchodzić u Sviatoje-Sviatych z kryvioju nie svajoju.

26. Inakš bo musieŭby jon sukrotna ciarpieć ad pačatku śvietu. Ale jon ciapier, na kancy viakoŭ, źjaviŭsia raz dla pakanannia hrachu praz achviaravannie siabie.

27. A jak ludziam pastanoŭlena raz umierci, a potym sud,

28. hetak i Chrystus: raz pryniosšy siabie ŭ achviaru, kab panieści hrachi mnohich, druhi raz biez hrachu ŭkažacca tym, što čakajuć jaho dla zbaŭlennia.

RAZDZIEŁ 10.

1. Zakon bo, majučy ŭ sabie cień tolki budučaha dabra, a nie samy vobraz rečaŭ, nia moža tymiž samymi achviarami, što prynosiacca kožny hod, zrabić daskanałymi tych, što prychodziać ź imi.

2. Bo ciž nie pierastalib ich achviaroŭvać, kalib achviarniki, raz ačyščanyje, nie pačuvalisia ŭ sumlenni da nijakaha hrachu?

3. Adyž u ich što-hod ab hrachoch uspaminałasia,

4. bo-ž niemahčyma, kab sama kroŭ vałoŭ i kazłoŭ achv. mahła zmyvać hrachi.

5. Tamu prychodziačy na śviet (Zbaviciel) kaža: «Nie chacieŭ daru j achviary, ale cieła pryspasobiŭ mnie.

6. Całapalenni (j achviary) za hrech niedaŭspadoby tabie.

7. Tady ja skazaŭ: Voś prychodžu (napisana aba mnie ŭ zvoji knihi), spoŭnić, o Boža, volu tvaju» (Ps. 39, 7-9).

8. Skazaŭšy vyšej: «Nie chacieŭ daru j achviary, całapalenniaŭ, ani achviar za hrech, ani tož nie znajchoziŭ u ich upadoby» — a jośćža heta achviary davanyja vodle zakonu,

9. — potym aznajamlaje: «Voś prychodžu spoŭnić volu tvaju» — Kasuje vošža pieršaje, kab pastavić druhoje.

10. Siłaju hetaje voli my raz nazaŭsiody uśviačany achviaraju cieła Jezusa Chrystusa.

11. Bož, padčas jak śviatar kažny stanavicca štodnia da słužby aŭtarnaj składaje abydna tyja samyja achviary, jakije nia mohuć hrachi hładzić,

12. toj-ža, złažyŭšy adzinuju za hrachi, asieŭ užo nazaŭsiody pravaruč Boha Ajca,

13. čakajučy dalejšaha, kali vorahi jahonyje lahuć padnožžam stopaŭ jaho.

14. Bo paśviačajučy ich adnoju achviaraj, daskanałnymi ŭčyniŭ navieki.

15. Sćviardžaje nam heta i Duch Sviaty, kažučy:

16. «Voś toj zapaviet, jaki zakluču z vami paśla henych dzion, kaža Hospad: napoŭniu ichnije sercy maimi pravami, i vypišu ich na rozumach ichnich.

17. I hrachoŭ i biezzakonnia ichniaha dakarac bolš nia budu» (Jer. 31, 33).

18. A dzie jość adpuščennie hrachoŭ, tam niama ŭžo achviary za hrech.

19. Majučy tady, braty, praz kroŭ Jezusa zapeŭnienaje ŭvojście da śviatyni,

20. da jakoje zapačatkavaŭ jon darohu novuju i žyvuju praz zasłonu, h. zn. praz cieła svajo,

21. i tak vialikaha ŭsieśviatara nad Božym domam,

22. prystupiem (da jaho iz ščyrym sercam, čystym sumlenniem, z poŭnaj vieraj dy abmytyje na ciele vadoju čystaju.

23. Tryvajma niepachisna pry mocnaj nadziei vyznavanaj, (bo vierny jość toj, katory abiacaŭ)

24. i ŭvažajma adzin na druhoha, pabudžajučysia ŭzajemna da lubaści dy dobrych učynkaŭ.

25. Nie ŭchilajmasia ad supolnych zybranniaŭ našych, jak heta niekatoryje zvykli, ale dadavajma sabie tymbolej achvoty, bo-ž zbližajecca dzień.

26. Bo dla razmysna samachoć hrešačych, paznaŭšych i pryznaŭšych praŭdu, ŭžo niama achviary za hrech,

27. ale strachotnaje čakannie sudu, i potym jàraść ahniu, što maje zžerci supraciŭnikaŭ.

28. Chto narušaje Prava Majžešava pry dvuch, ci troch śvietkach biez miłaserdzia karajecca śmierciu.

29. Nakolkiž, dumajecie, ciažejšaje kary varty budzie toj, chto Syna Božaha pataptaŭ, i kroŭ zapavietu, jakoju aśviačany jon, za abydnuju ŭvažaŭ i Ducha łaski źniavažaŭ?

30. Znajem taho, chto skazaŭ: « Majoj jość pomsta, ja adpłaču ». I jašče: « Hospad budzie sudzić narod svoj » (Paŭt. Pr. 32, 35-36).

31. Strašna papàścisia ŭ ruki Boha žyvoha.

32. Prypomnicie sabie daŭniejšyje dni, kali vy šče śvieža praśviečanyje pieratryvali horkija muki zmahannia,

33. tady, jak byli vidoviščam źniavàh publičnych vas samych, ci supolnikaŭ vašych.

34. Bo ciarpieli supolna z uviaźnienymi dy rabavanymi, pryjmajučy heta z pahodnaj rezyhnacyjaj.

35. Nie pakidajcie vośža spadzievy vašaj, jakaja maje vialikuju zapłatu.

36. Tolki patrebnaja vam ciarplivaść, kab vykanaŭšy volu Božu udastoilisia abiecanaha.

37. « Za chvilinu bo, za małuju chvilinku, pryjdzie, katory maje pryjści, a nie zabavicca ».

38. « I spraviadlivy moj ź viery žyć budzie. Ale chto adstupić, nia budzie padabecca majej dušy » (Hab. 2, 3-4).

39. Ale my nia z tych, što adstupajuć sabie na pahibiel, našaj darohaj jość viera — dla ratavannia dušy.

RAZDZIEŁ 11.

1. Viera jość zaparùkaju taho, čaho spadziajomsia, zapeŭnienniem taho, čaho nia vidzim.

2. Praz jaje staravietniki zdabyvajuć uznannie (autarytet znaŭcy i śvietki minuŭščyny), biez jaje naahuł niemahčymaja byłab i navuka, historyja.

3. Praz vieru paznajom, što śviety stvoranyje ŭsiemahutnym słovam Boha = (Absaluta), što ź niavidomych stalisia vidomymi, ŭsystematyzavanymi.

4. Praz vieru Abel złažyŭ Bohu achviaru lepšuju, čym Kain, za jakuju atrymaŭ śviadoctva praviedności ad Boha i choć pamior, praź vieru svaju havaryć nie pierastaje.

5. Vieraju Henoch byŭ zabrany z hetaha śvietu, kab nie ahladaŭ śmierci. I nie znajdziena jaho, Boh bo zabraŭ jaho, a pierad uziaćciem, mieŭ śviadoctva, što Bohu spadabaŭsia.

6. Biaz viery bo nièlha padabacca (Bohu), toj chto prystupaje da Boha pavinien mocna vieryć, što Boh *jość* dy što šukajučym Jaho daje naharody.

7. Praz vieru Noe pieraściarèžany Boham pierad zahrozaju, niabačanaju šče, z bohabojaźziu zbudavaŭ adumysny vadapłaŭ dla uratavannia svajho domu. Praź jaje asudziŭ jon śviet, a unaśledziŭ spraviadlivaść.

8. Praz vieru toj, kaho nazvana Abrahamam, pasłušna vyjšaŭ da abiacànaha jamu ŭ spadčynu kraju. I vyrušyŭ šče niavièdajučy kudy jdzie.

9. Vieraju prabyvaŭ u abiacanaj sabie ziamli, by ŭ čužoj, sièlečysia ŭ namiotach z Izaakam i Jakubam spadkajemnikami tahož abiacannia;

10. čakaŭ bo miesta na fundamantach, zakładčykam jakoha i budaŭničym — sam Boh.

11. Praz vieru i Sara, choć čas jejny minuŭ pryniałà dužaść pačàćcia syna (ŭ pieraśpiełym vieku), bo ŭvieryła u viernaść taho, katory abiacaŭ joj heta.

12. I tak voś z čałavieka adnaho tolki, dy šče j zhrybièłaha, paŭstała patomstva hètak kolkasnaje, jak zory na niebie, jak piasok krajmora niaźličymy.

13. Usie jany paŭmirali ź vieraju, nie dačakaŭšysia i nie atrymaŭšy abiacanaha, ahladali

tolki jaho j vitali zdalok, vyznajučy, što na ziamli byli pialhrymami j haśćmi.

14. Tyje bo, što tak havorać, pakazvajuć, što jany šukajuć baćkaŭščyny.

15. A kalib jany pamiatali ab toj, ź jakoje vyjšli, dyk mieliž čas viarnucca;

16. alež bo jany siannia čujuć nostalhiju da lepšaj, da niabiesnaj; tamu im pazvalaje nazyvać siabie ichnim Boham, bo pryhatavaŭ im miesta.

17. Praz vieru Abraham, pastaŭleny na probu, achviaravaŭ Izaaka.

18. Toj, katory atrymaŭ byŭ abiacannie, achviaravaŭ adzinàka syna, ab jakim było skazana: « Ad Izaaka zvacca budzie tvajo patomstva » (Być. 21-22).

19. Dumaŭ, što Boh moc maje i umierłych padniać z hrobu, dziela taho i dastaŭ jaho na padobu (zhrobuŭstałaha).

20. Praz vieru Izaak bahasłaviŭ Jakuba i Ezava dla budučyni.

21. Praz vieru ŭmirajučy Jakub bahasłaviŭ kažnaha iz synoŭ Jazepa i addaŭ pakłon (Bohu) źnižyŭšy svoj posach.

22. Praz vieru Jazep na kancy žyćcià uspomniŭ ab vyjści synoŭ Izraelskich (z Ehiptu) i pakinuŭ testament adnosna kaściej svaich.

23. Praz vieru baćkoŭ svaich Majžeš byŭ praz try miesiacy ukryvany, viedama bo była jahona pryhožaść, i nie źlakalisia edyktu Faraona.

24. Praz vieru Majžeš, jak vyras, zapiarečyŭ byccamby jon byŭ synam Faraonavaj dački,

25. voliŭ znosić pryhnobu j ździeki z narodam Božym, čym karystać z hrešnych dačasnych roskašaŭ.

26. Zniavahi, pieracierpienyje za prykładam Chrystusa narodam vybranym, uvažaŭ za bolšyje skarby, čym Jehipskije, ahladaŭsia bo na naharodu.

27. Praz vieru pakinuŭ Ehipt, nie bajučysia hnievu Faraona; vytryvaŭ, jak toj, što Niavidomaha maje prad vačyma, jakby vidzieŭ.

28. Praz vieru spraviŭ Paschu i pralićcio kryvi, kab vyniščalnik pieršarodnych nie kranuŭ ich.

29. Praz vieru prajšli Mora Čyrvonaje, moŭ pa sušy, a Ehipcianie jak paprabavali heta — zatanuli.

30. Praz vieru ruchnuli mury Jerychonskije pa siamidzionnym abojściu ich.

31. Praz vieru jaŭnahrešnica Rahab nia zhinuła z niaviernymi, pryniaŭšy pryjazna vyvièdnikaŭ (Joz. 2, 1-21; 6, 1-25).

32. I štož skažu jašče? Bo nia chapaje mnie času, kalib zachacieŭ raskazvać ab Gedeonie i Baraku, Samsonie i Jefte, Davidzie, Samuelu dy ab prarokach,

33. jakije vieraju pakanali vaładarstvy, vykanali spraviadlivaść, atrymali abiacanni, zatykali pašču lvom;

34. hasili ahniu mahuctva, zručna ŭchilalisia ad vastryjà miačà, ačynalisia ź nièmačy, mužnieli na vojnach, hnali pałki čužynskije ad naskokaŭ.

35. (Praź ich) žony atrymoŭvali svaich pamierłych uskrosłymi, tady jak inšyja, niezhadžaŭšyjasia na vykup, hinuli, razryvanyje kołam, spadziajučysia na lepša ŭskrašennie.

36. A jšče inšyje źniavažàny vostrymi naśmieškami, abkidanyje kamienniami, trymanyje ŭ ciomnych viaźnicach,

37. piłami rèzanyje j raździranyje, na mieč kidanyje, ratavalisia jakmahà, cianiàjučysia ŭ aviečych, ci kaźlinych škurach pa harach, piačorach i pustyrach;

38. tyje, katorych niavarty byŭ śviet, tulalisia pa jahonych pustynnych vertepach.

39. I ŭsie jany, praz vieru tak dobra zaśvietčanyje, nie dačakalisia abiecanaha,

40. Boh bo praduhledzieŭ nam niešta daskanałaje, kab jany nie biez nas dasiahli lepšaje doli.

RAZDZIEŁ 12.

1. Tamu voś i my, màjučy navokał siabie hetkuju chmaru śvietkaŭ, skińma z siabie ŭsiaki ciažar i hrech, što tak łohka nas abmotvaje, dy śpiašem vytryvała na pryznačanuju nam arenu zmahannia.

2. I ŭzirajmasia na Jezusa, hałavu i daskanalučaha zaviaršalnika viery, jaki majučy prad saboju radaść, uziaŭ kryž, nia hledziačy na źniavažlivuju pahardu i zasieŭ pravaruč Božaha pasadu.

3. Tož padumajcie tady ščyra ab tym, katory hetulki pieraciarpieŭ proci siabie dzikavarožych supracivaŭ ad hrešnikaŭ, kab nie słabieli ducham.

4. Vyž jašče nie procistavilisia da kryvi proci hrachu,

5. a(mo) zabylisia ab paciašanni vas, jak synoŭ: « Synie moj, nia budź abyjakavym da napaminaŭ Hospadavych, ani nie pàdaj ducham, jak ciabie karaje,

6. Hospad bo taho karaje, da kaho miłaść maje, nie ščadzić udaraŭ tamu, kaho za syna ŭvažaje » (Pryp. 3, 11).

7. Tryvajcie ŭ karnaści. Boh źviartajecca da vas, jak da synoŭ, a dzież jość syn, jakohab nie karaŭ baćka?

8. Kaliž astajeciesia biez dyscypliny, vychavankami jakoje jość usie, dyk znača nie źjalajeciesia synami, ale dziećmi niapraŭnymi.

9. A zreštaj, kali našyje cialesnyje ajcy karali nas, a šanavali my ich, dyk ciž nia z bolšaj addanaściu Ajcu duchaŭ pavinny my žyć?

10. Tamtyje, jak samy znali tak nas dyscyplinavali, praz karotki čas, a Hety — kab zrabić nas udziejnikami Jahonaj śviataści.

11. Praŭda, surjoznaja dyscyplina, to abydna śpiaršà pàsumny, zamiž pahodnaha, navodzić nastroj, zatoje paźniej tym, što daznali jaje na sabie, prynosić cenny płod praviednaści.

12. Vyprastujcie tady vašy aślahłyja ruki j stomlenyja kaleni

13. dy prastujcie ściežki vašyje, kab kulhavyje nia źbivalisia z darohi, a lepš vydužvali.

14. Starajciesia ščyra trymać z usimi supakoj = zhodu dy dbajcie ab śviataści, bieź jakoje nichto nia ŭbačyć Hospada.

15. Pilnujcie, kab nichto nie zastaŭsia biez łaski Božaj, kab jaki horki koreń, puściŭšy pàrastki ŭhoru, nie narabiŭ zakałotu, zaražajučy mnohich;

16. kab nie znajšoŭsia jaki raspuśnik, abo profan (pahaniec) jak toj Ezau, što za adnu stravu pradaŭ svajo pieršarodztva.

17. Chibaž viedajecie, što potym, jak jon chacieŭ atrymać bahasłaŭlenstva, dyk byŭ adkinuty, bo nia moh asiahnuć źmieny (baćkavaj pastanovy), choć zy ślaźmi prasiŭ.

18. Vy-ž bo nia prystupali da hary, da jakoje možna było rukoju dakranucca, ani da vahniu pàłkaha, ani zanuralisia ŭ chmarnuju ciemru navalničnuju;

19. ani ŭsłuchàlisia ŭ huk surmy i hołas movy, ad słuchannia jakoje (ludzi) adprašvalisia;

20. nie mahli bo źnieści nakazu: « nàviet i žyviolina, kalib da hary dakranułasia, budzie ŭkamianavanaja » (Vyjs. 19, 13).

21. I tak žachlivaja była henaja źjàva, što Majžeš skazaŭ: « Ja ceły ad strachu dryžu » (Paŭt. Pr. 9, 19)

22. Ale vy prystupili da hary Syjonu, da miesta Boha žyvoha, niabiesnaha Jeruzalimu, da miryjadaŭ Aniołaŭ,

23. na solennuju skupù = zbor vializny radasny eklezii pieršarodnych rehistravanych u niebie i da Boha, sudździ ŭsich, da duchaŭ ludziej spraviadlivych, asiahnuŭšych daskanalnaść;

24. da Jezusa pasiarednika Novaha Zapavietu (Testamentu) i da kryvi ačyščennia, što pramaŭlaje lepš, čym Ablava.

25. Hladziecie, nie adviartajciesia ad Taho, chto pramaŭlaje; kali bo tamtych, što zraklisia pramaŭlaŭšaha da ich na ziamli, nia minuła kara, daloka horej budzie z nami, kalib adviarnulisia ad Jaho, pramaŭlajučaha ciapier da nas ź nieba.

26. Hołas jahony tady ŭzvaruchnuŭ ziemlu, a i ciapir zapaviaščaje, kažučy: « Jašče raz ustrasanu nia tolki ziemlu, ale j nieba » (Agg. 2, 7).

27. Hetaje « jašče raz » abaznačaje pieramienu rečaŭ padpałych pad źmianiàlny ruch, tady jak jany stvorany, kab astavalisia niepachisnymi, nienarušnymi.

28. Tamu voś my pryniaŭšy vaładarstva niepachisnaści ŭdziačna karystajma z łaski, starajučysia Bohu ŭspadobnym kultam i bohabojaźziu słužyć.

29. Boh bo naš — ahoń, što travić « (Druhzak. 4, 24).

RAZDZIEŁ 13.

1. Tryvajcie ŭ brackaj lubaści.

2. Nie zabyvajcie ab haścinnaści, praź jaje bo niekatoryje, mimaviedna, Aniołaŭ haścili.

3. Pamiatajcie ab viaźniach, tak jakby vy sami razam ź imi byli viaźniami, a takža ab niadužych, bo i vyž sami žyviacie ŭ ciele.

4. Žanimstva praz usich maje być šanavànaje, česnaje, łoža — biezzahannaje; raspuśnikaŭ bo dy błudadziejeŭ budzie sudzić Boh.

5. Unikajcie noravu srebralubnaha, chciŭstva, zadavalniajučysia tym, što majecie; sam bo havaryŭ (Boh): « Nia kinu ciabie dy nie astaŭlu » (Joz. 1, 5).

6. tak što śmieła možam kazać:

« Hospad moj uspamožnik, nia budu bajacca,

Štož moža zrabić mnie čałaviek? » Ps. 117, 6).

7. Pamiatajcie ab duchoŭnikach vašych, jakije viaścili vam słova Božaje: byŭšy śvietkami kanca ichniaj žyćcià-doli, naśledujcie ichniuju vieru.

8. « Jezus Chrystus učora j siannia toj samy i navieki.

9. Nia dajcie siabie zvodzić usialakim dy j čužym navukam; jano bo łaskaj lepš padmacoŭvać serca, a nie stravami, jakija nie pamahli tym, što za imi ŭhaniàlisia.

10. My majem achviarnik (aŭtàr), ź jakoha nia majuć prava jeści tyje, što pry namiotach słužać.

11. Bo cieła (miasa) tych žyviołaŭ, kroŭ jakich zanosicca archiśviatàram u śviatyniu (błahalniu za hrachi) spalvajecca za tàbaram.

12. Tamu i Jezus, kab aśviańcìć narod ułasnaju Kryvioju byŭ mučany j pamior za miestam.

13. Vyjdźma-ž k' Jamu tady (pad kryž) sucièrpna ź Im pieranosiačy źniavahi.

14. Bo tryvałaha tut miesta nia majem, ale budučnaha šukajem...

15. I praź jaho zaŭsiody składajma Bohu achviary chvały: płod vusnaŭ, vyznajučych imia jahonaje.

16. Uzajemadapamohi dabradziejnaści, nie zabyvajciesia, bo Bohu padabajucca hetkija achviary.

17. Budźcie ulehła pasłušnymi pastaŭlenym nad vami hałovam, jany bo adkaznyje za dušy vašy. Posłuch vaš chaj budzie achvočy ŭ pahodzie ducha, biaz nijakaj suchoj nièchaci.

EPILOH

18. Maleciesia za nas, bo nam zdajecca, što dobraje sumlennie majem, starajučysia ŭ va ŭsim pastupać česna;

19. a tymbolej prašu rabić heta, kab jaknajskarej mianie vam viarnuli.

20. Boh bo supakoju = zhody, katory henaha vialikaha pastyra aviec Usiespadara našaha Jezusa Chrystusa, praz kroŭ viečnaha zapavietu, padniaŭ z miartvych,

21. chaj vas uzdolnić da ŭsiaho dobraho, kab spaŭniali volu jahonu; chaj ź zièje z vas toje, što mahłob znajści ŭ jaho spadobu praz

Jezusa Chrystusa, jakomu chvała na viaki viečnyje. Amen.

22. I prašu vas, braty, kab ciarpliva pryniali słova ŭpiaredžannia. Bo i tak hety list k' vam karotki.

23. Prymiecie da viedama, što brat naš Tymatej užo vypuščany na volu. Kali nie zabavicca pryjści, ź im razam adviedajem vas.

24. Pazdaroŭcie ŭsich kiraŭnikoŭ vašych dy ŭsich śviatych.

Vitajuć vas braty z Italii.

25. Łaska z vami ŭsimi. Amen.